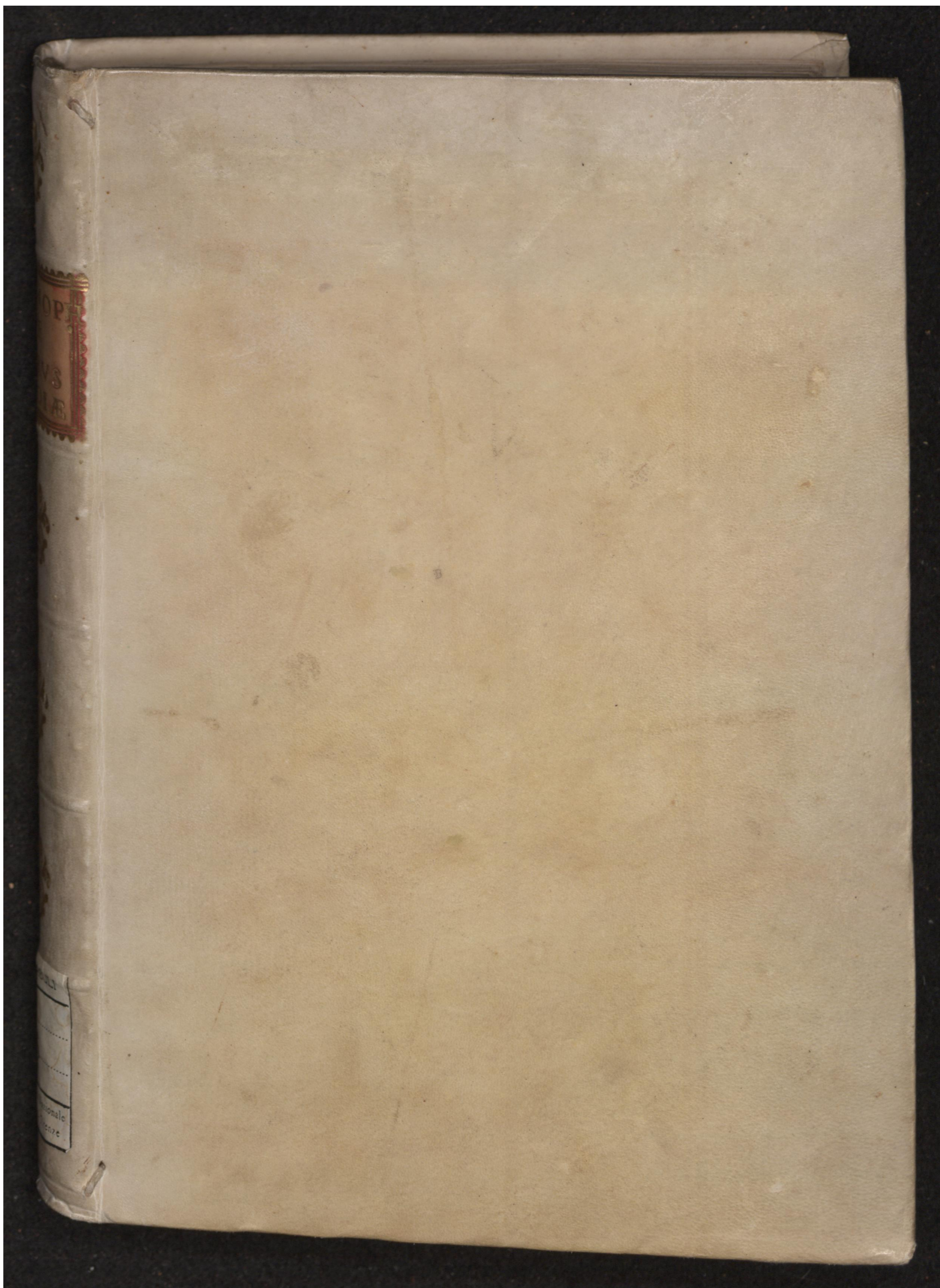
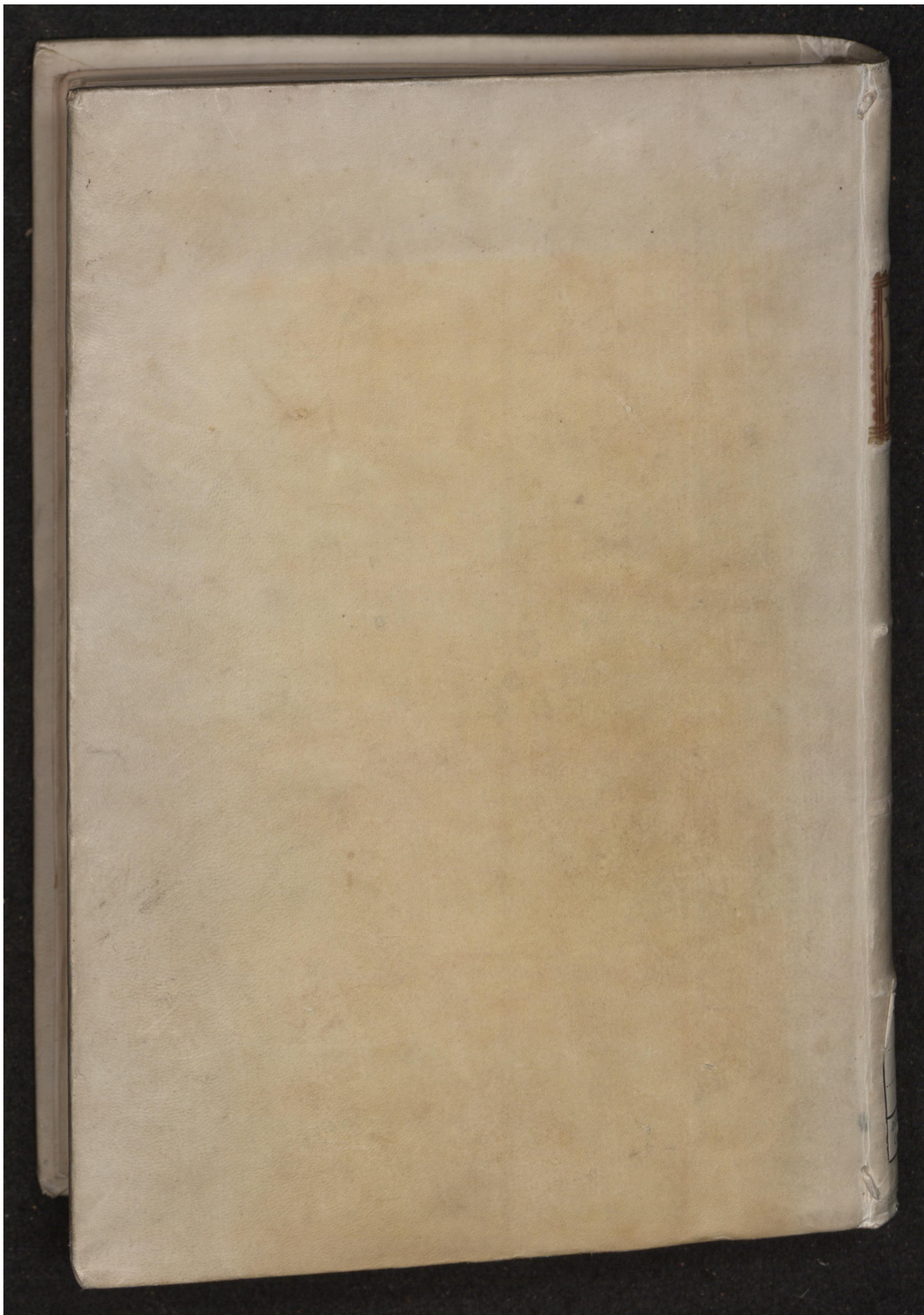
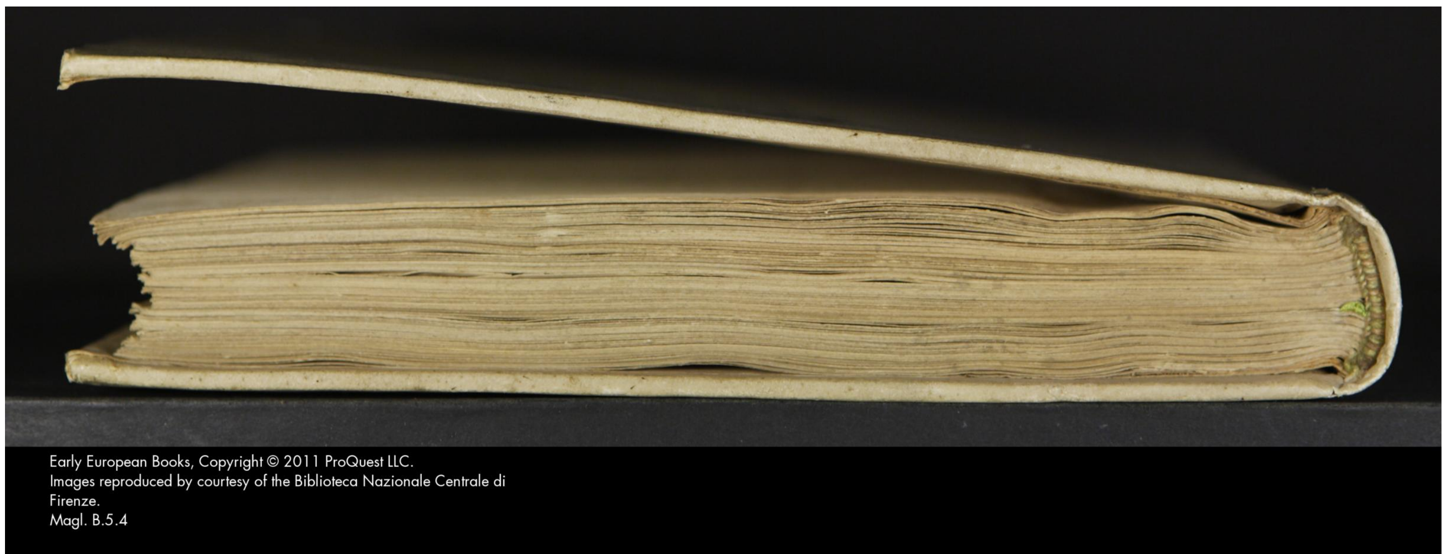

XXX
XENOPH. DE CYRVS PÆDIÆ
INCUNABULI
5
4
Biblioteca Nazionale Centrale - Firenze

XXX
XENOPH

Cyropedia
ex trad. Fran. Phelelphi
Rom. absque anno

FRANCISCI PHILELFI PRAEFATIO IN XENOPHONTIS LIBROS DE CYRI PAEDIA AD PAVLVM SECVNDVM PONTIFICEM M A X I M V M.

d IV MIHI MVLTVMQ VE CVpieti aliquid ad te scribere pater beatissie, quod uel obseruantia in te mea uel acerrio tuo grauissimoq; iudicio dignum posset iure existimari: Xenophon ille Socraticus, qui non minus ob nitorem & suauitatem orationis, quam ob doctrinæ magnitudinem atq; præstantiam, Musæ Atticæ meruit cognomentum: tempestiue sese in octo his libris obtulit: qui de Cyri Persarum regis & uita & institutione, q̄ græci pædiam uocant: inscripti sunt: Quid enim ad summum christianæ totius & religionis & reipublicæ principem, Paulum Secūdum pontificem Maximum scribi a Francisco Philelfo cōuenientius poterat, quam de sapientissimi unius & clarissimi principis rebus gestis & disciplina? Et eni cū tria sint gubernadæ reipublicæ genera, populi, optimatiū, regis: quis ambigat hūc principatum cæteris antecellere: qui sub unius præstātissimi uiri sapiētia & uirtute sit cōstitutus? Scimus hūana studia nostra oīa ad finē quēdā, ut appetitū bonū referri oportere. Ita nauis gubernator portū sibi proponit: quem ubi attigerit: cōquiescit. Ita medicus ipse bonam ualitudinem. Ita persuasionem orator. Ita ipeiator uictoriam suum sibi finem statuit. Eadem quoque

ratione

Liber de Cyri pedia idest liber de vita et institutione Cyri

Paulus secundus ... Franciscus philelf...

Tria gubernandae reipublicae genera

Oia humana studia ad finem quendam vt appetitum bonum referenda

Comparationes

ratione in ciuitate administranda ,ad ciuium concordi-
am, quietem, felicitatem nostri cogitatus sunt omnes &
consilia referenda. At huiusmodi ciuitatis statum quis
omnium est : qui nesciat multo & facilius, & melius ab
uno , quam uel ab omnibus uel a pluribus & parari,
& seruari solere ? Nam neq; optimates , nec populus
uniuersus bene & pro dignitate rem publicā gerant:ubi
minus inter sese conueniant : quippe qui illorum simi
les sint futuri : qui Euxino in pelago singuli pro suo ar
bitratu in diuersa agere nauim pergant . Enauigent au
tem q̄ facillime : si unā mente unoq; consensu ōes simul
eodem agere contenderint . Sic itidem ea ciuitas opti
me gubernetur :in qua nulla fuerit dissensio, idemque
consensus . Hunc uero qui diligētissime sunt secuti &
in optimatium & in populi dicione : regium tamen quo
dammodo principatum repræsentare & iampridem ela
borarunt : & hodie elaborant : Nam & Venetorum
senatus , qui ex optimatibus constat : ducem creat ,&
Florentinus populus uexilliferum iusticiae . Apud
Romanos quoque senatus principem deligi solitum ui
ri disertissimi prodidere . Sic Publium Cornelium
Scipionem illum cognomento Africanum bis & iterū
aliis temporibus principem senatus censores alii, & alii
legerunt . Sic in extremis reip . casibus dictatorem
persæpe constitutū audimus: qui uerbo fortassis a rege
multum: re autē nihil differebat oīo . Quod si uel in o-
ptimatium uel in multitudinis potestate nulli rei magis ,
q̄ uni eidemq; ōnium uolūtati atq; cōsilio studetur: quāto
id facturus sit unus facilius & perfectius : qui cum solus
sit in regendo: neminem habet: a quo possit dissentire ?
Itaq; non absurde uidetur Lycurgus illi respondisse : a
quo esset hortatus: ut Lacædemone populi potentatum
faceret :

faceret :fac. inquit : tu primus istum domi tuæ: perin-
de quasi monere Lycurgus uoluerit nullā prorsus socie
tatem recte administratum iri: ĩ qua plures uelit excel
lere : Paulatī.n.serpit tum auaricia, tum ambitio :quæ
perniciosissimæ duæ pestes cum in omni multitudine ,
tum in ciuitatibus maxime iura diuina oĩa humanaqꝫ
peruertunt. Quare quod modo dicebatur: multo est &
tutius & præstantius ab uno quodam remp. q̄ a pluri-
bus gubernari : Nam unum quendam principem & sa
pientem & bonum fuisse nonunquam legimus. Idem
uero aut de omnibus optimatibus, aut de uniuerso po-
pulo non facile sit dicendum. Magnum Atheniensium
fuit imperium , maius Carthaginensium , at omnium
maximum Romanorum. Sed quando uel , Romani uel
Carthaginenses, Athenienses ue aut in optimatium, aut ĩ
populi pricipatu tanta sunt usi benignitate fortunæ : ut
minus inter sese mutuis odiorum incendiis conflagra-
rent? Et.n. qui fieri potest : quo minus inter multos
aliqui sint uel pauci qui ueluti pestifer quidam morbus
uniuersi corporis ualitudinem uitient? Nam sub uno
quodam, qualem & loquimur: & optamus: sapientissimo
iustissimoqꝫ principe ea est uitæ iucunditas uiris uirtu-
te præstantibus: ut nihil neqꝫ optatius queat, neque beati
us excogitari. Talis uero permultos aliis temporibus
atqꝫ aliis extitisse dinumeremus. sed illum in primis ,
quo neminem protulit natura omni uirtutum omnium
numero perfectiorem magisqꝫ absolutū. G. Iuliū Cæ-
sarē : q primus, quod adhuc perdurat: regium Romanis
post sedatas sediciones furoresqꝫ ciuilis : & constituit :
& stabiliuit imperium , dein post curriculum temporis
Traianus, duoqꝫ Antonini, & Pius, & philosophus Mar
cus secuti sūt singulari laude digni. Nec multo post Ale
xander

Auaritia et ambitio uno die diuina humana peruertunt

Laus romani imperij

Vite iucunditas sub principe iustissimo sapientissimoq. viris virtute prestantibus

Iulij cesaris ~~Laus~~ et quorundā aliorū laus

Quorundã principum laus recentiorum

xander seuerus. & cum iis Cõstãtinus, qui nouam Romã constantinopolin condidit: tum alii plures uiri magni atque perillustres. Vidimus etiam: atque cognouimus tempestate nostra & Philippum Mariam Mediolanensium ducem, & Alphonsum: qui non multo post Philippi obitum naturæ concessit: Alphonsum regem, duos profecto nobilissimos pricipes. Quid.n. meminero maxios ecclesiæ romanæ Pontifices quoꝝ maiestate & diuinũ & humanũ continetur imperiũ? Prætereo breuitatis gratia superiores illos: qui sunt uiri prope innumerabiles. Quid desyderabatur ad oẽm excellentiæ gloriam uel in Eugenio quarto auunculo tuo uel in Nicolao Quinto qui Eugenio successit i Pontificatum? Nam de ipso te loquor eo uerecundius: quia uerissima etiam laudatio coram habita assentandi suspicione haud uacat omnino. Sed unum certe præterit neminem eum esse Paulum Secundum Pontificẽ Maximũ: q ad uitæ integritatẽ & sanctimoniã tãta sit animi sapiẽtia ac robore: ut solus Italiæ pacẽ, quã inclytus ille princeps Frãciscus sphortia maximis laboribus periculisq; pepererat: languentẽ iã post illius obitum pœneque interemptã recreet; reficiat: & uiuaciore quodam sensu afficiat: & eo robore muniat: ut nullas hominum uires, nullas uereatur insidias. Itaq; unus quoq; Paulus Secũdus ostẽdit: q̃ sit optandũ unius principis optimi moderatissimiq; imperium, & q̃ reliquis quibusq; principatibus præferendum. Præterea mens humana cum dei ipsius mente, ad cuius imaginem & similitudinẽ est creata: debet conuenire. Sed quẽadmodum naturam a mente diuina emanasse constat: sic etiam artem ab humana perspicuũ est oriri. Oĩs aũt naturæ principatus non pluribus, sed uno quodam prĩcipe definitur. Sic unarius numerus ea ratione pluribus

anteponitur

Pontificum romanorum laus

Verissima et laudatio coram habita assẽtationis suspicione nõ uacat omnino

Pauli secundi romanorum pontificis laus

Francisci sphortiæ principis inclyti laus

Ois naturæ principatus nõ pluribus sed uno quodã principe definitur

Vnarius numerus aliis anteponitur ea ratione quod plures ab uno sumunt [illegible]

anteponitur numeris : quoniam plura ab uno sint :non autem contra. Sic omnis motus superior & inferior ab primo motore uno proficiscitur. Sic oia corporis mẽbra motum a corde tanquam a principe probatur accipere. Sic uniuerso corpori præest aius. Sic ipsa ratio partibus animi præsidet. Sic uni sapiẽtiæ tanq̃ reginæ cuidam omnes cæteræ uirtutes & actionis & morum subiiciuntur. Quod si natura etiam fit: ut & quæ sunt: omnia deus unus digerat certo ordine : & totam hanc mundi machiam atq; ornatum deus idem regat atq; moderetur: cui dubium esse debet unius uiri prudentis & optimi imperium industria arteque humana, quæ naturæ est & cognata & imitatrix. sapiẽtissime simul, saluberrimeq; constitui atque propagari? Quam quidem sententiam amplexus poetarum ille nobilissimus Homerus ita Vlyssen loquentem facit: Multorum imperium mala res est, unicus esto Dux, & rex unus: statuit quem rector Olympi. Quid: quod grues etiam ipsas suspici licet : quæ natura duce, cum secant uolatu aera ueluti alio traiecturæ: unam sibi peruices præuiam habent : cuius iter miro quodam ordine sequũtur reliquæ? Nonne insuper uidemus apis quodam quasi naturæ persuasu unum sequi principem, eidemq; parere? Quid igitur homines ipsi faciant: quorum mente nihil est post deum neque pulchrius, nec melius? præsertim cum sapiens ignoret nemo, quæcunq; plura ad unum quodã referuntur: huic ea subesse oportere. Ita uniuersa domus patrifamilias, ita uicus uicario, ita ciuitas principi uni iure subiecta est. Non igitur fortasse uitio dandum est Alexandro Macedonum regi: quod Dario secundum iam uicto, qui ei polliceretur & filiam uxorem, & talentum triginta millia, & Asiæ re-

gnum

gnum exæquo possidendum secum: responderit neque terram duos soles, neque Asiam capere duos reges. Sed quid aliis aut exemplis aut rationibus opus est: quandoquidem constat Christum optimum maximum & ipsum deum & summi dei illius filium: qui ea lege primum creauit hominem: ut cæteris cūctis animātibus præesset: illo se tempore humanitati coniungere uoluisse: quo princeps unus Cæsar Augustus uniuerso terrarum orbi imperitabat: quique præterea, quanti ducēdus esset unius principatus: uel hoc declarauit argumento: quod & ipse principem gessit: dum fuit inter homines: & rex ab hominibus reuertit in cælum: Nec multo prius quam foret excessurus e uiuis: delegit unum e discipulis suis Petrum, primum tuæ istius Apostolicæ sedis præsulem: cui præcipuum ius tradidit & ligandi super terram & soluendi: quod uellet. Quando ergo unius imperium, siue finis ipsius, siue principii causæue natura consideretur: & populi præstat & optimatium dicioni: de hoc non inepte grauissimus philosophus Xenophon præcepturus, unum sibi delegit regem: in quo summa omnia esse uoluerit: quæ ad constituendum, amplificandum, tuendum que, & propagandum in posteritatem imperium pertinerent: Ita enim quæ de regia institutione & disciplina præcepta traditurus esset: gratiora legentibus fore censuit: si unius moderatissimi iustissimique regis uitam atque res gestas tanq̄ exempla quædam protulisset in medium. Talem uero Cyrum propterea esse uoluit: quoniam per ea tempora alius occurrerat nemo: cuius nomen apud Græcos haberetur illustrius: Nam Liber pater & Hercules etsi clarissimi extiterunt: eorum tamen res gestæ fa-

bularum

bularum loco ducebantur. Idem & de sesostri aegyptio & de Tearcone, Aethiope, quos ad Europam usque magnis cũ uiribus processisse fabulantur: tenendũ est. Eadem ratione Nabuchodonosorum, qui apud Chaldæos claruit: maiorẽ quã Herculem gloriam consecutũ qui asseuerant: non plus suis iuentis auctoritatis uẽdicãt quam qui uolũt Idathyrsum Scytharꝝ regẽ post magnã Europæ partem subiugatam, ad ægyptum usqꝫ Asiam discurrisse: Nãqꝫ Nabuchodonosorum, & ad columnas usque impetum fecisse & ex hispania in Thraciam ac pontum exercitum egisse uolunt. Romani uero erant adhuc minus cogniti. Potuisset profecto Xenophõ, & id recte quidem ac uero desumere sibi ad scribendum Mosen, Moseique res gestas: qui, ut Philo iudæus est auctor: & rex præstantissimus fuit, & prudentissimus legum lator, & sacerdos innocentissimus. Sed id fortassis ob eam rationem ab illo factum non est: quod res hebraeorum nõdum satis increbruerant apud græcos. Præterea quo illud hominum genus: erat gloriosus apud deum, eo apud gentilitatem ducebatur obscurius. Itaque in uno rege Persarum Cyro ea inesse omnia facit Xenophon: quæ in principe iustissimo ac summo inesse debent. Hosce autem octo Xenophontis libros eo studiosius ex græcis latinos reddidimus: quod quædam Poggii scripta habentur a nõ nullis in mãibus: quæ ille quandam ueluti per Epitomen extimatur ex eodem hoc Xenophonte interpretatus: quippe qui libros octo in sex redegerit uolumina. Sed istiusmodi compendium cum neqꝫ orationem complectitur Xenophõtis: neque sententias sequitur: nam eæ quoque infinitis in locis mutatæ, deprauatae, uitiatæque sunt: occurrere uolui tantæ indignitati, ne tanta fieret:

non

non modo græcis, ſed noſtris item iniuria: non abſur-
de futurum iudicans: ſi minus propulſaſſem, quam
poſſem: iniuriam: ut merito ipſe quoque iniuſticiæ re
us fierem. Totos igitur hos libros octo de Cyri pædia ita
ſumus interpretati: ut quantum mea fert opinio: nihil in
his deſyderandum ſit: quantum ſcilicet ad emendati iuſti
que interpretis munus attinet: Non enim ſim adeo im
pudens: ut uelim me a quoquam exiſtimari ita elegan-
ter & perpolite ſonoram illam ac ſuauem Xenophontis
orationē expreſſiſſe: ut etiam ipſe muſa Attica debeam
appellari: Præſertim cum & aliud ſit aliorum inuenta
interpretandi, & aliud noſtra ſcribendi munus: quod in
his & āplificando & exornādo mutādoq; & addēdo atq;
caſtigādo pro arbitrio uagari licet: ſed alie is cū ſentētia
ubique ſeruanda eſt, tū nunq̄ ab oratione diuertendū:
quoad eius queat apte & accommodate fieri. Aliena
inquā & ſocratici Xenophontis inuenta ſumus inter pre
tati, non noſtra ſcripſimus. Neque tam ſtuduimus
orationis noſtræ expoliendae amœnitati: q̄ alienæ exa
muſſim interpretādæ ueritati. Tibi autem pater clæmē
tiſſime nō idcirco hos Xenophōtis libros de optio impe
rio dedicauimus: ut ex iis doctrinam ullam conſequare:
Quis eīm te uno in omni bene uiuendi genere & cōſul
tādo, & agendo, & imperādo præſtātior? Sed ut per te
diſcant alii ſermonis græci imperiti: & qualem opor
teat regem eſſe, & qualis ſubditos: quo & quanto alter
eſt dignitate ſuperior: tanto ſit, quā ſubditi, omni uir
tute ornatior: & hi intelligant tum ſuo ſe functos
officio: cum alacriter imperata conſtanterque obie
rint. Quanti inſuper ſplendidiſſimum opus hoc de
beat æſtimari: teſtimonio nobis eſt ſapientiſſimu s ille
Scipio Africanus poſterior: qui traditur unam hanc
Xenophōtis,

Xenophontis pædiam nunq̃ de manibus ponere consueſſe. Et M. Tullius. Cicero ad Paetum de ſe ſcribens ait: Pædiam Cyri, quam contriuerat legendo: totam in ſuo imperio explicaſſe. Nihil. n. eſt profecto in oi laudatiſſimo uitæ genere: ſiue domi & foris, ſiue belli & pacis, ſiue agendo quid ſiue itelligendo cõſyderetur: quod minus perfecte atque cumulate in hiſce octo pædiæ libris & inueniri & diſci liceat. Sed ne, ſi prolyxior fuero: poſſim iudicari loquacior: iam Xenophon ipſe cum grandius tum ſuauius perſonet.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER PRIMVS.

C Vm olim cogitaremus: quot populi dominatus per illos ſoluti ſunt: qui uellent alia quadam ratione, q̃ populari remp. gerere: & quot item regii paucorumque principatus iam per populos ſunt ſublati: quotque aggreſſi tyrannida, eorum alii cito admodum defecerunt: alii uero ſi quantuluncunque etiam temporis in imperio perſeuerarint: admirationi habentur: perinde atque & ſapientes fuerint & fortunati quidam uiri: Et cum didiciſſe rurſus uideremur in priuatis quoque domibus eſſe aliis famulos uel compluris, aliis perpaucos: qui tamen ne his quidem paucis uti omnino poſſent heriliter: Cumque ad hæc nobiſcum uerſaremus & bubulcos principes boum eſſe, & equorum item eos: qui equos paſcũt: & omnes q

Perſe

Ab—rilione

pastores uocantur: horum animalium, quibus præsunt: non absurde principes existimari: Videreque uidebamur omnia hæc armenta facilius adduci: ut pastoribus pareant, quam principibus suis homines: Nã & pergunt armenta: quacunque a pastoribus dirigantur: & in iis regionibus pascuntur: quo acta ab illis fuerint: & ab iis abstinent: a quibus arceantur: & quos fructus produxerint: sinunt his uti pastores pro uoluntate: At ne ullum quidem armentum unquam accepimus: quod in pastores insurgeret: quo aut minus eis obtemperaret: aut fructuum usum prohiberet: Quin difficiliora in alienigenas omnis præstant se armenta, quã in hos: quos & præsides habent: & fructibus suis fouent: Homines uero in neminem magis, quam in illos insurgunt: quos imperium senserint moliri aduersus sese: Cum hæc igitur commentaremur animo: in hanc sententiam agebamur, ea esse hominẽ natura: ut facilius aliis omnibus animantibus imperitet, quam hominibus. At ubi uenisset in mentem Cyrum, qui foret perses: permultos quidem homines, permultas urbes, permultas gentes iussis suis reddidisse obœdientis: Hinc sententiam mutare coacti sumus: ut pote quod hominibus imperare neque impossibile sit, neque factu difficile: siquis prudenter id agat: Nouimus sane Cyro non inuitos paruisse alios, q plurimorum dierũ, alios qui etiam mensium iter distarent: alios item: qui ne ipsum quidem aspexissent unquam: alios etiam: qui quanuis certo scirent fore: ut non uiderent: ei tamen libenter audiebant. Et enim usqueadeo præstitit aliis regibus, tum iis, qui a parentibus accepissent imperia: tum iis qui suo ductu ea essent adepti: ut & Scytha, quanuis Scytharum magnus sit numerus:

nulli

nulli alii nationi queat imperitare : sed satis superque habeat : si diuturnum in suos principatum gesserit : & Thrax in Thracas, & Illyricus in Illyricos. Atque eodem modo de aliis gentibus audimus. Itaque fertur esse in Europa etiam hac tempestate quasdam liberas gentis: easque inuicem dissidere. At Cyrus identidem assumptis liberis quoq; gentibus Asiæ soluens cũ parua Persarum manu, Medis uolentibus, atque Hyrcaniis imperauit. Subiugauit Syros, Asyrios, Arabas, Cappadocas, Phrygas utrosq;, Lydos, Caras, Phœnicas, Babylonios. Potitus est etiã Bactrianis & Indis ac Cilicibus. Et itidem sacis & Paphlagonibus, & Magadinis atq; aliis q̃plurimis gentibus: quarum ne nomina quidem quis dixerit. Insuper dominatus est Asiaticis Græcis. Cum uero descendisset ad mare : Cyprios quoq; & ægyptios imperio tenuit. Atqui hisce quidem gentibus imperauit: quæ neque cum illo neque inter seipsas lĩgua conuenirent. Et potuit tamen formidine sui nominis tantum orbis terrarum peruadere : ut omnes terrore concuteret: haberetq; neminem repugnantem. Tantam autem omnibus cupiditatem iniecit gratificandi sibi: ut ex eius sentẽtia gubernari optarent. Tot nationes ad sese conuertit: sibique deuinxit : ut eas dinumerare operosum sit: quocunque quis ire a regia eius cœperit: siue ad orientem, siue ad occidentem, siue ad septentriones, siue ad meridiem. Nos ergo hunc uirum ut admiratione dignum consyderauimus: & quo natus genere, & quo frætus ingenio, & qua institutus disciplina tantum ad imperandum cæteris mortalibus antecelluit. Quæ igitur de illo & audiuimus: & sentimus: hæc in medium referre aggrediemur.

Cyri patria

Cyrus

Cyri pater

Cyri mater

Cyri natura

Fatica dura pativebat Cyrus amor laudis Exemplar profecto maximum iuvenum.

Persarum leges

Forum liberum

Forum puerorum
Forum puberum
Forum virorum
Forum emeritorum

Cyrus quidem natus est patre Cambyse rege Persarum: Hic autem Cambyses ex Persidarum genere extitisse dicitur. At Persidæ a Perseo nomen habent. Matre uero consentitur fuisse Mandane: quæ nata est patre Astyage Medorum rege. Fuisse autem Cyrus natura fertur: & hoc etiam tempore a Barbaris decantatur, tum corporis forma pulcherrimus, tum animo humanissimus, tum disciplinæ atq; honoris maxime studiosus: Quapropter laborem omnem exanclabat: & omne periculum laudis gratia perferebat. Huiusmodi Cyrus bonitate formæ animiq; præditus, in Persarum legibus educatus traditur. Prima his legibus cura est a bono publico. Haud enim incipiunt itidem, ut aliæ plurimæ ciuitates: quæ parentibus permittentes pro uoluntate filios educare, & ipsis parentibus pro arbitrio uitam agere, eis iubent: ne furentur: ne rapiant: ne in alienas ædis ingrediantur ui: ne iniuste percutiant quenquam: ne adulterium patrent: ne principi aduersentur: reliquaque huiusmodi. Quod siquid horum trãsgressus quis fuerit: pœna mulctatur. At Persarum leges anticipantes, maxime curant: ne initio tales sint ciues: ut cuiusquam uel improbitatis uel turpitudinis desyderio capiantur. Hac enim utuntur diligentia. Est illis forum: quod uocatur liberum: ubi & regiæ & alia sunt principia. Hinc & uænalia & circũforanei, & horum clamores atq; ineptiæ in alium locũ reiecta sunt: ne horum turba excultis moribus misceatur. Est autem forum circa principia distributum in partis quattuor: quarum una est puerorum, altera puberum, tertia uirorum: qui perfectam etatem iam agunt: quarta uero eorum: qui sunt emeriti. Legeque horum singuli ad sunt locis suis. pueri: cum

cum primum illuxerit: & eodem modo perfectae aetatis uiri: Seniores uero: cum per otium cuiq; licuerit: exceptis constitutis diebus: quibus adsint: necesse est. At adolescentes cubant etiam in principiis cũ gymnicis armis: exceptis uxoratis: qui ne requiruntur quidem: nisi ãtea iussi adesse fuerit. At neq; honestũ ducitur saepius abesse. Et praesũt cuiq; harum partiũ duodecim pricipes: Nã i duodeci tribus Persae distributi sũt. Hi uero pueris praesũt: qui selecti ex senioribus eos uideãtur reddituri q̃optimos: adolescentibus quoq; hi qui ex absolutae aetatis uiris perq̃optimos eos existimentur effecturi: Viris autẽ ipsis hi sunt praefecti: quorum illi institutione censeãtur quae constituta sunt & a magistratu maximo imperata: maxime praestituri. Electi etiam sunt praesides seniorum. Praesunt enim: quo hi quoque suo fungantur officio. Quae autem cuique aetati imperantur faciunda: enarrabimus: quo dilucidius fiat: diligentiam ne adhibeant: ut ciues sint q̃optimi.

P ueri igitur euntes ad ludos, iusticiae discendae dant operam, aiuntque ita illos huic rei studere: quemadmodum apud nos qui eunt ad litteras perdiscendas. Eorum autem magistri magnam diei partem consumunt in eorum disceptationibus iudicãdis. Habẽt. n. pueri quoq; iter sese queadmodũ uiri causas & de furto, & de rapina & de ui & de fraude & de maledicẽtia & de aliis criminibus: ut & par est. Quos autẽ norit horum aliquid deliquisse: eos plectunt. In illum item animaduertunt: quem minus iure accusantem inuenerint. Et de illo crimine iudicium faciunt: quod est in causa: ut se homines odio mutuo insectentur quam maxime: Nam uaehementer causam agunt ingratitudinis. Et quem cognorint posse referre gratiam: nec refert: in hunc seuerissime animad

Ingratitudine sequitur impudentia quae ad oem turpitudine maxima est dux

animaduertunt: quippe q arbitrantur eos: q sint ingrati: & deos maiorē ī modū negligere, & parētes, & patriam, & aicos. Ingratitudinē uero potissimū ipudentia sequitur: quæ ad oem turpitudinē maxima est dux. Docē: etiam pueros tēperantiā: ad quam discēdam eis plurimum conducit: quod uident senes ipsos quottidie tēperāter uitam agere. Tradūt præterea iis præcepta parendi magistratibus. Multū quoq; huic rei cōducit: quod senioris ītuentur parere magistratibus magno studio. Eosdem insuper docent: ut & cybi & potus cōtinētiam seruent: Ad quod illos admodum adiuuat: quod āte oculos habēt senioris nō prius abire uētris iplēdi gratia: q̄ principes permiserit: q; que non apud matrē uescūtur pueri, sed apud magistrū: quādo pricipes significarit. ferūtq; domo pro cybo panē, pro obsonio nasturciū: ad potum uero capedinē: ut ex flumine aquam hauriant. Ad hæc etiā discūt sagiptam & iaculū. Ad sextū igitur usq; aut septimū decimū ætatis ānū hæc agūt pueri. Dein uero ubi ī adolescentiā excesserūt: ita rursus degūt. Puericiā. n. egressi cubāt, ut antea diximus: in principiis idq; tū custodiendæ urbis gratia tū ob tēperantiæ studiū. Videtur. n. huic ætati maiorē in modū diligētia opus esse. Præbent etiam seipsos īterdiu pricipibus: sicuti eis usui sint pro rep. Et cū oportuerit: manent oēs circa principia. Cum uero ad uenationem rex exierit: id quod persæpe agit in mense: educit custodiæ dimidium. Habeant autem exeuntes, oportet: arcus & iuxta Pharetram, in uagina mucronem, aut securim. præterea cratem, & pila duo: quo & alterum emittant: & altero, si opus fuerit: cōminus utantur. Ob hanc autem rem publice dant operam uenationi: & rex quemadmodum in bello se ducem iis

præstat

præſtat : & ipſe tum uenatur :tum ut alii uenentur: dili
gentiam adhibet : quod hæc eis ueriſſima uidetur medi
tatio rerum bellicarũ. Et enim diluculo aſſuefacit aſſur
gere : frigoraque & calores tolerare . Exercet etiã eos
itineribus & curſibus . Neceſſarium etiam eſt ſagipta
bæſtiam ferire ac iaculo petere ;ubicunq; occurrerit.
Atque animus ſæpenumero cogitur concaleſcere : ubi
ferox aliqua bæſtia contra ſeſe obiecerit: Nã & percute
re oportet: quæ occurrerit: & irruentẽ obſeruare. Qua-
re haud facile in uenatione eorum quicquam abeſſe re
periatur : qui inter bellandum accidunt. Exeũtes aũt
in uenationem prãdium habẽt & id quidem maiore quã
titate ,ut par eſt : quam pueri : aliaque eodem modo .
Et donec uenãtur: non pranderẽt. Sed ſiquid opus fue-
rit aut feræ ipſius gratia præſtolari: aut aliter uelit tem
pus terere in uenando : hoc prãdio pro cæna uſi poſtri
die uenantur ad cænam uſque. Et duos hos dies pro uno
ſupputant : quod unius diei cybum conſumunt . Hoc
autem faciunt conſueſcẽdi gratia : quo ſiquid etiam in
bello oportuerit : id eis ſit factu facile . At obſonium
quidẽ hoc puberes habent ;quodcunque uenati fuerint:
Nam ſi id minus : naſturcio ueſcuntur . Quod ſiquis
eos exiſtimat aut ueſci iniucunde : cum aliud nihil
præter naſturcium addãt ad cybũ: aut potu minus ſuaui
uti: cum aquã bibant : reminiſcantur : quanta cum uo
luptate maſſa paneque ueſcuntur ĩ fame: quamq; ſuaue
eſt bibere aquam in ſiti . At reliquæ tribus, quæ domi
manentes in uenationem non exeũt :tum alia exercẽt :
quæ pueri didicerunt & ſagiptando & iaculando .
tum hæc inter ſeſe decertando agitãt . Sunt præterea
publici horum ludi præmiaq; propoſita . In qua autem
tribu plurimi fuerĩt peritiſſimi fortiſſimiq; ac maxime
fideles

fideles: horum laudatur a ciuibus: & honoratur non præsens princeps duntaxat, uerum etiam ille: q eos i puericia erudiuit. Et his adolescẽtibus utuntur magistratus: siqua in re præsidio opus fuerit uel ad maleficia iqrenda, uel ad insequendos latrones, uel ad alia agenda: quæcunq; aut uirium aut uelocitatis sunt opera. Ab adolescẽtibus igitur hæc geruntur.

Sed ubi annos decem absoluerint: excedunt in perfectæ ætatis uiros: quo tempore hi rursus annos quinq; & uiginti ita degunt. Principio quemadmodum adolescentes, præsto sunt magistratibus: ut siquid pro rep. opus fuerit: se utantur iis in rebus: quæ prudentiã uiresq; requirunt. Quod si militiæ danda sit opera: qui ita sunt instituti: arcubus, & pilis amplius non utuntur, sed ensibus & armis: quibus comminus pugnant. feruntq; toracha circa pectora, & in manu sinistra cratẽ: qualem habere pinguntur Persæ, In manu autem dextera gladium aut mucronẽ. Et ex huiusmodi uiris magistratus oẽs cõstituuntur, exceptis puerorũ magistris. At posteaquam annos quinque uigintique cõplerint: agentes hi ætatis annum aliquanto amplius quam quinquagesimum, illorũ iam ætatem ingressi, qui & sunt: & uocãtur seniores: non etiam in exercitum eũt extra solum patrium. sed manentes domi, iudicãt omnis causas & publicas & priuatas. Iudicant etiã hi causam mortis. Idemq; legunt oĩs magistratus. Quod siquis aut i adolescẽtibus aut in uiris deliquerit quippiam contra leges: deferunt eũ singuli tribuni: & ex aliis q uoluerit: Quem seniores ubi audierint: damnant. At dãnatus degit reliquam uitam cum ignominia. Verum ut oĩs Persarum respub. clarius pateat: repetemus paulo altius. Nunc autem ex antedictis declaratum sit paucis.

Persæ

xen. de cy. pæ.

Persæ dicuntur esse circiter centum uigintimillia homi num. Horum nemo lege excluditur a dignitatibus, atq; magistratibus. Sed licet omnibus persis mittere filios ad publicos iusticiæ ludos. Verum qui possunt filios per otium alere: eos mittunt ad ludos. Quibus uero alendi non est facultas: nequaq̃ mittũt. Qui autem fue rint apud publicos magistros instituti: licet iis inter ado lescentis eius ætatis opera exercere, aliis uero non licet. Qui rursus legitima inter adolescentis absoluerit: pos sunt ii inter uiros uersari, magistratuũque participes atque honorum fieri. At ii, qui puericiæ atque adole- scentiæ legitima non obierint: inter uiros non admittũ tur, At hi rursus, qui inter perfectæ ætatis uiros sine repræhẽsione se gesserint: fiunt ex ordine seniorum. Et ita seniores ii constituuntur: qui per omne honestatis genus uitam egerint. Et hæc ẽ uiuẽdi institutio: qua qui utuntur: optimi uiri existimantur. Quin hoc etiam tẽ pore testimonium durat tum moderati eorum uictus, tum etiam defatigati: Nam nũc quoque turpe est apud Persas & spuere, & emungi, & flatus uideri plenos. Tur pe item ducitur: siquis appareat quoquã ire aut meiẽdi aut cuiusq̃ huiusmodi rei gratia. Quæ qdẽ facere nullo pacto possent: nisi & uictu modico uterentur: & humi ditatem per laborem consumerent. Quo fit: ut ea alio quopiã secedant. Hæc igitur de Persis omibus dicere possumus. At cuius gratia hoc tempore nobis oratio cœpta est: res gestas Cyri narrabimus a puericia ordiẽ tes. Cyrus enim ad duodecimum usque annum aut pauloamplius hac institutus disciplina, æquales oĩs ãtecellebat. & celeriter discẽdo: hacq; opus erat: & pul chre ac fortiter singula obeundo. Ex hinc filiam suam Astyages eiusque filium accersiuit: quippe qui eum uidere

uidere cupiebat: quē & pulchritudīe audiret & probitate præstare. Veīt igitur mādane ad patrē, cyrū filiū secū habēs. Ad quē ubi curriculo peruenisset: Cyrusq; nouisset astyagē matris esse patrē: cōtinuo ut erat igenio facili atque perhumāo: tū eum amplexatus est familiariter atq; perbenigne: ueluti siquis diu una educatus, diuq; illum amans amplexaretur: tū eundem exornatum intuēs & suppicturatione oculorum, & coloris ifricatione, appositioneq; comarū: quæ legitima erant ī medis: hæc.n. oīa medorū sunt, & purpureæ tunichæ, & candyes amictus, & torques ad collum, & harmillæ ad manus: at ī persis cum domi sunt: uel hoc tempore & uestes sunt uiliores & uictus tenuiores: Intuens inquam Cyrus aui Astyagis ornatum, fixis in eum oculis, o mater inquit: ut pulcher est auus meus. Sed cum mater eum rogasset: uter ei pulchrior uideretur, paterne, an auus? respondit Cyrus: o mater persarum quidem pater meus longe est pulcherrimus: at medis quantum scilicet ipse in uiis atque in ianuis uidi: meus hic auus maxime præstat pulchritudine. Quod audiēs astyages rursus eū āplexatus atq; osculatus & pulcherrima stola induit: & torquibus harmillisq; honorauit: ornauitque. Ac siquo equitaret. ī equo frænis aureis isigni circūductabat: queādmodū ipse quoq; proficisci cousueuit. At Cyrus ut & puer, & elegās, & ābitiosus delectabatur stola: atq; equitādi disciplīa mirū ī modū lætabatur. Nā ī persis quoniā difficile ē & equos alere & equitare: quia mōtuosa sit regio: uel uidere equū rarissime datur. Cū uero cænaret astyages una cū filia & nepote: uelletq; puerum quamsuauissima uti cæna: quo minus res domesticas desyderaret: apposuit ei & paropsidas, & omne genus pulpamenta & epulas.

Itaq;

Persia regio montuosa est propterea difficile est equos alere et equitare vel videre equum rarissime datur

Itaque aiunt dixisse Cyrum: o aue quot negotia habes in cæna: si tibi necessarium sit in omnia hæc fercula manus extendere: & degustare hasce tam uarias multasque epulas: Quid ais: inquit astyages: Nonne tibi multo uidetur pulchrior hæc cæna quam persica? Ad quae ille respondit: aue mihi sane haud uidetur: sed longe simplicior apud nos ac rectior est ad explendum uia quam apud uos. Apud nos enim panis & carnes ad hoc deducunt. Vos autem cum eodem studetis peruenire: quo nos: permultos circuitus ac uertigines sursum deorsumq; errãtes uix aliquando uenitis: quo nos diu ãtea peruẽimus. Sed o fili: iquit astyages: hi errores nobis molesti nõ sunt. Quod si hæc tu quoq; gustaueris: cognosces admodũ ẽẽ suauia. Tũ cyrus iquit: at ego aue uideo etiã tibi has epulas esse fastidio. Et astyagẽ ferũt interrogasse: Et cuiusnã rei cõiectura istud ais? Quod te iquit uideo, cum panẽ tetigeris: nihilo manum detergere. sed ubi horũ quicq̃ attigeris: cõtinuo manum purgas ad mantilia: ueluti moleste admodum feras istorum satietatem. Ad quae subdidit Astyages: Si ergo ita sentis o fili: saltem carnibus uescere: quo robustior domum repetas: simulque hæc locutus permultum ei carnium apposuit & siluestrium & cicurum. At Cyrus cum uidisset carnium tantum: ait: Num mihi das hasce carnis o aue: ut ipsis ũtar pro uoluntate? Do tibi inquit mehercule. Tum igitur Cyrus acceptis carnibus eas distribuit inter ministros aui cum huiusmodi uerbis. Tibi quidem hoc ab me datur: quod alacriter mihi tradis equitandi præcepta. Tibi autem: quod tragulam dedisti mihi: Nam hoc ego tempore habeo aliud nihil. Tibi uero: quoniam auo perpulchre inseruis. Tibi

quoque

A V D I D I C T A C Y R I

LIB 1

quoq; : quia patrem meum honore prosequeris. Hæc faciebat; donec distribueret carnes oīs: quas accepisset. Sed astyages sacæ, inqt, picernæ, quē ego honoro maxime nihil das? Erat autē hic sacas excelleti forma: eaq; fungebatur dignitate: ut eos deduceret: quibus astyage opus foret: intempestiuos autem arceret. Sed Cyrus ut puer adhuc ueritus nihil, rogat inconsulto astyagen: Quam ob rem aue hunc ita honoras? Cui astyages cauillatus inquit: An minus uides: quam pulchre quamque apte uinum fundit? Horum enim regum pincernæ aptissime ac purissime uinum fundunt: ferentesque phialam tribus digytis eam præbent; Afferunt enim ita: ut qui bibiturus est: poculum capiat expeditissime. Tum Cyrus ait: iube igitur Sacæ o aue: ut mihi poculum tradat: quo ipse quoque pulcherrime uinum fundens te mihi uendicem: si potero: Quod ubi iussisset astyages: Cyrus accepto poculo ita illud bene eluit: ut Sacan uiderat. Ita etiam composita facie studiose & apte quodammodo præbuit: tradiditque in manum phialam ipsi auo: ut & matrem, & astyagen multo risu afficeret. Cyrus uero ipse profusus in risum ad auum prosiluit: eumque simul osculatus ait: o Saca peristi. ex honore te eiiciam: Nam & pincernæ officio melius quam tu fungar: ebibam uinum: ut tu: Regum enim pincernæ cum dant phialam: ex ea uinum cyatho haustum fundentes in sinistram manum obsorbent: ne si uenena infudissent: ipsi non lædantur. Hinc astyages ait per cauillum: Cur Cyre, qui aliis in rebus Sacan imitaris: non uinum obsorbuisti? Quod metueram, inquit: mediusfidius: ne in cratere mixta uenena forent:

Et

xen. de cy. pæ l. vii

Et enim cum tu in nataliciis amicos accepisti: perspi-
cue didici eum uobis uenena infudisse. Et quonam
pacto, inquit ille: o fili hoc dignosti? Quod, in-
quit: uos uidebam neq; mentis esse neq; corporis com-
potes. Primum quæ a uobis pueri facere prohibe-
mur: hæc uos faciebatis. Omnes enim clamabatis
simul: discebatis que inuicem nihil. Canebatis ma-
gno cum ridiculo. & cum canentem minime audire-
tis: iurabatis optime eum canere. Et quisque ue-
strum cum de suis uiribus loqueretur: mox saltaturi
surgebatis: cum non modo ad numerum saltare, sed
ne erigi quidem possetis. Eratisque obliti omnino,
& tu: quod rex esses: & alii: quod sibi imperares: Per
id enim tẽporis ego primũ didici hoc, quod a uobis tũ
agebatur: cãm esse perpetuæ uestræ confabulationis.
Itaq; nunq̃ tacebatis. Et astyages ait: At patrẽ tuũ fili
cũ bibit: nõne capit ebrietas? Nõ inqt mehercule. Sed
quomodo facit? Siti tolerat. & patitur aliud mali nihil:
Non enim Sacas ei ut uidetur: uinum fundit. Mater
autem inquit: quid tandem fili adeo Sacan oppugnas?
Quoniam inquit Cyrus: ipse odio mihi est: quippe
qui me saepe cupientem ad auum acurrere prohibet
homo sceleratissimus. Verum te suppliciter aue pre-
cor: da mihi tris dies in Sacã imperium. Et Astyages
inquit: quo pacto ei imperitaueris? Cyrus autem re-
spondit: Stans ego, quemadmodum hic, in aditu
cum uoluerit ingredi ad prandium: dicerem non-
dum fieri posse: ut prandio intersis: Auus enim qui-
busdam uiris studet: deinde cum ad cænam uene-
rit: dicturus sim: quod auus lauatur. Cum uero ma-
gno uescendi desyderio afficeretur: dicerem: quoniam
auus est apud mulieres. Tandem aliquando ita ego
hunc

116

hunc protraherem : sicuti ipse me ab auo arcendo pro trahit. Tot inter cænandum relaxationes animorum eis præbebat cyrus. Interdiu uero siqué sentiret : cui uel auo uel auunculo foret opus : ad id officiu omnes anteuertebat. Quidquid enim Cyrus gratificari iis possset : q̃libentissime obibat. At cũ mandane reditum pararet ad uirũ : rogabat eã astyages : cyrũ apud se linqueret : quæ uel equidem respondit oĩbus in rebu, patri moré gerere : uerũ putare sese factu difficile inuitũ puerum dimittere. Hic astyages ait ad cyrum : o fili si apud me manseris: omnium primum aditus ad me tui nulla sacæ facultas erit : sed potestas omnis in te futura est. Habeboq; tibi gratias : quanto sæpius ad me ieris. Dein & equis meis & aliis uteris : quot uolueris. Et cum abire institueris : habiturus es quoscunq; libuerit abeũti tibi. Præterea incedes quã uiã ipse delegeris pro cænæ mediocritate ex sententia tua. Insuper tibi do : & quæ nunc in hortis feræ sunt : & alias omne genus colligam : quas cum primum equitare didiceris : insequeris. prosternesq; & sagiptando & iaculando, ut uiri magni. Præbeboq; tibi pueros collusores. & alia oĩa consequeris : quæ uelle te dixeris. Hæc astyages ubi dixisset : Cyrũ mater interrogabat : Vtrum uellet, manerene an abire? Hic autem nihil cunctatur : sed q̃ celerrime se uelle respõdit. Rursusq; iterrogatus a matre q̃obré? dixisse fertur: quoniã domi o mater & sũ: & uideor eis æqualibus superior iaculando sagiptandoque. Hic autem noui me esse æqualibus meis equitando inferiorem : quæ quidem res mihi mater est permolesta. Quod si me hic reliqueris equitationem q; didicero : cum i persis fuero: facile arbitror me illis oĩbus fore superiorem : qui pedestri præstant. Cum uero

uenero

xen de cy pæ

uenero huc ad medos : enitar , quia factus iam fuero
bonorum equitum optimus : auo auxilium ferre . Ac
iusticiam inquit mater o fili qui disces : cum magistri
tui sint in persis ? Responditq; cyrus : uerum hæc ego
mater examusim calleo . Qui id tibi cognitum est :
inquit mater ? Quoniam meus magister , inquit :me
perinde atque iusticiam optime tenentem constituit ali
is iudicem . Atqui olim in quadam lite uerberibus cæ-
sus sum : Vtpote qui minus recte iudicarim . Erat
autem causa huiusmodi . Puer magnus corpore , cui
parua esset tunicha : alterum paruum puerum qui tu-
nicham haberet magnam : exuerat . suaque illum tuni-
cha induerat : illius tunicha se induto . Ego igitur hac
causa audita , iudicaui esse melius ambobus : ut aptam
uterque haberet tunicham . Itaque hac in re magi-
ster me percussit inquiens : cum de conuenientia simiu
dex : ita iudicare oportere : cū uero iudicandum fue-
rit : utrius sit tunicha : hoc ita consyderandum esse :
quæ possessio est iusta : utrum habere is debet : qui ui
tunicham abstulit : an hic possidere : qui uel labora-
uit : uel emit : quoniam id est ait iustum : quod legiti-
mum sit : quod uero sit contra legem : id est uioletum.
Quare secundum legem iubebat semper ferendā esse
a iudice sententiam . Ita igitur ego mater iura omnino
diligenter calleo . Quod siquid mihi fortasse defuerit
meus hic auus me docebit . At nō eadē fili, iqt manda
ne : iura cōueniūt & apud auum & inter persas :Nam
hic auus tuus rex medorū oīs hēt in potestate sua . At i
persis æqualitatē seruare iustū ducitur . Tuusq; pater
primū constituta facit : quæ facit reipublicæ . Consti-
tuta etiā accipit . Estq; ei modus non libido , sed lex.
Caue igitur:ne uerberibus cæsus pereas:cū domū reuer
teris

teris: si uenias accepta ab hoc rei tyrannicæ pro re-
giæ rei disciplina: Nam in tyrannide decorum existima
tur plus habere q̃ omnes. At pater tuus inquit o mater
studiosior est: qui doceat minus, q̃ plus habere. An mi
nus fortasse uides eũ docuisse medos oĩs minus habere,
q̃ sese? Esto igitur bono aĩo: Pater. n. tuus neq; aliũ
quẽq̃ neq; me ita edoctũ ab se dimittet: ut sĩ hẽdo supe
rior. Cũ talia cyrus cõfidẽtius loqueretur: ad postremũ
abiuit mater: cũ ipse illic relictus apud auũ educaretur:
Celeriterq; æqualibus cõmiscebatur ad familiarẽ cõsue
tudinẽ: Quorũ etiã parẽtes adiens liquidoq; ostẽdẽs eo
rũ a se filios plurimũ diligi, sibi e uestigio reddebat affe
ctos ut q̃ idolẽ eius admirarẽtur. Itaq; siqua uellẽt in re
beneficio uti regis: ii filiis iubebãt: rogarẽt cyrum: id sibi
ut perficeret. At Cyrus rogatu puerorum, ut erat & hu
manus & honoris appetens: plurimi faciebat petita trã
sigere. Astyages uero siqd esset rogatus a cyro: aduer
sari nõ poterat: qui ei morem gereret: Et enim auum in
ægrotatione, qua olĩ correptus est: reliquit nunq̃: neq;
flære ũq̃ destitit. sed oĩbus clarũ reddidit se de aui obi
tu maiorẽ ĩ modũ p̃mescere: Nãq; siquid noctu astya
gi opus esset: cyrus sentiebat primus: & oĩum ĩpigerri-
mus exiliebat ministraturus: quod auo gratũ fore cẽse-
ret. Quibus rebus sibi astyagẽ oĩo deuixerat. Et erat
fortasse cyrus aliquãto loquacior, idq; tũ ob disciplinã:
q̃ cogeretur a magistro & rõnẽ reddere eorũ: quæ fa
ciebat: & ab aliis accipere: cũ causã audiret: tũ etiam
q̃ ob discẽdi studiũ & multa ipse semp a præsẽtibus req
rebat: ut hẽrẽt: & quæcũq; p alios quæsita ẽẽnt: ob dex
teritatẽ ĩgenii celeriter respõdebat. Quare ex hisce oĩ
bus multus ei sermo cõflabatur. Sed quẽ admodũ. ii iu
uenes, q̃ corporibus supra ætatẽ quãq̃ adoleuerũt: ostẽ
dunt

Honoris appetens erat Cyrus

dunt tamen iuuenile quiddã : id quod annorum paucitatẽ arguit : ita ex Cyri multiloquio non audacia prome batur , sed simplicitas quædam atque lenitas : quo fie bat : ut quis cuperet plura etiam eum dicentem audi- re : q̃ tacenti adẽẽ . Vt aũt produxit eũ tempus cũ ma gnitudine corporis ad pubertatem tũ & oraone uteba tur breuiore : & uoce sedatiore . Ac pudore adeo af ficiebatur : ut etiam erubesceret : cum ĩ senioris ĩcide ret . Nec eandẽ hẽbat petulantem adulationem ac quẽ ingerendi se omnibus . Itaque erat ita remissior , & in cõgressibus gratus admodũ ac iucũdus. Et .n. quæ sæpe numero æquales iuicem decertant : nõ ad ea socios pro uocabat : quæ norat melius se tenere : sed in quibus certo sciret sese esse inferiorem : ab iis initium faciebat, futurũ ĩquiens : ut melius q̃ ii faceret. Quare ĩcipiebat uel ĩ equos prosilire , uel sagiptare uel iaculari ab equis : cum nõdũ bene equo ĩsideret . Cũq; uinceretur : ipse plu rimũ ridebat secũ . Verũ ubi nõ detrectat id agere : quo superatus foret : sed eodem reuolutus , temptat idem rur sus melius facere : breui eo peruẽit : ut æque atque ae quales equestrem sciret : breui etiã ob rei studiũ illis su perior factus est : breui quoq; ĩ hortis quæ seruabãtur : feras cõsumpsit ĩsequẽs feriens , iterimens , adeo : ut asty ages : neqret ei bæstias colligere. Quare cyrus ubi sẽsis set auum nõ posse , quanuis uellet : multas sibi uiuas præ bere feras : ait o aue quid est opus negotiosus tibi sis in bæstiis quærendis ? Si me in uenationem emise- ris una cum auunculo : facile putabo feras omnis , quas uidero : ali mihi . Cum uæhementer autem cu peret exire in uenationem : non itidem , ut cum esset puer , rogare auum blandius poterat : sed uerecundius adibat : & quæ Sacae antea uitio dabat : quod non

se ire

ſe ire ad auum sineret : ipſe iam ſibi factus eſt Sacas. Non enim adibat : niſi uideret eſſe tempeſtiuum, Sacanque rogabat : omnino ſibi ſignificaret : quando foret introeundi tempus : & quando tempeſtiuum non eſſet. Quare & Sacae & aliis omnibus erat is iam cariſſimus. Vbi igitur nouit aſtyages Cyrum magna teneri cupiditate in uenationem egrediendi : emittit eum una cum auunculo, datis etiam una cu ſtodibus quibuſdam equitibus ſenioribus : qui eum tũ a locorum difficultatibus, tum a ſilueſtribus feris cu ſtodirent : siquæ apparuiſſent. Cyrus igitur prom ptae eos, qui ſe ſequebantur : interrogabat : quæ feræ proixme adeundæ non ſint : & quæ fidenter inſequẽ dae ? Hi autem dicebant permultos propius factos, eſſe ab urſis & apris & leonibus & pardabus interem ptos, ceruas & capreas & ſilueſtris oues & aſinos eti am ſilueſtris, eſſe innocuos. Addebant hoc praete rea nihilo eſſe munus locorum difficultates obſeruan das quam bæſtias. Iam enim plures ſimul cũ ipſis eqs præcipites corruiſſe : Quæ quidem omĩa Cyrus ſtre nue diſcebat. Sed ubi ceruam uidiſſet exilientem : omni um, quæ audierat : oblitus eam inſequebatur aliud nihil aſpiciens : quam quo fugeret : cum eius equus proſili ens cadit in genua : & illi prope collum enodauit : quin Cyrus uix equo ſe continuit. Surgente autem equo ut uenit in campum : ceruam iaculo proſternit. rem ſane pulchram ac magnam. Cyrus igitur plu rimum laetabatur. At cuſtodes adequitantes con uicio eum appetebat : dicentes : quod in periculum deue niſſet : ſubdiderantq; eũ ſe ad auũ delaturos. itaq; cyrus equo deſcẽdit. ſtabatq;. atq; his auditis triſtis erat. ſed ubi clamorẽ ſenſiſſet : in equũ tanq̃ afflatus reſiliuit. uidẽſq;

aprum

xe de cyri pæ

aprum ex aduerso adactum, ei obuius equum agit ia culoque cõtorto aprum rectissime in frontem ferit ac detinet. Hic etiam iam auunculus uisa audacia, cõuicio Cyrum afficit: qui eum q̃uis obiurgãtem orabat tamẽ: ut has feras oĩs, quas cepisset: sineret portare se, atque auo dare. Sed auũculus fertur dixisse: At auus si te hasce isecutũ seserit: nõ te mõ acerrime icrepabit: sed etiã me q te id facere permiseri. Quinimo si libuerit iqt cyrus: meipsum uerberet: ubi has ego dedero. Et tu quoq; ait auũcule crucia me: ut libet: mõ mihi hoc gratificeris. Ac cyaxares tandẽ inqt: facito ut uis: tu. n. ut uideris: hoc sane die geris in nos imperium. Ita igitur Cyrus portatis feris & dabat eas auo: & illi se uenatum illas dicebat. Et iacula quidẽ minime monstrabat: sed ea cruore illita illic posuerat: ubi ab auo uisum iri arbitrabatur. At astyages num inquit: uerum o fili accipio equidem libẽter: quæcunq; abs te dãtur. sed nihilo horum egeo: quo ipse pericliteris. & Cyrus iquit: si igitur tu nõ eges: maiorẽ ĩ modũ te rogo: & oro aue: ut has feras des mihi i meos æqualis distribuẽdas: Cui astyages respõdit accipe fili has feras & aliud quodcunq; libuerit: & distribue pro tua uoluntate: Quibus Cyrus acceptis eas distribuebat iter pueros: simulq; dicebat o pueri. Vt certe nugabamur: quãdo hortorũ feras uenabamur: Nã id mihi simile uidebatur: quemadmodum siquis ligata animalia uenaretur. Primum enim erant paruo i loco, deinde tenues & scabidæ, & alia earum claudа erat, alia mancha. Sed quæ in montibus bæstiæ sunt & pratis: ut sunt pulchræ: ut sunt magnæ: ut pingues apparebant. Atque ceruæ quidem tanquam uolucres saltu tollebantur ad cælum. apri uero ut uiri fortes tradũtur: ferebãtur aduersi: quorum tanta est latitudo: ut

ab iis

Lib. 1, de Cy. pæ

ab iis ictus aberrare nequeat. Pulchriores profecto hæ mihi feræ uidentur uel mortuæ, quã uiuæ illæ munimine hortorũ muroq; occlusæ. Nũ inquit: permitteret uos parentes uenatũ ire? Et facile quidem illi respondebant: si astyages iusserit. Quis igitur, uestrum inqt Cyrus: sit apud astyagen internũcius? Quis. n. dixere: te alius persuadere satius poterit? At ego mediusfidius qui homo factus sim: nescio; Neque. n. facere possum uerbũ: neq; respicere ad auũ iam ex æquo. Quod si tã tũ creuero uereor: ne secors qspiã reddar & fatuus. Cũ puellus essem: uidebar in loquẽdo acerrimus. Ad quod dicebant pueri: Male hẽre negotium dicis: si ne nostra qdem cã ubi qd opus fuerit: possis agere: sed aliũ quenq̃ id nos rogare oporteat quod ĩte sit. Quæ cyrus audiẽs aĩ ãgebatur: atq; abiens cũ silentio, seq; ipse ad audiẽdũ hortatus, ad auũ igressus ẽ meditatus: quæ illi sine ulla prorsus molestia loqueretur: perficeret q; & sibi & pueris quæ rogabãt: hoc igitur eius fuit ĩitiũ. Dic, inqt: mihi o aue: siqs e famulis tuis effugerit: & eũ postea ceperis q eo uteris? Qui aliter inquit: quam ut eum uinctum cogam operis exerceri? Quod si ultro ad te reuerterit: quomodo facies? Quid inquit aliud: quam ut uerberibus cæso, ne hoc iterum faciat: utar, ut antea? Tempus tibi fuerit, inquit Cyrus: parare: quo me uerberes: quoniam consultem a te fugam facere æquales capiens ad uenandum. Atque inquit astyages pulchre abste factum est: quod prædixeris. Intrinsecus ne mouearis: tibi caue: pulchrum est enim si carnicularum gratia filiæ mãdanæ filium pærdidero Quibus auditis paruit auo Cyrus, ac mansit. Cumque tristis & mæstus esset: tacitus degebat. Astyages uero ubi eum nouit uæhementius tristari; uelletque ei rem

gratam

x enofontis

gratam facere, educit ad uenationem & pedites mul
tos & equites congregatis etiam pueris. Cumqꝫ in cam
pestrē regionem feras compulisset: magnam fecit uēa
tiōem. Atqꝫ ipse regio more præsens uetabat quenq̄ be
stias ferire priusq̄ Cyrus uenationibus expleretur. At
Cyrus īpedire alios nō sinebat. Sed si uis aue, inquit: li
benter me uenari: permitte meos æquales omnis & īse
qui, & certare ut quisqꝫ possit q̄optime. Hic igitur asty
ages permitit. Stansqꝫ eos spectabat: q et æmularentur ī
bæstias: & cōtenderēt: & īsequerētur: iacularēturqꝫ. Ac
cyro qdē delectabatur: quod præ uoluptate silere nō p os
set: sed tāq̄ generosus catulus circuiret: cū propīquabat
feræ: & quenqꝫ noīatim uocās hortaretur. Vidēsqꝫ cyꝛꝫ
deridere aliū, & aliū sentiens laudare ac nemini īuidere
plurimū gaudebat. Abiit demum astyages bæstias pluri
mas secū habēs. Cæterum uēatione eit adeo tū delecta
tus: ut semper, cum per otium liceret. una: cum Cyro
egrederetur: aliosqꝫ q̄ plurīos pueros cyri gratia assūeret
Cyrus īgitur plurimu tēporis ita egit. sese oībus uolupta
tis boniqꝫ cuiusq̄, nullius aūt īprobitatis auctorem prae
stans. Cum uero quintum sextum ue ac decimum age-
geret ætatis ānum: regis asyrioꝝ filius uxorē ducturus
cupiuit etiā ipse per idē tēporis uēari. Audiēs igitur ī iis
locis, quæ asyrios medosqꝫ dirimūt: feras ēē permultas,
quoniam cessatū ēēt ab illaꝝ uēatione propter bellū cu
piditate affectus est eo exeūdi. Quo igitur tutius uēa
retur: & eqtes pluris assumpsit & scutatos: qui feras ex
pellerent ex asperioribus siluis ī locos cultos atqꝫ spatio
sos. Sed post eaq̄ eo uēit: ubi iis erāt castella & statio, hic
cænatus est: quo postridie uenaretur: Vbi uero tempus
uespertinum iam esset: aduenerunt ex urbe, qui priori
stationi succederent: & equites & pedites. Is igitur
arbitratus

Lib. 1

arbitratus est multum adesse exercitum: cum duæ sta tiones simul essent: & secum ipse permultos addu xisset equites ac pedites. Itaque consilium cepit opti mum factu esse: ut prædam ageret ex Medorum solo, ita ratus & opus uenationis clarius uisū iri, & uictimarum copiam fore maximam. Mane igitur surgens ita age bat agmen. Pedites liquit frequentis intra fines. Ipse uero cum equitatu immittens uersus Medorum castella hic manebat optimos secum habens atque plu ris equites: ne praesidiarii Medorum milites possent aduersus palantes suos auxilium ferre. Idoneos uero dimisit per tribus, alios alio discurrentis. Iubebatque: ut facta præda, prout quis incideret: ad sese equitarent: Et hi quidem hæc agebāt. Sed ubi icrebruisset apud astya gē in agro suo esse hostes: ipse cum suis auxiliū tulit ad confinia. Idemq; fecit filius simul cum præsenti equita tu. Alisq; oibus ut ipsi quoq; auxilio essent significabat. Vbi aūt uidisset asyrios magna hominū multitudine in structos: & equites qetē agere: steterunt etiā Medi. Cy rus uero ītutus totis uiribus alios auxiliū ferre: ipse quo que auxiliator accedit tū primū īdutus arma: cū ne id q dē esset unq̄ suspicatus: usqueadeo armari iis cupiebat: Ea eim arma, quæ ab auo sūt facta: & perpulchra erāt & aptissia eius corpori. Ita ergo armatus equo adactus ē. Quod uidēs astyages, nō potuit nō mirari: cuius iussu uenisset: eiq; tamē dicebat: iuxta se ut maneret. At Cy rus cum uidisset multos aduersos equites: rogabat: Nū hi aue inquiens hostes sunt: qui stant cum equis adeo quiete? Hostes inquit astyages. An etiā illi ait: qui im mittunt? Illi quoque: respondit. Pape Cyrus ait o aue: Verumtamen & aspectu inutiles & super eculeos in utilis res nostras abigunt. Itaque opus est: ut ex nostris aliqui

De Cy. pæ

aliqui aduersus eos immittant. At non aspicis inquit o fili: quantus equitum globus stat cum equis instructus? qui si aduersus illos nos agamur: rursus nos intercludent. Neq; adhuc nobis adsũt copiæ. Verũ si tu mãseris, inqt cyrus: & auxiliũ ferentis exceperis: metuet hi: neq; se mouebũt. qui autem prædam agunt: cum uiderint aliquos in se impetum facientis: eam dimittẽt. Visus est cyrus astyagi aliquit dicere. simulq; admiratus uim acrimoniamq; ingenii, iubet cyaxari filio: ut accepta equitũ manu in eos immittat: qui prædam agunt. Ego autem in hos ferar: si aduersus te moueantur. Itaque nos rogentur obseruare. Ita ergo Cyaxares acceptis equis uirisq; robustissimis ĩ hostes agitur: Quos cyrus moueri ut uidit: ipse etiam motus sese primus celeriter ducem præstitit: quem & cyaxares sequebatur. & alii quoq;. Eos autem propinquantis ut uidere: qui prædabantur: continuo dimissis rebus uertuntur in fugam. Cyri autem milites eos intercludentes quoscunque assequerentur: continuo feriebant, Cyrusq; ĩprimis. Eosq; post terga pertinacius ĩsequẽtes, quotquot dilapsi sunt: cepere nõ nullos, Et queadmodũ generosus cãis ob ruditatẽ temere fertur aduersus aprũ ita etiam cyrus ferebatur nihil aliud uidens quã captũ percutere, atque aliud prouidẽs nihil. At hostes ut uidere suos laborãtis: promouere globũ: quo ĩsequẽtis auerterẽt: cũ eos intuerẽtur progredi. Cyrus aũt nihilo reĩssior qnimo auũculũ præ gaudio cohortãs ĩsequebatur hostes: eosq; acriter premẽs uæhemẽtẽ fugã facere cogebat. Ac cyaxares quidẽ sequebatur ob patris fortassis uerecũdiam. Atq; alii quoq; sequebantur. & erant ad fugãdũ ii tũ etiã alacriores: quis essẽt hostibus nõ ad modũ pares uiribus, At astyages ut uidit hos temere ĩseq

hostes

Lib. I

hostes autem frequentis instructos que occurrere: filio atque Cyro metuens, ne ipsi imparati i illos paratos inci dentes quicq̄ aduersi paterentur: aduersus hostes conti nuo agebat exercitum. Sed illi rursus ut medos uiderũt promoueri: intendentes alii tragulas, alii sagiptas con stitere, perindeatque eos progredi prohibituri: cum ad iactum sagiptæ uentum foret: ut sæpenumero facere cõsuerunt. Cum enim prope essent: hucusque se inui cem adoriebantur: ferentariisque persæpe ad uespe ram usque certabant. Sed ubi uiderunt asyrii & suos fuga recipere se ad exercitũ, & Cyri milites ferri frequẽ tis, aduersus eos & astyagen cum equitibus iam adesse intra iactum sagiptæ: incliata acie uertũtur in fugã. Me di uero inde scilicet totis uiribus insequẽtes permultos fecere captiuos. Quosq; caperent: & equos feriebant & uiros: cadentis uero interimebant. Nec stetere prius: q̄ ad asyriorum peditatũ peruentum esset. Hic ueriti, ne insidiæ aliquæ subessent: substiterunt. Hic igitur redu xit exercitu astyages: tum equestri lætus uictoria, tum cyrum supra modum admirans, quem et eius operis au ctorem sciret: & audentia furentem nosset: Et enim cæ teris abeuntibus domum solus omnium ille tum aliud ni hil quam interemptos obequitans spectabat: ac uix eũ, qui huic rei præfecti erant: abstrahentes ad astyagen ad duxerunt: quos ille sibi ualde anterioris faciebat: quo niam aui faciem intueretur in se spectando turbatam. Hæc igitur gerebantur in medis. Et cum alii omnes Cy rum habebant in ore & oratione, & carminibus: tum a styages quem antea honorabat: tum maximo stupore prosequebatur. At Cyri pater cambyses his auditis lae tabatur. Sed ubi accepisset iam res uiro dignas ab eo geri: illum ad se reuocauit: quo patria instituta discẽdo absolueret

abſolueret. Hic cyrus dixiſſe traditur ſibi eſſe abeundū:
ne quid pater moleſte ferret: ac ciuitas uitio ſibi daret.
Itaq; aſtyagi uiſū eſt neceſſarium: ut eum remitteret.
Quare datis ei equis, quos ipſi capere libuiſſet: cum a
lio multo apparatu, ab ſe dimiſit: Idq; tum quia illum ca
riſſimum haberet; tum etiam quia magnam in eo ſpem
reponeret: ut qui uir ſatis futurus eſſet: qui & prodeſ
ſet amicis: & malefaceret inimicis. Cyrum autem abe
untem omnes in equis deducebant & pueri, & æquales,
& uiri, & ſenes & aſtyages etiam ipſe. Feruntque fuiſſe
neminem: qui ſine lachrymis conuerteretur. Et ipſe eti
am Cyrus dicitur multis cū lachrymis deceſſiſſe: Qui
cum dona plurima diſtribuiſſet inter æquales: quibus
donatus fuerat ab aſtyage: dediſſetq; ad poſtremum
exutus ſtolam medicam cuidam: hunc ſignificans ſibi
eſſe carum & periucundum: ea illi cum accepiſſet: ad
miſiſſentq;: detulerunt ad aſtyagen: Quæ aſtyages ac
cepta rurſus miſit ad Cyrum. At ea cyrus iterum mi
ſit ad Medos, dicens: o aue ſi uis me rurſus audacter ad
te ire: ſine hæc eos hēre: quibus data ab me ſunt: Qui
bus aſtyages auditis: Cyri uoluntati eſt obſecutus.
Quod ſi amatorii ſermonis mentio eſt faciunda: dici
tur in Cyri abitione, cum ſe inuicem ſeiungerēt: cogna
tos per oſculum oris eum a ſeſe amiſiſſe lege perſarum:
Et enim hoc etiam tempore id faciunt perſæ. Medus
autem quidam, qui & honeſtus ualde & bonus uir eſſet:
diu in ſtuporem adductus eſt ob Cyri formæ præſtan
tiam. Hic cum uideret cognatos illum oſculātis: ipſe ſub
ſtitit. Vbi uero alii abierunt: Cyrum adiit: atq; ait: me
ſolum ex cognatis cyre ignoras? Cui reſpondit Cyrus:
Num etiam tu cognatus es? Maxime inquit. Propte
rea inquit Cyrus me intueris? Nam ſaepe mihi hoc
facere

facere uisus es : Adire enim te , inquit : cum usque uellem : per deos immortalis me pudebat . At nullo, inquit cyrus : te pudore teneri oportebat : cũ esses necessarius , simulq; illum adeuntẽ osculatus est . Et medus post acceptũ osculum quæsisse dicitur : Num etiam inter persas hæc esset consuetudo cognatos osculandi ? Maxime inquit : ubi aut post curriculũ temporis se inuicẽ uideãt : aut aliquo ab inuicẽ eant . Hora esset admodũ inquit medus osculãdi mei rursus : Iam enim, ut aspicis : ita abeo . Et cyrus eũ osculatus ab se dimittit : Qui cum abisset : ac nondum multum peregisset itineris : iterum uenit sudanti equo . Et cyrus hunc intutus, Num ait eorum aliquid es oblitus : quæ dicere mihi uelles ? Non equidem respondit. Sed ueni post curriculum temporis : cui cyrus inqt : at mediusfidius breue o cognate . Quod breue medus respondit ? An ignoras cyre : quod quãtulũ etiã tẽporis oculos moueo : mihi uidetur esse permultũ ? quod tũ te talem nõ aspicio ? Atque hic Cyrus ex prioribus lachrymis primum risit : & abeunti illi confide, inquit. nam post paꝝ temporis uobis adero. Itaq; tibi si uolueris : aspicere me licebit uel fixis oculis . Cyrus igitur cum ita abisset : in persis traditur annum etiam egisse inter pueros : qui primũ cauillis eum appetebant : tanquam redisset edoctus in medis uoluptuose uiuere . Sed ubi uiderent eum quemadmodum ipsos & comedentem suauiter & bibẽtem : & in festo die siquando epulatio fieret : de portione etiã sua aliis dantem potius q̃ quod ipse egeret : eũ sentirẽt : ad hæcq; aliis quoq; ĩ rebus oĩbus eũdẽ sibi præstare cognoscerẽt : hic rursus eum æquales uerebantur . Cum hãc uero puericiæ disciplinam absoluisset : & pubertatem iam esset igressus ; inter puberes item uisus ẽ

tenere

l

tenere principatum . tum ea exercens : quæ par foret: & tolerans : quæ oporteret : & reuerentia utens in se nioris , & magistratibus parens. Temporis autem pro gressu moritur in medis astyages , & Cyaxares astya gis filius fraterque Mandanes regnum Medorum pos sidebat . At rex asyriorum Syris omnibus subiuga tis natione sane maxima, & arabum rege in deditionem acto , ac subditis iam hyrcaniis bactrianisque obsessis , cum arbitraretur : si medos fecisset imbecil los : futurum : ut finitimis omnibus facile imparet: cum hæc natio uideretur finitimorum omnium ualidissima : quare mittit & ad subditos suos oīs & ad regem lydorum croesũ ,& ad regem cappadocũ ,& ad phrygas urosq; ,& ad paphlagōas,& īdos.& ad caras & cilicas, tũ apud eos īsimulās medos ac psas: tũ etiam dicens hasce gētes & magnas esse ,& ualidas & ad idē cōsentientis ,& mutu is inter sese matrimoniis cōiunctas atq; in unum cōueniē tis : picsitariq; nisi qs eos anteuertēs debilitarit : ut singu las adorti natiōes in seruitutē agant . Quare his uerbis alii persuasi ,alii muneribus ac pecuniis īducti: qbus ille plurimum abundabat: faciebant cũ illo societatem . At Cyaxares astyagis filius cũ accepisset & īsidias eorum & apparatum aduersus sese : tum ipse continuo omnia parabat contra : quæ poterat : tum mittebat in Persas & ad rempublicam & ad Cambysen : qui & sororem haberet uxorem: & regnaret in persis . mittebat etiam ad Cyrum eum rogans : operam daret : ut siquos mi lites respublica persarum in auxilium sibi mitteret : eorum ipse iret imperator : Iam enim Cyrus impletis annis decem inter puberes erat in pfectæ ætatis uiris. Ita igitur cũ rem Cyrus approbasset : seniores cōsultā tes exercitus legunt eum impatorem: qui mittebatur in medos

L

medos. Ad hæc ei dederunt: ut ducentos ex iis legeret: qui ab honoris æqualitate homotimi uocantur: quibus item singillati dederũt electionẽ quaternoꝝ uiroꝝ & hoꝝ quoqꝫ homotimoꝝ. Ac fiũt hi q̃dẽ mille: quibus etiam singulatim constituerunt electionẽ ex populo ꝑsarum denoꝝ scutatoꝝ. & funditoꝝ denorum ac sagiptariorum item denorum. Et ita fuere sagiptarii decem millia. & scutati decemillia. & funditores quoqꝫ decem millia. Præter hos aũt erãt ii mille homotimi. Tãtus igitur exercitus cyro datus est. Sed ubi electus est: celerrime initium fecit primum a diis ĩmortalibus. factaqꝫ per tẽporis litatione: legit ducentos illos: qui ubi etiam ipsi singillatim quaternos legissent: eos conuocauit. & hæc tũ primum in iis ita locutus est. Ego uos legi uiri amicissimi nõ propterea: quod nunc de uobis primũ periculũ fecerim: sed quoniã uiderim ab usqꝫ pueris, quæ ciuitas ad honestatem cõstituit: hisce uos alacriter opam dare: quæ autem ducit turpia: ab his oĩo abstinere: quorum autem gratia & ipse non inuitus in hoc sum imperium cõstitutus: & uos rogaui: uolo hæc uobis non esse obscura. Cogitaui equidem maiores nostros nihilo fuisse nobis deterioris: Exercuerunt .n. illi quoqꝫ assidue: quae uirtutis ducũtur opera. Quod aũt bonũ uiri huiusmodi uel reipu. persarum, uel sibi ipsis addiderint: uidere id nequeo. Atqꝫ nulli uirtuti, ut mea fert opinio: ab hoĩbus datur opa: quo nihilo plus hẽant uiri probi q̃ improbi: sed & hi q a repẽtinis abstinẽt uoluptatibus: nõ id agũt: ut lætẽtur nunq̃: sed ut ꝑ hanc cõtinentiã multo maiore ĩ posteꝝ tempus lætitia afficiãtur: & hi, q dicendo studẽt cæteris antecellere: nõ hoc exercẽt: ut a bene dicẽdo nunq̃ cessẽt: sed q, existimãt hac oratioĩs præstãtia dũ reddũt hoĩes ꝑsuasos: fore: ut & multa & magna

bona

nihil[?] a dijs immortalibus fieri debet:

Ad electos milites Cyri oro

[illegible] amatores

bona ipsi consequantur: Et itē hi, qui hasce bellicas res exercēt; nō hoc laborāt: ut a præliis nunq̄ uacent: sed quia putāt etiā hi, si rerꝝ bellicarꝝ gloria excelluerit: futurum: ut multas opes, multam facilitatē, maximosq; honores & sibi cōparent & reip. Quod siq̄ uersati bellicis in rebus prius q̄ fructū quenq̄ ab his susceperit: senectute redditos se uideāt ībecillos: simile hi mihi uidētur pati: ueluti siq̄s bonus agricola esse studuerit & bene serendo & bene īserendo: cū de his fructus capiundus est: eū nō cōuehat: sed sinat rursū humi defluere. Ac siq̄s i ludo p multū sese laborē exercuerit: & dignus uictoria defecerit ad calcē: neq; hic uidetur mihi non esse iure dementiæ accusādus. At ne uiri amicissimi hæc nos patiamur: cauendū est. Sed quoniā cōscii nobis sumus: quod ab usq; pueris rebus hōestis bonisq; studuimus: eamus aduersus hostes: quos ego certo scio, quoad nos rudis esse īperitosq; bellandi ac plāe īutilis. Nec eim hi satis queāt nobiscū descēdere i certamē: q et si sagiptandi sunt & iaculādi eq̄tandiq; periti: tibi tamen relaxentur: ubi laborādum fuerit: qppe qui labores ferre non possunt: Neque hi: qui uigilandum cū sit: uigilare nequeunt: sed sunt ob ignauiam sopno inferiores: Nec item hi: qui q̄uis hæc præstare possent: tamen quoniam neq; amicis neq; hostibus uti nouerūt: magnarꝝ disciplīarꝝ nō obscure īdocti sūt. At uos æque nocte possitis atq; alii uti die. labores uero iucūdæ uitæ duces existiatis. famē hētis obsōio. aquæ potū fertis facilius q̄ leōes. Et q̄ oīum pulcherrimā maxieq; ciuilē possessionē i aīos īportastis: laude magis q̄ aliis rebus oībus gaudetis. At laudis amatores cogūtur huiusce rei gratia ea sibi cōparare: quorꝝ causa laudētur ob eamq; rē ēem laborē, omne piculū q̄libētissime subire. Quod si hæc

de uobis

L

de uobis loquēs aliter sentio: meipsum fallo: Nā quod
mius huiusmōi p uos eueiet: aduersus me erratū uenatu
rū sit. Verꝫ tū ob peritiā atqꝫ beniuolentiā ī me uestrā
tū ob hostium inscitiā credo fore: ut me hæc spes optie
haud falsum habeant. Itaque bona cum fiducia iter
capiamus: quoniā liqdo iam patet nequaq̄ nos p iniuriā
appetere aliena. Nunc. n. hostes ueniūt auctores īferē
dæ iniuriæ. Nos uero amici ī auxiliū uocāt. Quid igi
tur est aut iustius q̄ propulsare iniuriā, aut pulchrius q̄
aīcis succurrere? Atq uos illius etiā rei gratia fidere o
pinor: quod haud ad bellū egrediar p neglectū rerum
diuinarum: Nam qui de me plura cognoscitis: illud mi
nime ignoratis, me non solum in magnis rebus, sed
etiam in paruis semper a diis immortalibus initium
facere. Ad postremum inquit: Quid est amplius
dicendum? Lectis uos assumptisque uiris fortissimis
paratisque rebus aliis: ite in medos. Ego autem re
uersus ad patrem iamdudum adero: quo res hostilis
quamcelerrime edoctus, ea parem omnia: quæ usui
sunt: ut quamoptime cum diuina ope belligeremus.
Et hi quidem hæc gerebant. Cyrus autem domum re
uersus, precatusqꝫ uestam patriam atqꝫ Iouem patriū
aliosqꝫ deos pergebat ad exercitum: eumque pater una
deducebat. Sed posteaquam ædis egressi sunt: dicun
tur fulgura ei atque tonitrua dextera esse facta.
Quae ubi apparuissent: nullo praeterea utentes alio
augurio iter faciebant: quod signa dei optimi ma-
ximi neminem laterent. Procedenti autem Cyro pa
ter huiusmōi sermonē facere est aggressus: O fili mihi
carissime quod dii īmortales te mittūt propitii ac mites:
& in sacrificiis manifestum est & in signis cælestibus:
id quod ipse etiā nosti: Nā rerꝫ harum ego tibi doctrinā
de industria

Nil iustius qꝫ propulsare iniuriam, nec pulchrius quā amicis succurrere

Nō solū in paruis magnis rebus sed etiā in paruis initiū Cyrus a dijs immortalibus faciebat.

de idustria tradidi quo nõ aliis îterpretibus mẽtes deoꝝ calleres: sed ipse cognosceres & uidẽs & audiẽs: quæ uidenda audiendaq; sunt: ne augures petas: si uelint te decipere, dicẽtes alia: q̃ dii ipsi significent: neq; rursus ubi careas augure: ãbigas: quid tibi diuinis signis portendatur: sed cognoscẽs per diuinationẽ deoꝝ consulta, ipsis obtẽperes. Atq; Cyrus inq̃t: o pater quãdo dii nõ aduersi cõsulere nobis uelĩt: pro uiribus diligentiã adhibebo: ut mones: Memini. n. ex te oli audisse itidẽ a diis illũ magis exorare: quod uelit, quemadmodũ etiã ab hominibus: qui non cum in difficultatibus fuerit: tum assentetur: sed cum rebus secundis utitur: tum reminiscatur deorum, & amicorum dicebas eandem habendam esse diligentiam. Propterea inquit o fili ob illos cultus libentius uenis deos rogaturus ita affectos: sperasque futurum: ut magis quæcunque rogaueris: consequare: quod tibi conscius sis nunquam eorum cultui defuisse. Valde inquit o pater ita sum affectus in deos, ut in amicissimos mihi. Quid enim fili Cambyses inquit? Meministine illa: quæ nobis olim uidebantur: felicioris esse homines: si didicere: quæ dii dederint: quam si eorum fuerint inscii: & si operantur: efficere magis: quam si fuerint otiosi: & si diligentiam adhibuerint: q̃ si horum fuerint negligentes: degere posse securius? Qui ergo talis se præstarent: qualis par ẽ: ita nobis uidebatur bona iis petenda esse a diis immortalibus. Ita inquit Cyrus. Memini equidem hæc abs te audisse. Et. n. necessario parendũ ẽ oratiõi tuæ: Nã noui te dicere semper solitum haud fas esse a diis petere neque uictoriam eos equestri pugna: qui equitare non didicissent: neque sagiptæ ignaros superare illos sagiptando: qui huiusmodi peritiam callent:

neq;

L i

neq; gubernandi imperitos optare nauium salutem gubernando: neque eos, qui frumentum non seuerint: sibi precari triticum pulcherrimum nasci; neque salutem petere: qui sibi in bello non cauerint. Huiusmodi enim omnia esse præter diuina instituta. sed qui optant nefasta: dicebas consentaneum esse hos æque a diis optata non consequi, atque ab hominibus non adipisci: quæ illicita rogant. Sed illorum fili e sne oblitus: cum ego ac tu commentaremur sufficiens uiri opus atq; pulchrum esse: si curare quis queat: ut & ipse honestus ac bonus omnino sit: resque ad uictũ necessarias tũ ipse tũ famuli habebãt abũde: & cũ magnũ hoc opus ẽẽt ita etiã scire aliis præesse hoĩbus: ut futuri sint oĩs res necessarias affati: & ut futuri: sit oẽs: qualis oportet hos nobis mirabile sane uidebatur. Ita mediusfidius o pater memini hoc dixisse te. Itaque quoque mihi uidebatur opus esse maximum pulchre impare. ac nunc eadem mihi uidentur: cum ipsum imperandi minus me cum ipse consydero. Equidẽ cum ad alios homines oculos conuertens aĩo uoluto: quales sunt: qui principatũ obtineant: & quales ii qui sint nobiscum. decertaturi: turpissimum mihi uidetur eiusmodi homines formidare: minusque libenter iis obuiam ire in pugnam: quos ego ut ab hisce amicis nostris incipiam: sentio existiare id esse operæpretium: ut rex subditis antecellat cænæ sumptu ac magnificentia, auri magnitudine, diuturniore sopno. utque omnibus in rebus minore degat cum labore q̃ subditi. At ego arbitror decere principẽ subditis ãteire nõ doleo & otio, sed prouidẽtia & industria. Verum quædam sunt inquit fili: quae non erga hoĩes exerceri debẽt, sed circa res ipsas: q̃bus difficile est abũdare. itaque ne te lateat breui periturum imperium: ubi exercitus caruerit commeatu.

Principẽ subditis prouidẽtia et industria anteire oportet

l

Atqui hunc Cyaxares ipse ait o pater præbiturꝫ sese nostris hinc proficiscentibus omnibus. Pergisne igitur, inquit: fili fidem habēs hisce cyaxares pecuniis? Certe inquit o pater. Quid inquit: nosti: quot pecūiæ ei sūt? Non mehercule: inquit Cyrus. Veruntamen fidem adhibes his rebus incertis? Quod autem tibi grādi pecunia opus erit: & multa tibi hoc tempore alia impensa necessario faciunda est: id haud nosti? Noui equidem: inquit Cyrus. Si igitur eum, inquit: impensa defecerit: uel ipse etiam ultro mentiatur: quomodo tibi exercitus res habebunt? Videlicet nequaq̄ bene. Idcirco, inquit: o pater siquem tu redditum uides: qui, quandiu inter amicos sumus: ab me quoqꝫ præstari queat: expone. Interrogas, inquit: fili: ubi abs te pecūia parari queat? A quo magis consentaneum est suppeditari pecuniam, quā ab eo: qui exercitui præsit? Tu uero hinc agis tecum peditatum: quem scio cum alio longe maiore nō cōmutares. Equitatum autem Medorum, qui optimus ē: socium hēbis. Quam ergo finitimā gentē nō existimes tibi gratificatum iri & obsequendi uoluntate, & metu pœnae? Quae: quidem tibi una cum Cyaxare considerada sunt: quo nunquam deficiat uobis aliquid necessarium. Quinetiā assuescēdi gratia excogitandus est pecuniarꝫ redditus. Hoc insuper omnium maxīe memīeris nunq̄ expectandū esse: ut tum commeatum pares: dum ipsa caritudo te coegerit. sed cum maxime abundaueris, tum ante indigentiam illum strue. Et enim magis a quibus opus fuerit: eum consequeris: cum non uisus fueris indigere. Neque præterea a tuis militibus accusabere. Magis etiam ex hac re te alii uerebuntur. Ac siquos tuis uiribus uolueris uel bene afficere uel male: obsequentiores es

milites

L i

milites habiturus in rerum necessariarum copia . Et oratione tum uteris magis ad persuadendum apposita: cũ maxie poteris demõstrare te satis ẽẽ: q & bene possis & male afficere. Verꝝ cyrũs iqt: o pater mihi uideris hæc oia q̃optie dicere: & itẽ, quod quæ nũc milites accipiẽt: eorꝝ mihi nemo sit gratiam hiturus: quippe q norũt: quas ab res eos cyaxares socios accersit: & q, ea præterea: quæ qs accipiat: tũ sibi honori ducturi sunt: tũ danti horꝝ grãm cõsentanee plurimã hituri. Qui aũt uires hẽt qbus põt tũ iis amicis grãm referre: q de se bene meruerit: tũ de iis, quos hẽt iimicos: opã dare: ut ultionẽ sumat: hũc negligere pecũiæ redditum putas ne, inqt: mĩus esse turpe: quã siquis & agros habeat & ad eorum cultum operarios: deinde eos sinat ob negligentiam esse inutilis? Quare ita de me tibi persuade nunquam fore: ut res necessarias militibus moliri negligã neq; iter hostis neq; inter amicos. Quid .n. inqt fili: meministine quæ nobis olĩ necessario uidebãtur nõ ẽẽ negligẽda? Nõ eim memini: inqt Cyrus? quãdo ego sane uẽi ad te argentum petiturus: quod ei soluerem: qui dicebat scientiam rei militaris mihi tradidisse: & tu id mihi cum dedisses: ita me simul quodammodo interrogabas: Num fili in præceptis rei militaris uir iste, cui fers mercedẽ: fecit ullam etiam mẽtionẽ de administratione rei familiaris? Nihilo certe minus rebus ad uictum necessariis ẽ opus militibus, quam in domo famulis. Sed ubi ego tibi ueritatem loquens respondissem illum hac de re nihil oio meminisse: rursus ex me quærebas: siquã mihi præceptionem tradidisset de bona ualitudine, aut de uiribus corporis: pinde atq; ĩperatorẽ oporteat non secus de his rebus, q̃ de re militari hẽre rõnem? Cum uero hæc ẽt negassem: rursus ex me quærebas: siquam dedisset mihi doctrinam

bi doctrinam de reddendis sociis optimis circa singula belli opera? Quod ubi etiam negassem: hoc item es p cunctatus: dedisset ne mihi institutionem ullam de inici enda militibus alacritate & prōptitudine: cū diceres ala critatem ignauiæ atq; inertiæ oīo præstare in oī ope re? Vbi aūt hoc quoq; abnuissem: quærebas item arguti us: si quā hūisset orationem de præcipua iperatoris in dustria ad persuadendum exercitū? quod cū negassem oīo: rogabas me ad postremū: qua tandem ille doctri na diceret me scientia rei militaris ab sese institui? Cui cum respondere instruendi exercitus doctrina: risisti tu qdem: mihiq; unum quodq; cōferens enarrasti: cui exer citus īstructio utilitati, foret rei militari sine cōmeatu si ne bona ualitudie, sine scientia dictarum artium circa rē bellicā, sine oboediētia? Cumq; mihi ostēdisses nosse aciem īstruere breuem quādā esse partem rei militaris: ipseq; rogassem: siqd hoꝝ posses me docere: iussisti abe ūti mihi: ut cū his uiris dissererem: q militares hēntur: & ex iis quærere: qua ratione hæc singillatī fieret. Ex hoc igitur tēpore eoꝝ ego cōsuetudie usus sum: quos huius rei prudētissimos esse audiebā. Et de alimēto qdem sum psuasus id satis fore: q cyaxares nobis prebuerit. De bo na uero ualitudie: quod & audirē & uiderē etiā urbes, q bus bene ualere opus ēēt: medicos eligere: & duces mili tū gratia medicos educere: sic etiā ego posteaq̄ ī hac sū dignitate cōstitutus: cōtiuo huius hūi rei curā. Atq; exi stio eqdē mi pater me uiros hītuꝝ me cū: q artē medicā sa tis calleāt. Pater igitur ad hæc iqt: uerꝝ fili hi, quos tu di cis: quēadmodū amictuū fractoꝝ sunt resarciatores q dā: sic etiā medici, cum aliq ægrotarint: tū his medētur. Sed tua bōæ ualitudinis cura erit q̄ hoꝝ magni de cētior Nam ne initio ægrotet exercitus: tibi curandum est. Et qua ego

Medicorū cōparatio

qua ego uia o pater hoc agere satis queam? Siquo in loco diutius sis futurus: diligentia tibi est adhibenda primũ: ut castra in salubri loces: id quod nisi neglexeris: facile asse quaris: Et.n. dicere hoies assidue cõsuerũt: & q loci morbidi sunt &, qui salubres. his uero utrisq; certissima afferũt testimonia, tũ corpora, tum calores. Dein nõ satis est locos ipsos cõsyderare: sed meminisse etiã debes: qd ipse obseruas: ut bene ualeas. Et cyrus iqt: Primũ equidẽ operã do: ne unq̃ saturer. Id. n. difficile est & graue. Dei uero p laborẽ imissa cõsumo: Ita. n. mihi uideor & pseuerãtius bene ualere, & robustior effici. Ergo ita iqt tibi fili de aliis est curãdũ. Nũ iqt o pater. otiũ erit militibus ad exercẽda corpora? Minime pater respõdit: Nõ solũ. n. exerceri oportet, sed necessario exerceri: Nã exercitus scilicet opus est: si suo munere fũgi uelit: ut uacet nunq̃ aut nocere hostibus aut prodesse sibi. Permolestũ est profecto hominem unũ alere otiosũ. Multo etiã molestius totã domũ, sed oĩum ẽ molestissimũ uniuersũ exercitũ otiosũ alere. Nã & pluria sũt i exercitu: quæ uescuntur: & quæ a minimis incipiunt: & quæ iis, quæ ceperint: utãtur affluentissime. Itaq; exercitũ uacare nunq̃ decet. Dicis tu, cyrus iqt, o pater, ut mihi uideor intelligere: quemadmodum otiosus agricola est inutilis: ita imperatoris nullam esse utilitatem, si uacarit. Illum autem iperatorem ego inquit: admitto: qui nisi quis deus aduersetur: opera sua simul & commeatum militibus maxime redditurus: & corpora sit paraturus quamoptima. Sed ob meditationes rerum omnium bellicarum, ut mihi pater uidetur: si ludos aliquos pronũciauero singulis: ad præmia proposuero: eos reddã exercitatos q̃optie: ut ad singula cum opus fuerit: eis præsto utar. Pulcherrime

inquit

utilissimu est In ludis exercari milites

inquit: dicis fili. Hoc enim si feceris: certo scito milita ris te ordies semp spectaturũ ueluti choros cõuenieter suũ officiũ meditari. Atq ad reddẽdos milites alacris & strenuos nihil mihi uidetur satius inqt cyrusq̃ spẽ iniice re hoibus. Verũ cãbyses inqt o fili hoc huiusmõi ẽ: qua le siqs i uenatione canes hortetur semp eadẽ appellatiõe qua solet: ubi ferã aspicit: Nã primũ alacriter parent. Quod si eas fefellerit sæpius: ad postremũ neq quan do ferã uero ituens uocarit: ei obœdiũt. Ita etiã de spe accidit. Si qs freqũeter bonoꝝ expectatiões iniiciẽs fe fellerit: uir huiusmõi ne tũ qdẽ potest psuadere: cũ spẽ ueram attulerit. At nõ ea debet fili is dicere: quæ mi nus certo norit. Verum alii hæc quandoq dicendo perficiãt. Adhortationem autẽ suam in maxia picula seruet q̃fidelissime: opus ẽ. Dicis tu iquit cyrus medius fidius perpulchre, ac mihi ita iucũdius est. Haudquaq̃ mihi pater uideor impitus: quo pacto reddendi sunt mi lites obœdiẽtes: Nã & tu cõtinuo me expuero hoc doce bas: cũ tibiipsi primum parere cogebas: dein ubi magi stris me tradidisti: illi quoq idem hoc agebãt. Cũ uero essẽ i pubertate: princeps eiusdẽ rei uæhemẽtẽ hẽbat diligẽtiã. Atq leges itẽ plures. Hæc duo mihi uidentur maxĩe docere, & ipare & iperiũ pati. Itaq de his cogi tãs i oĩbus mihi uidere uideor obœdiẽtiã i exhortatione maxĩe cõsistere: quæ obœdiẽtẽ laudat: & honorat: iobe diẽtẽ uero ignominia suppliciõq afficit. ut necessitate adducti pareãt: fili hæc est uia. Sed quod hoc lõge meli us ẽ: ut ultro pareãt: alia ẽ uia cõpẽdiosior. Quem n. seipsis prudentiorẽ duxerit circa suam ipsorum utilita tẽ: huic hoĩes perlibenter obœdiunt. Ac noris hoc ita ha bere cũ i aliis multis tũ i ægrotis: quod alacriter eos uo cant: qui iussuri sunt faciunda: & in mari: quod gubernatoribus

spes ma xime in citat

coparatio

L

gubernatoribus qui una nauigant : audiunt : & quos ali qui putarint quam se melius uias nosse : ab iis tanquam ab harum peritissimis ducibus abesse nunquam uolunt. Cum uero si obediant : arbitrantur fore : ut mali quippiam capiant : neq; detrimentis admodum cedunt : neq; muneribus efferuntur : Nam ne dona quidem causa mali sui sponte quis accipit. Dicis tu inquit pater ad habēdos obœdientis milites nihil esse efficacius : q̄ ut dux subditis prudētior esse uideatur. Dico id sane. Et quopacto de se quisquam possit o pater talem opinionem celerrime præstare ? Non est inquit fili cōpēdiosior uia q̄ earū rerū quarū uideri uis prudēs : habere prudentiam. Quod si de his singillatim consyderes : facile cognoscas dici ab me uera : Nā si uideri uelis bonus agricola : q nō sis bonus : aut eques, aut medicus, aut tibicē, aut aliud q p piā : cogita : q, si tmachināda tibi quo uidearis talis. Quod si tuo psuasu & te multi laudēt : quo auctoritatē adipiscaris : & in eorū singulis bona ieceris fūdamenta : tū modo decipias : tū paulo postea, ubi de te periculū feceris : qualis sis : arguaris : tū ostētator præterea appareas. Sed de futura utilitate quo pacto qs prudēs uero fuerit ? Perspicuū est, iq̄t fili ea te discēdo assecuturū : quæcūq; potes p disciplinā cognoscere : quēadmodū istruere aciē didicisti. Quæcūq; uero neq; p disciplinā neq; p humanā prouidētiā prospici possūt : de hisce tu p uaticiniū deos cōsulēs, sis aliis prudētior : præsertim si q, noueris factu melius : curaueris : quonā id modo agēdū sit : Et enī curare, q, opus sit : prudētioris uiri est, q̄ negligere. Vt aūt qs ametur a subditis, id q, mihi uidetur esse maximū : eadē est ratio : quæ si qs aicis carus esse cupiat. Oporte re.n. puto : ut beneficium appareat. Sed hoc inquit fili difficile est : ut ī eos semp beneficiū cōferre qs possit

in quos

n quos uelit. At illud certe potest: ut una cũ iis laete
ur :qbus aliquid boni cõtigerit :& una tristetur: siqd
cciderit mali :& opẽ ferre alacriter studeat eoꝝ diffi
cultatibus :& præcaueat:neqd errẽt:& enitatur prouide
e :neqd itẽ decipiãtur:qbus ĩ rebus magis se quodã mõ
ociũ debet præstare. Atq; ĩ rebus gerẽ.iis, siqdẽ ĩ æsta
te fuerit :debet ĩpator tolerare plus solis:& id qdem
nõ occulte:ĩ hyeme uero plus frigoris:& ĩ laborãdo plus
laboris:hæc.n.oĩa cõducut ad amorẽ subditoꝝ. Dicis tu
quidem, iquit Cyrus:tolerãtiorem esse impatorem ad
oĩa oportere q̃ subditos? Ita plane. Confide fili:ac scito
similia corpora ĩpatoris ac priuati hoĩs iisdem labori
bus nõ similiter affici. honos.n. labores ĩperatori leuiores
efficit:præsertĩ quod ĩtelligit ĩ hominũ esse oculis:qdqd
faciat. Sed ubi habuerit milites cõmeatũ: iidemq; bene
ualeãt:& labores pferre possit:sitq; bellicis artibus exerci
tati:cupiãtq; uiri apparere fortissimi:libẽtiusq; obire ĩm
pata uelit q̃ detrectare :nõne qs tibi pater sapere uidea
tur:si uoluerit q̃celerrime cũ hostibus manũ cõserere?
Ita inqt mehercule, si meliorẽ cõdicioẽm sit hiturus. Sin
id minus : quo me censebo meliorem & meos item me
liores : eo cauebo magis: queadmodũ aliis ĩ rebus : quas
nobis plurimi ducimus:has oportũe ac tuto facere stu
demus. Meliorem hẽre pater cõdicionẽ q̃ hostes q po
sit qs maxime. Non minimum inquit fili mediusfidius,
neq; simplex opus ĩterrogas. At noris, q hoc facturus
sit :& insidiatorẽ esse oportere, & dissimulatorem, & do
losum, & deceptorem, & furem, & raptorẽ, & omni in
re hostibus præualere. Et cyrus arridens inquit: o her
cules qualem me patere uiruꝝ esse dicis oportere: Qua
lis inqt fili & iustissimus sis & legum uir obseruantissi
mus. Quomodo tamen inquit , cum puericiam
pubertatemq;

L

pubertatemq; ageremus:his contraria docebatis? Ita inquit per Iouem. Et eadem nūc quoq; erga amicos ac ciuis. Sed ut hostis male afficere possitis: an ignoras didicisse uos maleficia permulta? Ignoro equidem pater. Quamobrem īquit: discebatis sagiptare? Quam obrē iaculari? Quāobrē in seruitutem agere sues agrestis & ræstibus & foueis? Cur ceruas pedicis & laqueis? Quid autē? Nōne aduersus leones, & ursos, & pardas ex æquo constituti pugnabatis? Sed cū meliore condicione quadam semper studebatis aduersus eas bæstias certare. An hæc omnia minus nosti & maleficia esse & deceptiones, & dolos, & auiditates? Ita inquit medius fidius, quo ad bæstias quidem: Quod si uisus forē uelle decipere quenq̄ hominem: multis ueberibus cæsus essem: Neq; enim sagipta inquit pater: neq; iaculo hominem ferre permittebamus uobis sed ad calcē propositam iacere docebamus. Et ne nunc quidem, ut in amicos utamini maleficio: hortamur. Quod siquando bello utendum foret: possetis & in homines ictum dirigere. Atque decipere, & auidius habere non aduersus homines uos erudiebamus, sed in bæstias: quo ne in his qdē amicis noceretis. Verꝝ si quando belli gerandū esset: neque harum rerum exercitatio uos lateret. Si ergo inquit pater conducit horum utrorunque scientia & beneficiorum & maleficiorum: hæc quoque docenda fuerant aduersus homines. At dicitur fili fuisse olim apud maiores nostros uirum quendam magistrum puerorum: qui pueros iusticiam docebat: queadmodum etiā ipse iubes: nō mētiri & mētiri & non decipere & decipere. & nō calūniari & calūniari: & nolle plus habere & uelle plus habere. Definiebat etiam: quæ horū erga amicos faciunda essent: & quae aduersus inimicos. At

hanc

q̃ue in hanc sententiã docebat iustum esse amicos falle re, uidelicet propter bonam :& furari amicorum bona propter bonum. Qui uero hæc docebat: necesse erat: pueros inuicẽ exerceret ad hæc faciunda: quemadmo dum dicuntur græci docere pueros in luctatiõe decipe: eosq; exercere inter sese: q facere hoc possint. Cum er go aliqui ita essent ingeniosi & ad bene decipiendum & ad plus habendum: fortassis etiam non obtusi ad lucran di studium: ii ne ab amicis quidem abstinebant: quo minus temptarent ab illis locupletari. Quamobrem ex his manauit lex: qua hoc etiam tempore utimur: sim pliciter pueros docendos esse, quemadmodum erga nos ipsos erudimus famulos: uerum dicere & non decipere, neq; hẽndi auiditati studere: Quos si secus egerit, sup plitio afficimus: quo assuefacti huiusmodi consuetudi ne, ciues reddantur mitiores. Sed ubi habuerint ætatem: qua nunc iam ipse es: etiã quæ aduersus hostes iura ser uanda sunt: securum uisum est docere: Non enim am plius uidemini incitari: qui ciues immanes efficiamini: cũ ad mutuum pudorem sitis educati: Sicuti de rebus ue nereis uerba nõ facimus admodum ad iuuenes ne addi ta ad uæhementem libidinem desidia, ea iuuenes utãtur immoderate. Mediusfidius, inquit cyrus: me igitur ꝑ inde ac tardum ad discendum siquid habes pater hanc auiditatum: docere ne parcito: quo ipse plus habeam, quam hostes. Molire igitur pro ea quanta tibi est aci es instructa: adoriri hostes imparatos: & armatus iner mes, & uigilans dormientis, & apparentis improuisus. Et qui in locorum difficultate sint: tu eos tuto in loco ex cipito. Et quomodo inqt pater in istiusmodi erratis ho stes depræhẽdãtur? Quoniã, inqt: fili multã huiusmõi occasionẽ necesse ẽ & a uobis & ab hostibus præberi.

Necessario

Neceſſario utrique frumẽtatũ itis ,utriq; cubatis,& ma
ne ad res neceſſarias fere una oẽs, ſecedere oportet: &
uis qualeſcunq; ſit:neceſſe ẽ uos uti. Quæ oĩa tibi uo
lutãda ſũt aio.Et qua in re noueris uos eſſe maxime im
becillos:hæc tibi maxĩe eſt cauẽda.In qua uero ſenſeris
hoſtes ẽẽ captu facillimos:ĩ hac eos potiſſimũ adorire.
Vtrũ,inqt cyrus:ĩ his ſolũ ſtudendũ ẽ:ut ſimus ſupiores:
an etiã ĩ aliis qbuſdã? Et ĩ aliis longe magis, inquit :fili:
Nam in his prope omnes faciunt cuſtodias acerrimas:
qppe qui norũt ẽẽ neceſſarias.Qui aũt hoſtis decipi
ũt:poſſũt eos tũ iniecta fiducia,ĩcautos offẽdere:tũ fugã
di ſui facultate tradita,reddere turbatos:tũ ſimulata fu
ga ĩ locos difficilis ſubducere hicq; adoriri. Eſt igitur in
qt opus,ubi hæc oĩa ſtudioſe didiceris:nõ his ſolũ utaris
ſed tuo quoq; igẽio alia aduerſus hoſtis moliare:quẽ ad
modũ muſici nõ his utũtur dũtaxat:quos didicere:ſed a
lios nouos modulos facere ſtudẽt. Ac ſicuti ĩ muſicis
quoq; noua & florida hẽntur plurimũ ĩ pretio:ſic in re
bus bellicis noua ĩuẽta exiſtimãtur lõge illuſtriora quõi
am hæc magis queũt hoſtis decipe. Quod ſi tu fili uel
aliud nihil ad hoĩes trãſferas,quã ea ĩuẽta:quæ pp bæ
ſtiolas excogitabas:nõ putes admodũ meliore ẽẽ cõdici
one aduerſus hoſtis? Tu.n.ad capiũdas auis ĩ uæhemẽtiſ
ſima ſurgens hyeme ibas noctu.& prius q̃ mouerentur
aues:iis pagellas ob hãc rẽ figebas:& quẽ locũ moueras
erat ĩmoto pſimilis.Erãtq; aues quædam abſte edoctæ:
quæ et utilia tibi ſuppeditarẽt:& eiuſdẽ generis auis de
ciperẽt.Ipſe uero ita eras ĩ iſidiis locatus:ut auis aſpice
res:nec aſpicereris ab auibus. Nũ te exercueras:ut aſſe
quereris auis pagellarũ tractu an ut fugere eas ſieres?
Aduerſus leporẽ uero,quoniã ĩ tenebris paſcitur: diẽ
autẽ uitat:cães alebas:quæ odoratu eũ ĩuẽirent. Et q ce-
leriter

leriter fugeret: ubi esset inuētus: alias habebas canes: quæ erāt eruditæ ad eū itercipiēdū. Quod si ab iis etiā euasisset: cognito leporꝝ trāsitu ac saltu: & ad quos locos fugiētes a uenatoribus capiūtur: Hic casses uisu difficilis tetēdisses: quo i uæhementi cursu ipse seipsū incidēs cōuinciret. Quo aūt neq; hic diffugeret: eius rei speculatores constituebas: qui ex propinquo loco euestigio superuenirent: atq; ipse tu a tergo clamore obstrepens cōtinuo ita leporem exterrebas: ut stupidus caperetur. Qui uero anterius erāt isidiis: hos tu silentium edoctos obseruare, latere faciebas: Quēadmodū igitur ante dixi: si res huiusmōi uelles etiā aduersus homines ipsos excogitare ac moliri: nescio eqdē: siqd rerꝝ bellicarꝝ prætermitteres. Si quādo igitur necesse fuerit & in campestri planicie & apto marte & armatis utrisq; manū cōserere: ihuiusmodi casu fili cōdiciōes quæ paratæ meliores fuerint: plurimū possunt. Has aūt esse dico: si & milites bene fuerit exercitati corporibus, & aīs bene excitati atque arces redditi, & meditationibus bellicarꝝ artiū bene ītructi. Hoc te præterea q̄optie oportet nosse, qcunq; ipse duxeris dignum: ut tibi pareāt: eos oīs dignū iudicaturos: ut talis sis: qui præcipue sibi consulas. Nunquam igitur temere tibi habendum est: quin antea noctu cōsyderes: quid subditos facere oporteat: cum dies aduenerit: interdiu uero: quomodo res nocturnae ꝑpulchre sint ordinandæ: & quo pacto sit instruendus ad pugnam exercitus. aut quomodo interdiu ducēdus sit, quomodo noctu, uel angustis uel latis itineribus, uel montuosis uel campestribus. Aut qui sit castramoetandum. Aut quomodo nocturnæ excubiæ diurnæue custodiæ sint cōstituēdæ. Aut quopacto sit uel adigēdus aduersus hostes miles uel ab hostibus abigēdus. Aut qua

ratione

ratione aduersus hostilẽ urbẽ oporteat exercitũ ducere. Aut quopacto is ad mu℞ ducẽdus sit. aut ide abducẽdus: aut quomõ uel p nemora sit uel p flumia trãseũdũ. aut qua itẽ ratiõe tuẽdus sit eqtatus. aut qua uia iaculatores sint sagiptariiue custodiẽdi. Siq; ubi tu℞ exercitũ ducas in cornu: hostes supuenerit: ut is cõtra sit dispõnẽdus. Quod si ubi illũ agas i phalãge: ex alio quopiã loco hostes ap pareãt q̃ ad faciẽ: qua sit rõe illis occurrẽdum: quo aut quæ gerũtur ab hostibus: qs maxie sentiat: aut res tuas minie hostes sciant. hæc aũt oia qd tibi dicãtẽ opus? Nã quæcunq; ipse teneã. psæpe audisti: præsertim quod siqs ho℞ aliqd scire uideretur: eo℞ nihil neq; neglexeris: neq; minus didiceris. Oportet igitur, cum aliqua huius modi acciderint: his uti præceptis: quæcunq; tibi condu cere uideantur. Disce præterea uel in primis hæc ab me fili: Nam præter sacrificia & auguria neq; solus, neq; cũ exercitu ullũ discrimẽ adeas, animo uolutans so lere hoies res gerendas eligere coniectatione potius: q̃ quod norit: a quibus ipsarum re℞ bona futura sit. Ve℞ scias ea esse ab his: quæ eueniũt. Multi. n. psuaserũt ciui tatibus, & ii quidẽ, q sapientissimi uidẽtur: aduersus hos bellum suscipe: quorum eæ usæ psuasionibus piere. Mul ti etiam auxere multos & priuatos hoies & respublicas: quo℞ ãplificatio iis maxia attulit mala. Multi quoq; his, qbus poterant amicis uti p mutua beneficia: cũ maluis sent seruis uti q̃ amicis: his ipsis dedere poenas. Mul ti item non contenti ea uitae parte, quæ in uoluptate ẽ posita: cũ uoluissent oium esse domini: propterea ami serũt etiã: quæ hẽbãt. Multi quoq; ubi diuitias, quas ma xie optabãt: adepti essẽt: propter illas pierũt: Et ita hu mana sapiẽtia nihilo magis nouit expetere sũmũ bonũ: q̃ si qs hoc agat: q ei sorte tributũ est: Sciũt. n. carissie fili

fili dii i mortales oia & præterita, & præsētia: & quæ sūt ex iis singillati euētura. Cōsulētibusq; hoibus, dii ipsi q buscunq; sit propitii: ante significāt quæq; faciūda sūt: quæq; nō faciūda. Quod si mius oibus hoibus cōsulere dii uolūt: nihil est mirādū? Non eni coguntur necessitate ea curare: quæ nolint.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER SECVNDVS.

c um talia differentes ad fines usque Persidis uenisset: essetq; iis aqla dextera apparens itineris dux facta: deos heroasque precati terrā colētis persida: ut se propitii mitterent ac mites: ita fines superarūt. His uero superatis cū rursus orationē habuissent ad deos: qui mediā hitant: ut se propitii mitesq; exciperēt: mutua se caritate pro dignitate cōplexi, pater cābyses reuertit i persas: Cyrus filius i Medos ad Cyaxarē proficiscitur: Quo cū uenisset: primum ut par erat: se inuicē amice cōplexi sunt. dein rogabat cyrū cyaxares: quantum agmen duceret? Cui respōdit Cyrus uigintimillia a sese duci: q & ātea ad uos ierāt stipēdio cō ducti. Alii etiā q nunq̄ egressi sūt præter hos ueniūt ex ordie optimatiū. Hi quot sūt inqt cyaxares? Numerus inquit Cyrus si audieris: sit tibi minime iucundus. Sed illud cogitato: quod pauci optimates qui ab honoris paritate homotimi uocantur: facile i alios persas, qui sunt permulti: imperium gerūt. Verū nū tibi iis opus est? an frustra timuisti? Hostesne fortasse non ueniunt? Veniunt inquit certe, & multi quidem. Qui hoc nosti? Quoniam inquit multi qui inde ueniunt: alius

L.

alius alio modo, omnes tamen idem dicunt. Certandum est igitur nobis aduersus uiros? Est, n, inquit necessarium. Quid igitur inqt Cyrus: nōdum uires dixisti mihi: quantæ sint adorientiū hostiū, ac itē nostræ: quo ābabus cognitis ad hæc nos cōsultemus: ut certamus optie? Accipe igitur inquit Cyaxares. Croesus qdē lydus ducere fertur secum eqtes decemmillia, scutatos uero atq; sagiptarios pluris quadragita millibus. Sed Artaman, q magnæ Phrygiæ est princeps: aiūt ducere eqtes ad octomillia, hastatos aūt simul cū scutatis non paucioris q̃ quadragnta millia. Ariebæū aūt capadocū regē eqtes ducere sexmillia, sagiptarios uero, & scutatos non paucioris trigita millibus. At maragdū araba & equites ducere ferūt ad decemmillia, & currus centum & funditores magno quodā numero. Atq græci qui hitant ī asia: nōdum certo dicitur: an sequūtur. Sed q sūt ex phrygia que hellespōto adiacet: eos cōmisceri tradūt gabæo: q hēt ad Caystriū cāpum sexmillia eqtes & scutatos ad decēmillia. Garas qdē ac cilicas & paphlagōas uel rogatos minime aiūt sequi. At asyrius q habet & babylona & aliā asyriam: ut existimo: ducet eqtes nō paucioris q̃ uigitimillia, currus, id quod certo scio: nō pluris q̃ ducētos, pedites uero ut arbitror: permultos: Ita. n. cōsueuit: cū huc impetū facit. Tu inqt cyrus hostes ēē dicis eqtes sexagintamillia scutatos aūt & sagiptarios plus q̃ ducēta millia. Age nūc exercitū tuum quantum esse dicis? Sunt inquit medi, equites quidem supra decemmillia. Scutati uero et sagiptarii fiant in nostro scilicet regno saltē sexagītamillia. Ex armēiis uero, qui finitimi nobis sunt: eqtes aderūt quattuor millia, pedites uigintimillia. Dicis tu inquit cyrus equites nobis esse minus quam tertiam ptem hostium eqtatus, pedites uero circiter dimidiū. Quid igitur

inquit

inquit cyaxares: nō paucos esse putas persaꝝ pedites: quos ais ducere? Si uiris inquit Cyrus nobis etiā opus ert. siue non est: rursus cōsultabimus. Verū pugnā mihi dicito: quæ est cuiusqꝫ. Fere inquit Cyaxares eadem est oium. Sagiptarii.n.sunt ac iaculatores & illoꝝ & nostri. Ergo in armis huiusmodi inqt Cyrus: opus est uti ferētarioꝝ dimicatiōe. Necessario.n.inqt cyaxares. In hac igitur re plurimū est uictoria. Lōge.n.celerius pauci a multis uulnerati absumātur q̃ a paucis multi. Si ergo ita res hēt cyre: quid aliud quis inueniat melius, q̃ mittere i persas, unaqꝫ docere, siquid mali medi patiantur: fore: ut i psas clades eat: simulqꝫ maioris copias petere? At hoc, uelim: scias: cyrus inquit: Neqꝫ, si omnes ueniāt psæ: possimus hostis multitudie excedere. Num hac re aliud q̄cquā melius ītueris? Eqdē inqt cyrus, si facultas sit: arma facerē q̃primū persis omibus aduenietibus: qualia his sūt ueterāis: q a nobis uocātur homotimi. Hæc aūt sunt circa pectus thorax, & cratis in læua manu, & mucro aut securis in manu dextra. Si hæc nobis paraueris: facies: ut & ipsi securius obuiam eamus aduersus hostis: & hostes fugere quam manere magis expectant. Instruimus autem nos ipsos aduersus illos: qui manserit. uobis uero equitibusqꝫ uestris illos tribuimus: quicunqꝫ ex iis fugerit: quo neqꝫ manēdi neqꝫ reuertēdi facultatē habeant. Cum Cyrus ita dixisset: essetque cyaxari uasum eum bene dicere: de pluribus accersēdis militibus nullam amplius mentionem faciebat: sed antedicta psrabat arma: quæ prope parata erant: cum iam adessent persarum homotimi: qui persicum habebant agmen. Hic igitur Cyrus iis uocatis in concionem ita locutus traditur. Ego uos intuens uiri amicissimi ita instructos armis, & animis paratos ad manum cum hostibus

L

hostibus conserendam : cognoscens etiam persas , qui uos sequuntur :ita esse armatos : tanq̃ ad pugnam maxime propinquam sint collocati : uereor : ne pauci atq; nudi sociis congredientes cum hostium multitudine aduersi quippiam patiamini . Nunc igitur cum ueneritis habentes proborum uirorum corpora : & sociis arma futura sint nostris similia : uestrũ opus erit eorum animos acuere ad pugnamq; fortis reddere . Decet .n. principem non se bonum præstare dumtaxat : uerum etiam pro subditis diligentiam gerere : ut quão ptimi sĩt futuri . Cyrus ita locutus est . At ii omnes lætati sunt : cum putarent sibi esse cum maiore multitudine dimicandum : quorũ unus huiusmodi uerba habuit . At ego absurdã fortassis hẽre uidebor orationẽ: si Cyro cõsuluero : ut pro nobis aliqua uerba faciat : cũ hi arma ceperit : qui nobiscũ una ĩ pugnã socii sunt ituri. Eniuero cognoscere mihi uideor eorũ orationes ,q plurimũ ualẽt & ad bene & ad male agendũ : has maxime reddere auditores persuasos :siq; a talibus dẽtur dona:quãq̃ etiã minora sũt q̃ ea:quæ a sui similibus uiris dãtur:ea tamen pluris æstimãt:q accipiũt. Et nũc iqt astãtes persæ maiore cum uoluptate Cyri ad hortationem quam nostram excipient . Et in homotimorum ordinem constituti hoc sibi munus certius ducent : si & a regis filio & ab imperatore collatum fuerit : quam si a nobis idem hoc fiat . Quanq̃ ne nostræ quidem adhortationes abesse debent : omni tamen modo uirorũ aĩositas acuẽda ẽ oĩo. Nobis enim hoc conducet:quocunq; hi meliores fiant . Vbi ergo cyrus ita in medium arma posuisset atque oĩs persarũ milites conuocasset:huiusmodi orationẽ habuit: Vos uiri psæ ut & ĩ eodẽ estis,ubi nos:orti solo atq; enutriti : & corpora nihilo quã nos , habetis deteriora :ita

& animos

2

& animos uestros nihilo ēē conuenit nostris humilioris. Cū tales aūt estis: nō tamē i patria iisdē qbus nos, honoribus fūgebamini: & ne id qde: quod p nos essetis expulsi sed q a necesse foret: uobis necessaria pararetis. Nūc uero ut hæc sitis habituri: mihi cū diuia beignitate erit curæ. Licet aūt uobis si libuerit: acceptis armis, qualia nobis sūt: & siqd estis q̄ nos iferiores: idē nobiscū obire piculum: & siqd præclari ac boni ex hisce euenerit: æque atque nos ipsos honorari. Superiore tēpore & uos sagiptarii iaculatoresq; eratis, & nos itē. Ac siquid eratis quam nos, ad hæc faciunda deteriores: nihil mirādum: Non.n.erat uobis ut nobis otium circa horum diligentiam. In hoc autem armorum genere uobis nihilo praestabimus. Thorax erit circa pectus accōmodatus cuique. Et eratis i manu læua: q̄ omnes gerere cōsueuimus. Gladius aūt uel securis in manu dextera: quibus qdem ipsis ut percutiamus aduersarios: opus erit: minime cauentes: ne qd pcutiēdo aberremus. Quid igitur i his alter nostrū alteri præstiterit, præter q̄ audētia: qua non mius uos uti decet, q̄ nosipsos? Appetere.n. uictoriam, quæ præclaras res oīs atq; optias & adipiscitur: & tuetur: qd nobis magis q̄ uobis conuēit? Et imperio, quod eorum, qui uicti sunt: oīa uictoribus elargitur: quid nobis magis opus est quam uobis? Ad postremum ait: Audistis omnia. Aspicite arma. & hæc qui eget: capiat. describaturq; apud ordinis cēturionē i similē ordinē: quo descripti nos sumus. Cui aūt satis est in mercēnarii loco esse: māeat inter ministrandi arma. Cyrus ita locutus est. Quibus auditis, Persæ putauerunt fore: ut iure in omne æuum uitam per inopiam agerent: si exhortati ad similem laborē, quo eadē ipsi præmia cōsequerentur: facere id noluerint. Ita igitur describuntur oēs

tur omnes ,& arma omnes acceperūt. In quo uero tempore aduētare hostes dicebātur: ac nondum aderāt: interim enitebatur Cyrus ad uires suorum corpora exercere, docereq́ʒ ordinādos milites, & ad res bellicas aīos acuere. Quare acceptis primū a cyaxare ministris, iis impauit: ut abūde singulis militibus oīa præberēt effecta: qbus foret illis opus. Hoc aūt cū parasset: eis reliqt aliud agēdū nihil q̄ res bellicas exercere. Illud arbitratus didicisse hos circa sigula ēē optios: q parcētes rebus pluribus mentē adhibere, circa unū uersarētur opus. Quare ex ipsis rebus bellicis sagiptæ ac iaculi meditatiōe sublata, hoc solū eis reliqt: ut cū gladio crateq́ʒ & thorace pugnarent: Quo factū ē: ut cōtīuo paratis eos redderet anīs: q aut irent obuiā hostibus, aut cōcederēt se pro nihilo ēē hēndos socios. Hoc aūt molestū ē iis cōcedere: qui norīt se ob aliud nihil ali: q̄ ut pro alētibus sint pugnaturi. Ad hæc itē cū cogitasset hæc hoīes lōge malle exercere: quoꝝ gratia lites cōtētionesq́ʒ oriūtur: & iis ludos pronūciauit oīum reꝝ: quascūq́ʒ a militibus exerceri cognouit utile ēē factu: & hæc pronūciauit: ut homo priuatus pricipibus se præstraet obœdientē, & laboris cupidum & qiculi studiosū cum modestia, & gnarum rerum militarium & in armis elegantem, & in omnibus huiusmōi rebus ambitiosum, Quincurioni uero se talem exhiberet: qualem bonū decet priuatum, & talem quoad eius fieri potest: qncuriam præstaret. & decurioni itidē decuriā. & primipilo manipulum, & ordinis centurioni eodem modo se præberet, nulli culpæ obnoxium circa eorum principum diligentiam: qui sub illo sunt: quo illi rursus præstarent: ut ii quibus praesunt: suo fungerentur oflicio. Praemia etiam declarauit ordinum centurionibus eos, q uisi forent parasse ordīes optime:

tribunos

tribūos futuros, & primipilis, qui uisi essent optimos reddidisse manipulos: eos ascenturos in cēturionum ordinū locos, & optios decuriōes i primipilos cōstituēdos. ac itē qncuriones optimos i decurionē locos constitutū iri. Qui uero inter priuatos excelluissent: in quincurionū locos ascensuros. Existebat aūt oībus his principibus primū: ut a subditis colerētur. Dein alii quoq; honores cōueniētes cōsequebātur. Et aliæ quædā spes maiores uiris dignis accumulabantur, ac laudes: siqd maioris boni in uenturo apparuerit tempore. Pronūciauit etiā præmia uictoriæ & ordinibus totis, & māipulis totis, & eodē mō decuriis, & qncuriis: si uisæ fuerit tū suis præsidibus maxīe parere, tum ea, quæ antea sunt dicta: alacriter exercere. Erāt autem ea præmia iis proposita: qualia in multitudinē decent. Hæc igitur & pronūciabantur: & ab exercitu exercebantur. Tabernacula uero parauit iis cyrus tū multitudie pro numero centurionū ordinū tum magnitudine pro sufficientia ordinis. Erat ordo quilibet centum uiri. Ita igitur pro ordinibus erant in tabernaculis. Quod aūt simul essent in tabernaculis: uidebātur ii cyro hāc utilitatē consequi ad futurū certamen: quod inuicē se aspicerēt identidem alii: neque ea inesset excusatio: quod propterea alius alio sit aduersus hostis timidior: quoniam minus bene tractetur. Videbantur etiam iuuari: quod simul habitantes, se inuicē cognoscerēt: at ī mutua noticia inascitur magis oībus ueerecūdia. Qui aūt ignorātur: uidētur procliuiores quodāmodo ad desidiā: tanq̄ uersētur ītenebris. Videbantur etiam Cyro maximam consequi utilitatem ad ordines diligenter exquirendos propter contuberniu. Habebant enim & ordinum centuriones sub sese ordines ornatos: quādo singillatī ordo proficisceretur

& pri

& primipuli manipulos eodemmodo, & decuriones decurias, & quincuriones quincurias. Constituere autem ordines: diligenter uisum est ei plurimum conducere & ad non turbandum, & ut celerius restituerentur: si turbati essent: ueluti & lapides & ligna si copulari oporteat: ea, utrunq; prostrata fuerint: facillime coaptantur: si manifestas hēant notas ex quo sit loco ipsorum quodque. Quod simul alerentur: uidebantur ei etiam utiliter agere: ut minus inuicē se desererent: quod intuerentur bæstias quoq; simul enutritas incredibili duci sociaꝝ desyderio: siqs eas ab inuicē distraheret. Vtebatur præterea cyrus hac diligentia: ut nunq̄ nisi prius sudassent: ad prandiū cænamq; itroiret. Aut. n. ad uenationē educendo ut sudarent: faciebat: aut ludos talis excogitabat: qui sudorē essent præbituri: aut etiā siqd eū agere oporteret: ita ducē se præstabat ad rē gerendā: ut sine sudore nō redirēt: Hoc. n. sciebat ad suauiter etiā uescendū ēē bonum, & ad bonā ualitudinē & ad laborē sustinendū. Præterea existimabat labores cōducere: ut forēt inuicē māsueti magis: quod & equi inuicē laborātes māsuetius simul stare cōsuerūt. Atque aduersus hostes elatiore sūt aīo: q̄ bonæ exercitationis sibi ipsis cōscii sūt. At sibi cyrus tabernaculū id parauit: quod satis iis foret: quos iuitaret ad cænā. Inuitabat aūt freq̄uēter cēturiōes ordinū: quibus tēpus datū esset opportunū. Interdū & pripilos, & decuriōes quosdam qncuriōesq; iuitabat. Interdū uero & qncuriā totā, & totā decuriā, & totū manipulū & ordinē totū: Quādoq; etiam milites quosdam. Inuitabat præterea: atq; honorabat: cū aliquos uideret: q̄ huiusmodi qddā fecisset: q̄ eos facere uolebat. Quæ autem apponerētur in mēsā: paria erant semper & ipsi & inuitatis ad cænam. Et

ministris

ministris exercitus æqualē portionē semp faciebat escu
lentorum omnium. Nihilo enim minus militū ministri
ei honorandi uidebantur quam caduceatores quā orato
res: et.n. fidelis putabat hos esse oportere, & pitos rerū
militariū, & calidos, insup & uæhemētis & celleris & ipi
gros & moderatos. Ad hæc intelligebat Cyrus esse oia
& tenēda & exercēda ministris: quæ hēntur ab his: q opti
mi ducūtur: quo nullū ū opus recusēt facere: sed putēt
oia esse ab se gerēda: quæcunq; sunt a principe impera
ta. Et eam sane diligentiā semp cyrus adhibebat: cum es
set una cum suis in tabernaculo: ut & iucundissimi si
mul sermones inicerentur: & qui ad bonas actiones
incitarent. Itaque deuenit olim in hunc sermonem.
Num inquit o uiri amicissimi ob hanc rem uidentur
cæteri homines esse aliqua ex parte nobis inferiores:
quod non eodem sunt modo instituti: quo ipsi sumus?
an a nobis nihil differunt neque in congressibus: neq;
ubi cum hostibus sit certandum? Et hystaspas excepit
inquiens: At cuiusmodi uiri in hostis futuri sunt: e
quidem non intelligo: Nam in cōuictu difficiles medius
fidius aliqui eorum uidentur ac morosi. Misit nuper
Cyaxares hostiarum carnis in ordines singulos. Eratq;
carnium frusta cuiq; nostrū tria aut etiā plura: quæ cir
cūferebātur. Atq; a me pricipiū coquus fecit primū cir
cūferēs obsoniū. Cū uero secūdū circuiret obsoniū illa
turus: iussi: ab ultio pricipiū faceret: retroq; circūferret
Exclamis igitur qspiā ex iis militibus, q i medio circulo
discūbebāt: p Ioue, inqt: hoꝶ nihil ē æquale: siqdem a no
bis, qui sumus in medio: nemo unq̄ incipiet: Quibus au
ditis, ego profecto turbatus sum: siqd illi mius hēre ui
derētur: eumq; continuo ad me uocaui. hic autem pmo
deste paruit: Verum ut ea, quæ circunferebantur: ad
nos ue

nos uenere, tanquam, ut arbitror: ultimos ea sumẽtes: mi
nima relicta erant frustra. hic ille maĩfesto admodũ tri
status est: dixitq; ad seipsum in malam fortunam, quod
huc inuitatus uenerim: ad quẽ ego dixi: ne cura, rursus
a nobis confestim incipite: & tu primus maximum capi
es frustum. Interimq; circũferebatur tertium id quod
erat reliquum. atq; cepit ille: cui cũ uisum esset exigu-
um cepisse obsonium: quod ceperat: posuit, tanq̃ alterũ
sumpturus: cũ illum coquus arbitratus nihilo amplius e
gere obsonio, abiens circũferebat prius: q̃ ille alterꝝ su
meret. Hic aũt grauiter adeo rẽ tulit: ut cõsumeretur ei:
quod cepisset obsoniũ. Quod aũt adhuc ĩtictiõis ei reli
quũ erat: hoc qa esset aĩo quodãmõ ꝑturbato, fortũae
que iratus: ita male affectus euertit: primipilus aũt qui
nos proxĩe discumbebat: rẽ ĩtutus manus ĩuicẽ cõplosit.
ridensq; lætabatur. At ego tuxire simulabam: quippe
qui neque risum poteram continere. Talem igitur
tibi Cyre unum ex sodalibus demonstro. Ad hoc igi
tur, ut par erat: riserunt omnes. Alius uero quidam
ex ordinum cẽturionibus huic, inquit: Cyre, ut uidetur:
accidit ita difficulter. ego aũt, ut tu nobis edoctis ordi
nes misisti: iussistique: ut quisque suum doceret ordi
nem ea: quæ abs te didicimus: ita igitur ipse quem
admodum etiam alii faciebant: ubi uenissem: u-
num manipulum docebam: Et ubi statuissem pri
mipilum primum: ordinassemque post eum uege-
tum quendam iuuenem & alios: ubi opus esse existima
bam: dein stans ex anteriore parte in manipulum re
spicerem: ubi mihi uisum est tempus esse: iussi procede
ret: & uegetus ille uir: tuus procedens prior quam
Primipilus proficiscebatur: quod ego intutus, di-
xi: homo quid facis? & ille inquit: procedo: ut
ipse

ipse iubes: cui respondi: at ego nō te solū, sed oīs proce
dere iubebā. Id ille audiēs ad manipulares cōuersus ait
Nō auditis impantē procedere nos oīs? Et uiri illi omēs
prætereūtes primipilū ierunt ad me. Sed ubi Primipi
lus eos reduxisset in locū: stomachabatur dicentes: utri
parēdum sit? Nūc. n. alter iubet nos procedere: alter ue
tat. Et ego hæc aequo animo ferēs, eos rursus disposui
cōfestim: iubēs: neqꝫ ex posterioribus moueretur prius
q̄ anterior duceret: sed hoc solum oēs aspicerēt seq āte
riorem. Cum uero qs in persas abiens uenisset ad me: q
sibi epistolā dari peteret: quā ad meos scripseram: &
ego, quoniam Primipilus sciret: ubi posita ea foret:
iussissem ei: ut curreret: epistolam ferret: ille qui
dem currebat: iuuenis uero ille habitior primipilum
sequebatur una cū thorace & mucrone. Atqꝫ alius uni
uersus manipulus illum intutus una currebant: uenerūt
que uiri illi ferētes epistolā. Ita iquit ille meus manipu
lus curat diligenter omnia pro iussu tuo. Atqꝫ alii qdē
merito ridebant: quod armati ferrēt epistolam. Cyrus
uero inqt o Iupiter optime maxime cælitesqꝫ oēs cuius
mōi uiros socios hēmus: q usqꝫ adeo sūt cultu faciles: ut
minimo etiā obsonio magnus impiū numerus ī amiciciā
queat īduci: ita aūt sūt obediētes: ut ātea pareāt: q̄ iperata
cognorīt. Eqdē nescio: q magis optādi sūt q̄ huiusmōi mi
lites. Cyrus qdē ita milites laudauit. Erat ēt ī tabernacu-
lo unus ex ordinū cēturiōibus aglaitadas noīe, uir mori
bus seuerissiūs: q ita quodāmodo ē locutus: Quid. n. in
qt: putasne cyre hosce uero hæc dicere? Sed qd uolunt:
inqt cyrus: quapropter mentiantur? Quid aliud inquit:
nisi ut risum moueant: cuius rei gratia hæc loquntur:
& sese ostentant. Atqꝫ cyrus inquit: bona uerba: quæso
noli hos dicere ostētatores: ostētator. n. nomē, mihi uide ostentatores
tur esse

tur esse propter eos positum:qui simulant & ditioris
se esse, quam sunt, & fortioris, & qui pollicentur ea se
facturos:quæ nequeũt. præsertim cũ manifestũ sit hæc
ab his, fieri accipiendi aliquid ac lucrandi gratia. Sed q
risum conuiuis moliuntur neq; propter ipsorum lucrũ,
neq; propter audientium detrimentum:neq; ut noceant
cuiquam prorsus: quare hi minus urbani ac faceti iu
re nominentur, quam ostentatores? Et Cyrus quidem
ita respondit de his:qui risum præbent. ipse autem ordi
nis centurio qui narrarat maipuli ridiculũ:inqt: Siqdẽ
aglaitada flætũ facere studereus:nos admodũ repræhẽ
deres:quẽadmodũ aliq etiã ĩ carminibus & ĩ oratioĩbus
miserabilia quædã scribẽtes lachrymas nitũtur ĩducere:
quando quidem nunc ipse quoque intelligens uelle nos
quadam læticia te afficere, nocere autem minime: nos
tamen magnæ ignominiæ tibi ducis. Ita est mediusfidi
us inquit aglaitadas. ac iure id quidem: Nam qui ami
cos ad risum mouet: uidetur is mihi sane rem efficere
minoris æstimandam:quam qui eos multis in rebus ad
flætum inducit. Quare ipse nunc si recte consyderes:
uera a me dici reperies. Et parentes quidem reddunt
filios flætibus temperantis, & magistri pueros bene e
ruditos. Ac leges ad iusticiam ciuis impellunt: quia flæ
tibus eos instituunt. Ridiculos autem homines possisne
dicere aut corporibus prodesse, aut animos reddere ad
gubernationem rei domesticae ad administrandamue
ciuitatem aptioris? Hinc hystaspas in hunc modũ lo
cutus est: Tu inquit aglaitada si mihi obtemperes in ho
stes fidenter consumes hoc pluris æstimandum:ut indu
cas illos flære:& quod minimi ducendum est: nos hosce
amicos omnino ridere affatim effici: Et enim scio tibi
risum permultum esse repositum: Nam neque utens
eum

77

eum cõsumpsisti:neq; amicis neq; hospitibus ultro praebes. Itaq; nulla tibi excusatio est:quo mius præbeas nobis risum. Ad quod inqt aglaitadas: Et putas tu hystaspa ex me risum facere? Et ordinis Centurio inquit ita mehercule. amens est igitur: quoniam facilius qs ignẽ excuderit:q̃ exigat ex te risum. Ob quod dictum & alii riserũt eius cognoscẽtes ingeniũ:& aglaitadas ipse leniter subrisit. Ac cyrus eũ itutus exhilaratũ:iniuriã inquit facis ordinis cẽturio: quod uiꝝ nobis corrumpis: ac uitias grauissimum & optimum: dum risum ei persuades: præsertim qui adeo hostis sit risui. Et hæc qdem huiusmodi dicebãtur. Dein uero Chrysantas ita locutus ẽ: At ego cyre cũ hisce una omnibus cogito egressos esse nobiscum alios plurimi alios minimi faciundos. Siquid aũt boni cõtigerit: dignũ hi oẽs iudicabũt æqualẽ hẽre portionẽ. At nihil inter hoies esse iæqualius duco quam & ignauum & fortem uirum de æqualitate certare. Ad quod Cyrus inquit: Num igitur uiri persæ per deos immortalis nobis ẽ optimũ sententiam hac de re inicere in exercitum: utrum uideatur, siquid boni ex laboribus deus dederit: facere oĩbus æqualẽ portionẽ? an potius cõsyderatis cuiusq; opibus ad hoꝝ rationẽ honores ẽẽ cuiq; reddẽdos? Et qd opus ẽ chrysãtas, iqt hac de re ad exercitũ referre. ac nõ pronũciare potius te ita factu rũ? Nõ ne & ludos ita pronũciasti & præmia? At medi usfidius inqt cyrus nõ sunt hæc illis similia. Quæ.n. militãdo acqrent: coĩa sibi, ut arbitror: cẽsebũt. Exercitus uero impium putabũt fortassis etiã a domo in me esse collatũ. itaq; si præfectos cõstituo: nulla me uti putãt iniuria. An etiã censes. Chrysantas inquit: decernere posse coactam multitudinem: ut minus æqualis portiones singuli cõsequãtur: sed uiri fortissimi honoribus do

nisq;

nisqꝫ antecellant? Puto equidē inquit cyrus, tū cohortan
tibus nobis: tū etiā: quia turpe sit aduersari : nequi plu
rimū laborat. prodeitqꝫ reipublicæ : maxima item præ
mia iure cōsequatur. Puto aūt uel timidissimis conduci-
bile uisū iri uiris fortibus meliorē esse cōdicionē. Qua
propter uolebat Cyrus & ipsoꝝ homotiorū gratia :
hoc decretū fieret : Nam & hos ipsos existimabat fore
melioris: si uiderēt se quoqꝫ ex operibus ipsis iudicatos, di
gna cōsecuturos esse præmia. Tēpus igitur ei uidebatur
nūc ēē hac de re cōsultādū : quado etiā homotimi uere
bātur de æquali uulgi portiōe. Ita igitur ii quoqꝫ cen-
sebāt: ꝗ erāt ī tabernaculo : ut res poneretur ī cōsultati-
onē. suadereturqꝫ ꝑ eū: ꝗ uir esse putaretur : cū arridēs
ꝗdā ex ordinū centurionibus ait at ego noui uiꝝ etiam
plebeiū: ꝗ nō frustra moleste fert, adeo æqualē ēē portio
nē. Alius quærebat: hūc quēnā ēē diceret? Cui ille respō
dit. Est mediusfidius uir nobis cōtubernalis : ꝗ omni ī re
quæritat sibi plus esse. Alius eū rogabat: Num etiam ex
laboribus? Minime oīum inqt. sed in hoc sum mēdacii
depræhēsus: Nā & laboꝝ & aliaꝝ huiusmodi rerꝝ ae
quo admodū aīo sēper sinit plus aliū habere: ꝗ uelit. At
ego, ait cyrus: decerno o uiri, si hēndus sit miles ad agē
dū strenuus & obœdiens: ex ercitu huiusmodi hoīes qua
lis ab hoc nūc dicitur : esse eiiciendos : Videtur enim
mihi magnā militū partem eiusmodi esse : ut sequatur :
quacunqꝫ ꝗs duxerit. Agere aūt ut existimo: studēt alii,
qui præclari fortesqꝫ sunt ad res præclaras & magnas :
alii uero improbi ad res improbas. Itaqꝫ fit persæpe :
ut hēant pluris, ꝗ secū sentiāt: īprobi uiri ꝗ̄ probi : Im
probitas enim proficiscēs per subitas uoluptates. Ha-
ꝝ persuasionibus utitur : quo multi secum sentiant. At
uirtus ad arduum agens non est admodū præpotēs : ut
subito

subito inconsultoq; ad se trahat : præserti ubi alii sīt :q
cōtra ad decliue molleq; adhortentur. Quare ubi ex
inertia atq; laborū fuga iprobiores sīt: hos ego arbitror
ueluti fucos, solū impensa sociis esse detrimento. Qui
cūq; præterea ad labores mali socii sūt, ad habēdi uero
auiditatē uæhemētes ipudentesq; : ii sese ad res iprobas
duces præstant : Possunt. n. sæpenumero demonstrare
plus hēri p malas actiones, Itaq; huiusmodi hoīes oīo a
nobis sūt expellendi. Nec est itē consyderandū nobis :
quomodo ex ciuibus ordines suppleatis : sed quēadmo
dū equos queritis, non q patrii sint. sed qui optimi : sic
etiā hoīes queritote. Ex oībus inq̄ hoībus, quoscūq;
arbitremini & robori uobis ornamentoq; maxie futu-
ros : Hos sumite. Hæc etiā mihi res testimoniū affert :
quid nobis adducat:q, neq; currus celer sit:si tardis uta
tur equis : neq; iustus : cui iungātur iiusti. Neq; domus
bene hītatur : quæ malis utitur famulis. sed etiā si egeat
fāulis: mīus errat:q̄ si ab iiustis uexatur famulis : Bene
aūt scitote uiri amicissimi q, nō hāc utilitatē solū mali mi
lites afferēt:ablati si fuerit:q, aberūt mali:uerum etiā q re
licti fuerit rursus eo uitio purgabūtur:quo referti iam
erāt. at bōi ubi uiderit uitiosos ignominia affectos: lōge
magis animati uirtutē capescēt. Cyrus quidem ita est
locutus. & amicis oībus hæc itidem uisa sunt: & ita fa-
ciebant. Ex hic rursus cauillo ī eos uti cyrus est aggres
sus. Cū eni ītellexisset quendā ordinū centurionibus : q
duceret secū ad cænā:faceretq; iuxta discūbere uirū &
pilosissimū & turpissimū:eo noīati uocato ait o Sābaula
nū ēt tu more græco id q, pulchrum est circūducis hūc
adolescentē : qui iuxta te discumbit ? Equidem inquit
Sambaulas. lætor igitur etiam ipse : qui & sum cōuiua
& hunc habeo spectaculo. Quibus auditis contuber
nales

nales respexerũt. Vt aũt uiderũt uiri faciẽ turpissimam riserunt omnes. Et quispiam dixit: Per deos imortalis o Sambaula: quo tandem opere uir hic te perdidit? Qui respondit: per deos, inquit: uiri amici dicam uobis: Quotiẽs .n. eũ uocaui aut noctu aut interdiu: nũq̃ mihi neq; negotii excusatiõe usus est: neq; pedetẽti ũq̃ paruit, sed semper cursi. Et quotiẽs ei agendũ aliq̃t ipe raui: nihil unq̃ uidi ipsum facere sine sudore. Effecit præterea hos oĩs decuriales: nõ uerbo sed re demõstrãs: qualis oportet esse. Et quidã dixit. Et tu postea ipsũ, q talis sit nõ oscularis, quẽadmodũ cognatos? Atq; deformis ille ad hoc nõ me hercule inquit. Non .n. est labori osus: quoniã satis fuisset ei, si me osculari uoluisset: unũ hoc pro oĩbus gymnasiis. Huiusmodi igitur & ridicula & seria tũ dicebãtur: tum agebãtur, in tabernaculo. Tandẽ aliquãdo tertiis libatioibus factis diis imortalibus precati res bonas cõuiuiũ dissoluerunt in lectũ. Postridie aũt Cyrus militibus collectis omibus talia est locutus. Viri amicissimi certamẽ ẽ nobis proximũ: aduẽtant enim hostes. Si nos uicerimus: hoc eni & dicundum est & faciũdum: & non quæ sũt eorũ: qui uincũtur: oĩa uicentibus proposita sũt præmia. Hoc igitur pacto uobis ẽ sentiẽdũ: q. quãdo ĩ cõmuni belli cõdicione singuli in se habeãt nihil futurũ ex sentẽtia sua: nisi quisq; pro se alacer ad rẽ fuerit: plura q̃primũ ac præclara præficient. Nihil eni eorũ cunctãtur: quæ faciũda sunt. Sed ubi quisq; cogitarit aliũ fore: q & agat: & pugnet: q̃uis mollior ipse fuerit: His oĩbus oĩa simul mala subeũda ueniũt. Ac deus ipse ita fecit quodãmodo: q hoĩbus q nolũt sibi iperare laborẽ ad bonũ cõsequendũ alios iis præficit. Nunc igitur surgat hic aliqs: q de hac ipsa re uerba faciat: utro nã modo putat uirtutẽ magis

exerceri

exerceri posse: num siquis plurima & facere uolet & periclitari, plurimũ quoq; honoris cõsequatur: an si ui deamus itéresse nihil: si ignauus qs fuerit? Eodē.n.mo do æqualia cõsequemur oes. Hic igitur surgēs chrysãtas, q. unus erat ex homotimis uir sane neq; magnus corpore neq; robustus uisu, sed prudentia excellens. At ego ar bitror, inqt: Cyre te ne cogitantē quidē proposuisse hãc sententiã: an parē æque portione ĩprobi atq; probi sit hituri. Sed tẽptare scilicet uoluisti, siqs tandē uir sit fu turus: q se ostẽtet cogitatu: ut nihil faciēs neq; pulchre ne q; fortiter eo℞ sit æqualē portionem habiturus: quæ alii uirtute peregerint. At ego neq; pedibus uelox sum, neque manibus ualidus. Neque ignarus certe sum: quod ex quibus ego rebus corpore meo fecero: non si iudicãdus neq; primus neq; secũdus, puto etiã: neq; mil lesimus, & forsitan ne ex decēmillibus quidē unus. Ve rum & illud certo scio: quod si uiri potẽtes res fortiter capessent: alicuius boni tanta mihi pars erit: quanta pro iure fuerit. Quod si homiēs ignaui nihil gesserint: fortes autē uiri ac potẽtes remissius habuerit: uereor: ne alius rei cuiusq̃ magis, q̃ boni maiorē sim partē ha biturus. Crhysantas quidē ita ēst locutus. Cũ post eum aũt surrexisset pheraulas persas unus exordine plebeio, q. cyro etiã abusq; domo uir esset familiaris ac iucũdus: quiq; & corpore formosus erat & aio generosũ ui℞ præ se ferebat: huiusmodi est locutus uerba: Equidē Cyre & uos oēs persæ: q adestis: ipse nos oīs arbitror æqualiter nũc moueri ad uirtutis certamē. Video.n nos oīs simili alimẽto exercere omĩa, & simili dignos congressu oīs iudicatos. Eadm etiã nobis oĩbus sunt proposita: Nã parere principibus oĩbus coiter propositũ ē. Et qcũq; hoc libẽter fecerit: hunc uideo a Cyro honorari. Ac

præstare

præstare se fortē oibus in rebus aduersus hostes,nō aliū decet: alium uero dedecet : sed hoc oēs decere maxime est antea iudicatū . Nūc pugna quoq; demostratur no bis : ad q iā uideo hoies oēs natura doctos : queadmodū alia item aialia norūt singula pugnā quādam : quam neq; ab aio quopiā didicere , q̄ ab ipsa natura : ueluti bos cornu percutere , e q ius ungula , canis ore , aper dēte : Quæ quidē aialia oia cauere etiā sciūt :a quibus maxie eit cauēdū:& hæc quidem sie ullius prorsus doctoris præceptione. Atq; ipse ego ex admodum puero cōtinuo scieba uti āte hoc qppiā propugnaculo:quo putarē uerberari .Quod si aliud nihil hērem:utranq; manū protendēs : ipediebā : quantū poterā:pcutientē . Et hoc faciebā nō edoctus,qn propter hoc ipsū pcutiebar si opponerem .Gladium equidē continuo puelius adhuc rapiebā : ubi uiderē :cum neq; a quoq̄ alio id didicissē : ut capiūdus est gladius : quā a natura: ut dico . Faciebā igitur hoc item coactus , non edoctus : quemadmodum sunt etiam alia : quæ prohibitus & a patre & a matre , agere cogebar a natura . Ac percutiebam mediusfidius gladio : quodcunq; poteram clam percutere : Nō enim erat solum natura quemadmodum incedere & currere : sed ad naturalem motum hoc mihi suaue uidebatur. Verum posteaquam hæc nobis pugna relicta est: i q ii alacritatis magis quam artis est.opus : qui nobis nō iucūde certandū est aduersus hosce homotios: ubi uirtutis præmia proposita sūt paria? Quod si conferimur:nō paria nobis pro piculo proposita esse scimus . Sed hi quidē hīturi sūt uitā honorificā.Nos uero uitā laboriosā qdem sed ihonoratā :quæ mea sentētia est molestissia . Maxie aūt o uiri hoc me bono aio ad obeundū certamē aduersus hosce icitat : q, cyrus iudicabit : qui

non inuide

nõ ĩuide iudicat : sed deos obtestor: ĩdubitato mihi uidẽ tur cyrus, quos uiros probos uiderit: nihilo q̃ seipsũ mi nus eos amare. Hisce igitur ipsũ uideo iucũdius dare, qdqd hẽat : q̃ sibi retinere. Noui præterea ẽẽ hos aĩs e latis: q. sit iã ĩstituti & ad famẽ & ad siti & ad frigus tole rãdũ: nesciẽtes hi qdẽ hæc nos quoq3 didicisse a meliore magistro q̃ ipsos: Nemo. n. est hoꝝ præstãtior doctor q̃ necessitas: quæ hæc nos docuit diligẽtissĩe. Hi laborẽ ĩ fe rendis armis exercuerũt : quæ oĩbus sũt ĩuenta hoĩbus : ut facillĩe ferãtur. Nos aũt ĩ magnis honeribus & ĩcedere & currere coacti sumus adeo : ut mihi non uideatur ar moꝝ ĩdumentũ aliis potius q̃ honeri ẽẽ simile. Quãobrem cyre ita me fore exploratũ habe: ut & certẽ: & qualiscũ q3 qs fuero : pro meritis dignũ censeã honorari. Et uos ego moneo uiri plebeii: ut cõtẽdatis ĩ hac pugna cũ hisce uiris pugnãdi eruditis: Nũc. n. uiri ĩ plebeio certamĩe sũ pti sũt. Pheraulas qdẽ hũit hæc uerba. Surrexerũt etiã alii multi : qui utrisq3 fauerent oratione. Decretum est aũt debere quenq3 pro dignitate honorari, cyrũq3 ipsũ iudicẽ esse. Hæc igitur ita processerũt. Inuitauit insup Cyrus ad cænã ordinẽ totũ una cũ eius cẽturione: quem Cyrus cũ uidisset dimidiũ uiroꝝ ordinis illius utrinq3 in ter se contra ad pugnã instruxisse : qui utriq3 thoracas hẽrent, & crates ĩ sinistris mãibus: eoꝝ alteris crassas fe rulas ĩ manus dedit : at alteris dixit : ut glebis sublatis aduersarios pcuterẽt. Sed ubi ii steterũt ita ĩstructi. & cẽ turio prælio signũ dedit: hic alii glebis feriebãt & ĩterdũ alii attigebãt thoracas & cratis : alii & femur & caligas. Sed ubi cõĩnus fierẽt: q ferulas hẽbãt: pcutiebãt aliis feõ ra, aliis mãus aliis suras. & iis q capiũdas glebas ĩcliabã tur: & colla feriebãt & terga. Ad postremũ feruliferi eos ĩ fugã uersos multo cũ risu ac ludicro pcutiebãt. Et alii ĩ altera pte accepti feruelis rursus eadẽ iis fecerũt q pcu

tiebant glebis. Delectatus aũt Cyrus tũ cẽturiõis cogita
tu atq; studio tũ militũ obœdiẽtia: quod simul & exerce
batur: & excãdescebãt: simulq; hi uincebãt: q persarum
arma essẽt imitati: his igitur cyrus delectatus, & iuitauit
eos ad cænã: & itutus i tabernaculo eorũ quosdã ligatos
aliũ tibiam, alium manũ: rogauit: quid paterentur: cui
respondebant: quod glebis percussi forent. Rursusq; cy
rus interrogabat: utrum posteaq̃ sunt cõgressi: an cũ e
rãt procul: cui dicebãt: cum essent procul: Nã ubi feru
liferi cõinus facti sunt: aiebãt ludũ fuisse pulcherrimũ.
Qui autẽ ferulis concisi erãt: exclamabãt nõ sibi ludũ
uideri cõminus pcuti. Simulq; ostẽderũt ferularũ plagas
& i utrisq; mãibus & i collis aliqui etiã in facie. Et tũ, ut
fieri solet: ridebãt inter se plurimũ. Postridie uero cam
pus refertus erat oĩbus uiris: q hosce imitabãtur, ac nisi
aliud qcq̃ agerẽt melius: hoc utebãtur ludo. Cũ aliũ quo
que esset oĩ itutus ordinis cẽturiõem: qa flumie ordinẽ
ducebat singulatĩ ad læuã: quiq; cũ ei uisum esset tẽpe
stiuũ: iuberet primipilis: ut postremũ mãipulũ traduce
rẽt & tertiũ & quartũ in frontem: & cũ in fronte essẽt
primipili: iussit: ut binatim agerent manipulum ex hic
etiam traducebant decuriões in frontẽ: & cũ rursus ei ui
deretur: tẽpus esse: iubebat ut quaternati manipulũ age
rent: ita igitur qncuriões rursus traducebant: ut quater
natim mãipulus icederet. Vbi aũt fuissẽt ad fores taber
naculi: iubẽs biatim ire ex iis, q̃ singulatim ĩbãt: imisit
primũ mãipulũ: & secũdũ ad huius caudã seq iussit. &
tertiũ & quartũ itidẽ iubẽs ducebat intro: & ita ut ice
debat: ad cænã discũbebat. His igitur delectatus Cyrus
ob mãsuetudinẽ & doctrinã atq; diligẽtiam inuitauit eti
am hũc ordinẽ una cum centurione ad cænã. Cumq; ali
us quidam ordinis centurio in cæna adesset inuitatus.

At meum

At meũ ordinẽ, inq̄t: cyre nõ iuitabis in tabernaculum? enim uero cũ ad cænam adsit: hæc omnia facit: Et ubi finem habuerit cõuiuiũ: q cogit ultimũ manipulũ: educit eũ: cui primi sunt ultimi istructi ad pugnã. dein qui cogit tertiũ manipulum post hos & tertius & quartus idẽ tidem: quo etiam ubi sint ab hostibus abducedi: sciant: ut abire oportet. Cum uero ad iter, quod facimus, constituti fuerimus: si q̄dem eamus ad aurorã; ego quidem duco, & primus manipulus primus & secũdus ut parẽ & tertius & quartus & mãipulorum decuriæ & q̄ncuriae: utrunq; ipse iubeo. Cũ uero eamus ad uespam: q agmẽ cogit: & postremi ducũt primi, Mihi aũt, q ultimus sum ita obœdiũt: ut consuescant & sequi & ducere itidem obœdientes. Et Cyrus ait: Num etiam semper hoc facitis? Facimus sane inquit: quotiens cænamus. Vos igitur inquit mediusfidius inuito: quod & aduenientes & abeuntes simul ordines meditamini, & id nocte simul & die: simul etiam: quod et corpora ambulantes exercetis: & prodestis animis doctrina. Quoniã igitur oĩa facitis duplicata: iustum est duplicatam uobis a me præberi epulationem. Noli per Iouem inquit primipile uno die præbere duplicatam nisi duplicatos etiã nobis uteros præbueris. Et tũ finis cõuiuii talis fuit. Postero aũt die cyrus illũ ordinem, ut dixerat: iuitauit. Quæ ubi alii quoq; didicissẽt: reliquũ eos imitati sũt oẽs: Sed cũ olim milites omnis censeret in armis Cyrus: simulq; ordinaret: uenit a cyaxare nuncius: qui diceret indorum adesse legationem: Quare iis ingredi iussus, fero tibi dixit: etiam stolã pulcherrimam. a Cyaxare: Vult enim te anteuertere: quo splendissimo ornatissimoq; corporis cultu aspiciaris ab indis: dum aduenis. Quæ Cyrus ubi audisset: præcepit primo ordinis centurioni

oni, qui instructus erat: ut stans ad dexteram singulatim ordinem duceret: in frontemq; locaret: & secũdo iussit: ut idẽ præciperet: ac per oĩs idẽ iussit: ut traderetur. Qui ita obœdientes, & præceperunt celeriter: & quæ præcepta sunt: fecere quamprimum: breuiq; tempore fuerũt in fronte q̃dem ad ducenos, totidem enim erãt ordinũ cẽturiones: ĩ medio uero agminis ad cẽtẽos. Vbi aũt cõstituti sunt: eos seq iussit pro suo ductu. cõtinuoq; ducere maturabat. Sed posteaq̃ didicisset callẽ ad regiam ferentem esse angustiorem, quam ut in fronte omnes transirent: iusso primo ordine sequi loco suo, secundo ad caudam huius, atq; ita deinceps oĩbus, cyrus quidem ducebat assidue, alii uero ordĩes sequebantur, quisq; ad anterioris caudam. Misit præterea ministros duos ad callis introitum quo imprudentibus uiæ quid factu opus foret: significaret. Sed ubi uenerunt ad Cyaxaris ianuam: præcepit primo ordinis centurioni: ut ordinem ĩ duodenos circa mediũ ĩstrueret: duodẽarios uero profectos ĩ fronte constitueret circa regiam: ac secũdo eadẽ præcipi iussit, & ita deĩceps oĩbus. Et hi q̃dẽ hæc faciebãt. hic uero ad cyaxarẽ ẽ ĩgressus ĩ stola p̃sica minime sordida aut ĩepta: Quẽ ĩtutus Cyaxares, celeritate q̃dem lætatus est, sed turbatus uilitate stolæ. Quid hoc ait Cyre? cuiusmodi rẽ fecisti ita ĩdis apparẽs? Ego sane uolebã te q̃splendidissimum apparere: Nam mihi ornamẽto hoc erat: quod mea natus sorore magnificus & elegãtissimus uidereris: Ad quæ Cyrus inq̃t: Et utrũ magis te ornassem çyaxares si cum induerer ueste purpurea caperemque harmillas & monili collum circundarẽ otiose iussis tuis audirẽ: an pŏtius nũc: quãdo cũ talibus tãtisq; uiribus adeo propere tibi pareo cũ sudore ac studio tui honorandi gratia, tum ornatus ipse, tum alios

11

alios ostentans adeo tibi oboedientis? Hæc Cyrus Locutus est: quem Cyaxares cum recte dicere putasset: uocauit Indos: Qui ingressi dixere mitti se ab indorum rege: ab quo iussi essent interrogare: qua ex re bellum esset & Medis & asyrio. Et cum te audissemus: iussit: ut rursus iremus ad asyrium: & ab illo ea de hæc interrogaremus. Ad postremum: ut nobis utrisque diceremus regem Indorum, consyderato iure, cũ illo fore: cui iiuria sit illata. Ad hæc cyaxares ita respondit: Me igitur audite, Nulla nos asyriũ afficimus iiuria. prorsus. illũ si opus ē adite iterrogaturi: qd dicat. Cyrus aũt cũ adeēt: quærebat ex cyaxare: Nũ etiã ego inqens dicã: quod sētio? Qui iussit ut diceret. Vos igitur inqt cyrus: regi indorꝫ hæc nũciate: nisi qd aliud cyaxari uidetur: nos ita dicere: Siqd iniuriarꝫ a nobis asyrius dicit i sese illatũ: eligimus ipsũ regē indorꝫ iudicē. His igitur auditis, legati abierũt. Sed pesteaq̃ indi egressi sunt. Cyrus ad cyaxarē dicere hæc cœpit. O Cyaxares equidē ueni domo sine multis priuatis pecuniis. Quot autem erant harum mihi paucæ sunt reliqæ: Eas. n. i milites cõsumpsi. Et hoc miraris fortasse tu: quopacto eas consumpserim: quando ii milites abs te alantur. At ne te lateat, uelim: eas a me cõsumptas esse pecũias i nullum aliud opus q̃ ad honorē & gratiam: dum præclarum alicuius militis facinus admiror. Videtur. n mihi oibus quos ullus uelit cuiuscunqꝫ rei bonos reddere adiutores iis iucũdius ēē: si bene & dicēdo & faciēdo fuerit ab illo incitati: quam si molestia afficiantur: cogantur que. Quos igitur quisquam uelit alacris sibi rerum bellicarũ adiutores facere: hi omnino uenãdi sũt mea sentẽtia bōis & uerbis & rebus: Amicos. n. eos nō iimicos ēē oportet qui pro nobis sine excusatione sunt pugnaturi, & talis

lis quidē amicos: ut neq; secūdis in rebus sint imperatori i uisuri neq; in aduersis eum prodituri. Hæc igitur ipse ita prouidens, pecuniis opus esse puto. Omnibus aūt in rebus ad te respicere, cuius pmultā sentio esse impē sam: uidetur mihi absurdū esse. In mediū autē consyde randū arbitror & tibi & mihi: ne tibi sint pecuniæ defu turæ: Nam si hæ tibi abundæ fuerint: scio etiam mihi futuras: ubi opus fuerit: præsertim si in huiusmodi eas rebus accipiam: quarum sumptus, ubi eas capias: tibi sit cōducturus. Memini audiuisse abs te iam dudum te ab Armenio nunc contemni: quoniā audit hostes ad uersus nos ire. Quo fit: ut neq; exercitū mittat, neq; tri butū: q, debet. Facit hæc iqt: Cyre, Itaq; ego uereor: utrū mihi sit melius bellum inferre atque eum cogere: an magis conducat per hoc temporis missum facere: ne hunc etiam aliis aduersus nos hostem addamus. Et Cyrus interrogabat: At habitacula utrum ei sunt in munitis locis, an contra? Ad quem Cyaxares re spondit: Nequaquam in locis sunt admodum munitis: Ego enim hoc noui. Sunt sane montes: ubi queat, si subito abierit: tutus esse: quo minus captiuus fiat: ne que res item eæ capiantur: quascunque subuehere po tuerit: nisi quis pertinacius obsederit: quemadmodū a pa tre meo factū ē. Dein hæc Cyrus locutus ē. Si mittere me uolueris additis mihi equitibus, quod uisi fuerint tibi satis: effecturū me puto pro deo℞ ope: ut & milites mittat tibi: & tributū soluat: ac item futurū spero, ut no bis magis amicus fiat: q̄ nunc est. Et Cyaxares inquit: Et ego spero illos magis ad te ituros q̄ ad me: Audio.n. ibi pueros quosdā tecū una olim uēari cōsuesse. Itaq; rursus eāt ad te fortasse. Quos si ceperis: agat armēius oia: quæ nos uolumus. Videturne igitur, inquit Cyrus tibi

tibi conducere occultanda esse consilia hæc nostra?
Magis enim inquit Cyaxares: eorum aliquis in manus
ueniat. Ac si quis eos aggrediatur: possint capi in
parati. Audi igitur: inquit Cyrus: an tibi uideor quic
quam dicere. Sæpe cum sociis meis omnibus uena
tus sum circa montes & tui & ameniorum agri. & equi
tibus olim aliquibus assumptis ex hisce medis sociis il
luc ibam. Similia igitur. inquit cyaxares: si facias: ha
ud sis suspectus. Quod si maiores copiæ illis appare
ant copiis: quas ad uẽationẽ habere cõsuesti: hoc nimiꝝ
suspicionem afferat. Sed licet etiam hac i reinqt cyrus
excusationẽ instruere uerisimilem: si quis ad illos enunci
et uelle me magnam facere uenationẽ, & abs te eqtes
palam petere. Dicis tu quidẽ ꝑpulchre: inqt cyaxares.
atq; ego tibi nõ dabo præter paucos quosdam, quasi itu
rus sim ad castella: quæ sũt iuxta asyriã: Nã uero illuc
ire istitui, atq; ea reddere ꝙmũ tissima. Cum tu aũt: pro
cesseris cũ tuis copiis: ac duos iam dies uẽando cotriue
ris: mittã tibi meorũ & eqtũ & peditũ: quãtũ sat fuerit:
qbus tu assũptis cõtiuo ascẽdas. Ipse uero cũ aliis copi
is enitar nõ abesse a uobis procul: quo ubi tẽpus fuerit:
supuẽiã. hoc igitur mõ cyaxares cõtiuo cogit ad castel
la eqtes ac pedites. præmisitq; currus cũ cybo ea uia:
quæ ducit ad castella. Cyrus aũt sacꝝ fecit ꝑ ꝓfecti
onẽ simulq; ad Cyaxarẽ mittẽs petebat iunioris equites.
Hic uero nõ multos ei dedit: cum ꝑmulti abire ad eũ
uellent. Cumq; cyaxares iam antecessisset cum copiis
pedtum atq; equitum ea uia: quæ ad castella ducit: cyri
sacrificia de eundo aduersus armenium bona extiterunt
Et ita cyrus suos educit tanquam in uenationem instru
ctus. Ei uero proficiscenti continuo in primo agro exur
git lepus. aquila autem uolans dextera leporem de
spiciens

ſpiciens fugientem & irruit : & percuſſit illum extulit
que correptum : eoq; ablato in collem proximũ pro li-
bidine utebatur præda . Augurium igitur Cyrus intu-
tus , cum lætatus eſt : tũ Iouem regẽ adorauit : dixitq; ad
præſentes: uẽatio qdem amiciſſimi uiri pulchra ẽ futura
ſi deo libuerit . Vt aũt ad fines uentum eſt: continuo ue
nabatur : quemadmodum conſueuit . Et peditum atq;
equitum multitudo mota eſt ita : ut feræ exurgerent :
Fortiſſimi uero pedites atque equites diuiſi ſunt . Exur
gentisque bæſtias excipiebant atq; inſequebantur . Mul
tosq; cepere ſues ac ceruas capreasque & aſinos ſilue
ſtris : Nam in his locis ꝑmulti ſunt etiam hoc tempore ſil
ueſtres aſini . Finita autem uenatione cũ applicuiſſet ad
finis armenioꝝ : cænatus eſt . Rurſusque proſtridie ue
nabatur ad eos mõtis accedens : quos deſyderabat , Cũ
que rurſus uenari deſiſſet : cænabat . Vt autem accepit
exercitum , quẽ cyaxares miſerat : aduentare: miſſo ad
eos clam nũcio , iuſſit: abeſſẽt duas paraſangas hoc ẽ ſta
dia ſexaginta : ibiq; cænarẽt . hoc prouidens cõductoꝝ
ad latendum . Vbi aũt cænarit: dixit eoꝝ prĩcipi: ad ſe i
ret. poſt cænã ad se uocauit ordinũ cẽturiones. Qui ubi
adfuere : locutus ẽ in hũc modũ . Armẽius uiri amiciſ
ſimi & ſocius erat antea & ſubditus cyaxari . Sed nunc
ut accepit hoſtes aduenientis: eũ cõtemnit : quippe qui
neque exercitum nobis mittit : neq; tributũ ſoluit . Itaq;
nũc uenimus ad hũc uenandum : ſi poſſimus . Quare
ita faciũdũ uidetur mihi. Tu chryſanta cũ delatus ĩ fines
fueris: aſſumpto dimidio perſaꝝ , qui ſunt nobiſcũ: fa
cto mõtano itiere mõtes occupa: quo eũ cũ metus ullus
ĩuaserit : aiunt confugere . Duces autem ipse dabo tibi.
Et hosce qdẽ montis denſos arboribus eſſe ferunt, Itaq;
sperandum eſt latere nos posse . Veruntamen si prae

parasanga

mittas

mittas ante exercitum ex tuis aliquos expeditos uiros : qui latrõibus & numero & stolis similes sint: hi si i armenios ullos incidant : quos quidem compræhenderint: eos impediant : nequid renuncient: quos uero neque ant compræhendere : eos longius insequantur : quo a perte nõ possint totum aspicere agmen tuum . sed de furtis potius cõsultẽt. Et tu qdem ita facito . Ego aũt cũ primũ illuxerit : dimidiũ peditũ mecũ hñs oisqꝫ equites cãpestri itinere uidelicet cõtinuo proficiscar ad regiã & si quidem obstiterit : pugnandũ erit. Sin sese campo subduxerit : cursim erit insequendus . Quod si fugerit in mõtis hic tuum opus futurum ẽ: ut qui ad te uenerint: eorꝫ euadat nemo. Existimato ita nos: futuros: ut q feras idagãtur i uenatiõe: te aũt ut eos: q sunt ad plagas. Illud igitur memieris oportere prius saltus obstruere: q̃ feræ moueãtur: Eosqꝫ latere opus ẽẽ: q sunt ad hos aditus ordinati: ne auertant delatas feras. Ac noli tu quidem rursus facere Chrysanta : quemadmodnm quandoqꝫ soles ob uenandi studiũ: Nam sæpe totam noctem in negotio somnum non admittis . Sed est hoc tempore permittendum : ut uiri mediocriter cubent : dormire ut possint . Neque tu sane montibus soles errare : quod careas itineris ducibus : sed quacũque ferae subducũt: hac trãscurrẽs trãsire didicisti. At noli sic etiã nũc ploca difficili a trãsitu abruptaqꝫ proficisci: sed ducibus tuis iube. nisi lõge breuior uia fuerit: per facillimã ducãt: Quod .n. agmẽ facillimũ sit: idẽ ẽ celerrimum. Nec etiam quia sis solitus per montes currere: uelis te cursus præstare ducem : sed ut te sequi possit exercitus : mature ducito. Bonum etiam est : ut ex robustissimis aliqui & alacerrimis uiris: subsistant quandoque atque alios adhortentur. Sed ubi cornu præterierit

incitanda

incitanda est acceleratio :ut omnes, quo ad eos, qui in grediuntur: currere uideātur. Hæc ubi chrysantas audisset :lætatus admodum cyri præceptione animoq; elatus cepit itineris duces. Et iis, qui secum erant profecturi: posteaq̃ iussisset faciunda: dedit se quieti. Sed ubi dormisset :quantũ uisum ē satis: ad montis proficiscebatur. At cyrus ubi illuxit :nuncium ad armenium præmisit: qui uisus ēita dicere : Cyrus o armenie ita ut facias: iubet: ut quamprimũ uenias tributum & exercitum habens. Quod si rogat :ubi sum :uera dicito :quod in finibus. Sin rogat :an ipse uenio: hic etiam uera loquere: quod nescis. Sin quæsierit: quot sumus :iube :aliquem ipse tecum ut mittat: ac discat. Nuncio igitur misso, cyrus hæc monuit, existimās amicius ita esse: quā si prædicēs nihil, proficisceretur. Ipse uero istructus q̃optie & ad pagendũ iter, & ad pugnādũ: si opus fuerit: pergebat. Iussit præterea militibus: ab iniuria abstinerent: ac siquis in armenium quenquam incidisset :cum moneret :ut & nihil metueret: & quisq; pro uoluntate uaenalia ferret: ubicunq; ipsi forent :siue esculenta uellet siue potulenta uændere.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER TERTIVS,

C. Yrus igitur in his erat. At armenius auditis, quæ sunt a Cyrō nunciata :perterritus est, secum ipse cogitans : quod esset iniustus ; cum neq; tributum solueret: nec exercitũ mitteret. Væhemētissimeq; timebat: quod uidendus esset muro cingendæ regiæ fecisse initium: quo satis esset ad

repugnādũ

repugandum. Quare ob hæc omnia ueritus simul mittebat tum ad cogendas uires suas, tum iuniorem filium Sabarin in montes ac item uxores & suam & filii atque filias. & ornatum quoq; atq; apparatum cũ his preciosissimum mittebat, datis, qui eos deducerent. Ipse autẽ & speculatores simul mittebat. intutũ: qd ageret cyrus: & præsentis armenios instruebat: cum celeriter alii aderant: qui dicerent hunc ipsum cyrum adesse una. Hic igitur nõ amplius sustinuit manũ cõserere: sed sese subtraxit: Quod ubi uidissent armẽii: diffugerũt, quisq; ad sua habitacula: ut q uellẽt res suas procul portare. At cyrus ut campũ uidit discurrentiũ & impellentiũ plenũ ad eos clam mittebat, inqens eorũ se nemini hostẽ esse: q maerẽt. q, sique cepit fugiẽtẽ: eo pro hoste se usurũ. Itaq; plures restituerũt. Qui aũt clã se cesserãt: erãt una cũ rege. At ubi ii qui ãte cesserãt una cũ mulieribus: in illos inciderũt: q latebãt in mõte: & clamoribus cõtinuo cõplebãt oia: atq; eorũ plures capti sunt. Demũ uero & filius & uxores & filiæ simul cũ pecũiis capiuntur: quot quot una cũ illis agebãtur. Ipsorũ aũt rex ut sensit: quae gerebantur: qua uerteretur ignarus, quendam in collẽ fuga se recepit: Quæ Cyrus item intutus, collem cingit præsenti agmine, mittitque ad Chrysantan iubens ut relicta montis statione ad se iret. Et agmen quidem cogebatur ad Cyrum: qui ad Armenium misso caduceatore, ita interrogabat: Dic mihi armẽie: utrũ uis istic mãnens cum fame sitique pugnare, an in planiciem descendens nobiscum manum conserere? Cui respondit armenius se cum neutris pugnam uelle. Ad quem rursus mittens Cyrus interrogat: Quid igitur istic sedes: & non descendis? Quoniam iuquit, quid me facere oporteat: ambigo. Sed nihil inquit

Cyrus.

Cyrus ambigere te oportet: Nam licet tibi ad agendã causam descendere. Quis aũt, inqt: iudex futurus est? Videlicet inqt: cui deus etiam sine iudicio te uti de dit: ut uelit. Hic igitur armenius necessitate cognita de scendit. Ac cyrus & illo & aliis omnibus illius rebus in tra exercitum receptis: castra posuit: cum uires iã oĩs simul hẽret secũ. Per id uero tẽporis armenii filius æta te maximus Tigranes ex peregrinatiõe quadã aduenit: q fuerat oli cyro conuenator. Hic rebus his auditis: ita ut hẽbat: continuo ad cyrũ proficiscitur. Sed ubi uidit patrẽ ac matrẽ sororesq; atq; uxorẽ suã: captiuos factos: collachrymatus est: ut par erat. Cyrus aũt illũ intutus, alia in eũ benignitate nulla est usus. Sed dixit: Venisti ĩ tẽpore: ut de patre causã præsens audias. Cõuocabat q; cõtinuo persarũ ac medorum duces: & ad hos etiam acciebat: siqs aderat ex honestis armeniis: neq; amouit: sed audire permisit mulieres: quæ aderãt ĩ rhædis. At q; ubi idoneũ fuit: dicere est aggressus. Et o inqt arme nie primũ tibi cõsulo in causa loq uera: quo tibi id unũ desit: quod est odiosissimũ: Nanq; apertũ mendaciũ, ut scis: impedimento est hominibus maxime ad ueniam consequendam. Dein cõscii tibi sunt & liberi & mulie res hæ: quot quantaq; gesseris: & armenii: qui adsunt: Qui si te dicere sanserint alia: q̃ quæ feceris: putabũt te tua sententia damnatum ad extrema patiũda omnia: si minus: quæ uera sunt: audiam. At interroga inqt Cy re: quod ipse uis: Nã horũ gratia uera loquar: & fiat: quod uult. Dic igitur, inqt: mihi: Gessistine olĩ bellũ aduersus astyagen matris meæ patrem aduersus q; me- dos alios? Gessi equidẽ. Ab eo autem uictus conueni stinẽ tributum te daturum? iturumq; in expeditionem, ubi iuberet: & munimina non hiturum? Hæc uera sũt.

Nunc

Nunc ergo quare neq; tributum tuliſti:neq; agmina mi
ſiſti : & munimina muro cinxiſt ? Liberitatem , inquit :
cupiebam : Pulchrum enim mihi uidebatur & me libe
rum eſſe , & liberis meis libertatem relinquere : Et enī
pulchrum eſt,inqt cyrus:pugnare:quo nunq̄ ſit futurus
qs ſeruus. Quod si aut bello quis uictus,aut alio quoq̄
modo ī ſeruitutem actus , moliatur heros ſeipſo priua
re : hūc , tu primus dicito : utrū ut bonū uirū honores
honeſteq; agētē: an ut iiuſtum, quem ceperis:ſupplicio
afficias ? Afficiam,inquit : ſupplicio : Nam mētiri me
nō ſinis . Dic igitur liquido, inqt Cyrus:ſingillatī. Si qs
tibi in magiſtratu fuerit : & errarit : utrū eū ſinis magi
ſtratū gerere : an aliū eius loco cōſtituis ? Aliū,inquit:
conſtituo . Quid si grandē hēat pecuniā : ſinis eū diuitē
eſſe:an pauperē facis ? Aufero,inqt : quæ hēat :Si etiā
ad hoſtes eū deficere ītelligas ; quid facis ? Interimo :i
qt :Quid .n .eſt opus mēdacii me potius argutū q̄ uera
dicentē mori ? Hic eius filius hiſce auditis tiarā diſcer-
psit . peploſq; diſcidit . mulieres uero uociferantes la
niabātur : perīde atq; mortuus ēēt pater:& ipſe iā periſ
sēt,Et cyrus eas tacere cū iuſſiſſet:rursus inqt : de his ſa
tis. Hæc igitur iura tua ſunt armenie . Nobis aūt qd ex
his faciundū cōſulis ? Ad quæ tacebat armenius, dubius
is quidē : utrū Cyro cōſuleret: Num ut ſe īterimeret: an
iis cōtraria doceret : quæ ipse dixerat ſeſe facere . At fi
lius eius Tigranes īterrogabat Cyrū inqens:dic mihi cy
re : quoniā pater uidetur ābigere : uisne ea de ipso cō
ſulā : quæ tibi optīa ēē reor ? Et Cyrus quoniā accepis
set,quo tēpore Tigrāes ſecū uēabatur:sophiſtā ei fuisse
familiarē atq; admiratiōi hītū: ꝑcupiebat audire:qd dice
re tādē uellet. Itaq; īpigre iuſſit:ut diceret:q, ſētiret. Ego
igitur inqt Tigranes , si quidem tu probas in patre uel
quæq;

quæq; cõsuluit : uel quæq; gessit : ut hũc imiteris: pluri mũ tibi consulo . Quod si tibi uidetur peccasse oibus in rebus : consiliũ meũ est : ne hũc imiteris . Ergo inqt Cyrus si fecia iusta : minie peccãtẽ imiter ? Sane iquit. Supplicio igitur afficiundus sit pater tuus pro tua ratiõe siquidem iustum est iiustum afficere supplicio . Vtrum aũt censes cyre melius esse aut ad tuã utilitatẽ cruciatũ fieri aut ad tuũ detrimetum ? Ergo meipsum iquit hoc pacto cruciarem . Atqui plurimũ tibi noceres : si tum tuos interimis : :cum eos comparare tibi sit faciundũ plurimi . At quopacto sint homines plurimi faciũ di : cum depræhẽdãtur iniusti ? Siquãdo mea sententia fiant sapientet . Videtur enim mihi Cyre ita habere . Sine sapiẽtia quidem neq; alius uirtutis ullã esse utilitatẽ . Quid eni quisq̃ utatur robusto fortiue :si isipiens fuerit ? Quid equestri ? Quid diuite ? Quid potestatem habenti in ciuitate ? Vna cum sapientia & amicus quisq; est utilis : & seruus omnis bonus est. Hoc igitur inquit : dicis : quod etiã tuus pater hoc uno die ex isipienti factus est sapiens ? Valde quidem : Affectum ergo tu animi esse dicis sapientiam quemadmodum ægritudinem , non disciplinam . Haud enim si uidelicet prudentem fieri oportet : qui futurus sit sapiens : continuo ex insipienti sapiens quisquam fiat . Quid autem inquit cyre nondum sensisti etiam unum uirum ob insipientiam inire cum eo pugnam : qui se fortior sit : cumq; sit uictus : cessasse continuo a sua inhunc insipientia ? Nondum item ciuitatem uidisti aduersus alteram ciuitatem instructam ad pugnam : quæ uicta cum fuerit : huic continuo pro pugna oboedientiam præstat? Quem autem inquit Cyrus patris conflictum dicens nixius asseueras a deo ipsum esse sapientem effe-

ctum

ctum? In quo iquit mehercule sibi cōscius factus est: quod pro libertate, quā cupibat: seruus sit factus: ut antea nunq̄. Quæ aūt putauit latere oportere, aut præuenire, aut propulsare: hoꝝ nihil potuerit efficere. Te aūt nouit cum uoluisti eū decipere, ita decepisse: quæmadmodum siquis: cæcos ac mutos nulliusq; sensus atq; mentis hoīes deciperet. Quæ uero putasti latere oportere: ita a te occultata ēē nouit: utq; sibi putabat loca parasse multissima: hæc ei tu carcerē clam antea struxeris. Tanta autē celeritate eū superasti: ut a loco lōge distanti cū magnis copiis profectus, prius assequereris: q̄ hic uires apud se suas coegerit. Dei uideturne tibi iq̄t Cyrus talis cōflictus satis esse: q hoīes reddat sapientis ad alios cognoscendos: qui sint se meliores? Longe quidem magis inquit Tigranes: quā cum quis pugna sit uictus: Nam corporis uiribus superatus interdū putauit fore: ut corpore exercendo repugnaret. Et urbes captæ, arbitrantur assumptis sociis repugnatum ire. Quos aūt melioris sese aliq dixerit: His plærūq; etiā nō coacti libenter parent. Tu qdem uideris nō extiare hoīnes cōtumeliosos eos nosse: q se sit tēperātiores: neq; fures illos: q nō furātur: neq; mentientis: q loquūtur uera: neq; iniustos: qui iusta quæ sunt: faciunt. An es ignarus nunc quoq; patrem tuum esse mentitum, neq; cōstanter obseruasse: quæ nobiscū cōuenerat, nequaq̄ is qdem nescius nos eoꝝ nihil oīo ēē trāsgressos: quæ astyages cōuēisset? At nec ego, inquit Tigranes: hæc dico, solā melioꝝ cognitōnē sine ulla pœna a melioribus ī ferenda reddere hoīes prudentis: quemadmodū nunc meus pater dat pœnas. Verum tuus pater, inquit Cyrus: nullū prorsus ad huc passus ē malū: qui, scio: admodū tiēt: ne extrēa oīa patiatur. Nū igitur qcq̄ putas, iq̄t

Tigranes:

Tigranes: magis homines sibi subiicere, q̃ uæhemẽtem metũ? Nam es nescius eos, qui terro percutiũtur: q, supplicii genus putatur ualidissimũ: rursus etiã uelle ad uersus eosdẽ pugnare? Quos aũt uæhemẽter hoines me tuerit: ad hos, ne si cõsolẽtur se quidẽ: possũt etiã oculos cõuertere? Dicis tu, iqt: metũ maiori spplicio ẽẽ hoĩbus q̃ si re ipsa male afficiãtur. Ac tu qdẽ nosti, iqt Tigrães: me uera dicere: Scis. n. eos, q metuũt exiliũ patriæ: quiq; pugnaturi timẽt: ne uicãtur: degere ĩ aĩmi acerbitate. Et eodẽ modo q nauigãt: ne patiatur naufragiũ: & q ser uitutẽ ac tributũ metuũt: hosce neq; cybũ psse neq; potũ capere propter metum. Qui iã uero exules sunt: & qui uicti: & qui serui: possunt interdũ magis etiã, q̃ felices ipsi, & comedere & dormire. Estq; manifestius etiã in hisee metũ esse ueluti bonus quoddã: Aliqui. n. metuen tes, ne si capti fuerit: mortẽ dẽt: prius ob metũ moriũ tur, alii iaciẽtes præcipites seipsos: alii laqueo suspẽden tes, alii iugulãtes: usq; adeo metus re℞ oĩum horribilium maxĩe aĩmos pterret. Meũ uero patrẽ, q nũc putas aĩo affici: q nõ modo de sua, ue℞ & de mea, & de uxoris, & de oĩum libero℞ seruitute metuit? Ad hæc respõdit Cyrus. at q, pater hic tuus ita nũc afficiatur: facile eq dẽ crediderĩ: Nã eiusdẽ uiri esse uidetur mihi & ĩ secũdis rebus uti cõtumelia, & ĩ aduersis aĩmo cõsternari cele riter, & rursus itẽ siqd respirarit: aĩo efferri, ac iterũ mo lestum se præstare. Sed ita est profecto cyre: Nostra quidem errata in causa sunt: quo minus credatur nobis. Verum tibi licet castella muris cingere, & quæ muni ta sunt continere, & aliud fidei pignus capere: quodcun q; uelis, ac nos sane habebis: qui hæc feramus haud ĩm quo admodũ aĩo: Meminerimus. n. nos ha℞ re℞ ẽẽ au ctores. Quod sicui illo℞, q nihil deliquerit: regnũ tra das

De Metu et dolore

das:ac fidē eis nō adhibeas: uide: ne simul & benefacias: & illis āicus non exiistieris. Sin rursus odiū cauēs, mius eis iuga iponas: quo a cōtumelia abstiēat: uide: ne illi denuo corrigēdi etiā sint magis: q̄ nos nūc fuerimus. Sed ita inquit cyrus per deos imortalis huiusmodi ego ministris nō libēter mihi uidear uti: quos sciā necessita te ministrare. Quos aūt norim beniuolētia amiciciaq; mea q, opus est: capessere: Hi mihi uidētur etiā si pecca rit facilius feaēdi: q̄ ii q me exosi oīa cumulatissīe necessi tate præstāt. Adque Tigraēs respōdit: amiciciā a quibus unq̄ tātam capias: quantā a nobis comparare nunc potes? Ab illis inquit mea sentētia: qui mihi hostes fuere nunq̄ si uelī in eos ēē beneficus: ut ipse nūc iubes: uobis benefaciā. Nū etiā possis inqt cyre queq̄ hoc tēpore inuenire: i quē tāta utaris beneficentia: quāta i patrē me ū? Si quē uiuere nūc sinas: qui nulla in te sit usus iniuria: quā eū tibi putes gratiā habiturū? Quid etiam, si eius liberos & uxorem non auferas? Qui te huius rei gratia amabit magis, q̄ qui putat iure sibi auferri debere? Regnū uero armenioꝝ si minus hēbit: scis ad aliumq̄ ad nos dolorem peruētuꝝ? Itaq; ex hac re perspicuū est in quē maxie dolor peruenit: si rex nō fuerit: hūc accepto imperio maxiam tibi gratiā hituꝝ. Quod si tibi curæ est: ut hasce res abiens reliquas pacatissimas cōsydera: utꝝ putes habere qetius nouone incipiente: iperio, an pmanente usitato? Si est tibi curæ: ut q̄ plurimū exercitū educas: quē magis extias hūc recte scrutaris: q̄ qui sæpe eo est usus? Si præterea pecuniis opus fuerit: quē has cēseas melius paratuꝝ: q̄ q & nouit: & quæ sūt: eas habet ois? O cyre uir optie caue: ne si nos āiseris: maiori tibi sis detrimēto: q̄ pater tibi potuerit nocere Tigrāes i hūc modū locutus ē: At cyrus hæc audiēs mirifice lætabatur:

fice lætatabatur : q̄ putaret sibi ad exitū euēire oīa: quæ cūq; cyaxari fuerat pollicitus sese actuꝝ. Memierat. n. dixiſſe futuꝝ se putare: ut faceret armeīū ei amicū ma gis: q̄ esset antea. Et ex hic armeniū rogat: Si hæc igitur uobis credidero: dic tu mihi armenie: quantū mecū mit tes exercitū: & quātū pecūiaꝝ i bellū cōferes? Ad hæc ait armenius: Nihil hēo cyre simplicius tibi dicere neq; iustius: q̄ ut tibi declarē potentiā oēm meā: quā ipse cū uideris: quantū tibi uisum fuerit: exercitū agito: relicto hic regni præsidio. Itidē etiā de pecuniis iustū est: tibi declarē: quāta mihi sit quātitas. Quibus tu cognitis: ac cipies: quantū uolueris: ac item mihi relinques: quātū li buerit tibi. Et cyrus inqt: age igitur dic mihi: quantæ tibi sūt copiæ. dic etiā: quantū pecūiaꝝ. Hic inqt armenius: Eqtes armenioꝝ sūt ad octomillia, pedites uero ad qua dragitamillia. At pecūiæ una cū thesauris, quos reliqt pater: sunt in argētum supputatæ plures, q̄ triamillia ta lēta. Ac cyrus nihil cūctatus inqt: Exercitus igitur quo niā chaldæi finitimi aduersus te bellum gerūt: dimidium mecum mitte. Ex pecuniis uero pro talentis quiquagin ta, quæ ferebat tributo: duplum Cyaxari soluito: quo niā ea soluere desieris. Mihi uero alia talenta centū da to mutuo: pro qbus ego tibi polliceor, si mihi deus beni gnus fuerit me aut maiora in te beneficia collatuꝝ: aut pecūias ipsas, si sit facultas: dinumeratuꝝ. Quod si fa cultas defuerit: īpotētiæ mea sētētia, nō iniusticiæ damnā dus iure uidear. Et armenius p deos inqt cyre: noli ita loq. Alioqn nulla mihi erit in te fiducia. sed existimato: quascunq; mihi pecūias reliqueris nō secus tuas ēē: quā quas hēas tecū abiēs. In rē bonā inqt Cyrus. At ut reci pias uxorem: quantum mihi pecuniarum des? Quantū cunq; eqdem possim. Quid uero, ut recipias liberos?

Et propter

Et propter hos inqt armenius: qnãtũcunqȝ mihi facultas ſit dare. Hoc pacto inqt cyrus hæ sũt plures duplo q̃ hẽas. Tu aũt inqt: dic mihi Tigrães: quãti emas: quo recipias uxorẽ? Hic uero & nup uxorẽ duxerat. & eã mirifice amabat. Equidẽ inqt o cyre aiæ emi: quo hæc nũq̃ famuletur. Tu igitur, inqt cyrus abducito uxorẽ tuã: nec. n. fecisse hãc captiuã puto. cũ ipſe nunq̃ a nobis fugeris. Et tu quoqȝ armẽie & uxorẽ tuã & filios tecũ age, eoꝝ nemĩe relicto: quo uideãt ſe abire ad te liberos. Et nũc apud nos cænate: cænati uero abite: quo uobis libet. Ita igitur miſerũt. illis aũt diſcũbentibus post cænã cyrus dic mihi, iqt: Tigrães: uir ille ubinã ẽ: q nobiſcũ ũa uenabatur: & quẽ ipſe admirari plurimũ uidebare? Nõ ne iquit eũ pater hic meus iteremit? Ob q̃, inqt cyrus: iiuriã? dicebat abeo me uiciari: q cyre ita erat hõeſtus ac bõus: ut ẽt cũ ẽẽt moriturus me ad ſe uocaret, iquiẽs: Noli Tigranes qcq̃ ſuccẽſere patri de morte mea. Nõ. n. ulla mali uolẽtia hoc facit, ſed iprudẽtia, quæcũqȝ uero p iprudẽtiã ab hoibus deliquũtur: hæc oia eſſe arbitror iuita. Ad hæc inqt Cyrus: heu illi uiro, Sed armeius ita dixit: O cyre neqȝ ii, q ſuis cum uxoribus adulteros cõpræhẽdũt ob hãc causã eos iterficiũt: quod illas reddãt impudicas: ſed qa ipſos exiſtimãt ab eis auferre caritatem erga uiros. Itaqȝ iis ut hoſtibus utuntur. Ita & ego illi inuidi: quod facere uideretur: ut filius meus ſe magis q̃ me patrem admiraretur. Ad quæ inquit Cyrus: Sed ita per deos armenie uideris mihi humana perpetraſſe errata. ac tu Tigranes patri ignoſcito. Cum talia illi tum diſ-ſeruiſſent: & perbenigne eſſent excepti: ut par erat: ex reconciliatione in rhædas una cum uxoribus aſcendentes abibant læti. Cumqȝ ueniſſent domum: narrabãt Cyri alius ſapientiam, alius conſtantiam, alius manſuetudinem

tudinem

tudinem ,alius etiam pulchritudinem atque magnitudi nem . Hic igitur tigranes quærebat ex uxore: Num etiam inquiens tibi armenia Cyrus uidebatur esse pul cher ? At illum edepol inquit non spectabam. Sed quē inqt Tigrāes spectabas? Illū ecastor inqt: qui dixit se aīa sua fuisse empturū seruitutem meā. Et tū sane, ut erat cōsentaneū: post huiusmōi uerba iuicē qescebat. Postri die uero illius diei armēius & ad cyꝶ & ad exercitū uni uersū dedit hospitalitatis mūera. Si uis aūt quos ire ī ex peditionē oportebat: pronūciauit: ī tertiū die ibi adessēt. Et quas pecunias cyrus dixerat: duplicatas eas dinūera uit. At Cyrus q iusserat: acceptis: alias remisit. Quære batqꝫ: uter ēēt ducturus agmē, filius ne an ipse? Respōde rūtqꝫ uterqꝫ simul: & pater qdē ita: quēcunqꝫ ipse iubeas at filius ita: Eqdē ipse abs te cyre no abero: ne si sarcia rius qdem sim secuturus: Cui arridens cyrus, Quan ti, inquit æstimares: ut uxor tua esset auditura te sarcinā ferre? At minime opus erit: ut audiat: Agā .n. Itaqꝫ uide re licebit ei: qdqd gerā. Tēpus īstruēdi sit uobis inqt cy rus. Existio, inqt Tigrāes: īstructos adfore,: qdqd dede rit pater. Et tū qdē munerati milites dederūt se quieti . Postremo autem die Cyrus Tigrane ac fortissimis me doꝶ eqtibus acceptis & ex amicis suis: quot oportuni uisi sunt: regionem obequitans, conspicabatur: con syderabātque: ubi castellum muro cingeretur. Et ubi uenisset in uerticem quendam: interrogabat Tigranē: qui essent ii montes: unde, chaldæi decurrentes prae darentur? Quibus a Tigrane ostensis, quærebat rur sus: Nūc ī his montibus solitudo agitur? Non mehercule respondit: sed ī illis speculatores sunt semper: qui aliis significant: quidqd uideant. Quid igitur, inqt: faciūt: ubi senserīt? Auxilium laturi eunt ad uertices, quisque

pro uiribus

pro uiribus. His Cyrus auditis ubi consyderasset: audis setq; multũ agri esse armẽiis & desertũ & icultũ pp bellum tũ qdem & ipse & cæteri ad castra redierũt. & ubi cænati sunt: qeti se dederũt. Postridie uero & Tigranes ipse istructus aderat. & eqtes ad quattuormillia cogebãtur ei, & sagiptarii ad decẽmillia & tãtũdẽ scutatorum At Cyrus iterea dũ ii colligebantur: sacrum faciebat. Sed posteaq̃ litauit: psaꝝ cõuocati atq; medoꝝ duces ubi simul fuere: talibus eos alloqtur: Viri amicissimi mõtes hi, quos uidetis: sũt chaldæoꝝ. Hos si occupauerius: fecerius q; castellũ ĩ uertice: necesse sit, ut utriq; & armenii & chaldæi ad sanitatẽ erga nos redeãt: Et sacrificia q dẽ nobis bene hñt. Humana uero audentia ad hæc agẽda nõ ita nobis magno erit auxilio, ut celeritas: Nã si occupatũ eo ascẽderius prius: q̃ hostes cogãtur: aut sine pugna oĩo capiamus uerticem: aut & paucis utamur & imbecillis hostibus. Laboꝝ aũt nullus ẽ neque facilior neq; tutior: q̃ ut nũc cõstãter acceleremus. ite nunc ad arma. Et uos qdem medi pgite nobis ad læuã. Vos aũt armenii dimediati pars ad dexterã: pars ante nos ducite. at uos equites post nos sequimini hortantes & urgentes nos sursum. Quod siquis molliorem se praesiterit: ei aduersamini. His dictis, Cyrus antecedebat rectos manipulos ducens. At chaldæi ubi nouerũt impetũ sursum fieri: & id cõtinuo suis significabant: & una clamore inuicem sublato cogebantur. Cyrus autem ita monebat: Viri persæ nobis accelerandũ esse significat: Nam si sursum anteuerterimus: hostes poterũt nihil. Habebant aũt chaldæi cratis & tragulas duas, dicebãturq; esse hoĩum illius regiõis bellicosissimi. Et stipẽdio merent: cum his cuiq̃ opus ẽ: quoniam sunt & bellicosi maxime & pauperes; Et enim regio est iis & mõtuosa &

breuis:

breuis: quæ pecũias hẽat. Vt aũt cyri milites propius fa
cti sũt montiũ fastigia. Tigranes ũa cũ cyro proficiscẽs
ait. Nũ cyre nosti nobis ipsis q̃ primũ esse pugnãdum:
cũ armẽii nõ sit eiusmodi: q hostes sustineãt? Ac respõ
dẽs cyrus hoc se nõ latere, psas mõuit: sese istruerent: q,
esset q̃ primũ isequendũ: cũ subterfugientes armẽii ho
stis chaldæos prope nos subduxerit. Talis igitur duces
se præstabit armẽii. Qui aũt aderãt ex chaldæis, ut pro
pe armẽii facti sũt: cõtestim i eos hululãtes ut cõsueue
rãt: cursim ferebãtur: quos armẽii, ut soliti erãt: minime
expectabãt. Vt aũt fugantes illos chaldæi uiderũt obui
os hostis q sursũ tẽderẽt: gladios ferre: alii qdẽ eis appro
pinquãtes statim mortui sunt: alii fugerunt: alii etiam
quidam capti sunt. Curriculoque montium cacumia
capiuntur: Quæ ubi Cyri milites tenuissent: & chal
dæoꝵ hitacula despexerũt: & eos ex proximis hitaculis,
fugere senserũt. At Cyrus, ut milites omnes cõuenerũt:
prandiũ præcepit. Qui ubi pranderunt: ipseq; didicis
set: ubi speculæ chaldæorum erant: Locum esse & mũi
tum actutũ aquisq; abundantem: ibi cõtinuo castellũ:
muro circũdabat. Iubebatq; Tigrani: ad patrẽ mitteret
iuberetq;: ut ad se iret, secũ adductis, quotquot essent: &
fabris & architectis. Ad armẽium qdem abibat nuncius
Cyrus uero cũ iis. q aderãt: murũ struebat: cũ per id tẽ
poris ad eum adducũt captiuos, uictos, & aliquos etiam
uulneratos: Quos cyrus ut uidit: uinctos continuo sol
ui iussit: saucios autem uocatis medicis curãdos impauit
Dein uero dixit chaldæis uenisse sese neque quod cuperet
illos pdere: neq; q, ẽẽ sibi opus bello. sed quoniã uellet i
ter armẽios pacẽ facere & caldæos. Priusq̃ teneretur ca
cumia: scio iqt uobis pace opus nõ fuisse: secure. n. habe
bãt res uestræ: sed armẽioꝵ bõa agebatis ferebatisq; et

Nunc aũt

aũt uidetis aliquãdo: qua estis cõdiciõe. Itaq; ego uos d mitto domũ & reliquos captiuos. uobisq; alisq; chaldæis tẽps do cõsultãdi: siue nobiscũ uultis belligerare: siue amici esse. Et bellũ si gerere optatis: nolite huc iermes ire si sapitis. Sin uobis arbitremini pace opus ẽẽ: uenite sine armis. Vt aũt res uestræ bene hñant: si amici fueritis: mihi erit curæ. Quibus auditis, chaldæi cyrũ cũ multis laudibus extulissent: essentq; iucũdissime cõplexi: domũ abiere. Sed armẽius cũ audisset a cyro uocari se se: & qd ab eo ãgeretur: acceptis fabris, & rebus alis, quotquot usui fore arbitrabatur: ueit ad eũ: q̃ poterat celerrime: quo qdẽ uiso dixit cyre, ut pauca de futuro cũ nos hoies prospicere possumus: multa agere aggredimur: Nũc. n. ipse moliri libertatẽ aggressus, factus sũ seruus: ut antea nunq̃ Cũ uero capti sumus: certo pisse arbitrati, nunc ut alias nunq̃: salutẽ pspicue sumus adepti. Qui. n. nunq̃ cessabant multis nos malis afficere: his ego nũc esse uideo: ut optabã. Et hoc uelim: ne te lateat cyre fuisse me ad abigendos chaldæos ex his uerticibus: multo pluris daturum pecunias, quã istas: quas tu nũc hẽs ab me. Et qbus bõis pollicebaris nos affectũ ire: cũ accipiebas pecunias: ea iã præstitisti. Itaque nouimus alias tibi debere gratias: quas tibi, si bõi uelimus ẽẽ: pudeat nos sane nõ referre: cui ẽt si referamus nihil tamẽ pro dignitate facere ne hoc qdem pacto erga uirũ adeo beneficum reperiamur. Et armenius quidem hæc dixit. At chaldæi rogatum uenerunt ad Cyrum: sibi ut pacem faceret: quos Cyrus interrogabat inq̃ens: ob aliud ne chaldæi quicquam pacem cupitis, quã ob huius rei causam: quod existimetis securius posse uitam agitare, pace facta: q̃ si bellũ geratis? Quoniã hæc hẽmus dixerũt chaldæi. Et cyrus inqt: quid igitur: si alia

si alia etiã bõa uobis ex pace aduẽiant? Magis item læte mur: respõdere. Sed qd nã aliud inqt? Nũ qa boni agri caritudine pauperes existimamini? Etiã propter hoc cõ fessi sunt. Quid igitur inqt Cyrus? Velletisne tantum soluentes tributi: quãtũ armenii soluunt: uobis liceret tã tum colere agri armenii: quantum uelitis? Modo respõ dere chaldæi: credamus fore: ne quid iniuriæ patiamur. Quid uero tu Cyrus inquit: armenie? Vellesne id agri, quod nũc est incultum: ab his coli: si constitutas a pud te pecunias soluerint? Respondit armenius: plu ris sane hoc emerem: cum census multum augeretur. Quid autem uos chaldæi? quoniam uobis boni sunt montes: num sinere uelletis, Armeniis hos montis esse pasturæ: si uobis pastores, quae iusta sunt: soluerit? Val de chaldæi respõderũt: Nam sine ullo labore magnã ad sese utilitatem peruenturam. Tu autem armenie uel lesne pascuis horũ uti: si pro parua chaldæorũ utilitate lõ ge maiorẽ ipse utilitatem esses consecuturus? Et ualde id quidem: si pasturam mihi securam arbitrarer. Igitur inqt Cyrus: secure pasceretis: si uertices auxilio heretis. Ita ẽ: inqt armẽius. At p Iouem dixere chaldæi: nequaq̃ secure nos agrorũ coleremus: & nõ mõ horũ agrũ, sed ne nostrorũ qdem: si hi cacumina possiderent. Sed quid rursus inquit: si cacumina uobis essent auxilio? Ita no bis chaldæi responderunt: bene esset. Sed medius fidius inquit Armenius: nobis rursus nequaquam be ne foret: ubi hi rursus cacumina essent accepturi, præ sertim cincta muro. Ad quæ Cyrus inquit: Ita igitur ego faciam. Neutris uestrum uertices tradam, sed eos nos custodiemus, & utruitri uestrũ alteris ĩiuriã faciãt nos cũ iniuriã passis futuri sumus. His aũt auditis: utriq; rem laudarunt, dicentes hoc modo dũtaxat pacẽ futu

ram

ram stabilem. Et ad haec obseruãda dederũt oẽs acce
puntq3 fidei pignora, utq3 utriq3 ab iuicẽ liberi ẽẽnt: con
uenerũt uterẽturq3 iter sese connubiis & culturis & pa
sturis & cõi societate: siqs i alterosc unq3 ẽẽt iiustus. Ita p
id tẽporis ẽ pactũ. Atq3 hac etiã tẽpestate, quæ tũ fœde
ra sũt pcussa iter chalædos & rege armẽiorũ: ita pdurãt.
Cæterũ postea q̃ fœdera sũt pcussa: utriq3 cõtiuo castel
lũ tanq̃ comune muro impigre cigebãt: & i id res neces
sarias cõgerebãt. Sed ubi aduẽit uespa: cyrus utrosq3 a
pud se cænaturos ut iã ãicos cõuiuio excipiebat. Iis aũt
ũa discũbẽtibus dixit unus ex chaldæis hæc aliis qdẽ suis
omnibus optabilia existere, ueꝝ esse chaldæos quosdã:
q uiuerẽt ex præda: nescirẽtq3 terrã colere: ac ne possẽt
qdẽ, assueti ex rebus bellicis uitã degere: Prædabãtur, n.
semp: merebantq3 stipẽdio sæpe apud indoꝝ regẽ: nã il
lũ aiebãt uiꝝ esse õpulẽtissimũ: sæpe etiã apud astyagẽ.
Et cyrus inqt: Quid igitur nõ etiã nũc apud me stipẽdio
merẽt? Ipse. n. dabo: quantũ qs alius plurimũ unq̃ stipẽ
diũ dedit. Cui cõsẽsere multos etiã fore: q uelit. Et hæc q
dẽ tãdẽ ita cõuẽta sũt. At cyrus cũ audisset chaldæos sæ
pe ad regẽ idoꝝ proficisci: recordatus uẽisse ab eo spe
culatũ i medos res modicas: abisseq3 ad hostes: quo rur
sus res eoꝝ explorarẽt: uolebat: ut quas ipse res gesserat
idus disceret. Itaq3 cœpit ita loq: O armẽie & uos chal
dæi dicite mihi: siquẽ ego ex meis ad idũ mitterẽ: mittere
tisne mea cã e uestris aliquos: q ei & itieris duces ẽẽnt: at
que ũa agerẽt: ut quæ uolo: nobis ab ido fierẽt? Ego eim
uellẽ: ut grãdior etiã pecũia nobis fieret: quo & stipẽdi
um dare possi abũde: qbus debeã: & milites honorare at
que munerare pro dignitate. Horum igitur causa mi
hi sit: uolo: maxima pecuniarum copia. His au
tem opus esse duco si uelim, quod libenter cupio: pecu

nus uestris parcere: Amicos enim uos mihi iam arbitror. Ab indo autē libenter acciperem: si daret. Itaq; nuncius, cui uos iubeo dari duces esseq; adiutores gerendi negotii: illo cum uenerit: ita dicet: Inde Cyrus me ad te misit: qui ait, quoniam alium exercitum domo ex persis opperitur: maiore sibi pecunia opus ēē: Et enim eum inquit opperior. Quare si ad eum miseris: quantum pecuniæ: possis commode: si deus ei bonū exitū dederit: enitetur ita facere: ut existimes bene tibi esse consultū: quod munificus in se fueris. Et hæc sane uerbis meis exponet. Vos aūt mandate uestris nūciis: q, ad rem cōducere arbitramini. Et si qdem ab eo pecunias ceperimus: his utemur copiosis. Si minus ceperimus: itelligemus nullā a nobis ei gratiā deberi. Quin imo licebit nobis illius causa oīa facere ad nostrū emolumentum. Hæc Cyrus locutus est, futurum putans: ut armenii chaldæiq; nuncii eiusmodi uerba de sese facerent: qualia de se ipse cupiebat ab omnibus hoībus & dici & audiri: Et tum tandem, cū res bene haberet: soluto conuiuio: dederūt se quieti: Sed postero die tū Cyrus nuncium mittebat, ei mandās: quæcūq; dixerat: tum armenius chaldæiq; una miserūt: quos maxīe idoneos existimabāt & ad agēdum pro Cyro & ad dicēdū: quæ conueniret. Ex hinc aūt Cyrus cum muniisset castellum & præsidio, quantum sat erat: & rebus necessariis oībus: atq; iis principē reliquisset medū: quē cyaxari putasset maxime gratum esse: abiuit adducto secū exercitu: & quantum habuerat ueniens: & quem ab armeniis assumpsit: & quos milites acceperat a chaldæis ad quattuor millia: qui putabantur cunctis aliis præstare. Vt aūt descēdit in agrum habitatum: armenius nemo neq; uir neq; mulier intra ædis se continuit. sed

omnes

omnes obuiam facti sunt. læticia ob pacem exultantes, ferentesq; & agentes, quod quisq; habebat preciosum. Neq; armenio hæc molesta erant: quoniã existimaret ita cyrum delectari magis: quod honoraretur ab oibus. Sed ad postremũ armenii etiã uxor occurrit filias secũ habẽs & iuniorem filiũ: quæ una cum aliis donis portabat etiã aurũ: quod prius accipere cyrus noluerat. Id cyrus ubi uidit: Vos me, inqt: nõ facietis: ut mercedis gratia obeqtans sim beneficiis. Sed tu o mulier abi. & quas ad me fers pecunias: tibi habe. easq; nolito amplius armenio defodiẽdas dare. Tuum aũt filiũ pulcherrime istis ate ornatũ in expeditiõem emitte. At reliquas pecunias habeto & tibi ipsi & uiro & filiabus ac filiis: q, iis seruatis, pulchrius etiã ornabimini: & ætatẽ agitabitis iucũdius. Nam ĩ terram satis sit corpora defodere: cũ quisq; diem obierit. Cyrus hæc locutus abeqtauit: quẽ armenius & reliqui oẽs hoiẽs deducebãt, eum beneficium iterum atq; iterũ appellãtes & uirũ bonum. Hæcq; faciebãt: donec eũ ex armenia emiserũt. Misit itẽ ad eũ armeniu maioris copias: quoniã domi pax esset. Ita igitur abiit cyrus non solum ditatus pecuniis: quas accepit: sed multo pluribus paratis ob suos mores: quas cũ opus foret: acciperet. Et tum quidem intra confinia est castra moetatus. Postridie uero illius diei & agmen & pecunias ad cyaxaren misit. Nã is propiquus erat: ut dixerat. Ipse aũt una cũ Tigrãe optiatibusq; persarũ uenabatur: ubi feras offẽderet: atq; lætabatur. Sed ubi uenit ĩ medos: ex pecuniis dedit suis ordinũ cẽturioibus: ut existiabat cuiq; satis ẽẽ: quo etiã ipsi honorare: possẽt si quos sub sese ducerẽt: Putabat. n. si qsq; partem faceret laude dignã: totũ sibi pulchre habere. Atq; ipse quoq; siqd usq̃ uideret pulchrũ pro exercitu: hoc adeptus uiris

tus uiris

tus uiris dignissimis dono dabat, ratus ille qdē ea sibi oīa ornamēto esse : qdqd pulchri milites boniq; haberent: Cū uero militibus iis tribueret: quæ ceperat: i mediū cētu rionū ordinū, primipilorꝝ, & oīum quotquot honorabat His quasi uerbis est usus : Viri ãicissimi uidetur nobis quædā nūc adesse lætcia: & q opulētia quædā est addita & quod ea habēus : quibus honorare poterīus: quos ue līus & honorari quoq; pro dignitate cuiusq;. Omnio aūt reminiscāur: quæ qualiaq; opera horū fuere bonorū ca ula: Nā si uobiscū uelis aio uolutare: iūēietis: & uigilasse ubi oportebat: & laborasse, accelerasseq;, & hostibus nō cessisse, fuisse ī causa. Sic igtur est opus præstetis uos metipsos ī posterꝝ uiros fortis, illud sane ītelligētes, ma gnas uoluptates maxiaq; bona præberi obediētia, cōstā tia, tēpestiuisq; & laboribus & periculis. Et cū cyrus in telligeret milites robustis ēē corporibus ad militiæ labo res tolerādos, ēēq; aīs īfractis ad hostis contēnendos, scire etiā singulos: quæ suæ forēt armaturæ accōmodata: cūq; oīs intueretur paratissīos ad parendū supioribus: Hinc igitur cupiebat iā res aliquas præclaras ī hoūis gerere: præserti cū nosset icūctādo sæpe solere prīcpibus expul chro etiā apparatu aliqd uariari. Vidēs præterea, qbus ī rebus milites cōcertarēt: illos habere ābitiose: pluris quo q; iuice sibi īuidere: Ob hæc etiā eos ī hostiū agrū uole bat q̄ primū educere. qppe q nosset coībus piculis fie- ri: ut socii benigne īter sese hēant. & nō āplius hac ī re neq; armis uiris ornatis īuidēt neq; gloriæ cupidis: qui po tius huiusōi milites & laudāt illos & āplectūtur: q sui sint similes: q eos existimēt boni publici aduitores. Sic igi tur primū armauit exercitū: īstuxitq; q̄ potuit: & pulch errīe & optīe. Dein cōuocauit prætores: q militibus de cēmillibus præsūt: & militū tribūos, & ordinū cēturiōes & primipilos.

111

& primipilos. Hi .n. absoluti erãt ab exercitus ordinarii nũero. Cumq; aut imperatori audire, aut quicq̃ praecipere oporteret: nihil sine superiore relinquebatur. sed p duodenarios & sexcuriões relicta oia cõponebãtur Sed ubi tempestiui qui uocãtur: cõuenerunt: iis cyrus adactus ostendebat: quae bene haberẽt: docebatq;: qui quaeq; res admutuũ auxilium ẽẽt ualida. Et illos posteaq̃ amore incẽdit iam ad aliq̃d faciũdum: ait eis abeũdum nũc esse ad suos ordines: & ut quisq; suos edoceret: quae a se illi didicissent: oisq; accẽdere studerẽt cupiditate bellandi: quo ingenti ões aio ad iter mouerẽtur: utq; adessent mane ad cyaxaris ianuas. Tũ igitur abeuntes egerũt ita. Sed postero die ubi illuxit: adfuerũt tempestiui ipsi ad ianuas. Vna cũ his cyrus ingressus ad cyaxarẽ. coepit ita loqui: Nõ eq̃dem nescius sũ cyaxares quae a me dicẽda sunt: ea tibi iãdiu nihilo minus uisa ẽẽ q̃ mihi. sed pudet te fortassis ea dicere: ne uidearis idcirco de educẽdo exercitu facere mẽtiõem: quoniã moleste feras nos alere. Quare posteaq̃ ipse taces: loquar ego & tua & nostra causa: Nobis enim uidetur oibus: ne posteaq̃ parati sumus: tũ pugnemus: cũ hostes ĩ agrũ tuũ ĩpetum fecerit: neq; in amico sedentes solo hostis expectemus: sed ĩ illoꝝ potius regionẽ ipsi irruamus: Nũc .n. cũ ĩ tuo sumus agro: magnũ rebus tuis uel ĩuiti detrimentũ ĩferimus. Quod si in hostilẽ eamus terrã: male res illorum q̃ libentissime afficiemus: Praeterea abs te ipsi nunc alimur magna tua cũ impẽsa. Si ad uersus hostis eduxerimus exercitũ: ex illoꝝ agro alimẽta capiemus. Insuper si maius nobis illic q̃ hic periculũ impẽderet: fortassis id esset expetendum: quod securius foret. Sed nunc pares illi futuri sunt: siue hic expectemus: seu ĩ illoꝝ agrum iis obuii eamus. & nos item pares sumus pugnaturi: siue eãus nos pugnatũ aduersus illos adoriẽtis exci

piamus. Sed multo profecto præstãtioribus robustiori busq; utemur militũ aīs: si eamus aduersus inimicos: neq; iniuti hostis aspicere uideamur. Lõge etiã illi magis nos metuẽt ubi audierit nos nequaq̃ suo terrore taq̃ exãima tos domi sedere: sed posteaq̃ eos sẽtimus aduenietis: & ipsis occurrere q̃celerie manũ cõserturos, & minie expectare: donec noster ager detrimẽtũ patiatur sed ãte euertẽtis potius uastare iã illorꝝ solũ. Ac si qdem maiorẽ illis metũ inie cerimus: & nosipsos alacrioris fecerĩus ad audẽdũ: hoc ego nobis maxio lucro cessurꝝ puto. Et hoc itẽ mõ piculi nobis mĩus, hostibus ueroplus ferre cẽseo Nã ut & meus pater dicere semper solet: & tu dixisti: & alii oẽs cõsentiũt: prælia aīs lõge magis q̃ uiribus corporꝝ iudicãtur. Cyrus ita locutus est: ad que cyaxares ita respõdit. Verꝝ q, uos alere mihi molestũ sit: nolo: cyre uosq; alii psæ suspicemini. Eninuero ire iã ĩ hostilẽ terrã uidetur etiã mihi ad oĩa esse melius. Ergo inqt cyrus posteaq̃ eadem nobis mens est: iã instruamur licet. Et si p deorꝝ sacrificia q̃ primũ nobis cõsẽtitur: exeamus celerrie. Ex hic militibus ĩstrui iussis, cyrus sacrificabat primũ Ioui regi, dei aliis diis: petebatq;: ut propitii ac mites exercitũ ducerẽt: utq; boni forẽt & fautores, & socii, cõsultoresq; bonorꝝ. Simul etiãq; rogabat & heroas soli mediæ hitatores & curatores. Vbi uero & litauisset: & frequens ei esset agmen iuxta fines: tũ demũ secũdis usus auguriis solũ iuadebat hostile: supatisq; illico finibus, illic iterꝝ propitiã libationibus reddebat tellurẽ, & sacrificiis deos, ac heroas q asyriã icollũt: placabat: Quæ cũ fecisset: rursus Ioui prio sacrificabat: & si qs alius deus ostẽderetur: nullũ negligebat. His actis cõtiuo haud multũ itineris peditatũ adigentes locabãt castra. eqtatu aũt discurẽtes magnã multiplcẽq; prædã cõplectabãtur.

Cæterum

Cæteꝶ castra mœtati, habẽtesq; res necessarias affatĩ,
& uastãtes agꝶ, hostis expectabãt. Qui cum aduenta
re dicerentur: nec iam distare iter dieꝶ decẽ: tum ait cy
rus: Iã tẽpus ẽ cyaxares obuiã eundi: ne & hostibus ui
deamur & nostris metu: eis non occurrere: quin po-
tius pateat nõ inuitos nos pugnaturos. Hæc ubi cyaxari
quoq; uisa sũt: ita ĩstructi procedebãt. sẽper tantũ cotti
diæ: quantũ satis esse ipsis uideretur. Faciebãtq; cænã
sẽper cũ luce. Neq; ignis ĩ castris noctu accẽdebãt, sed ã
te castra: quo siq noctu procederẽt: propter ignẽ aspi
cerẽt: neq; ab aduenietibus uiderẽtur. Sæpe etiã post
castra ignis faciebãt ad fallẽdos hostis. Quare interdũ
speculatores quoq; incidebãt in eorum procubitores:
quoniã ignes essẽt post castra: cũ illi tamẽ arbitrarẽtur
esse a castris sese admodũ procul. Itaq; asyrii & q cũ
iis erãt: ubi iã proxĩa inuicẽ agmina fierẽt: fossa circun
dabãtur: id quod hoc etiã tempore faciũt reges barbari
q ĩ locatiõe castroꝶ q̃primũ ob hoĩum multitudiem cir
cũdãtur fossa: Norũt. n. eq̃stre agmẽ noctu facile turba
ri esseq; ĩutile, & maxĩe barbaꝶ: Habebãt. n. ĩ præsepia
equos ligatis pedibus: ad quos siqs eat: eos & soluere no
ctu & frænare laboriosũ sit. Oꝑosũ est etiã eosdẽ ephip
piis sternere, atq; loricis induere. Et cũ equũ ascẽderis
eũ agere ꝑ castra nullo pacto possis. Itaq; ob hæc oĩa cũ
alii barbari tũ illi fossa muitiões circũdãt. Simulq; existi
mãt, cũ ĩ loco sũt munito: potestatẽ præstare pugnãdi: cũ
uelint. Cũ hæc igitur facerẽt, inuicẽ proximi fiebãt. Sed
ubi appropiquãtes distarẽt circiter parasangã: asyrii ita
locabãt castra, ut dictũ ẽ: ĩ loco fossa circũdato. sed ap
to At cyrus q̃ poterat: ĩ loco occultissimo, factis ante
castra uallis loricatis & terreis tumulis ratus res omnis
bellicas quæ repente aspiciantur: esse aduersus formi
dabilioris

dabilioris. Ateq; illa quidē nocte, ut par erat: ab utrisq; procubitoribus cōstitutis, qeti se dederūt. Postridie uero illius diei Asyrius croesusq; atq; alii duces itra munitionē agmina i pace cōtinuere. Cyrus aūt & cyaxares instructa acie expectabāt, pugnaturi: ubi hostes iuaderēt. Sed ut est exploratū neq; exituros eo die hostis ex munitione, neq; pugnā facturos: cyaxares uocato cyro atq; aliis tēpestiuus huiusmodi uerba locutus est. Videtur mihi amici uiri: uti ita istructi, ut sumus: eamus ad aduersariorum munitionē: eisq; declaremus uelle nos pugnā: Ita. n. ubi illi cōtra inpugnā nō exeāt: tū nostri oībus i rebus audētiores futuri sūt: tū hostes timidiores, nostram intuti audentiam. Cyaxares ita sentiebat. At cyrus Nullo modo inqt p deos immortalis o Cyaxares: Nam si ita profecturi apparuimus: ut tu iubes: tum nunc profecto: hostes nos aduenientis spectabunt sine ulla formidine: cū non sint nescii se esse intuto: ne quid patiantur: cumq; abeuntes nihil omnio fecerimus: rursus aspiciētes copias nostras suis numero ad modum cedere: nos contēnent: tū cras exibunt animis longe firmioribus. Nunc autem cum adesse nos norunt: neque nos uident: tibi perspicuum debet esse nulli nos illi fore contenptui. Sed cogitabunt potius: quid nam hoc est denique. de nobisque disserentis: certo scio eos minime quiescere. Cum uero exierint: tum iis simul appareamus oportet: continuoque obuii eamus: eos offendentes: ubi olim uolebamus. Quæ Cyri oratio posteaquam & cyaxari & aliis est probata: per id quidem temporis ubi cænati sunt: constituissentque excubias: & ignis multos ante illas accendissent: dederunt se qeti Postero aūt die mane cyrus coronatus sacrificabat: præcipiebatq; aliis optiatibus: ut corōati sacrificiis adessēt.

Sacrificio

Sacrificio finito cyrus iis conuocatis: Viri amici dixit: dii immortales quemadmodum & augures dicunt: & mihi etiã uidetur: tũ pugnã fore pronunciãt: tũ dãt uictoriam: & salutem i sagrificiis pollicentur. Qualis aũt uos esse oportet: pudeat me sane admonere: Noui enim æque uobis hæc esse cognita ac mihi & hæc uos exercuisseq; & audisse audireq; assidue: quæ etiam ego. Itaq; non absurde alios doceatis. Sed hæc nũc si minus nostis: auditote: Quos. n. nouissie & hẽmus socios: & enitiur facere nobis similis: Hi nobis admonẽdi sũt: & quorum gratia a cyaxare alebamur: & quæ ipsi exercebãus: & ad quas res eos inuitauimus: qua propter dixere se nobis adiutores fore. Et huius rei admonitos eos reddite: quod sic dies demõstraturus est: quæ qsq; mereatur: Nã quas res hoies sero discũt: nõ est mirandũ: siq ii ipsorum admonitoris quoq; indigẽt: Verum satis fuerit: ubi etiam ex admonitione se fortiter gerat: Quæ quidem agẽtes de uobis quoq; una periculũ facietis: Nã q potest in huiusmodi re facere alios meliores: sibi iam consentanee conscius sit absolutæ suæ probitatis. Qui aũt horum admonitiõem habet dũtaxat: estq; hac cõtẽtus: se iure semipfectũ existimet: Quã obrẽ haud ego iis dico: sed iubeo: uos dicatis: quo etiã uobis obsequi studeãt: Vos. n. iis estis proximi quisq; suæ parti. Neq; uos lateat: donec istis uestrã fiduciã ostẽderitis: & his & aliis multis audendi non uerbo sed ope doctores futuri estis. Dixitq; ad postremũ: ut prãsum abirẽt corõati utq; ueirẽt i ordis cum coronis. Vt hi abire: rursus subsidiarios duces adse uocauit: quibus ita quoque locutus est: Viri persæ Vos facti estis & homotimi & electi: qui uidemini alii qdem i rebus uiris fortissimis esse similes, ætate uero etiã prudentiores. Habetisq; locũ nihilo minus honestũ q̃ præfecti

Vos enim cum in postremo estis agmine :utros fortis obseruantes ipsosq; adhortantes,redite etiam fortioris. Quod siqs molliorem se præstiterit:hũc quoq; uidẽtes nequaq̃ ei assentiamini .Cõdncit uobis uictoria,quantũ alteri cuiq̃ tũ propter ætatẽ tum propter grauitatẽ stolæ.Quare si uos etiam q anteriores sũt:acciuerint :se quiq; hortentur:ipsis audite .Et quo ne hac qdẽ ire sitis illis iferiores:ipsos adhortamini :ut celerrime antecedant aduersus hostis .Atq; abite inqt:quo & ipsi ꝓ prãdeatis deinq; ũa cũ aliis coronati ĩ ordĩes itote.Itaq; cyri.milites ĩ his erãt.At asyrii iã etiã prãsi & exierãt audaciter:instruebãturq; cõstanter ac robuste.Parabat autẽ eos res deuerctus ĩ curru cũ huiusmõi adhortatione.

Viri asyrii nũc opus ẽ: uiros fortissimos uos præstetis : Per hoc tẽporis de uita uobis propositũ ẽ certamẽ : de solo ubi orti estis de ædibus inqbus estis & alti & educati:de uxoribus,de liberis.ab oibus uestris .Siquidem uiceritis:estis haꝝ oium reꝝ domini futuri,ut antea .Sin uicti fueritis :hæc omnia tradetis hostibus .Quare si uictoriam amatis :manete : ac pugnate :Stultum est .n. q potiri uolũt uictoria:hos terga cæcas corporis partis quæ & armis uacãt & mãibus ꝓ fugã aduersariis opponere. Stultus etiã ẽ:siqs uitæ appetẽs se fugæ cõmiserit: cũ nõ sit ignarus uictoria parari salutẽ at mortẽ fugiẽtis magis q̃ manẽtis occumbere.Atq; ille quoq; stultus ẽ:q pecũiaꝝ cupidus uĩci æquo aĩo patiatur:Quis.n.ignorat uictores & suas sibi res saluas facere & succumbẽtium bõa etiã capere? Victos aũt & seipsos ũa & sua oĩa amittere? Hæc ab asyrio gerebãtur.At cyaxares ad cyrũ mittẽs aiebat iã tẽpus ẽẽ agendi aduersus hostis acie. Si .n.inqt nũc pauci adhuc sũt:q sese extra mũitionẽ egerĩt:i quo tũ tẽpore aggrediãur:erunt ꝑmulti.Ne igitur expectẽus:dõec nos supent numero.sed eamus potius

dum ad huc putamus eos q̄ primũ a nobis supatũ iri, & q̄ facillie: Cui respõdit Cyrus: Cyaxares nisi uicti fuerit supra dimidiũ ipsoꝝ: dicturi sũt nos metu multitudinis aggressos esse paucitatẽ. Ac ne uictos quidẽ se putabũt. Itaq; rursus pugnãdũ erit: qua qdem i pugna melius fortasse sibi cõsulãt: q̄ nũc cõsulẽrit, tradẽtes se nobis administrãdos: ut cum quãto uellemus: eoꝝ numero pugnaremus. Nuncii his auditis abibãt: cũ interea temporis uenit chrysantas perses & alii quidã homotimi: qui transfugas agerẽt: quos cyrus prudẽter interrogabat: q̄ ab hostibus gererẽtur. Illi aũt dicebãt eos exisse iã cũ aris dispõiq; a rege aciẽ extra castra: q eos egressos adortaretur oratione multa eaq; ualida: ut ab iis, q audierãt: ferebatur. Hic ait chrysãtas: Quid cyre i etiã tu cõuocatos milites dũ ad huc licet: adhorteris: siqd tandẽ melioris facturus es? Et cyrus inqt Chrysanta nulla te afficiãt molestia adhortationes asyrii: Nulla est, n. bona adeo admonitio: quæ uiros ullos si eã audiãt unũ diẽ fortis factura sit: qui fortes minus fuerit: Non igitur sagitptarios bonos: nisi antea sagiptã exercuerit: neq; iaculatores, neq; eqes nec itẽ corpora ad laborandũ sufficiẽtia: nisi fuerint antea ad labores exercitata: Ad quẽ chrysãtas: sed satis est iqt cyre: si ipsoꝝ aĩos adhortatiõibus tuis reddideris melioris. Nũ q̄at una oratio iqt cyrus eodem diẽ auditorum aĩos uerecondia implere, ut a turpitudine cohibere, atq; iducere: ut laudis gratia oẽm laborẽ omne periculum subeant: ut hoc in mentis suas cõstanter admittant expetendum magis esse mori pugnãdo q̄ fugiendo seruari? Nonne si huiusmodi cogitatus debent in hominibus coalescere stabilesq; manere leges primũ huiusmodi sit: oportet: p quas uiris bonis uita honorifica liberalisque paretur: malis aurem æuum

proponatur

proponãtur & hũile & molestũ,& medicũ. Dein magistri ac etiã pricipes mea setẽtia his præficiẽdi sunt:q & recte demõstraturi sit & docturi assuefacturiq ad hæc faciẽda:dõnec eis ĩhærescat pẽitus uiros bonos ac præclaros putãdos ẽẽ ĩdubitato felicissĩos,malos aũt & famosos oĩum miserrimos duci oportere: Sic,n.disponẽdi sũt q disciplinã hostili metui sit prælaturi. Si uero quo tẽpore milites armati eũt ĩ pugnã:ubi plures etiam ea , quæ diu didicerit:obliuiscũtur,hic potis quisq̃ erit:qui breui agẽda cõmentatus, eustigio bellicosos uiros efficiat:omniũ facillimũ certe sit & didicisse & docuisse maximã rerũ humanarũ omnium uirtutẽ. Quoniã ne hosce qdem credebam stabilis futuros: quos nunc hẽremus exerceremusq apud nos:nisi præsẽtis uos uidere:qui ipsis eritis exẽplo:qualis oportet ẽẽ:& quod eos latuerit: poteris suggerere. At ignaris oĩo uirtutis mirarer eqdẽ chrysanta siquid plus apposita oratio prodesset ad probitatem: q̃ musicæ ĩdoctis plulchre cantatum carmen ad musicam. Et hi quidem talia disserebant. At Cyaxares iterũ mittebat dicens eum errare: quod tempus tereret:neq aciẽ ageret q̃primũ aduersus hostis. Ac cyrus tum tãdẽ nunciis respondit: At exploratissimum sit cyaxari hostis nondũ esse castris egressos:quod oporteret. Hæcq nunciate ipsi uniuersis audientibus. Cæterum quoniã ita illi uidetur:iam agam. Hæc locutus & eius soli deos precatus extra castra aciẽ agebat. Cumq agere cœpisset:celerius,etiã præibat: Quem milites composite sequebantur cum ob scientiam tum propter exercitationem in ordĩe pgendi. Magno aũt cũ robore sequebãtur propter mutuam iter sese æmulationem: & quia erant exercitatis corporibus ad laborẽ:& quoniã præfecti oẽs erant pricipes. libenter uero: quoniam prudenter haberent

berent :Sciebant.n ac iam diu ita didicerāt & securissi
mum esse & facillimū obuiā ire hostibus & sagiptariis
maxime iaculatoribusq; & equitibus. Sed donec adhuc
erant eminus a sagiptaꝝ iactu :Cyrus tesseram dabat,
iupiter socius & impator. Vbi rursus uenit tessera uicis
sim reddita:Cyrus cœpit rursus castori & polluci cane
re pæna : qui est ex legibus. Hi aūt præ oes magna uo
ce constrepuerūt . In huiusmōi.n.hymno supstitiosi ho
mines minus homines metuūt. Pæane absoluto una per
gentes homotimi hilari facie ,eruditi ac sese inuicem
circunspicientes appellantesque nomie fautores præ
fectosque frequentissimeq; dicetes agite uiri amicissimi
agite uiri fortissimi. se mutuo hortabantur : ut sequerē
tur . Qui autem erant retro illis auditis contra pri
mos ut ualentius ducerent adhortabantur . Habebat
aciem Cyrus plenā strenuitatis ambitionis roboris , fi
duciæ ,exhortationis,temperantiæ ,obœdientiæ :id quod
est aduersariis mea sententia maxime formidabile . At
asyrii alii quidem qui a munitionibus propugnabant:
cum prope iam accederent persarum copiae : ascen
debant in currus ad suas copias secedentes . sagiptarii
uero , ac iaculatores funditoresque multo prius tæla
emisere:q̄ possent pertingere . Persæ autem adorti .asy
rios,ubi puenerūt ad tælorum iactum :tū cyrus uocē ef
ferens dicebat :uiri fortissimi iam uelocius uestrū aliqs
ito:seq; ipsum demōstro :atq; alios exhortatur. Et hi qui
dē deinceps hoc tradiderunt . Quidā uero ob alacrita
tē & aīuım studiūq; pugnādi ,cœperūt currere:quos ūi
uersa phalāx cursim sequebātur. Atq; Cyrus ipse nō pe
detēti pinde quasi oblitus ātecedebat ,sed cursim.simulq;
obstrepebat:Quis me seq̄tur? qs fortis, qs primus uiꝝ
prosternet? Quibus illi auditis idē hoc obstrepebāt ac

peos

eos omnis uti monebat: sic puadebat: Quis sequetur? quis fortis? Igitur persae hoc modo habentes obuii ferebantur. Hostes cum amplius manere non pessent: in fugam conuersi sunt ad munitiones. Itemq; psæ ad castro℞ portas isequētes urgētis se illos inuicē pluris iter ficiebāt, superq; eos insilietes, q in fossas caderēt: & uiros simul equosque necabant: Nam & currus aliq fugiētes coacti sūt simul in fossas cadere. Atq; medo℞ eqtes his uisis immittebāt i hostiū eqtes: q eos haud sustiuerūt. Igitur hic & equo℞ & uiro℞ fuga atq; ex utrisq; nex facta: Cæte℞ q itra mūitionē asyrio℞ i fossæ statione steterāt: sagiptas iaculaq; mitterei in occisores neq; sciebāt: neq; poterāt tū ob terribilis aspectus, tū pp metū. Fortassis etiā cū didicissent psas quosdā ad mūitionis aditus suos trucidare: auertebatur: fugiebātq; a stationibus īterioribus. Sed ubi asyrio℞ sociorumq; uxores uidissent iā etiā i castris fugā fieri: clāmabāt: discurrebātque præ stupore, aliæ liberos hñtes aliæ hæq; iuniores lacerātes peplos, seq; laniātes, oisq;, i quēcunq; icideret supplicitet orātes. ne fugerēt: ne se desererēt: sed auxiliū ferrent & filiis & uxoribus & sibi ipsis. Hic ipsi etiā reges stantes cū fidelissimis militibus una ad castorum portas statiōibus ascensis tū ipsi pugnabāt: tū alios hortabātur ad pugnandū. At cyrus posteaq̄ rē nouit: ueritus ne si intro ui irrumperent: pauci a multis mali aliqd paterentur: præcepit: ut extra tælorum iactus pedem retro ferrent: atq; obedirent. Hic facile quis cognoscat uiros homotimos & quamoptime institutos. Celeriter enim & ipsi obediunt: & aliis parendum præcipiebant. Vt autem a iactibus eminus facti sunt: steterūt locis suis, multo magis quam chorus, perspicue scientes: ubi quenque esse oporteret.

xenophontis

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER
Q V A R T V S.

C Yrus ubi modicum temporis ibi una cum acie mansisset: ostendissetque paratos sese esse: qui pugnarent: siquis egrederetur: tãdem posteaquã egrediebatur nemo: tantũ abegit ipatu: quã tum bene habere existimabat. Castrisque locatis, & custodiis constitutis, ac præmissis exploratoribus, stans in medium suos milites convocauit: ad quos in hunc modum locutus est. Viri per primum equidem deos & ipse laudo, quantum possum: & uos item omnes laudatis: ut arbitror: qp pe qui & uictoriam sumus salutemque consecuti. Ex his igitur, quæque habeamus semper: gratiaꝝ dona diis immortalibus sunt soluenda. cæterum ego uos cunctos iã laudo: Nã quod opis gestũ ẽ uobiscũ una. oĩbus: pulcherrimũ ẽ profecto. Quæ aũt ẽqsq; meritus: cũ aqbus par est: accepero: tum & uerbo & re pro dignitate gratiã cuiq; reseram Sed qui me proxime cit: de Chrysanta ordiñis Centurione nihil est audiendum ab aliis: Nam ipse noui: qualis fuerit: Fecit enim alia: quæcunq; uos etiam omnis fecisse puto. Veꝝ cum ipse reditum praecepi: eumque nomine uocaui: Hic sublato gladio ut hostem percuteret: tum mihi continuo audiuit: tum quod facturus erat: omittens, agebat: quod iussus foret: Nam & ipse recipiebat sese, & idem aliis faciũdũ urgenter præcipiebat. Itaque extra tælorum iactus prius ordinem eduxit: q̃ hostes uel præciperẽt nos recedere uel arcus intenderent: tragulasque immiterent.

Quo factum

Quo factum est: ut & seipsum & uiros, quibus praeerat illæsos præstiterit propter obœdientiã. Praeterea alios aspicio uulneratos: de quibus ubi consyderauero: quo tempore uulneribus sunt affecti: tum de ipsis sententiã meã ostẽdã. At chryisantã ut & rerũ opariũ bellicarũ & prudentem uirum: & qui satis sit ad ferendum imperium atque imperandũ: militum tribunatu nunc dono. Verum cũ aliud item qcquam bõi dederit deus: ne tum quidẽ eius obliuiscar. Atq; uos omnis admonitos esse uolo: Quæ enim nunc uidistis hac in pugna: hæc uos commentari nunquam cessetis: quo apud uos ipsos iudicetis semper: utrum uirtusne magis, an fuga animas seruet: Et utrum qui libenter pugnãt: facilius liberantur: an qui minus libenter: & qualem uictoria uoluptatem præbet: Hæc enim ipsi nunc optime iudicetis, cum ob peritiam, quam habetis: cum quia modo res est gesta: quæ quidẽ si usq; cogitetis: meliores futuri sitis. Nunc uero ut & pii & bõi & tẽperãtes uiri cænã sumite. diisq; imortalibus libatiões facite. ac pæana icipite. simulq; prouidete: q; præcipitur: Quibus dictis i equũ ascẽdit. atq; abegit. Cumq; uẽisset ad cyaxaren: ẽẽtq; illi una cõgratulatus: ut par erat: eaq; uidisset: quæ ibi agebãtur: ac siqua re opus ẽẽt: quæsiuisset: eqtauit rursus i sua castra. Et cyri qdẽ milites posteaq̃ sunt cænati: uigilibus, ut opus erat: cõstitutis, qeti se dederũt. At asyrii utpote & mortuo prĩcipe & quasi ũa cum ipso uiris fortissimis: cum omnes molestia præmebantur: tũ multi quoq; illorũ noctu e castris diffugiebãt. Hæc autem croesus & cæteri socii ĩtuentes aĩ angebantur. Erant. n. oĩa molestiæ plẽa. Sed illud oĩbus ægritudĩs plurimũ afferebat: quod ĩpialis exercitus natio ẽẽ uideretur cõsilii atq; mentis ĩops. Sic igitur castra deserunt:

atque abeunt

atq; abeunt noctu. Vt dies illuxit: atq; hostiũ castra u
ris orbata apparuerit. eo cyrus cõtinuo primos traducit
psas: derelinquerãt. n. hostes & pecudes multas & boues
multos & carros item multos: q bonoꝝ pluriũ plẽi essẽt
Dein transibãt etiã oẽs: q apud cyaxare erant. medi. prã
debãtq; in hostium castris. Post prandium cyrus cõuo
catis suis ordinum cẽturionibus, in hunc modum disse
ruit: Qualia ut mihi uidetur: uiri amicissimi: quantaq;
bona dimittimus: quæ ab diis ĩmortalibus nobis offerun
tur: Nã quod hostes metu nostri se fuga tutati sũt: uide
tis ipsi. Qui ĩ mũitione cũ ẽẽnt: hac relicta fugiũt: q ho
sce mãsuros qs putet: cũ nos uiderit ĩ plãiciæ? Qui aũt
nos nõdũ expti, minime expectarũt: quomõ nunc expe
ctẽt uicti, malisq; pluribus ab nobis affectis? Quorum
præterea uiri fortissimi pierũt: quomõ ignauissimi pugna
re nobiscũ uelint? Atque dixit aliquis. cur igitur nius
eos q̃ celerrime insequmur: cũ res secũdæ adeo certæ sũt
nobis? Et Cyrus dixit: quoniã equorum etiã indigemus:
Niq ex hostibus fortissimi sunt: quos tẽpus foret uel
cape, uel occidere: hi erũt sup equos: hos autem ĩ fugã
uertere deorum ope satis possumus: Insequẽdo autẽ ca
pere nequaq̃ satis. Quid igitur dicebant: non egre
deris Cyaxari hæc dicturus? Dixitque ille: sequimini
nunc me una: quo uideat nobis omnibus eodẽ hæc ui
deri? Ex hic sequebantur oẽs. ac dicebãt: quã uidebãtur
ad ea necessaria: quæ rogabãt. Simulq; cyaxares quoniã
illi cœperant loq: tanq̃ subinuidebat: simulq; fortasse:
quia bene sibi esse arbitrabatur: si non rursus piculũ ini
rent: Nam & ipse in iucunditate erat: & alios pluris
medos idẽ facere uidebat. Igitur ita respõdebat. Veꝝ o
cyre quod uos psæ uni oĩum hoĩum maxime meditami
ni erga nullã uoluptatẽ ĩsatiabiliter hẽre: & uisu noui &
auditu

ditu. Mihi autem uidetur conducere longe magis: siqs in maxima se uoluptate cõtineat. Sed quid praebet maiorem hominibus uoluptatem quam secunda fortuna: quæ nobis hoc tempore contigit? Igitur si quoniam res nobis secundæ sunt: uoluptate ipsa temperanter utamur tuto fortasse possimus p felicitatẽ cõsenescere. Quod si per huius inexplebilem usum aliam atq; aliam perse qui nitemur: uidete: ne eadem patiamur: quæ multos ferut passos in mari: qui dum propter prosperam for tunam conquiescere a nauigatione uoluissent: perire. Sic item multi uictoriam consecuti, dum alterum appetiuissent: amiserũt etiam priorem: Et enim si quidem hostes fugientes essent nobis pauciores: fortassis nos eos tuto ut paucioris adhuc insequeremur. Sed uelim: nũc aĩo uolutes: aduersus quantulam eorum partem, cum ipsi omnes pugnauimus: uictoriam adepti sumus. At alii haud manum conseruerũt: quos si minus cogamus pugnare: hi ut & nostri & sui ipsorum ignari: propter imprudentiam molliciamque abibunt. Sin norint: ubi etiam abeant: nihilo minus inpericulo sese fore: quam si maneat: cauendum est nobis: ne eos cogamus: ut; uel inuiti fortis se præstent: Nec enim latere te debet non maiorem tibi esse cupiditatem illorum uxores atq; liberos capiundi, quam illis seruandi. Cogitandũ præterea tibi est sues, si multæ etiam sint: fugere, ubi uideant uenatorem: una cum natis: Sed ubi quis uenetur quenq̃ ex earum natis: non amplius fugere: ne una sit quidẽ: sed ruere aduersus capere molientem. Et modo cum sese intra munitionem occlusissent: præbuerunt nobis pugnãdi potestatem: cum quãta ipsorum quãtitate uellemus. Quod si cum iis in campestri latitudine congrediemur: discentq; aduersarii separatim alii a fronte ad

uersi ex

4

ucrsi ex aduerso quenadmodū nūc,alii a latere,alii a ter go:uide : ne multis cuiq; nostrę opus sit & oculis & māi bus, Ad hæc noli eqdē reouere nūc medos a iucūditate: inqua sūt:At quæ cyrus respōdit,At neminē ipse cogas sed eos mihi dato:q libēter sit secuturi . Tibiq; fortassis & tuorę cuiq; horę amicorę agamus ea quæ oibus iucun dissima sit futura :hostiū.n.multitudinē nos sane haud i sequemur . Nā quopacto eos caperemus? Quod siqd ab agmine abscissū offenderimus,aut relictū:id ad te a gemus. Cogitandū ē etiā tibi quoniā ipse indigebas : ma gnū iter fecimus:quo tibi gratificaremur .Itaq; ē iustū: ut ipse etiā cōtra nobis gratificeris:quo domum redea mus cū aliquo emolumēto :& ne oēs i thesaurę tuū cōi iciamus oculos.Hic igitur dixit cyaxares:at siquis ultro te sequeretur :hērem etiā tibi gratias . Mitte igitur una mecū quenq̄ ex his,qos hēs fidelissimos:q sit dicturus: quæ ipse mādes.Duc ex his inqt tecū:quem tibi libet , Erat præsens hic ille medus:q dixerat olim cyro se eius esse cognatum: quiq; ab eo ē osculatus Quare cōtinuo inqt cyrus:unus hic mihi sufficit.Hic igitur te sequatur respondit Cyaxares.et tu inquit:dicito:ut cui libue rit : is eat cū cyro . Sic uiro illo accepto ,ubi a Cyaxare est egressus :continuo inquit cyrus : Nunc mihi tandē ostendes : uera ne loquereris :cum dixisti te in me spe ctando affici uoluptate . Nequaquam medus inquit: abero abs te: si hoc dicis . Et Cyrus inquit :Ergo alios quoq; alacriter educes? Illeq; adiurans: educam inquit mehercule:donec fecero:ut etiā tu suauiter me spectes. Tū igitur emissus a cyaxare cū alia alacriter exposuit medis:tum etiā addidit se quoque non : esse cariturum uiro pulcherrimo & optimo, & quod maximū ē a diis

immortalibus

immortalibus genito . Cum a cyro hæc geruntur: diui nitus quodammo ueniūt ab hyrcaniis nuncii: sunt aūt hyrcanii asyriis finitimi: gens haud magna, erātq; idcirco subiecti asyriis. Videbatur aūt & ea tepestate streui eqtes: & nūc itē uidetur. Quare utebātur iis asyrii: quēadmodū utūtur sceritis lacædemonii, neq; in laboribus, neque in piculis iis parcentes. Quapropter etiā p id temporis ut postremū agmē tuerentur: eis iubebat: q eqtes eēnt circiter mille: quo siqd a tergo grauius incumberet: illi ante sese hoc subirent. At hyrcanii tanq̄ ultimi profecturi, & carros suos & famulos ultimos hebant. Sunt. n. i expeditionē asiatici magna ex pte secū hentes illos: qbus cū etiā hitant. Itaq; etiā tū hyrcanii sic militabāt: q cum animo reputātes, & qualia ab asyrus paterētur: & quod nūc priceps suus mortem occubuisset: eēntq; uicti: & q metus i exercitu foret igens: & ipsoꝝ socii ægre hērent: ac desererent: hac cū cōmentarentur: uisum est eis pro tēporis cōdicione bonū esse: ut deficerēt: si uellet cyrus una secum hostis iuadere. Itaq; mittunt ad cyrū nūcios: Nam huius nomen a pugna plurimum creuerat. Qui autē missi sūt: dicunt cyro, sibi asyrios iure odio esse: s q; uellent nūc ire aduersus eos: tum ipsi socii existerēt: tū uiæ duces se præberent. Simulq; ad hæc narrabant: res hostiū ut hērent: quibus tandē incitare eum uolebant ad agendum in illos exercitum. Et Cyrus rogabat eos inquiens. Et putatis nos prius illos offensuros: q sint in munitionibus? Nā hoc nobis magnæ calamitati ducimus quod nobis clam euaserūt. Hæc aūt dicebat cyrus: quod eos uellet q̄ maximam de sese hēre opinionē: Ad quē illi respondebāt fore: ut cras mane, si expediti pergerent: illos offenderent: Nam eos præ turba & carris tarde iter facere. simulq; dixerunt quoniam superiore nocte uigilasset

4

uigilassent: nūc paululū profecti castramœtati sunt. Et cyrus inqt: hētisne qcq̄ nos docere: quo uobis credāus, quæ dicitis: esse uera? Obsides responderūt actutū eqtātes noctu adduceus, solū etiā tu obtestare deos i fidē: dextramq; dato: quo hæc aliis feramus: quæ ipsi abs te acceperimus. dein fidē dat illis se idubitato ipsis usurū ut amicis ac fidelibus: si quæ diceret: cōfirmarit: ut ne psis qdē neq; medis apud se crederet. Atq; hoc etiā tēpore licet ituerī hircāios: q & credūtur: & magistratus gerūt qēadmodū ii: qcunq; & ex psis & ex medis uideātur ēē dignissimi. Sed posteaq̄ sunt cænati: cyrus aciē eduxit adhuc sub lucem, iussitq; hyrcāios expectare: quo simul irent. Et psæ qdem oēs, ut par erat: castris egressi sunt, cumq; his Tigranes suā habēs aciē. E medis autē sunt egressi alii qdē quoniā cyro puero ipsi, cū esset pueri: amici fuerāt: alii, quoniā in uēatione cōsuetudine sua usi, eius sunt ingenio ac moribus delectati: alii, quia gratiam ei hērent: quod maximū ab se metū expulisse uidebatur alii, quod eum sperarēt, quoniā uir bonus & fortunatus appareret: futurū adhuc magnum atque praepotentē: Alii uero, quia dum educabatur in medis: sicui boni alicuius extitisset adiutor: contra huic illi uellent rem gratam facere. Multi etiam, quoniam pp eius humanitatē ab auo astyage bona plurima acceperant: Multi praeterea, quia uiderent hyrcanios: rumorque emanarat fore: ut duces essent ac bona quam plurima exierant: quo aliqd etiam caperēt. hoc igitur pacto medi quoque fere oēs egressi sunt, iis exceptis: quotquot cyaxares cōtuberno utebantur: Nam hi manserunt: & qui his parebant. Alii uero oēs hilari facie alacrique aio soluebant, non tanq̄ necessario, sed libenter grateq; exeūtes, At ubi egressi sunt: primū qdē adiit medos cyrus eosq; laudauit:

laudauit. Ad hæc deos orauit maxime: ut & eis & suis propitii duces forent: dein ut ipse huius alacritatis referre iis gratiã posset. Dixitq; ad postremum ut eis pedites duces forent. Illis aũt iussit: ut una cũ equitibus sequerentur. Et quo ĩ loco aut quiescant: aut ĩmorētur inter eundum: iussit: aliqui ipsorum ad se adequitarent: ut quod ẽẽt iam opportunũ: acciperet. Ex hinc hyrcaniis iussit: ut antecederēt. At illi interrogabãt: Quid aũt? Nõ enim expectas: donec egerimus ad te obsides quo tu quoq; pgas accepta a nobis fide? Et cyrũ dicitur respõdisse: Cogito.n. uobis oĩbus fidem ẽẽ in aĩs nostris atq; ĩ nostris manibus: Nam ita uidemur instructi: ut si qdem ueri sitis: nos satis simus: qui in uos beneficiũ cõferamus: sin decipiatis: ita habere arbitramur: ut nõ ipsi ĩ uestra potestate simus futuri: sed uos ĩ nostra potius diuina ꝑ uolũtate. Atq o hyrcanii quoniã dicitis uestros agmẽ seq postremos: cũ eos uideritis: significate nobis eos uestros ẽẽ: quo iis parcamus. Quæ hyrcanii audiẽtes itineris quidẽ duces erãt: ut iubebat: sed eius animi robur plurimũ admirabãtur: qui cũ neq; assyrios, nec lydos nec eoꝝ socios ãplius metueret: tũ ne minimi qdẽ oĩo momẽti cuiusq̃ ẽẽ duceret ipsoꝝ uel præsẽtiã uel absentiã. Illis uero proficiscẽtibus, ubi nox facta ẽ: dicitur lucẽ & cyro & ipsi agmini celitus apparuisse perspicuã: Quo factũ est: ut oẽs honor atq; ueneratio erga deos caperet & fiducia aduersus hostis. Sed quoniam expediti celeriterq; pergebant: cõsentanee tum multum itineris peregere: tum simul cum crepusculo fiunt prope hircaniorum agmen: Quod nuncii posteaquã nouere: cyro dixerunt hosce suos esse. Eos.n. cognoscere dicebãt: & qa ẽẽnt postremi: & ob igniũ multitudinem. Ex hic hoꝝ alteꝝ ad eos mittit: cui illis diceret: ĩpauit: ut si amici

ut si amici essēt : q̄celerrrime obuiā facti dextrās tolle-
rēt . Mittitq; una cū illo unū ex suis : cui iussit : Hyrca
nus diceret : ut quēadmodū ipsos iuadentis uiderent:sic
etiam ii facerent : Ita igitur nuncius alter apud cyrum
manet . alter uero adequitauit ad hyrcanios . Sed dum
hyrcanios cyrus consyderaret :quid essēt facturi agmē
firmauit : ad eūq; adequitant : quiq; praesidēt medis : &
Tigranes qd sit faciundū:iterrogātes:at quos ait cyrus :
agmen hoc proximum est hyrcaniorum. Abitq; alter
ex nunciis ad ipsos atq; una cum illo unus e nostris dic
turi,siquidem sunt amici:ut nobis oēs occurrant sublatis
dextris. Itaq; si ita ad nos ierit:cōtra itidē uos eos excipite.
& simul ut quisq; uenerit :bono ut aīo sit : hortamini .
Sin arma capiant : fugamue aggrediantur:horū cōtiuo
est enitendum nil reliquum facere . Huiusmodi erant
admonitiones cyri . At hyrcanii auditis nunciis , tū lae
tati sūt plurimū : tū equis ascēsis illico affuere sublatis
dextris:dictū ut fuerat. Medi uero ac persae & ipsi cōtra
dextris sublatis recipiebāt eos amice :& ut bene spārēt :
hortabātur. Et ex hic ait cyrus:Nos qdē hyrcanii uobis
iam credimus . Vtq; erga nos ita uos habeatis : est aequ
um. Verū nobis hoc primum dicite:quantum hic distat
ubi sunt principia hostium eorūq; frequētia? Cui respō
derunt hyrcanii eos distare paulo plusq̄ parasangam .
hic ait cyrus: agite igitur uiri persae mediq; uosque hyr
canii, iam enim ad uos ut socios ac participes loquor .
neminē hoc tēpore ignarꝝ esse oportet ī huiusmodi nos
ēē discrimine:ubi si molliter habuerimus:extrema simus
mala passuri : Norūt eni hostes quas ad res uenimus .
Quod si constātia fraeti eamus aduersus hostis ualēter
atq; ingēti animo :actutum aspicietis tanq̄ fugitiuos rep
tosq; seruos alios supplices sese praestare , alios fugere,
alios ne haec

lios ne hæc quidem posse mente percipere: Nam & uicti nos aspicient: cum neque uenturos nos arbitrare tur: & neq; instructi neq; ad pugnã parati & capti erũt. Quare si uelimus post hac suauiter & cænare & per noctare: nolimus istis otium dare neq; boni quicq̃ con sultandi neq; cognoscendi oio: quod hoies sumus, sed omnia uenisse putent & cratis & mucrões & securis & uulnera. Et uos, inquit: o hyrcanii ꝓximos hostibus uos metipsos facientes ante nos ꝓcedere: quo uisis armis ue stris lateamus q̃ plurimum temporis. Sed ubi ipse iuxta agmen hostium fuero: Linquite singuli apud me ordi- nem equitum: quo ipse intra aciem manẽs, iis utar: siquid opus fuerit. E uobis autem principes atq; seni- ores in ordine, si sapitis, frequentes inuadite: quo nũ q̃ in confertam multitudinem aliquam incidentes uim patiamini. At iunioris dimittite insecutum hostes. Et hi quidẽ hostis occidũo: hoc enĩ p hoc tẽporis est maxĩe secuꝝ: quo illoꝝ paucissimi relinquãtur. Sin quod mul tis iam accidit: uincentibus uobis fortuna aduersetur: cauendum est: ne ad rapinã uertamini: ut pote q hoc fecerit: nõ sit habendus etiã uir, sed homo sarcinarius, li cetq; uolẽti cuiq; ut hoc iã utatur ꝓ mãcipio. Illud autẽ ignorandũ nõ est: nullum esse uictoria maius lucrum: Nam qui uincit: oĩa rapit una & uiros & mulieres & pecunias, & regionem totam. Ad hæc solum hoc res picite: ut uictoriam seruemus. In hac enim etiam ipse raptor continetur. Atq; hoc simul: dum hostis inseqmi ni: mementote: ut retro adhuc p lucẽ ad me eatis: quod tenebris factis, neminem etiam admittemus. Hæc locu tus cyrus dimittebat quosq; in suos ordines. Iubebatq; simul: ut pergentes eadem singuli decurionibus suis si- gnificarent. Decuriones .n. erant in fronte. Itaq; audi ebant

ebant, iisdēq; uidebant: ut singuli suæ decuriæ eadem præciperēt. Ex hinc hyrcanii antecedebāt. At ipse medium tenens agmen una cum persis ꝓficiscebatur. Equtes uero ex utroq; latere recte instruxit. At hostes ubi illuxit: alii mirabantur: quæ uidebāt, alii iam rem intelligebant. Aliqui nūciabāt, aliqui clamabāt. Hi equos soluebant, illi accingebantur. Nō nulli a iumētis arma iaciebant. Quidā armis induebantur. Exiliebant quidam in equos, frænabant eos alii. Vxores plæriq; uehiculis imponebant. Multi res præciosissimas capiebant: ut eas saluas facerēt. Plærique cum huiusmodi res de foderent: capiebantur. Plures autem fugæ sese dabāt Existimandū est etiam alia eos multa ac aduersa tū facere. Cæterū nemo pugnabat, sed gratis peribāt. At croesus rex lydorū, ut æstas erat: cum uxores in rhædis ante dimiserat noctu: quo facilius p temporis refrigeratione proficisceretur: tū ipse cū eqtibus ꝓpe seq̄batur. Et eadē hæc phryga fecisse tradūt euis phrygiæ pricipē quæ ad hellespontum iacet. Hi ut ex fugientibus & ex iis, qui sese offenderent: interrogantes rem didicerunt: fugiebant etiam ipsi: q̄ maxime poterant. Sed cappadocum regem & arabum item regem: qui in proximo adhuc essent: thoracibusq; carentes ui sustinerent: hircanii interficiunt. Erāt aūt mortui maiore ex parte asyrii & arabes: Nā qa essent ī agro suo: lente admodum incedebant. Medi igitur & hircanii ut iam uictores, talia patrabant, eos insequētes. At Cyrus equites apud se relicti circum castra ut obequitarēt: iis iubebat: ac siquos exeuntis uidissent armatos: ut uterimerēt. Iis uero q mansissēt: iussit p praeconē: ut oēs milites hostes quot quot ēēnt aut eqtes aut scutati aut sagiptarii: deferrēt arma ligata: at equos ī tabarnaculis relinq̄rēt. Qui aut ē

hæc nō

hæc nõ fecisset: is actutũ obtrũcaretur. Habẽtesq; mu crones expeditos in ordie circũsteterũt. Igitur quibus forent arma: ii ea delata quendã iaciebãt inlocum: quo uidebantur: quæ ipsa ab iis cremabãtur: quibus fuerat imperatũ. Cũq; cyrus cogitasset eo ueisse sie esculẽtis & potulẽtis: qbus sine neq; rei militari studeri potest. neq; aliud qcq̃ fieri: & cũ etiã cõsyderaret: q hæc & celerrime fieret & pulcherrime: ei uenit ĩ mentẽ necessario oportere: ut oĩbus militiã exercẽtibus unus sit: q & tabernaculi curã gerat. & ut cõmeatus ĩgrediẽtibus militibus sit paratus. Q̃ ĩ obrẽ intelligebat hos oium maxime circa apparatum faciundum oportere in castris huiusmodi tẽpore comprændere. Per præcões igitur iubet: tutores ut adsint omnes. Quod si cubi minus sit tutor. ut is adsit: qui sit a tabernaculo natu maximus. dura illi edicens omnia: qui minus pareret. Hi autem uidentes parere etiam heros, quamprimum obœdiebant. Vbi affuerit: sedere primũ iubebat eos: qbus ẽẽt ĩ tabernaculo plus cõmeatus duorum mensium. Quibus uisis, iterũ iussit: eos sedere qbus foret cõmeatus menstruus. Et ĩ his ꝑpe cuncti sedebãt. Hæc ubi didicit: ita ad eos ait. Agite nunc o uiri fortissimi q e uobis mala exosi estis: & aliqd a nobis boni cõseq uelitis: strenuã diligẽtiã adhibete: ut duplo plura ĩ quolibet tabernaculo esculenta potulẽtaq; sit parata heris ac fãulis: quã quæ cottidie faciebatis: aliaq; omnia, quæcũq; pulchras præbitura sunt epulas: ut ĩ promptu sint: facitote: quoniam cito admodũ sunt affuturi: utriutri uicerit: dignumq; duxerint affatim habere omnis res necessarias. Ita nouelitis fore: ut uobis conducat: si probe uiros excepitis. Quæ illi audiẽtes magno studio quæ præcepta a cy

ro fuerot

ro fuerãt:agebãt. Hic rurſus cõuocatis ordinũ cẽturio
nibus huiuſmodi uerba habuit. Viri amiciſſimi cogno
ſcimus ſane licere nũc uobis, q priores ſumus q̃ abſentes
ſocii: prãdere, & apparatis eſculẽtis potulentiſq; uti. ſed
nõ uidetur mihi hoc prãdii plus utilitatis afferre poſſe: q̃
ſi ſociorum diligẽtiã habuiſſe uideãur, neq; ipſæ epulæ tãto
reddãt nos ualidioris: quãto ſi ſocios poſſimus ſtrẽuos
facere. Quod ſi inſequẽtibus: nũc ſociis: & & occidenti
bus hoſtis noſtros atq; præliantibus, ſi qs aduerſatur: ui
debimur hos ita negligere: ut prius etiã q̃ nouerimus: qd
ab iis agatur: prãderimus canedũ ẽ: ne ut turpes appare
amus: & i becilli facturi ſimus, ſociorum iopes. Quod ſi
qs curauerit: ut ii piclitãtes laborãteſq; dũ caſtra igredi
antur: hĩturi ſit neceſſaria: hæ dapes plus læticiæ nobis
aſſerẽt mea ſentẽtia: quã ſi ſtatim uẽtri obſequamur. Co
gitate præterea, ſi etiã pp illos nobis pudẽdũ nõ ẽẽt: neq;
tamẽ hoc pacto nos adhuc decere repleri atq; inebriari:
Nõdũ. n. pacta ſũt: nobiſ quæ uolũus q oĩa hæc iualeſcũt
qbus diligẽtia opus eſt: qppe q hẽmus in caſtris hoſtis
multo pluris: quã ipſi ſumus, & hos qdem ſolutos: qui ca
uedi forcaſis adhuc ſunt & cuſtodiendi: quo ſint: qui res
neceſſarias nobis faciãt. Præterea eqtes noſtri abſũt: q
ſollicitudinẽ nobis afferũt. ubi ſint: ueniant ne: an ſint mã
ſuri: Quare mihi uidetur o uiri talem nobis afferri cy
bum oportere ac talem potum: qualem quis putet maxi
xime conducere: quo minus & ſopno & inſipientia re
ferciamur. Ad hæc non ſum neſcius pecunias in caſtriſ
eſſe per multas: quæ quoniam iis nũc cõmũes nobiſcũ
ſũt: q cepe fieri poſſe ĩtelligo: ut eas p uolũtate uertãus
in priuatũ uſum. At ne mihi uidetur quidem eas capere
fructuoſius eſſe: quam ſi, ut iuſti appareamus: enitimur
illos hac re nobis reddere: maiore etiam, q̃ nunc ſunt:
affectos

affectos beniuolẽtia. Videtur aũt mihi uel distributionẽ ipsa℞ pecunia℞, cũ uenerit: Medis & hyrcãis Tigrãiq; ẽẽ cõcedẽdã. Et q̃uis minus etiã nobis tributuri sint: lucro ducendũ ẽẽ: Nã lucri causa libẽtius apud nos manebũt. Auidior. n. præsens acq̃sitio parum duraturas nobis diuitias præbeat. ac in his tradendis pecuniis illas nos res adipiscamur: unde diuitiæ oriũtur: hoc perẽnioris mea sententia opes nobis possit nostrisq; omnibus præstare. Puto etiam nos domi rei huiusce causa exerceri: ut & uentre & intempestiuis quæstibus simus superiores: ut cum opus sit unq̃: queamus iis uti ad nostram utilitatẽ. At ubi maioribus i rebus q̃ i præsẽtibus disciplĩam possimus demonstrare: eq̃dem ipse nõ uideo. Cyrus hoc mõ locutus est: Qui cum hystaspas uir perses & is quidẽ homotimus ita oratione conuenit. Absurdum. n. sit Cyre: si in uenatione sæpe sine cybo perstamus: quo ferã aliquã capiamus uel minimi fortasse faciundã: opes autẽ totas uenari molientibus siq̃d eo℞ impedimẽto sit nobis quæ malis hominibus dominãtur: bonis seruiũt: haud quaq̃ uidemur facere ex officio. Histaspas ita cũ cyri sententia conuenit. Aliique oẽs hæc una approbauere. Cyrus aũt dixit: Agite quoniam eadem sentimus: Mittite a manipulo singuli quinque ex uiris strenuis: qui circumeuntes, quoscunq; uideant parantis res necessarias: eos laudent, sed in negligentis seuerius aĩaduertãt, q̃si ẽẽnt ipso℞ heri. Ab his q̃dẽ hæc gerebantur. At medi, alii q̃dẽ cũ offendissent: auertissentq; carros: q̃ iã antea soluerãt: eos impellebant plenos earum rerum quibus egebat exercitus. alii uero adigebãt rhædas, quas cẽpãt: refertas mulieribus pulcherrimis, parti uxoribus ꝑtim pellicibus: quæ propter formæ præstantiam circũductabantur: Asiatici. n. exercitus hoc etiã tẽpore, dũ rei mi

litari

litari studēt: secū hēnt res oīs preciosissimas, ingentes pu gnaciores se esse: ubi absint. quæ hēnt carissima. cogi. n. his ferre auxiliū. fortassis ita res hēt fortassis etiā ea fa ciunt uoluptati obseq̄ntes. Cyrus aūt spectās, quæ a me dis & hyrcanis gesta fuisse ac suos tanq̄ icrepabat: quod alii p̄ id tēporis magis seipsis augeri gloria uidebātur & aliq̄d etiā adipisci: ipsos aūt ī tardiore oppiri loco: Et. n. q̄ prædā agebāt ostēdētes cyro. quæ ab sese agebantur: iterū abeq̄tabāt alios inseq̄ntes: Nā hæc dicebāt suos sibi principes faciū̄ da imperasse. Aegre cōmotus his cyrus, ta mē eas res se pōebat. suosq̄ ordinū centuriones rursus cōuocabat. stansq̄, ubi possent quæ cōsultarētur exaudi ri: hæc loq̄tur. Viri amicissimi oēs sane cognoscimus, ut opior: futurū: ut magna bōa sit p̄sis oībus: at uobis nō ab surde maxīa p̄ quos hæc gerūtur. si his, quæ initio nunc uidētur: potiamur. Sed ut hæc sint nostris uiris: cū satis ha ud q̄ tāq̄ sumus ad ea adipiscēda nisi p̄priū p̄sæ hēbant eq̄tatū. hoc eq̄dem nondū uideo: Cogitadū. n. nūc uobis ē arma hēre nos p̄sas: q̄bus hostis obuiā eūtes uertamus ī fugā. Sed ubi eos uerterius. quos aut eq̄tes, aut sagiptarii os, aut scutatos, aut iaculatores fugiētis cape possumus: uel: iterimere. si eq̄s careāus? Qui etiā lædere nos agres si uel sagiptarii uel iaculatores, eq̄tesue nos metuāt: cū certo norūt nō maius a nobis sibi uel p̄iculū uel malū i miere, q̄ a cōsitis arboribus? Quod si hæc ita hēnt: non ne liq̄dū ē hosce eq̄tes q̄ nobis nūc adsūt: putare hæc oīa quæ capta sunt: non minus sua esse quam nostra: sac fortassis. etiam magis mehercule. Nunc igitur haec ita habent necessario. Quod si nobis equos compare mus nō hisce deterioris: nōne p̄spicuū nobis sit p̄rsus, fo re: ut & de hostibus possimus oīa sine hisce facere: quæ ūa cū his nūc facius: & hos tū hituri simus munus erga nos aīo? Quādo uel abēe uel abire uelint: minori nobis

curæ sit: ubi sine his sufficiamus nobis ipsis. Sed hæc ha ctenus. his inquam in rebus opinor neminem cōtrariæ fore sententiæ: qn præstet oio, esse persis proprium eq tatū. Verꝝ illud fortasse cogitabis: quonampacto id fiat. Ergo cōsyderēus si uelimus eqtatū cōstituere: & qd no bis existit: & qd deest. Igitur hi qdē eq i castris sūt capti pmulti. frænaqꝫ: qbus parēt: & alia qbuscunqꝫ eos opor tet uti: q equos hēnt. Atq hēmus etiā ea: qbus uiro eqti ē utēdū, thoracas, qbus muniuntur corpora, pilaqꝫ: qbus & iaciēdo utamur, & hēdo. Quid igitur reliquū? uiris sci licet opus est, hoc certe hēmus maxie? Nihil ē. n. ita no strꝝ: ut nobis ipsis nostri nos sumus. Sed dicet fortassis a liqs: at nescimus. sed neqꝫ ea, quæ nūc scimus: prius q̄ di dicissemus: sciebat qsq̄: uerꝝ dixerit aliqs: cū pueri eēnt: hæc discebāt. Et utrꝝ, puerine sūt prudētiores ad ea discē da: quæ tradūtur: ac mōstrātur: an uiri? Vtri etiā quæ di dicerit: magis sufficiūt exercere atqꝫ elaborare corpori bus? puerine an uiri? Quietiā otiū nobis ē ad discendum: quantū neqꝫ pueris neqꝫ uiris aliis ēē potest: Nā neqꝫ no bis sagipta discēda est, ut pueris: Hanc. n. scimus: Neque iaculum: Nam scimus hoc etiam. Verum nec item quemadmodum aliis uiris, his agriculturae negotium praebent: illis uero artes, nonnullis aliæ res domesti cæ. Nobis autem militiæ operam dare non modo est otium, sed etiam necessitas. Insuper non quemadmo dum res aliæ plures bellicae difficiles sunt, sed utiles. equitare uero nonne in itinere iucundius est, quam duo bus nos pedibus proficisci? Et ubi celeritati studēdū ē: an minus delectat q̄primū adesse amico: si oporteat: ce leri terqꝫ siue uirꝝ opus sit, seu bæstiā īseq atqꝫ capere? Illud aūt non facile est & commodum, quid quid armorum ferendum est: hoc ab equo una ferri? Itaqꝫ idem est &

habere

4

hēre & uua fere. Atqui metuat quispiam plurimum :ne si prius nos oportuerit i æquo subire p culū q̄ equestrē bene diceremus:neq; pedites amplius simus nec equites satis? Sed ne hoc qdē p difficile est. Vbi.n.uelimus : licebit nobis cōtinuo pugnare peditibus:qppe q equestrem edocti nihil pedestriū dediscemus. Ita Cyrus locutus est Chrysantas uero eius sententiā sequēs huiusmōi uerbis ē usus, At ego ita profecto cupio tenere sciētiā eqtādi: ut existimē fore homo uolucer:ubi fiā eques: Nunc.n. satis mihi sit:si ex æquo cursum aggressus ullo cū homine hunc capite solum antecellam : si feram uideam cursu prætereuntem : eam possim aut iaculum aut sagiptam intendens prius assequi : quam fiat admodum eminus. Quod si fiam eques : potero tum uirum ex aspectus longitudine interimere : tum bæstias insequens alias cōminus percutere compræhensas, alias per inde ad stantis iaculo ferire: Et eimsi utriq; sint ueloces tamen ubi proprius inuicē fiant:erunt stantium instar Quo fit:ut maxime ea omnibus animalibus adamem hippocentauros:si fuerūt:qppe q tū hoīs uterentur āterem cōsultādi prudētia & manuū, artificio:tū haberent equi & uelocitatem & uires :Quare & quod fugeret: capiebant : & quod expectaret:uertebant in fugam. itaq; etiā ipse hæc oīa, si fiā eques:mecū sane confero. Potero equidem oīa prouidere mente humana, manibus uero me armabo, equo autē uehar aduersariumq; auertā eq robore.neq; sicuti hippocētauri, uinciar natura, Itaq; hoc sane melius est, quā hippocētaurꝫ esse natum: Hipocentauros enim arbitror multis carere bonis quæ ab hominibus sunt inuenta : ut iis scilicet est utendum, multis item carere uoluptatibus equis innatis : quonampacto iis frui oportet. At ego si eqtare
didicero

didicero : cum in equo fuero : agã quæ scilicet hippocẽ tauri sunt. Cum ex equo descendero : & cænabo :& in duar : & me quieti dabo : quemadmodũ alii homines. Quare quid aliud sim futurus q̃ diuisus centaurus, ac rursum compositus ? Insuper his etiam rebus hippocen taurum anteibo : Nã ille duobus prospiciebat oculis : duabusq; auribus audiebat : At ego oculis quattuor cõ iectabo, & quattuor auribus præsentiam: Aiunt. n. equ um manifestare hoibus multa: quæ oculis prospicit : ac multa significare auribus : quæ ãtea auditu pcipit. Me igitur scribe ĩ eorũ numero: q eqtare maiorẽ ĩ modũ cu-piũt. Et nos quoq; scribito mediusfidius alii oẽs dixerũt. Ex hic igitur ait cyrus. Quid ergo posteaq̃ hæc oibus nobis admodũ uidetur: nũ etiã legẽ ferimus nobis ipsis: q ia caueatur esse iis turpe : quibus equũ ipse dedero: siqs nostrũ uisus fuerit proficisci pedes: siue multũ seu parũ itineris faciundũ sit. quo oio nos quoq; hoines pu tẽt esse hippocẽtauros? Cyrus ita ĩterrogabat. At ii oẽs rem cõprobarũt. Quare hac etiã tẽpestate talis usus ex illo tempore est psis: neq; ex claris atq; bonis uiris ul tro perses quisq̃ aspiciatur usq̃ pedes incedere. Igitur hi erant in his sermonibus. Cum uero esset supra me ridiem : adequitabant equites medi atque hyrcanii : qui agerent captiuos & equos & uiros : Quotquot enim arma tradidissent: eos haud necabant. Cum ad-uenissent: primum quærebat ex eis cyrus : an socii omnes salui essent : quod cum affirmassent : dein per-cunctabatur: quid egerant. Illi autem narabant : quæ fe cissent : & ut fortiter sigulatim iactabãt. At cyrus oia libẽ er audiebat: quæcunq; ueliẽt dicere. Dei eos ita lauda uit. At etiã perspicuũ ẽ o uiri Vos fortiter pugnauisse : Et enĩ maiores apparetis & pulchriores terribilioresq;

uisu

4

uisu q̃ antea. Ex hinc ex ipsis percũctabatur: & quãtũ itineris incursaisset: & an hitaretur regio. Illi aũt dicebat multũ itinerisse fecisse, hitariq3 agrum oẽm, atq3 plenum esse & iuum, & capraꝝ, & bonũ, & equorũ & frumenti, ac bonorum omniũ. Duo inquit cyrus nobis curanda fuerit: ut & meliores simus ea possidentibus: utq3 hi moueant: Nam solũ habitatũ prætiosa admodũ est possessio. Quod aũt caret hominibus: caret etiã bonis, Scio repugnãtis a uobis esse occisos, & recte quidẽ. Hoc. n. maxĩe uictoriã seruat: eos autem qui arma tradiderunt: egistis captiuos: quos si missos faciamus: Hoc item: ut mihi uidetur: fiat a nobis utiliter. Primũ enĩ neq3 cauẽdi hi nũc nobis neq3 custodiẽdi sũt, nec etiã alẽdi: Nõ enĩ esuria eos necabimus: Dein hos etiã simissos facimus: pluribus mancipiis utemur: Nã si agro potiamur: omẽs eius hitatores mancipia nobis futuri sunt. Magis etiã alii qui hosce uiuos dimissosq3 uiderint: mansuri sunt, magisq3 eligent parere quam pugnare. Ipse ita sentio sane. Quod siquis melius uidet: id dicito. Illi aũt audiẽtes, hæc faciũda ẽẽ cõprobabãt. Sic igitur cyrus uocatis captiuis, huiusmodi uerba facit. Viri & nũc quoniã paruistis: aĩas tutati estis: & in reliquũ tẽpus, ubi ita faciatis: nihil prorsus mali patiemini: nisi quod nõ idẽ uobis, ut prius domiabitur. Habitabitis easdem ædis. & eãdem coletis regionem, & earundem uxorem utemini contubernio. Vestrisque filiis sicuti nunc imperabitis. Neque aduersus nos pugnabitis: neque aduersus alium quenq̃. Quod si alius iniuriam uobis infert: nos sumus pro uobis pugnaturi. Verum nequis præcipiat: in expeditionem ut eatis: arma ad nos portate. Eritq3 iis, qui arma portarint: & pax & alia, quæ dicimus: sine dolo. Sed quot

quot arma

quot armi bellica minus detulerint: aduersus hosce nu nc quoque ducemus exercitum. Siquis autem uestrum & beniuole ad nos ire & agere quicq̄ docereq; appare ta: hunc uos ut benefic um & amicum, non ut seruum fooebimus. Hæc igitrr & uos scitote: & aliis nunciare. Ver℞ si uolētibus hæc uobis. aliqui aduersentur; agite nos in illos: quo uos illis impetis, nō illi uobis. Cyrus hæc dixit. illi uero & eū adorabāt: & hæc fcūm iri recipiebāt. Illis aūt abeūtibus cyrus inquit: ora iam est medi atq; armenii cænādi uobis oībus. Parauimus uobis res necessarias: q̄ potuimus: optime. Sed ite. nobisq; mittite ex cybo qui factus est: dimidiū: satis enī utrisq; est factus. Obsoniū enim ac potū ne mittite: Nā hæc apud nos satis parata sūt: atq; uos hyrcanii diducite ipsos ad tabernacula. principes quidē ad maxia tabernacula: ue℞ eos cognoscite: alios uero ut uisum uobis sit habere pulcherrime. Et uos quoque cænate; ubi uos maxime delectat: Nā uobis salua & integra sūt tabernacula. Est autem æque uobis hic paratum, atq; hisce. Scitoteq; hoc utriq;, nos asseruaturos noctu: quæ nobis sunt exteriora. Vos quæ in tabernaculis sunt; aspicite. atq; arma bene locate. Nam qui in tabrrnaculis manent nondum sunt nobis amici. Medi igitur Tigranesque lauabatur. Erant enim parata omnia. Mutatisque uestibus cænabant. Et eorum equi habebant necessaria. Mittebantque ad persas ex panibus dimidium, obsonium uero non mittebant neque uinum. rati ea iis esse; quoniam dixisset cyrus affatim hæc habere. Sed hæc dicebat cyrus pro obsonio esuriam, pro pōtu aquam præterfluentis amnis: Itaque cyrus post cænatos persas, ubi aduesperasset: per quincurias & decurias eo℞ multos dimittebat iubens: circum castra delitescerēt:

quippe

qppe q putaret tũ custodiæ illos fore :siqs extrĩsecus
castra adorietur :tum siquis intrinsecus elatis .pecuniis
euaderet :eum capturos . Et ita factum est .Multi eim
effugiebant multiqȝ capti sunt . At cyrus pecunias eos
habere sinebat :qui cepissent.effugientis autem iussit iu
gulari. Itaqȝ in posterum ne si uelles quidem facile iue
nisses. qui noctu proficisceretur. Persae igitur degebant
ita . At medi & potabant :& epulebantur :& utebantur
tibiis :& referciebantur iucunditate :Multæ eim res hu
iusmodi captæ erãt :Quare qui uigilabãt:oportere nõ
carebant . At rex medorum cyaxares nocte,qua cyrus
egressus est:& ipse ebrietate tenebatur simul cum suis
contubernalibus obsecundam fortunam : & aliosme
dos. in castris adesse arbitrabatur . exceptis paucis
cum magnũ audiret tumultũ:Famuli. n.medoꝶ utpote
heris absẽtibus dissolute & potabãt :& tumultuabatur:
præsertim quod ex asyrioꝶ castris & uinum & alias res
multas huiusmõi cepant. Sed ubi dies factus ẽ:& ad ianu
as nemo uẽiret præter eos:q una cænabãt audiretqȝ ua
cua ẽẽ castra medis :atqȝ eqtibus:ac uideret ,ubi exiuit:
ita hẽre:hic tandẽ & cyro excãdescebat & medis : quod
abissent se relicto solo .cõtinuoqȝ ut fertur:crudelis at
que inexorabilis iubet cuidam ex præsentibus:ut assum
ptis eqtibus suis q̃ celerrime pgeret ad cyri castra : ac di
ceret hæc uerba:Arbitrabar eqdẽ ipse:ut neqȝ tu cyre
adeo temere de me cousulares : neqȝ uos medi.si cyrus
ita sentiret :ita me solum relinqueretis Ac nũc siquidẽ
cyrus uelit bene ẽ:sin nolit:uos huc adeste q̃ primũ:Hæc
mãdauit. Qui uero pgere iussus ẽ:& quomodo inquit
here ego illos inueniã ,In eo inqt cyaxares illoꝶ solo :
aduersus quos & cyrus & ii, qui una cum eo sunt : pro
ficiscebantur. Quod mediusfidius inqt:audio hyrcãios
quosdã

quosdã ab hostibus defecisse, illosq; huc ire, atq; eos du cere. His aũt auditis cyaxares multo etiam magis cyro irascebatur: quod neq; hæc dixisset sibi. & lõge festinan tius mittebat ad medos, ut uiribus eũ extenuaturus. Ac e tiã uæhementioribus minis, quã antea medos accusabat. Et nuncio quoq; interminatus est: nisi hæc acriter expo neret. Pergebat ergo nuncius habens equites suos cir citer centum. & iis quidem moleste ferens: quod nõ etiam ipse cũ cyro profectus foret. Inter eundum aũt ii triuio quodam diseparati errabant: neque prius ue niebant ad castra cyri: quam incidentes in quosdam: asy rios, qui descenderent: uos ut sese ducerent: coegerunt & ita ignibus uisis circiter mediam prope noctem eo perueniunt. Vbi uero facti sunt iuxta castra: uigi les, ut dictum a Cyro fuerat: haud eos passi sunt ante lucem ingredi. Sed posteaquam dies illuxit: cy rus magis uocatis legitimã diis ob huiusmodi res secũ das eligi iubebat: qui dum cura hæc uersantur: iis con uocatis homotimis ait. Viri deus quidem nobis bona plurima ostendit. sed nos o persæ hoc tempore pau ci sumus: ut hæc retineamus: Si enim qualiacunque efficiamus: minus asseruauerimus: hæc rursus erunt aliena. Quod si liquerimus ex nobis ipsis aliquos, iis custodes, quæ facimus: patebit statim nullarum nos esse uirium. Itaque mihi uidetur: ut quamprimum e uobis aliqs eat in persas: qui doceat: quæ ab me dicũ tur: iubeatq;: quã celerrime mittant rursus suppetias: si quidem cupiunt persæ imperium atq; fructum asiæ. Ito igitur tu: qui es ætate maximus: atq; hæc narrato: quodque mihi erit alendi cura: quoscunque milites mit tat, ubi ad me uenerit. Quæ autem nobis suut: ea tu

uides

4

uides: quorum nihil tibi celandum est. Sed in hisce rebus mittendis a nobis in persas ut & pulchre faciam & legitime: quæ ad deos attinent: patrem cambysen: quæ uero ad rempublicam: magistratus interrogato. Mittant præterea horum inspectores quae gerimus: quique ea, quæ a nobis quæruntur: consyderet. Et tu inquit accingere: ac manipulum comitem age. Ex hinc uocabat medos. simulque adducitur nuncius a Cyaxare: qui audientibus omnibus dicebat cũ eius iram in Cyrum, tum minas aduersus medos. Aitque ad postremum iubere cxaxaren: ut abeant medi: etiam si cyrus manere uelit. Igitur medi audito nuncio, silentium seruabant, tum ambigentes, qui uocati nõ parerẽt: tum etiam metuentes: quomodo minanti Cyaxari audirẽt præsertim quod non essent nescii: qua iis foret sæuicia, At cyrus inquit. Ego nuncie ac medi nequaq̃ miror: si Cyaxares multos tum hostis aspiciens: nos uero quid agemus: ignarus: & nobis & sibi ipsi metuebat. Sed posteaquam senserit hostis magno numero interemptos, omnis præterea fugatos: primum liberabitur metu: dein cognoscet se nunc non esse solum: cum sui amici perdunt inimicos suos. Atqui accusandi qui sumus: cum illum bene afficimus: neque a nobis hæc agimus: sed ego illo persuaso, ut me egredi sineret uobis assumptis, hæc facio: uos autem non ueluti cupidi exeundi, an exiteritis: interrogastis: Hucq; nunc uenistis iussi ab illo egredi: cui non liceat uos grauiter ferre. Quare ipsa etiam ira, certo scio: & maturescet ex hisce bonis: & una cum desinenti metu abitura ẽ. Nunc igitur & tu nuncie requiesce: quoniam laborasti: & nos o persæ: quoniam hostis affuturos expectãus: qui uel pugnent: uel pareant: instruamur quampulcherrime:

cherrime : Nam si hoc pacto aspicimur consentane-
um est nos plura ex his, quibus egemus: effecturos.
Tu uero hyrcaniorum princeps opperire. militũq; tu
orum ducibus imperato:eos ut armis induat:Quæ ubi
fecisset hyrcanius: uenissetq;: ait cyrus: Non parua
mihi est uoluptas hyrcanie:cum sentio adesse te:qui nõ
modo amiciciam præ te feras: sed te callidum esse
ostendas: quæ ipsa conducere nunc nobis perspi-
cuum est: Nam & mihi asyrii hostes sunt, & tibi ini
miciores quam mihi. Hoc pacto nobis utrisque nunc
est consultandum; ut horum nemo, qui nunc socii
nobis adsunt: deficiat: quin etiam si possimus: alios
adsumamus. Medũ uero audisti: qui equites reuocat:
Qui si abeũt: nos soli pedites manebimus. Sic igitur
faciundum est mihi ac tibi: ut & nuncius hic, qui re
uocat: manere etiam ipse apud nos uelit: Tu igitur
tabernaculum reperi. idque ei dato ubi sit pulcherrime
omnia pro dignitate habiturus. Ego item enitar aliquid
ei operis imperare: quod obiturus libētius sit,q̃ abiturus
eique omĩa dissere; queq; spem bonam & ei & amicis
omnibus afferãt: si bene successerit. Hæc ubi feceris:
ad me reuertere. Igitur hyrcanius in tabernaculũ duce
bat medum: quo decebat. Qui uero ibat in persas:
paratus aderat. Ei cyrus iubebat: ut diceret persis; quæ
antea in sermone declarata sunt: Cyaxari latteras
redderet. Tibique inquit uolo ea legere: quæ ad cya
xaren scribo: quo ea, quæ noris: confiteare: siquid
his de rebus: te roget, Hæc autem inerant in episto-
la: Cyrus cyaxari salutem. Nos te neque solum de-
seruimus: Nemo enim cum sit inimicis superior: tum
est sine amicis: neq; abscedentes te putabamus in pe
riculo constitutum. Sed quo magis distamus: eo tibi
securus

4

securius esse arbitramur : Haud enim qui sedent[a] amicos proxime : securitatem maxime amicis præbens sed qui maxime eminus inimicos fugant : tutioris amicos reddunt . Sed uelim : animo uolutes : qualis ego erga te sum : & item qualis tu erga me . Postea me accusa . Equidem ipse tibi socios egi : non quos tu suasisti . sed quot ego potui pluris . Dedisti tu mihi , cum essem in amica regione : quot possem persuadere Nunc autē cum in agro sū hostili: non qui uelit: sed omnis reuocas medos: Et enim tum equidem arbitrabar uobis utrisque debere gratiam . at nunc abs te cogor tui quidem obliuisci, eniti autē hice oēm referre gratiā : q me sūt secuti. Equidem tui similis fieri haud possū : qui etiam nunc mittens ī persas militem accersurus, mando: quotquot ad me ierint: siquid tibi iis opus fuerit prius: quam ad me ueniant: ut in te sit ipsis uti, nō quemadmodum eis libeat , sed pro tua uoluntate . Verum consulam tibi , etsi iunior sum : ne quæ dederis : auferas : ne tibi pro gratiis inimiciciæ debeantur : nec etiam quem uelis ire ad te quam primum: minitando accersas: neq; dum ais te solum ēē : multis simul interineris : quo illos nō doceas te sibi curæ non ēē . Nos uero adesse studebimus : ubi celerrime peregerimus : quæ & tibi & nobis , si gesta fuerint : comūnia ēē bona cēseamus. Vale Hanc ei epistolam reddito . & quidquid horum ex te percunctatur : quemadmodum scriptum est : itidem dicito : Et enim ego tibi de persis mando: ut est antea scriptum . Huic ita locutus est : quem data epistola ire iussit : addiditq; : ita maturaret : quemadmodum nouit celerem aduentum conducere . Ex hinc aspiciebat omnis in armis iam esse & medos & hyrcanios atque Tigranē armenium . Erantq; persæ armis induti . Iam etiam

finitimi

finitimi quidam & adduxerunt equos: & arma attulerũt. At Cyrus tragulas eum in locũ deiicere illos iussit: quo alios quoq; antea iusserat: & ut ii, quibus hoc opus mãdatum fuerat: eas cremarẽt: quotquot ipsi nõ egebant. Equos uero iubebat custodiri: utq; ii manerẽt: qui illos adduxerant: donec aliquid eis significasset. Pricipibus aũt equitũ hyrcanioꝝq; uocatis huiusmodi uerba locutus est. Viri amici ac socii nulla uos admiratio capiat: quod ab me sæpenumero conuocamini: Res enim præsentes quia nouæ sũt nobis: hæ minus sũt plæræq; ordinatæ. Quæcũq; aũt ordine careãt: hæc necessario molestiã afferũt sẽper: donec loco suo fuerint constituta. Sũtq; nunc nobis multæ captæ pecuniæ, præterea uiri quoq;. Et quoniã neq; nos scimus: quæ harꝝ reꝝ sit cuiusq; nostrũ: nec etiã hi nouere: quis eoꝝ singillati herus sit: non licet admodũ intueri: an ipsorũ multi suo fungãtur munere, utque omnes fere quid faciundum sit: dubitant. Ergo ne ita res habeant: istas definite: ut qui cepit tabernaculũ, in quo satis sit & esculentoꝝ & potulentorum & ministrorum & strati & uestis aliarumq; rerum, quibus habitatur tabernaculum militare hic sane aliud nihil addendum est: q̃ ut norit is, qui cepit: horum esse habendam curam perinde atq; de rebus propriis. Qui uero in ea incidit tabernacula: quæ rei cuiusq̃ indigent: hisce uos, quod deest: supplete diligẽter. Nec sũ inscius supuacanea fore permulta. Plura enĩ oĩa q̃ ꝑnostra multitudĩe, hẽant hostes. Venerũt aũt ad me & asyrii regis & alioꝝ potẽtatuũ quæstores: qui dicerent aurum esse apud se signatum, tributa quædam narrantes. Quare hæc omnia, proclamate: ad nos deferant: ubiubi sederitis: metumq; illi addite: qui iussa non fecerit. Vos præterea tribuite, q̃ ceperitis: equiti

equiti quidem duplum , pediti uero simplum :ut habe
atis .siquo egebitis: & quo etiam aliquid ematis .Forum
castrense proclamate iam neminem inferre cuiquam in
iuriam : & ut tabernarii atque mercatores uændant :
quod singulis est uænale:& hæc sane ubi disposuerit:alia
agere:quo castra nobis incolātur.Atq; hæc ii cōtinuo p
clamabant .Medi autem & hyrcanii ita dixerūt: Et quo
nam modo nos sine te ac tuis hæc distribuamus ? Atque
cyrus item ad hæc uerba ita subdidit:Num enim o uiri
ita ipsi sentitis :ut quidquid agundum fuerit : omnibus
rebus interesse nos omnis oporteat ? Neque satis ego
futurus sim:qui agam aliqd ante uos:quidqd opus fue
rit :neque uos ipsi ante nos ? Et quopacto aliter habea
mus plus laboris ac minus efficiamus:q̄ hoc mō , At ui
dete uos inqt:Nos enim custodiuimus hæc uobis:quæ a
nobis uos creditis esse bene custodita. Vos itē distribui
te.&nos credemus bene a uobis esse distributa ,atq; ali
is item rebus nos boni aliqd enitamur agere cōe: Vide
tis.n.nūc primū quot adsūt nobis eq. alii etiā adducun
tur:quos si otiosos eē permittemus :nulli nobis usui sūt
futuri quin molestiæ potius nobis erūt propter eorū cu
ram.Quod si equites in eos posuerimus: simul & nego
tiis liberabimur:& nobis ipsis uires addemus.Quare si
alios habetis:quibus istos detis:qbus cum si opus fuerit
discrimen inneatis libentius quam nobiscum : in illos di
stribuite.Sin maxime nos habere uultis uobis susidiarios
nobis eos date :Et.n.cū modo sine nobis fugando dimi
cabatis:magno nobis erati metui:ne qd aduersi pateremi
ni . fecistisque nos sane pudere plurimum: quod non
ibi ,ubi uos eratis : adessemus.Quod si equos accepe
rimus : secuturi uos simus . ac siquid maiori usui
in equis dimicantes esse uideamur : ita nihil

strenuitatis

strenuitatis ommittemus. Sin pedites uisi fuerimus op
portunius adesse: tum descendentes in medium uobis
continuo pedites aderimus. Equos autem excogi
tabimus: quibus tradamus. Cyrus huiusmodi ora
tionem habuit. Illi aũt respõderũt. At nos cyre neq; ui
ros habemus: quos imponamus super hosce equos:
neq; si haberemus: ubi tu hæc uelles: pro hisce alium eli
geremus. Itaque ipse nunc hos accipe: atq; facito: ut ẽẽ
tibi uidetur optimũ. Verũ & istos inquit cyrus admit
to: & quod faustum fortunatumq; sit: tum nos fiamus
equites: tum uos, quæ cõmunia sunt: diuidatis. Itaq; pri
mum seligite diis immortalibus: quidquid magi inter
pretentur. dein etiam deligite Cyaxari: ubi ubi ma
gis ei rem gratam fore arbitramini. Et illi ridentes
dixere mulieres esse diligendas. Mulieres igitur, cy
rus ait: diligite: & aliud: quidquid uobis uideatur.
Cumque illi delegeretis: facite pro uiribus: ut hi omẽs
Medi, qui me ultro secuti sunt: ne quid querãtur. Et uos
itẽ medi hyrcanios hosce honorate: q i societatẽ nostrã
primi ueire: quo existimẽt bene sibi cõsuluisse de amici
cia nostrã. Atq; partẽ rerum omium tribuite etiã cyaxa
ris nũcio tũ ipsi tum eius sociis: utque nobiscum mãeat
istum hortamini, inquientes ita etiam mihi uideri: quo
intelligens, quæ geruntur: ea singillatim magis renunci
et cyaxari. Persis uero, qui sunt mecum: quæcunque
uobis bene habentibus superfuerint: hæc sufficient:
Et enim non admodum in deliciis, sed rustice quodam
modo ac duriter sumus educati. Itaque uobis risui for
tasse futuri sumus: si quid elegantius nobis induendũ de
deritis: quemadmodum noui fore: ut & sedẽtes in equis
multũ uobis risum præbeamus: qppe qui, ut opinor: de
cidamus in terram: Ex hinc illi ad diuidendũ uiuere ma
gno

gno quodam risu ob equitationē affecti. At cyrus cōuocatis ordinum cēturiōibus iussit equos acciperēt, equorumq; tū uasa tū ministros: & acciperēt eos quidem numero singuli æqualiter in ordinem secundum sortem. Ipse autem cyrus proclamari iussit, siquis esset in asyriorum aut syriorum aut arabum castris uir seruus, uel ex medis, uel ex persis, uel ex caribus, uel ex cilicibus, uel ex bartrianis, uel ex græcis, uel qui aliūde ūdecunq; coacti essent: ii sese exhiberent. At illi ubi ꝓclamationem audierunt: libenter multi coram apparuere: Cyrus uero electis ex iis, qui forma maxime præcellerent: dicebat decere eos, qui liberi forent: arma tollere: quæ dat ipsis, sibi autem curæ fore: ut res haberent necessarias: quos agens continuo ad ordinum cēturiones, illis eos commendauit, iussitque: ut cratis nudosque gladios his darent: quo ea habentes, sequantur una cum equis: & ut res necessarias pro his acciperent: quemadmodum pro persis suis. centuriones uero ipsi cum thoracibus ac lanceis ut equisueherentur. Ipseque Cyrus facere ita cœpit. At peditibus homotimorum ut pro se quisque alium præficeret: iussit ex homotimis. Et hi quidem circa hæc uersabantur: cum interea temporis adfuit Gobryas asyrius uir senex in equo cum equestri famulatu: ferebantque arma omnes equestria. Atque ii, qui constituti erant ad arma recipienda: iubebant: lanceas traderent: ut eas quemadmodum alia cremarent: Quibus respondit Gobryas uelle se antea uidere cyrum. Et ministri relictis aliis equitibus Gobryan ducunt ad Cyrum: quem Gobryas ut uidit: ait o here ego genere sum asyrius: qui & oppidum habeo ualidum: & magnæ dominor regioni. Praeterea

equites

equites habeo circiter milletercẽtos : quos præbebã re gi asyriorũ : eramq; illi amicissimus . Sed ubi ille a uobis necatus est uir sane bonus : illiusq; filius mihi inimicissimus successit in regnum : ueni ad te : cui supplex concido : meq; ipsum do seruum ac socium . abs te autem peto : ut meã ulciscaris iniuriã : quẽ ita facio filiũ : ut licet : Careo enim filiis maribus : Nam qui mihi here solus erat filius honestus & bonus : quiq; me & amabat : & honorabat : quemadmodum filius honore patrem facere felicem queat : hunc rex ille senior regis huius præsentis pater cum inuitasset tanq̃ daturus filiã ei uxorẽ : ego illum misi : ut eram elato aĩo : quod filium scilicet meũ filiæ regis uisurus essem sponsũ . Præsens autẽ rex ubi eũ uenatum inuitasset : uenariq; liberrĩe pmisisset , ratus se longe illi equitatione præstare : meus filius ut una quidẽ cũ amico uenabatur . Vrsa uero ut ẽ oblata cũ ii ambo , una illã inseq̃rẽtur : hic q nũc ẽ pĩceps : misso iaculo ictu frustratus ẽ : quod utinã accedisset nunq̃ . At filius meus feriẽs : id quod mĩme opus erat : ursã ꝓsternit . Et tũ quidẽ hic moleste fortasse rẽ ferẽs , inuidiã clã continuit . Sed ut rursus leo obiectus esset : regis filius itẽ iaculatus est frustra passus iis quidẽ incredibile nihil mea sentẽtia . At filius meus itẽ assecutus leonẽ interemit , aitq; certe bis deinceps ferii : & utraq; uice feram prostraui . Hic igitur non amplius homo nefarrius iũdiã compescuit , sed arrepta lãcea a sequentium quodã eaq; percusso in pectus filio meo , qui & unicus mihi erat & carissimus : huic animam abstulit : Quem ego miser tam grandem agens ætatem filium meum optimum mihique dilectissimum , cui nuper florere barba inciperet : pro sponso portaui mortuum : atque sepelliui . Parricida uero perinde quasi inimicum

aliquem

aliquem perdidisset: se facti poenitere nunq̄ ostendit. Neque pro perpetrato facinore honore aliquo sepultum dignatus est. Atqui eius pater & me commiseratus est: & calamitatem meam permolestam sibi esse declarauit. Ego igitur, si quidem ille uiueret: nunquam ad te issem: quo illi nocerem: Nam illius multa amiciciæ merita erga me fuere: cui etiam inseruiui. Sed posteaquam in filii mei iteremptorem deuenit imperium: nunq̄ huic ego possem esse beniuolus: nec etiā hic me, certo scio: amicum nunq̄ duceret: Nouit .n. quo animo in se sum: & ut antea hilariter uitam agerē: nunc autem filio orbatus in luctu dego senectutem. Si igitur me admittis: spēq; afferas fore: ut consequar te cum ultionem aliq̄ mei carissimi filii: tum rursus uidear mihi pubescere: tū neq; uiuere cū dedecore: neq; mori me putem cum dolore. Gobryas ita inquit: ad quē cyrus ita respondit: At si quidē Gobryas oīa sentis quæ es ad nos locutus: & admitto te supplicem: & tui filii ultionē cū deo℞ ope ꝑmitto tibi. Verum mihi dicito: si tibi hæc ab nobis fiant: tuaq; te habere oppida ꝑmittamus: & agrū & arma atq; uires: quas habebas ātea: tu ꝑ hisce quæ nobis præstabis obseq̄a? Ad quē Gobryas inquit: Oppida equidē cū ueneris: domū præbebo tibi. Regionis tributū, quod illi ferebam: tibi soluam. Et ubi expeditionem ages: ibo una tecum in exercitum cum regionis meæ uiribus. Est præterea mihi filia uirgo, ea que dilectissima, & iā nubilis: quā ego ātea putabā uxorē alere huic: q nunc regnat. At ea nūc multo est cum gemitu me præcata: ne se fratris parricidæ uxorē dē: id quod ipse etiā sentio. De hac aūt ipsa ita hoc tēpore tibi cōsultationē cedo: queādmodū ipse quoq; de rebus tuis uidear cōsultare. Sic dei īqt cyrus. Ad hæc ꝑ ue

ritate

ritate do tibi meam : tuãq; dextrã accipio, dii autem no bis testes sunto . Hæc ubi acta sunt : & abire Gobryan iubet sua secum habentem arma : & ex eo quærebat : quantum ad se usque foret itineris : quoniam eo ẽẽt itu rus : Ad quem dicebat Gobryas : Si mane cras eas : al tero die apud nos pernoctes. Ita igitur hic abiuit relicto cyro imperatore . At medi aderant : qui magis ea sol- uere : quæ iidem diis dixerant diligenda : Cyro autem selegerunt pulcherrimũ tabernaculum ac susiam muli erem : quæ in asia speciosissima esse diceretur: & citha ristrias duas optimas. Secundo autem loco secunda cy axari , Huiusmodi etiam alia quorum indigebant : sibi ipsis explentes : quo re nulla egentes militiam exerce- rent: Omnia enim affatim erant . Accreperunt etiã hyr canii ea : quorum indigebant . Aequalem quoq; portio nem cyaxari nuncio fecere . Superuacanea uero taber nacula quotquot erãt : cyro tradidere: quo persis tribu eret . Numum uero datum ire dixerunt . ubi collectus foret : quem etiam distribuerunt .

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER
QVINTVS.

h I QVIDEM HAEC ET EGERũt: & dixerunt. At Cyrus dona Cyaxaris iussit eos accipere: atque custodire: quos ei sciebat esse familiarissimos. Ait que: quæcunque mihi datis: libenter ad mitto. Iis autem qui uestrũ maxime indi guerit: utetur. Quidã uero ex Medis musicæ studiosus atqui ĩquit o Cyre cum uesperi audissem cytharistrias: quas nunc tu habes: & audiẽdo delectatus sum: & si ista rum mihi unam dederis: uidear dulcius in expeditionẽ ire: quam manere domi. Ad quẽ cyrus inquit: At ego & do eam tibi: ac puto tibi habere gratiam magis: quod a me petieris: quã tu mihi: quod accipis: usq; adeo cupio uobis gratificari. Et hãc quidẽ accepit: qui petierat. Vo cato autem cyrus Araspa Medo: qui ei erat a puero sodalis: cuiq; stolã exutus medicã dederat: quo tẽpore ab Astyage abiret ĩ persas: huic iussit: ut sibi custodiret mulierẽ atq; tabernaculũ. Erat autẽ ea mulier Abrada tæ uxor regis susorũ: q. cum caperẽtur Asyriorũ castra: ibi nõ erat: qppe q ad Bactrianorum regẽ orator profe ctus ẽ: eo ab asyrio missus societatis faciũdæ gratia: Erat eĩm regi Bactrianorum hospes. Hanc igitur Cyrus tuen dam iubebat Araspæ: donec ipse eam acciperet. Aras pas autem iussus: percũctabatur: uidisti ne adhuc Cyre mulierem: quam mihi iubes asseruandam? Mediusfidi us Cyrus inquit: ne quaq̃ uidi. At ego: inquit Araspas: uidi equidem: cum eam delegi tibi: & rursus cũ ingressi

sumus

ſimus in eius tabernaculũ: eã ita primũ minime noue ramus: Nam ſedebat humi, & famulæ omnes circum ipsã: Habebatq; illa ueſtẽ ancillarum ueſtibus ſimilem. Sed ubi uolẽtes cognoſcere quænam eſſet hera: omnis illas circunſpeximus: quã primũ admodũ uiſa eſt aliis oĩbus ãtecellere. quanuis ſederet, eſſetq; uelata: & humi deſpiceret. Vt autem eã iuſſimus ſurgere: conſurrexe runt una cũ ea illæ ancilæ oẽs. Præſtabat autẽ hic primũ magnitudine, dein uirtute & uenuſtate: & ſi in humili erat habitu. manifeſtoque ei lachrymæ ſtillabãt, aliæ in peplos, aliae in pedes. Vbi uero qui erat inter uos ætate grandior: ait bono animo eſto mulier: Nam et ſi pulchrum ac bonum uirum tibi eſſe audimus: nunc te uiro ſeligimus: qui neq; formæ præſtantia illo eſt de terior, neque prudentia, neque uiribus: Sed ut noſtra fert opinio: ſiquis alius quiſquam uir, Cyrus etiam ip ſe admiratione eſt dignus: cuius tu ex hac hora futu-ra es. Quod mulier ut audiuit: & lacerauit a ſummo uſque peplum: & eiulabatur: una etiam uociferatæ ſunt famulae. Quo quidem tempore maxima ex parte apparuit eius facies, apparuit item collum ac manus. Voloque: tibi certo perſuadeas Cy-re: ut & mihi & aliis intuentibus uiſum eſt nondum eſſe ortam, neque inueniri inter mortales huiusmodi mulierem in aſia. Verum eã tu omnino aspice. Atq; ait Cyrus: ita mehercule et multoquidem minus, ſi-talis eſt: qualis a te narratur. Cur inquit ille adole ſcens: Quoniam ait: ſi nunc dum abs te audio eam eſ ſe pulchram: ſententiam tuam ſequens, eam uiſurus iero, cum neq; ſatis mihi otii ſit: uereor: ne longe ce-lerius illa rurſus perſuadeat mihi item: ut ſe rurſus ſpe ctaturus accedã: & ex hinc fortaſſis his neglectis quæ ge

rere

rere me oportet : sed eã illam spectãs. Ac iuuenis mul to cum risu ait : Putas eni tu cyre fieri posse : ut muli eris pulchritudo , eũ qui nolit : cogat agere : quod fa ctu nõ sit optimum ? Nã si hoc ita natura habet omẽs idẽ tidem cogeret. Videsne : ut ignis oẽs itidem urit ? Natu ra eni talis est. Pulchras aũt alias amat : alias non amant & alius aliam : Est enim res spontanea. Et quisq; amat : quem uelit. Frater haud cõtinuo sororem amat : sed ab alio hæc amatur. Neq; pater filiam amat : quæ ama tur ab alio. Et enim metus ac lex satis sunt ad amorem inhibendũ. Quod si lex feratur : ut qui non uescũtur non fame capiantur : & qui nõ bibunt : nõ sitiant : neq; per hyemem frigeãt : neq; caleãt per æstatẽ : nulla sane lex possit efficere : ut his homines pareant : Sunt enim homines his rebus natura inferiores. At amare ultro nẽ est. Quisque igitur ea amat : quæ sua sunt : ut ami ctus, & calceos. Quomodo ergo inquit Cyrus : si am or ultroneus est : non eo uacare quis potest : cũ uelit ? Caeterum ego uidi : qui flaerent præ dolore ob amorẽ & qui amatis famularentur : cum prius quam amarent : maximum malum seruitutem opinarentur : quique da rent eorum multa : quibus priuari eis non esset meli us. & qui præterea optarent amore liberari non se cus, quam ab alio quodam morbo : neque liberari ta men possent : Sed ualidiore necessitate ligati essent : quam si in ferrea uincula coniecti forent. Præbent igi tur amatis seipsos permultum ac temere seruientes. Ne que cum huiusmodi malis teneantur : temptant eua derẽ : sed asseruant : quos amant : ne quoque effugiant. Et adolescens ad hæc ait : Faciunt enim quæ dicis. Et sunt sane istiusmodi amatores flagitiosi : quo fit : ut eti am optent : ut perseuerantes usque in erumnis morian tur.

tur. Cumque infinitæ sint liberandi artes: a uita non liberantur. Iidem præterea furari aggrediuntur: neque ab alienis abstinent: Sed cum quid rapuerint: furatiue fuerint: uidet: quod ipse primus, tanquam furtum necessarium non sit: & furem & raptorem accusas: & non modo non ignoscis: sed supplicio aticis. Hoc item modo formosi non cogunt: ut homines se ament: aut cupiant: quæ non decet: sed flagitiosi: homunciones cupiditatibus omnibus se præstant inferioris. Deinde amores accusant. At honesti atque probi uiri, & si cupiunt & auꝝ & equos bonos & mulieres pulchras: ab his tamen oĩbus facile queũt abstiere: ut nõ his magis q̃ deceat: subditi sunt. Itaque ipse hanc mulierem intutus, & si admodũ formosa mihi uisa ẽ: sum tamẽ & apud te, & eqto: & alia quæq; mea præsto officia: Ita medius fidius inqt cyrus: fortassis. n. celerius abisti, q̃ ĩ quãto tẽpore amor potest hoĩem sibi disponere: Nã & ignis eũ: qui se tetigerit: haud continuo urit: Et ligna non continuo flamas tollunt. Ipse tamen neque ignem ultro tango: neque pulchros intueor nec etiam tibi consulo: Araspa: sinas in pulchris oculos uersari: quod ignis quidem urit homines tangentis, at formosi eos etiã accẽdũt: qui se procul spectant: ut propter amorem æstuent. confide Cyre: Araspas inqt: Nam, si nunq̃ etiam spectare cessauero: nullo pacto uincar: quo aliquid, quod minus deceat: faciã. Pulcherrime inquit dicis: Quare asserua hãc: ut tibi iubeo: eiusq; curã gere: fortassis. n, admodum etiam in tempore fiat haec mulier. Tum igitur his dictis abierunt. Sed adolescẽs, cũ simul mulierem pulcherrimã aspiceret: simulque e is probitatem cogno

5

tem cognosceret: curamque eius gereret: atque gratificari ei arbitraretur: & cum etiam sentiret eam non esse ingratam, sed diligentiam per seruos suos adhibere: ut ingredienti Araspæ essent necessaria omnia: & ne, si quando ægrotaret: rei cuiusq̃ indigeret: ex hisce oibus amore captus est. Et nihil fortasse mirabile est passus. Et hæc quidem hoc pacto gerebantur. Cyrus autem cum uellet libenter manere apud sese tum medos tum socios: conuocatis tempestiuis omnibus huiusmodi uerba locutus est: Viri medi, & uos, q adestis: omnes equidem certo scio neque pecuniarum indigentis uos mecum egressos esse: neque quod existimaretis cyaxari hoc præstare obsequium: sed ut hanc rem mihi gratificaremini: meq; honore ꝓseq̃remini: & per noctē iter facere & mecum una periclitari: Quorum ego gratiam uobis habeo: nisi iniustus sim: quam referre nondum mihi uideor posse pro dignitate: Neque id dicere me pudet. Quod autem dicam eam me relaturum: si apud me manseritis, hic mihi sermo pudori esset. Nā existimarem uideri hæc dicere: quo uos magis uelitis manere apud me. Sed hac pro re, hæc uobis dico. Ego enim uobis etiam si iam abeatis obedientes Cyaxari: tamen siquid boni gessero: ita enitar facere: ut me sitis laudaturi: Non enim ipse nunc sum abiturus. Verꝫ & hyrcaniis, quibus & iusiurandum & dextras dedi: fidē seruabo: Et nunquam hos depræhendar prodidisse. & Gobryæ qui nunc nobis & oppida dedit, & regionem, & uires: facere studebo: ne se unquā pœniteat sui ad me itineris. Et quod maximum est: cum dii immortales manifestis adeo bonis nos affecerint: eos & metuerem: & uererer: si his bonis relictis temere abirem. Equidem ipse ita faciam: Vos autē, ut ita sētitis: ita esset facitote:

ascitote : atque mihi dicite : quecunque sentētia uobis fit. Cyrus ita locutus est. Primus autem is qui olim dixit se cyri esse consanguineum respondit : At ego rex īquiens, rex enim: nihilo mihi minus uideris natura esse. quam qui in Aluearı apium est dux : Illi enim apes parent ultro : & ubicunque maneat : nulla illinc abscedit. Quod si quo exeat ; nullæ eum relinquit : amor usque adeo uæhemens in his iest : ut eius patiantur imperi rium, identidemque quodammodo homines mihi uidentur erga te habere : Et. n. in persas cum a nobis abisti : qs medus aut iuuenis aut senex relictus est: q minus te seqūretur: donec Astyages nos auertit ? Cum uero ex psis auxilio uenisti nobis ; uidemus: item amicos tuos fere omnis ultro te sequentis : Vbi rursus cupiisti ducere hunc exercitum: sponte medi omnes te sunt secuti. Nūc etiam sic habemus : ut & una tecum in terra hostili cū sumus: confidamus: & timeamus sine te abire etiam domum. Itaque alii quomodo facturi sunt : ipsi dicent. Sed ego Cyre & ii qui mihi subditi sunt : & manebimus apud te : & tuum nutum obseruabimus : constanterq; expectabimus beneficium tuum. Post hunc ita Tigrāes locutus ē. Tu nunq̄ mireris cyre si ipse taceo : Animus eīm meus non ad cousultandum paratur : sed ad omnia ea faciūda: quæ iubeas. Hyrcanius autem inqt: At ego o medi si nunc abeatis : dicam mali numinis esse insidias: quod uos nolit felicissimos fieri. Humanæ autem mētis compos quis aut fugientis hostes fugiat : aut arma, si tradiderint : minus capiat : aut seipsos atque sua dantis non admittat ? Præsertim cum talis est uobis imperator : qui mihi uidetur, ita uobis deos omnis testor : magis lætari : ut uobis benefaciat : quam ut seipsum locupletet. Post hunc Medi omnes hæc dixerunt. Tu

Cyre

5

Cyre & eduxisti nos: & domum cum abeundi tempus uideatur: tecum nos age. Quæ cyrus ubi audiuit: ita præcatus est. At o Jupiter optime maxime abs te peto: mihi des: ut hos beneficiis uincam: qui me honorant. Ex hinc iussit: ut alii constituerent habere iam circa se custodes. At persæ distribuerent tabernacula equitibus quidem: quæ his conuenirent: peditibus uero, quæ his satis essent: & ita constituerent: ut qui in tabernaculis sunt: ubi fuerit oia ꝓ officio: ea ī ordines fuerāt ad persas: & equos præbebant cultos. Persis uero opus ut esset aliud nullum, quam ea elaborare: quæ ad bellū pertinent. Hunc autē diē degerunt hoc pacto. Mane aūt surgētes pgebant ad Gobryan, Cyrus quidē in equo, & qui ex persis equites facti sunt, ad duo milia, Qui uero habebant horum cratis & mucrones: post hos sequebantur pari omnes numero, aliusqꝫ exercitus instructus proficiscebatur. Cuique aūt iussit: ut nouis ipsorum seruis dicerent: Quicunque eorum aut post cogētes agmen uisus fuerit, aut ante frontem, aut ad latera deprehendatur extra eos: qui sunt in ordine: illorum punitum iri. Postridie circiter crepusculum perueniunt ad Gobryæ oppidum: uidentque munimentum ualidissimum, & omnia parata in muris: quæcūqꝫ sū: ad repugnādū optia. ac boues multas pecudesque permultas sub munimenta adductas intuebantur. Cumque misisset ad Cyrum Gobryas: iussit: ut equitans uideret: si sit accessus expeditissimus: utque intro ad se mitteret fidos aliquos: qui intuentes quæ sibi intus sunt: renunciaturi sint. Sic igitur Cyrus ipse certo uidere uolens, sicubi oppidum facile capi posset, siue Gobryas mentiretur: immitebat undique: ac uidit omnia ualidiora esse accessu: Quos autem

misit ad Gobry

misit ad Gobryan:ii cyro renunciabant tanta esse intus bona: quanta ut sibi uidetur: in hominum ætatem, si intus sint: defutura non forent. Itaque Cyrus sollicitus erat: quid tandem hæc essent: Cum Gobryas & ipse ad eum egressus est: & omnes intrinsecus eduxit, ferētis uinum ac farinam. Alios uero agentis boues, capras, oues sues, & siquid esset esculenti: omnia affatim afferebant: ut cæna exciperetur exercitus ois una cū cyro. Qui ergo ad hanc rem constituti erant: & diuidebant hæc: & caenabant. At Gobryas, ubi omnes uiri sui fuerunt extra: Cyrum ingredi iussit quo arbitraretur omnia esse secura. Cyrus igitur præmissis exploratoribus ac uiribus, ita etiam ipse ingrediebatur. Sed ubi ingessus est: cyrus habens portas patefactas, amicos omnis inuitabat & principes quos habebat secum, Vbi uero intus fuere Gobryas extulit phialas aureas, & urceos & pelues uariūq; ornatū, & inūeros quosdā daricos, & oīa ualde ppulchra, ad postremū etiā filiā educētis mirabli quadā pulchritudie atq; magnitudine: quae luctuose haberet propter fratris obitum: ita inquit: Ego tibi Cyre hasce quidem pecunias dono do, hanc autem filiam concedo: ut de ipsa pro uoluntate deliberes, Te autem suppliciter rogamus, ego quidem etiam antea, ut filii mei, ipsa autem nunc: ut fratris sui sis ultor: Ad quæ Cyrus respōdit. Sed ego tibi etiā hæc tūc pmisi, me ultorē pro uiribus fore ubi tu uerus ēēs. Nunc uero cum te talē ēē intueor: iam tibi debeo promissum: Et tuæ huic filiæ eadem, cum deorum ope promitto me facturum atque hasce sane pecunias ipse equidem admitto: quas filiae huic tuæ, atque illi do: qui eam uxorem capiet. Vnum autem donum habens abs te abibo: pquo nec ea, quæ babylone sunt: & si ibi sunt plurima:

nec etiam quæ ubique sunt: pro hoc uno , quo dona
tus abs te sum : suauius habens ,sim abiturus. Et Go
bryas miratus quidnam hoc esset: suspicatusque ne fi
liam diceret: ita est percunctatus . Et quidnam hoc
est, inqt Cyre? Ad quem ille respondit. Quoniam ego
Gobrya multos homines esse reor: qui neque impieta
ti sese uelint neque iniusticiæ obnoxios facere: neque
sponte mentiantur. Sed quia nemo his uelit præferre
neque pecunias multas neque regnum, neque oppida
munita, neque filios carissimos: moriuntur prius: quã
declarent: quales essent. Tu autem mihi nũc & munitio
nes tutissimas, & diuitias multiplices, & uires tuas, & fi
liam dignissimam largitus mihi, claꝝ reddidisti mortali
bus omnibus eum me ẽẽ, q neqꝫ in hospites impius ẽẽ ue
lim, neqꝫ iniustus pecuniaꝝ gratia, neqꝫ ultro mendax
in seruandis promissis. Horum ego obliuiscar sane nun
quam: donec uir iustus sim, talisque esse uisus, lauder ab
hominibus. Quin enitar te contra bonis omnibus hono
rare. Neque tibi uerendum ẽ: quo minus careas digno
uiro pro hac filia tua: Nam & multi mihi & boni amici
sunt: quorum alicui hæc nubet: Si quidem tantas sit ha
biturus pecunias: quantæ abs te dantur, uel iis etiam a
lias multo plures nequeam dicere. Tu sane haud igno
ras quosdam eorum esse: qui ob pecunias tuas ne paulo
quidem magis te sint admiraturi. Me autem hoc tempo
re adamant: optãtqꝫ: ut de eoꝝ bẽignitate possint aliquã
do demonstrare: quod nihilo minus quam ego fide
les sint in amicos: in hostes autem, ut nunquam sint
quamdiu uiuunt remissiores: modo deus aliquis non
aduersetur. Virtuti uero atqꝫ bonæ gloriæ ne bõa qdẽ
oĩa syroꝝ asyrioꝝqꝫ tuis addita bõis præferãt. Talis ẽẽ
uiros q

res qui hic ſedent: nolo :te lateat. Et Gobryas ridens. Per deos immortales, inquit: Cyre oſtende mihi: ubi hi ſunt: quo abſ te petam horum mihi aliquem fieri filium. Atque cyrus ait nihilo tibi opus erit: ut me per cuncteris: ſi una nobiſcum etiam ſis: ipſe tu poteris alii ipſorum quenq; demonſtrare. Tantum locutus uerbo℞ appræhenſa Gobryæ dextera atque ſurgens abiit: ſuos que ſecum eduxit omnis: cumque multum a Gobrya rogaretur: ut intus cænaret: haud uoluit. Sed caena bat in caſtris. Et Gobryan ipſum conuiuam aſſumpſit. Cumque in uimineis thoris diſcumberet: ita eum interro gabat: Gobrya Dic mihi: utrum tibi putas plura eſſe ſtra ta, an cuique noſtrum? Ad quem ille reſpondit, Vobis ſane plura & ſtrata ſunt & lecti, atque ædes, multo ma ioresquã meæ: qui pro ædibus & terra utimini & cælo lecti etiam uobis ſunt quotquot cubicula ſunt in terra, ſtrata uero exiſtimatis non quot lanæ oriuntur ex pecu dibus, ſed quãcunque materiam & montes & campi ger minant: Primum igitur, dum una cum his Gobryas cæ naret: uideretque appoſitorum eſculentorum uilitatem putabat ſeipſos multo eſſe liberalioris, quam perſas. Sed ubi animo uolutauit cyborum moderationem, in nullo enim neque eſculento neq; potulento uir perſes ex his qui bene inſtituti ſunt: neque oculis commotus ap pareat neque rapina, neque mente: ut conſyderet: tan quam ſi in cybo non eſſet: ſed quemadmodum eque ſtres: quoniam in equis non turbãtur: poſſint ſimul dũ equitant: & uidere, & audire, & dicere: quod ſit opus ſic item illi inter caenandum exiſtimant oportere & prudentes apparere & moderatos: At moueri ex exculentis & potulentis, uidetur his eſſe porcinũ admodum & immane: Cogitauit etiam ut hi inuicẽ

talia

talia quædam interrogabāt : qualia interrogari suauius
esset quam non interrogari. Et ut cauillabantur :qualia
cauillari suauius erat, quam non cauillari .Et quæ ioca
batur : ut admodum a contumelia aberant, & a re turpi
factu, & a mutua molestia. Maximum uero ei uisum ē:
quod his qui essent in exercitu : nihilo plura existima
rent oportere apponi ,quam illis : qui in diem pericu
lum intrarent. Sed hoc arbitrarentur suauissimum esse
conuiuium: si ita pararent socios: ut futuri essent quam
optimi, Vbi autem Gobryas surrexit domum abiturus:
fertur dixisse: Nō amplius miror Cyre :si pocula , & a
mictus, & aurum nos possidemus, quam uos, maiora co
pia. At nos sumus minoris faciundi ,quam uos: Nos. n.
operam damus : ut sint nobis quamplurima , At uo
bis ea diligentia est ,uti mihi uidetur: ut futuri sitis quā
optimi. Et ille quidem hæc locutus est At Cyrus, age
inquit Gobrya : quo mane adsis tecum equitatum hens
armatum :quo etiam tuum exercitum uideamus simulq;
nos age p agꝝ tuum: quo intueamur: quæ & nobis ami
ca & q̄ hostilia sunt existimanda. Tum igitur hæc locu
ti utrique abierunt ad res conuenientis. Sed ubi di
es aduenit: affuit Gobryas habens equitatum suum
ac ducebat . Cyrus autem , ut par est uiro prin
cipi : non solum mentem adhibebat itineri faciundo
sed procedens simul consyderabat : si fieri posset : ut
redderet hostes imbecillioribus aut etiam seipsos ualidi
oris. Itaq; uocato hyrcanio atq; Gobrya hos eni existi
mabat nosse maxīe : quæ ipse discēda sibi arbitrabatur:
Ego inqt uiri amici existīo, si nobiscū, q fidelissimi estis:
consulto de hoc bello : nequaq̄ errare : Video. n. uobis
magis q̄ mihi ēē cōsyderādū ut asyrius nobis nō domie
tur: Nā mihi si ab his: rebus errauero, est fortassis aliud

perfugium. At a uobis, si hic uicerit: uideo nostra omnia fidei aliena: Et enim hic mihi hostis est: qui me odio non habet: sed putet detrimentosum esse sibi uos esse magnos. Et ob hanc rem exercitum agit aduersus nos. Vos autē idcirco est etiam exosus: quod existimet a uobis pati iniuriam. Ad hæc ābo responderunt: Propterea ut perficeret: quod ei curæ esset: quoniam præsentia hæc intelligerent ad se uæhementer pertinere: ubi euenirent. Hic igitur ita incœpit: Dicite igitur mihi: utrum uos solos asyrius putat habere hostis aduersus sese: an scitis alium item quenquam: qui ei sit hostis? Ita mehercule inquit hyrcanius. Hostes ei sunt maximi cadusii, gens quidem & magna & robusta. At qui sacæ finitimi nobis sunt: quos asyrius multis affecit malis: qui enixus sit, illos quemadmodum etiam nos subiugari. Ergo existimatis, inquit: nūc eos utrosque libenter nobiscum asyrium inuasuros? Qui responderunt, & uæhementer ii quidem: si quidem coniungi nobiscum possint. Quid est, cyrus inquit: in medio: quo minus coniungantur? Asyrii, responderunt: eadem gens per quam nunc pergis: quæ cum cyrus audisset: Quid enim inquit o Gobrya. Non tu hunc adolescentem, qui nunc in regnum constitutus est: moribus esse accusas admodum insolentibus? Talia enim inquit Gobryas ab eo sum passus. Verum ita, inquit cyrus: in te duntaxat, an etiam in alios quosdam tale se gessit? Et in alios mediusfidius, inqt Gobryas. Ve℞ qbus cōtumeliis afficit ībecillos: qd dicere oportet? Vnius autē uiri, q multo erat q̄ ego potentior: filiū, q illi etiā sodalis ēēt quēadmodū filius meus: compotantē apud se cōpræhēdit: atq; excidit, & id qdē: quoniā ut aliq̄ dixere: pellex eius eū laudauit pulchritudis: eamq;

beatam fore

beatam fore dixit: quæ uxor illi futura esset. Sed ut i
pse rex nūc dicit quoniam temptasset ille suam pellicē
atque hic nunc spado ē: habetque imperium: quoniam
eius pater diem obiit. Putas igitur fore, inquit Cyrus: ut
hic item libenter nos uideat: si putet sibi futuros auxilio?
Bene equidem scio: inquit Gobryas. Sed eum uidere
difficile est Cyre. Qui inquit Cyrus? Quoniam siqs
uelit illi couiungi necesse eit: ut præter ipsam babylo
na transeat. quid igitur inquit Cyrus: hoc est difficile?
Quoniam inquit Gobrias: futurum scio: ut multo ma
iores uires ex ea exeant quam hæ: quas nunc tu habes:
Nec. n. debes esse nescius: quod ob hoc ipsum, quod
minus nunc tibi quam antea asyrii arma deferunt: e
quosque adducunt: quoniam uires tuæ his intuētibus
uisæ sunt paruæ. & rumor hic iam dissæminatus est
permultus. Itaque mihi uidetur esse melius: ut asser
uanter proficiscaris: Et ubi Cyrus huiusmodi uerba di
xisse Gobrian audiuit: ita ad eum locutus ē: perpulchre
mihi dicere Gobria uideris: qui iubeas iter fieri quam
securissime. Quare cogitanti mihi nullum uidetur
iter securius, quam quod ad ipsam ducit babylona: si i
bi sunt maxime hostium uires: Sunt enim illi multi: ut
ais: qui si confidunt: erunt etiam in nos acerrimi. Itaq;
si nos non uideant: sed existiment euanuisse: quoniam
illos metuamus: liberabuntur eo metu: in quo sunt:
capientque pro metu eo maiorem fiduciam: quo plus
temporis nos non uideant. Quod si nunc eamus ad
uersus eos: reperiemus eorum permultos: q. adhuc
illos flæant: quos ipsi interemerimus. Multos item,
qui habeant abligata uulnera: quibus a nostris militibus
sunt affecti. Omnes præterea, qui adhuc meminere tū
huius exercitus audentiam, tum sui ipsorum & fugam
& cladem

& cladem. Nec te latere hoc debet Gobrya homines pluris, quando confidant: esse animi inconstanti electi one: cum uero timeant: quo plures fuerunt: eo maio re formidabilioreque metu detineri: Ex multis enim malisque rumoribus is auctus est metus, ex multis etiã malisque hominũ coloribus, ex multis item atque igna uis exanimatisque personis coactus ẽ. Itaq; ob magni tudinem is nõ facile extinguere potest furorem uerbis, neq; si ad hostes illum adigat: uim potest iniicere: neq; si abigat: elationem excitare: Sed quanto magis iubeat audere: tanto existimabunt in maiore se esse discrimi ne. Itaque illud consyderemus: ut certo habet: Nam si post hoc tempus uictoriæ sũt futuræ ĩbellicis eo℞ o peribus: utriutri maiorem turbam numeraturi sint: re cte etiam tu de nobis metuis, & nos uero in rebus su mus formidolosis. Sin quemadmodum ãtea pugnæ iudi cantur etiam nunc propter bene pugnãtes: ubi audeas: nihil aberres: lõge. n. ope deo℞ plures iuenies apud nos eos, qui libenter pugnent: quam apud illos. Vt etiam magis audeas: hoc tecum cogita: hostes eĩm longe nũc sunt pauciores: q̃ cum antea uicti a nobis sunt: longe item minore numero quã quando nos effugere. Nos ue ro & maiores nũc sumus quã antea: quoniam uicimus: & ualidiores: quoniam rebus usi sumus secundis: ac item plures: quoniam uos additi nobis estis: Noli enim amplius cõtemnere: quoniam una nobiscum sunt: Nam cum uincẽtibus Gobrya etiam qui sequuntur: au debũt. Neque te hoc lateat licere hostibus per hoc tem poris quoque nos uidere. Formidabiliores autem nul lo modo eis appareamus: si adhuc expectemus: quam si eamus aduersus illos. Itaque haec mihi quoniam cognita sunt: recta nos age ad babylõa. Ita igi

tur pgentes

tur pergentes ad quartum diem peruenere ad Babylonis continia. Vt autem fuit in terra hostili: assumpsit, constituitq; secum in ordine cum pedites tum ex equitibus: quotquot ei uisi sunt bene habere. Alios uero equites permisit decurrere: iussitq;: ut hi, q arma haberent; interficerent; alii uero, ut & pecudes & quæcũq; alia cepissẽt: ad sese agerent. Iussit etiam persis: ut ipsi quoq; excurrerent. Veneruntq; eorum multi: qui ab equis deuoluti cecidissent: Multi item, qui prædã plurimã agerẽt: quæ ubi affuit: cõuocatis medorũ hyrcaniorũq; pricipibus atq; homotimis persarũ, hæc locutus est: Viri amici Gobryas multis bonis hospitaliter nos oĩs donauit. Si igitur ubi diis ĩmortalibus, quæ iusta sũt: delegerimus: & exercitui, quæ sunt satis: dederimus: aliam prædam huic demus: certe rem honestã faciamus: quoniam statim declaremus nos eniti: ut benemerentis quoque uincamus beneficiis. Quod ubi auditum est: & laudauerunt omnes: & prædicarunt. Vnus præterea ita locutus est. Recte admodum, inquit: Cyre hoc a nobis factum fuerit. Gobryas. n. uidetur mihi mendicos nos quosdã existimare: quoniam daricis referti non uenimus: neq; phyalis potamus aureis. Quod si hoc fecerius: cognoscet liberalis nos esse etiã sine auro. Age igitur inquit Cyrus: quæ deorum sunt: detis magis: & quæcunquæ exercitui satis delegeritis: alia Grobrya uocato, ei date. Sic igitur cum illi cepissent: quæcunque opus fuerat: dederunt alia Gobryæ. Ex hinc ad babylona profectus est acie ordinata quemadmodum: cum est pugnandum. Vt autem contra Asyrii egressi non sunt: Gobryæ iussit Cyrus: ut adequitans diceret: si uellet rex egredi pro regione pugnaturus, saltem ut ipse cum illo pugnaret. Sin id minus. ut

agrum

ut agrum defenderet: quoniam necesse est parere uincentibus. Gobryas igitur eo immisit: ubi hæc dicere tuto posset. Rex autem misit: qui talia ei responderet: Herus tuus dicit o Gobrya, non solum me non poenitet quod filium tuum occiderim: sed quod non item te interemeri. Pugnare autem si uelitis: uenite ad trigesimum diem: Nunc enim nõdum otium nobis est: quippe qui adhuc paramur. Ad quem inquit Gobryas: Verum hæc poenitentia tibi nunquam desinat: Perspicuum est enim te a me affici adhuc molestia: ex quo hac poenitentia detineris. Et Gobryas quidem renunciauit Cyro: quæ Asyrius respõdisset. Quibus auditis Cyrus amouit exercitũ: Gobryaq; uocato Dic ĩquit mihi: Nõne dixisti tu putare te: futurũ: ut excisus ab Asyrio una nobiscum esset? Bene: inquit: mihi uideor nosse. Multa enim ego atq; ille inuicẽ fidẽter locuti sumus. Quãdo igitur inquit Cyrus tibi uidetur bene habere: procede ad eũ ac primum qdem ita facito: utcunq; ille dixerit. Vbi autẽ una cum eo fueris: si noueris eum uelle amicũ esse: hoc moliendum est: ut clã nobis amicus sit. Nec.n. amicos quisquam aliter quodam modo pluribus in bello bonis affecerit: q̃ si hostis ẽẽ uideatur. Neq; inimicis magis alio quodãmodo nocuerit: q̃ si putetur amicus esse. Atq, inq̃t Gobryas nõ sum nescius: quãti emeret Gadatas: ut magno aliquo malo regẽ hũc Asyrio℞ afficeret Sed qdqd possit: hoc nobis consyderandum est: Narra igitur mihi, ĩquit Cyrus: in castellũ quod est ãte regionẽ quodq; uos dicitis hyrcãiis Sacisq; fabricatũ propugnaculũ esse belli huic regioni: num putas a castelli praefecto permitti: ut spado ueniat cum exercitu? Indubitato ĩquit Gobryas: siquidem minime suspectus: sicuti nunc est: ad eum ueniat. Ergo inquit Cyrus minime sit su

spe

ſpectus : ſi quidẽ ego adortus fuero eius caſtella: ꝑinde atqꝫ ueli capere: ille autẽ repugnet ꝓ uiribus. atqꝫ ego aliqd eius capiã & ille contra e noſtris captiuos faciat: aut alios quoſpiam, aut etiam nuncios: quos ad hoſce mittam: quia nobis dicuntur hoſtes eſſe aſyrio: dicant que captiui abire ſe ad exercitũ tanq̃ acturi ad caſtellũ ſcalas. Spado uero his auditis ſimulet idcirco adeẽ: quo niã uelit hæc nũciare. Atqꝫ inquit Gobryas: Quod ſi ita res gerãtur: certo futuꝝ ſcio: ut & adit ille: atqꝫ eũ roget ibi manere: donec trãſieris. Ergo inquit Cyrus: ſiquidẽ igrediatur: facere queat: ut caſtellũ capiamus. Cõſentaneũ eſt inquit Gobryas: ubi ille interius rẽ paret: tu aũt extrinſecus ualidius adoriaris. Age igitur ito: atqꝫ enitere, ubi hæc docueris: ac ꝑegeris: huc adeſſe. Fidẽ aũt ei haud maiorẽ neqꝫ dicas neqꝫ demonſtres: quam eã: quã tu a nobis accepiſti. Ex hic abiit Gobryas: quẽ ſpado libẽter uidẽs & cõſentiebat oĩa: & paciſcebatur: quæ oportebat. Vbi autẽ nunciauit Gobryas uideri ſpadoni: quæ cyrus iuſſerat oĩa: ualide habere: Exhic poſtridie Cyrus adortus eſt. Gadatas aũt repugnabat. Nuncios uero, quos Cyrus miſerat: admonitos quo ꝑgerẽt. alios Gadatas diffugere ꝑmiſit: quo agerẽt copias. ſcalaſqꝫ portarẽt. Quos uero captiuos fecit: corã multis exaĩas ubi audiuit: quoꝝ gratia ſe ꝓficiſci dixere: cõtinuo iſtructus tanq̃ rẽ nunciaturus noctu ꝑgebat. Poſtremo aũt fide dictis eius adhibita ut auxiliũ ferẽs, caſtellũ igreditur: ut poterat. Vbi aũt uenit cyrũs: capit caſtellũ adiutoribus uſus his tẽ captiuis: quos cyrus miſerat. Quod ubi factũ eſt: cõtinuo Gadatas ſpado intus rebus cõſtitutis ad cyrum egreſſus eſt: quẽ ubi ꝑmore adoraſſet: ait. Salue cyre. cæterum facio hæc inqt: quoniã tu ꝓ diuina ope non iubes ſolum: ue

rum etiam

rũ etiã cogis me saluũ esse : Non enĩ debes nescius esse inqt cyrus : magnifacere: quod hoc castellũ amicũ reli quã præsentibus sociis. Tibi aũt Gadata ne filios faceres : ut uidetur: asyrius abstulit a quo minime es priuatus: ut possis tibi aicos cõparare. At uolo: tibi bene psuadeas fecisse te nos aicos tuo hoc præsẽti opere. Qui ibi ꝓfecto, si facultas detur: operã dabimus, ne deteriores auxiliatores simus: q̃ si uel filios, uel nepotes adeptus esses. Et cyrus quidẽ hæc dicebat. Hic uero hyrcanius cũ nup rẽ sẽsisset : accessit ad cyꝝ: eiusq; dextra appræhẽsa inqt : o magnũ bonũ es aicis tu cyre. Vt magnã me facis gratiã diis imortalibus debere : q me tibi cõiunxerũt. Ito nũc, inqt cyrus : & accepto castello, cuius gratia mihi gratularis: ita illud gubernato : ut amico uestro dignissimũ sit atq; aliis sociis, maxie aũt hoc Gadata : q id cepit: atq; nobis tradidit. Quid igitur, inqt hyrcanius: postea q̃ uenerit cadusii, ac sacæ, atq; ciues mei: uocemus etiã nũc: ut oẽs simul cõsultemus: quorũcũq; iterest: ut q̃ utilissie utãur castello. Quæ agẽda ita cõsẽsit cyrus Vbi uero cõuenerũt: hi quoꝝ de castello itererat : consultauerũt ab his oibus una custodiẽdũ ẽẽ castellũ: qbus cõduceret illud amicũ ẽẽ : quo foret illis belli ꝓpugnaculũ : ad uersus asyrios aũt munimẽtũ. Quibus gestis multo iã alacriores ac plures & cadusii & sacæ & hyrcanii ibant in exercitũ: Coactusq; hinc est exercitus ex cadusiis quidem scutati ad uigintimillia, & equites ad quattuor millia. ex Sacis uero Sagitptarii ad decẽmillia, & equites item sagitptarii ad duomillia & Hyrcanii miserunt rursus & pedites: quotquot poterãt: & eqtes explerũt adduomillia: Antea .n. relicti fuerãt dõi plures eqtes quoniã & occasũ & sacæ hostes erãt Asyriis Quãto aũt tẽpore sedit cyrus circa castelli machinationẽ fabricandam :

dā: Asyrii multi circa castella hæc habitantes agebant equos, multi arma deferebāt: qppe q finitimos omnis iā metuerēt. Ex hic ad cyꝝ Gadatas accedit: dicitq; ueni sse ad se nūcios: quod asyrius ubi accepit de castelli captiuitate: & moleste rē tulit: & paratur: quo ipetū faciat in suā regionem. Quare si me inquit dimittas cyre: oppida enitar seruare: Nam reꝝ aliaꝝ mihi nō est ratio. Ad quē inquit Cyrus: Si igitur nunc eas: quādo es domi futurus? Et Gadatas respōdit, Ad tertium diē cænabo in regiōe nostra. Num inquit Cyrus, futurꝝ putas: ut iam illic offēdas asyrium? Certo inquit scio: Maturabit eni donec adhuc ꝓcul uideris abesse. Ego aūt inquit Cyrus: ad quātum tēporis illuc eam una cū exercitu, Ad hoc Gadatas ait, Multas iā here copias habes: neq; possis minus q̄ aut in sex aut in septē diebus ad meā ire habitationē. Tu igitur, inqt Cyrus: abi q̄ celerrime. Ego autem quā fieri possit: iter faciam. Et Gadatas quidē abiit. At Cyrus conuocatis omnibus sociorꝝ principibus, qui & multi iā adesse uidebantur & clari & fortes uiri: hæc locutus est: Viri socii Gadatas peregit: quæ nobis oībus uisa sunt pluris ēē faciunda, Et hæc quidē prius, q̄ quicquā omnino boni a nobis acceperit. Nunc asyrius ī eius regionē ipetū facere nūciatur: perspicuū est eū uelle & de illo capere ultionem: quoniā ab eo putet detrimentū plurimū accepisse: simul q; illud quoq; fortassis cogitat fore: si nullo hi malo ab illo affecti fuerit: q ad nos defecere: q uero cū illo sūt: ꝑdentur a nobis: ut nemo cōsentanee uelit cū eo esse. Nūc igitur benefaciamus mea sentētia: si alacriter Gadatæ auxiliū tulerimus uiro sane benefico: simulq; agamus ꝓ iusticia: si gratiā rettulerimus Præterea, ut mihi uideor intelligere: rē agamus utilē nobisipsis: Si n. omnibus uideamur

nibus uideāur uīcere eos male afficiēdo q male ꝑpetra rūt: beneficos uero beneficiis superare: Ex his rebus ue risimile ē uelle nos ei q̄ plurimos facere aīcos, ac nemi nē cupere inimicū. Quod si neglexisse Gadatā uideamur: qbus ratioibus p deos īmortales psuadeāus aliis: ut qcq̄ nobis gratificētur? Quomō etiā audeamus lauda re nosipsos? Quomodo itē quisq̄ nostrꝝ q̄at Gadatā res picere: si beneficiis uicamur tot nos uiri ab uno uiro, & eo usqueadeo affecto? Cyrus ita locutus est. At alii oēs uæhementer cōꝓbarunt hæc esse faciūda. Age igitur inqt cyrus quoniā hæc itē uidētur uobis: reliquamus in uehiculis ac iumētis eos: q maxīe idonei sint cū his ꝓfi cisci. Gobryasq; noster his præsit: atq; dux fiat: Nā & itinerꝝ est pitus & ad alia quæq; satis. Nos aūt cū equis potētissimis ac uiris ꝑgamus, acceptis rebus ad uictum necessariis dierꝝ triū. Quāto aūt leuius paremur ac ui lius: tāto suauius diebus ide ꝓximis & prādebimus: & cænabimus. & dormiemus. Verꝝ nūc ita ꝓficiscamur. Primū quidē tu chrysanta thoracibus īdutos agito quo niā uia & plana est & lata: habeasq; oīs cēturiones ī frō te. Quisq; aūt ordo singillati eat: Nā si frequētes fue rimus: & celerrīe maximeq; tuto ꝓficiscamur. Cuius rei causa iubeo thoracibus armatos duces esse: quoniā hoc genus exercitus est grauissimū. Quare si q, graui ssimū est: ducat: necessario oīa minus celeriter e ūtia facile sequūtur. Cū uero q, celerrimū est: ducit ī nocte nihil est mirandū: si agmina distrahūtur: Nā q, iussum est: effugiūt. Post hos aūt Artabazus agat scutatos sa giptariosq; persarum Ardamyas īde medus peditatum medorum agat. Et post hos quoq; Embas armeniorum ducat peditatū. Artuchas uero post hosce agat hyrcani os. Et Thābradas post hosce, peditatū agat Sacarū. At

post hos

post hos Damatas agat Cadusios. Agant etiã hi omnes in frõte habentes cẽturiões, Ad dextrã uero scutatos, & ad sinistrã sagiptarios quos hẽrent sibi a latere. Ita.n. pergẽtes utiliores etiã fiũt. Post hos aũt, qui sarcinas omniũ ferũt: sequãtur. Quorꝝ principes curent: ut antea q̃ dormiãt: parata sint oia. Et mane adsint cũ uasis ad cõstitutũ locũ. Et ut sequãtur decore. At post eos qui sarcinas ferũt: Madatas persas agat equites persas: qui & si habeat in frõte cẽturiones equitu, Cẽturio uero ordinẽ agat sigulatim: quẽadmodũ q peditibus præsunt. Post hos Hyerosombaras Medus identidem agat equies suos. Post quos tu Tygrães agito equitatũ tuũ: & alii quoq; eqtum duces eos agãt: quibus cũ siguli ad nos uenere. Post hos uero agite uos sacæ. Vltimi aũt quẽadmodũ uenere cadusii agãt agmen. Tu uero alce una qui hos agis: curã nõ habe: ut sis retro post oẽs. Nec quenq̃ patere esse tuorꝝ eqtum ultimũ. Diligẽtiã quoq; adhibere: ut ꝓficiscentes taceatis, & pricipes & omnes: qui sapitis. Per aures enim noctu necesse est magis q̃ per oculos & sentire quæq; & agere. Et turbari per noctẽ longe maius negotiũ est q̃ interdiu & emẽdatione difficilius. Cuius rei gratia, tum taciturnitas exercẽda est: tũ ordo custodiẽdus. Nocturnæ aũt custodiæ, cum noctu nobis surgẽdũ est: & quã breuissimæ faciũdæ sunt & q̃pluriæ: quo nulla uigilia in custodia, si multa sit: detrimẽtũ ꝓficiscẽdo patiatur. Cũ uero ꝓficiscẽdi sit hora: significãdũ est cornu. At uos hẽntes singuli q̃ necessaria sũt: iuiã adeste: qua itur babylona. Qui aũt ãterior iter facit: sẽp postreis iubeat: ut sequãtur. Exhĩc ibãt ad tabernacula: simulq; eũtes iuicẽ disserebãt: Quãta mẽoria cyrus ẽ, quot istruxit, quõ noĩna tĩ præcepit. At cyrus hec pp diligẽtiã faciebat: qppe cui

mirandum

mirãdũ uideretur : si q in sordida arte uersãtur : singuli norũt artis suæ ĩstrumẽtorꝝ noĩa. Et medicus noĩa tenet & instrumẽtorꝝ & uenenorꝝ : qbus utitur. Et impator ita sit fatuus: ut nesciat noĩa subditorꝝ ducũ : qbus ei opus est ꝑ instrumẽtis uti. Et dum ãticipare quicq̃ uelit, & dum cauere, & dum audẽtiã inicere, & dũ terrere, & dum honorare quãdoq; quenq̃ cupiat: decorꝝ ei esse uidebatur quenq; suo noĩe appellare: Putabat etiã cyrus eos qui a principe cognosci uiderẽtur: magis desyderare: ut honesti quicq̃ aspicerẽtur facere, ac magis itẽ expetere: ut a turpi abstinere actione uiderẽtur. Res ei præterea hæc fatua uidebatur: ut cum uellet aliqd geri: ita imperaret: quẽadmodũ heri domi cõsuerũt, eat aliqs ad aquã. ligna scindat aliqs: Nã si ita iubeatur: oẽs ei uidebitur se inuicẽ aspicere neminẽq;, q, iussum esset: efficere, atq; oĩs ẽẽ in causã, & neminẽ ob eã causã neq; pudere, neq; metuere, quoniã identidem una multi essent accusãdi: obq; oĩa ipse noĩabat illũ: cui aliquid ĩperaret. Et de his quidẽ rebus cyrus ita sẽtiebat. At milites, ꝑ id tẽporis cũ cænassẽt: & custodias posuissẽt: & quæ opus erat: parassẽt oĩa: sopno se dedere. Sed ubi media nocte cornu signũ est datũ: dixissetq; Cyrus Chrysãtæ: ut in uia maneret: quæ ẽ ãte agmẽ: egressus ẽ assũptis ministris suis. Parꝝq; post tẽporis Chrysãtas affuit ducẽs armatos thoracibus: cui cũ cyrus dedisset itineris duces: ut quiete ꝑgeret: iubebat: donec nũcius ueniret: Nõdũ. n. oẽs erãt in itinere. Ipse aũt stãs ĩ uia aduenientẽ deducebat ĩ ordine. Ad cũctantẽ uero mittebat uocatũ. Sed ubi oẽs fuerũt ĩ uia: eqtes ad chrysãtã misit: q diceret ĩ uia ẽẽ oĩs. Itaq; ut celerius ageret: Ipse uero equũ qete ĩmittẽs ad partẽ ãteriorẽ, ordines cõspicabatur: & quos uideret ordine & cũ taciturnitate euntis:

5.

eũtis : ad eos imittẽs , & iterrogabat : q̃ esset : & cũ au
disset : eos laudabat. Quod siquos setiret tumultuatis:
causa huius rei cõsyderata, tumultũ sedare enitebatur,
Vnũ solũ relinquebatur circa nocturnam eius diligẽtiã:
Quod ãte omne agmẽ expeditos pedites haud multos
præmittebat : q & a chrysata aspiceretur : & eũ ut obe
diẽtes aspicerẽt . Et si quo alio modo sẽtire aliquid pos
sẽt: chrysãtæ significaret: uideri iã tẽpus esse. Erat etiã
unus : q huic rei præerat: quiq; hos ornabat : & q laudabile
ẽet : significabat : Quod aũt secus foret: sine cõ
uicio dicebat. Noctu igitur ita pgebat. Sed ubi dies fa
ctus est : Cadusioꝝ eqtes quonia & eoꝝ pedites pficie-
scebãtur ultimi : apud hos reliqt : quo neq; hi nudi irẽt
eqtibus. Alios uero iubebat i parte anteriorẽ imittere :
quoniã hostes quoq; in parte ẽent ãteriore : quo siqd si
bi adversaretur: occurreret, robur habẽs i ordine: ac pu
gnaret : Quod siqd alicubi fugere aspiceret : ut quan
paratissime insequeretur . Et erãt ei semp instructi : &
quos fugere oporteret : & quos apud se manere opus
ẽet . Tutũ aũt ordinẽ solui sinebat nunq̃ Cyrus quidem
ita exercitũ ducebat : neq; ipse uno utebatur loco : Sed
alias alio immittebat : aspicebatq; : & diligentiã adhibe-
bat : si cuiusq̃ rei idigerẽt. Milites igitur Cyri ita pge
bãt . At ex eqtatu Gadatae uir qdã ex potẽtioribus ui-
dens eũ ab asyrio defecisse: putauit : siqd hic pateretur
acceptuꝝ sese ab asyrio bona eius oĩa . Itaq; unũ ex his
quos fidelissĩos habebat : ad syriũ mittit : iubetq; eunti :
si asyriũ exercitũ iã i Gadatæ regione offẽderit : ut ei di
ceret , fore: ut & Gadatan, & q cũ Gadata erãt : capti
uos faceret : siqdem uellet : isidias tẽdere : iussitq;: ut re
gem faceret certiorẽ : & quãtũ uiriũ Gadatas habebat
& quod: cyrus nõ eũ sequebatur : ac uiã ostẽderet: qua
esset

esset iuasurus. Iussit etiã seruis suis: quô maior sibi fides præstaretur: ut & castellũ, q̧ ipse habebat i agro Gadatæ: asyrio traderet: & quæ itus erãt. Dixitq̨ se etiã uenturꝝ occiso Gadata: siquidẽ id posset. Sin minus in posteꝝ cũ asyrio se futurꝝ. Vbi uero q ad hæc fuerat cõstitutus: eq̃tãs q̃celerrie poterat: ad asyriũ uenit: ac declarauit: quoꝝ cã ueniret: Ille his auditis, & castellũ cõtinuo accepit: & eq̃tatũ multũ, currusq̨ secũ habẽs insidias locauit i frequẽtibus uicis. At Gadatas ut ꝑpe hos uicos factus est: mittit quosdã: qui ante explorarẽt. Sed asyrius, ut nouit exploratores aduẽtare: soluere ac fugere iubet currus duos aut tris, eq̃tesq̨ paucos: ꝑinde atq̨ metuerẽt: pauciq̨ essẽt. Quæ ut uiderũt exploratores: & ipsi inseq̃bãtur: Gadatæq̨ hastas cõcutiebãt. Et ille deceptus totis uiribus inseq̃tur. At asyrii, ut uisum est, Gadatan capi posse: surgũt ex isidiis. Quod Gadatæ milites ituẽtes: ut par erat: fugiebãt, illi uero, ut erat cõsentaneũ: iseq̃uebãtur. Quo tẽpore qui Gadatæ isidias tetẽderat: eũ ꝑcutit, & a lœtali quidẽ uulnere aberrat. Veꝝ eũ in humerũ ferit: ac uulnerat: Quod ubi fecisset: effugit: donec ad inseq̃ntis hostes se contulit: qui ubi patuisset: quis esset: simulq̨ foret cũ asyrius: alacriter equũ dirigẽs una cũ rege iseq̃batur. Hic igitur capti sũt uidelicet hi: q̃bus eq̃ erãt tardissimi: ab iis: qui eq̃s celerrimis utebãtur. Sed equites Gadatæ oẽs iã præssi, quoniã ꝑfectiõe essent attriti: cõspicãtur cyꝝ cũ agmine aduẽtantẽ. Existimãdũ sane ẽ eos tãq̃ ex hyeme i portũ libenter atq̨ iucũde adaehi. At cyrus primũ q̃dẽ miratus ẽ: Vt uero rẽ nouit: & aduersarii q̃dẽ oẽs imittebãt: & ipse i ordie aciẽ agebat. Quod hostes ubi intelligẽtes, i fugã uersi sunt: Hic cyrus his iussit: q ad hoc negótii fuerãt istructi: ut illos iseq̃rẽtur: Et ipse una cũ aliis seq̃batur: ut usui ẽẽ existi

5.

mabat, Tũ igitur & currus capti sũt aliq̃ cadentibus etiã aurigis, aliis cũ auerterentur; aliis item aliter. Quidam uero ab equitibus anteuertentibus capti sũt. occidũtq; cũ alios pmultos: tũ etiã eũ: q gadatan pcusserat. Et pedites qde asyrii q Gadatæ castellũ obsidebãt: alii i castellũ cõfugere: quod a gadata defecerat: alii ãticipãtes i urbẽ quãdã, quo & ipse asyrius una cum equitibus [&] curribus diffugerat cõcessere. Cyrus igitur his gestis recipit se in gadatæ regionẽ. Cumq; impasset: ut hẽre oporteret circa mãcipia: cõtinuo pgebat: quo gadatan consyderaret: ut hẽret ex uulnere. Pergenti aũt illi gadatas occurit uulnere abligato. Quem cyrus ut uidit: & lætatus est: & ait: ego ad te ibã cõsyderaturus ut hẽs: Ad quẽ gadatas respõdit. Ita ego p deos imortales ibã te iterũ ispectaturus: q uisu appares: q tali es i me aio: quiq;, quod neq; idigeas nũc mei: neq; hæc mihi actũ ire pmiseris: neq; a me bene affectus sis priuatim ulla prius i re: sed ob id dũtaxat: quod tibi sũ uisus pdesse amicis: adeo mihi alacriter auxiliũ tulisti: cũ nũc quantũ in me fuit: pii, quãtũ aũt i te: seruatus sum. Nõ p deos imortales Cyre si essem qualis sũ natus: ac filios gẽuissem: ipse scirẽ: an adeptus ẽẽm filiũ talẽ erga me: Alios. n noui filios, & hũc præserti: q nũc ẽ rex asyriorũ: q maiore iã ægritudie patrẽ suũ affecerit: q̃ te nũc põt afficere. Et cyrus ad hæc ita respondit: Tu me admiraris: qui multo certe maius miraculũ reliq̃ris. Et quod tãdem hoc ẽ iquit gadatas? quod tot inquit persæ erga te studuere: tot medi tot hyrcanii præsentes omnes armenii, & sacæ & cadusii. Atque gadatas precatus est: Verum o Iupiter optime maxime inquit, & his multa bona dii dent, & auctori plurima: q facit: ut hi sint huiusmõi. Vt aũt quos ipse laudas; hosce Cyre ẽt munerẽus: præterea accipe hæc mu

nuscula cuiusmodi

cuiusmodi dari a me possunt. Simulq; adegit alia per multa: quo & ipse, si uellet: sacrificaret: & omnẽ exerci tũ mũeraret ꝓ dignitate eorum: quæ bene gesta sũt: & pulcherrime successerũ:. At cadusius: qui postremi a gminis erat custos, neq; insequẽdi particeps fuerat: cum tamẽ uellet etiã ipse præclarꝫ aliquid facere: neq; cõmu nicans, neq; cyro locutus quicq̃ discurrit regionem uer sus Babylona. Dispsis aũt eqtibus eius, Rex asyrius ex sua urbe iuadẽs quo pfugerat: ũa occurrit habẽs exerci tũ ualde instructũ. Vt uero cognouit cadusios ẽẽ solos eos iuadit: Et cadusioꝝ pricipe iterficit aliosq; pmulo tos, captis cadusioꝝ quibusdã eqtibus & præda, quam a gebant: ablata Atque asyrius, cum eo usque esset inse cutus: quo tutum existimasset: reuertebatur. Cadusii uero ad castra seruati sunt primi circa crepisculum. Quam rem ut didicit Cyrus: occurrit Cadusiis: & quẽ uulneratum uideret: eum suscipiens ut gadatan antea mittebat: ut curaretur. Alios uero recipiebat in ta bernacula: curabatque: ut necessaria, eis forent, As sumptis persis homotimis qui una illorum hẽrent curã in huiusmodi enim rebus uiri boni non inuiti elaborãt. Eratque perspicuum eum admodum dolere ut etiã cũ cænandi iam tẽpus ẽẽt: & alii cænarẽt: cyrus adhuc una cum seruis & medicis neminẽ ultro neglectũ relinqueret sed aut ipsemet ituebatur: aut si minus ipse posset: palam mittebat: q curarẽt. Et tũ qdẽ ita cubuere. Cũ uero dies illuxisset: cõ: iuo ubi ꝓclamasset: ut cõuenirẽt alioꝝ qdẽ pricipes, cadusios uero oĩs i hũc modũ allocutus ẽ. Vi ri socii hũanũ ẽ: q, aduersi accidit: Nã q, hoĩes errent ut hoĩes: nihil puto mirãdũ ẽẽ. Dignũ aũt ẽ ut ex hoc q, acci dit aliquo fruamur bono: ut scilicet copiae imbe cilliores hostium uiribus nunquam diuellantur ab uniuerso exercitu. Neque hoc a me dicitur: quod minus

minus oporteat quandoq; cum minore etiam parte ali quo ire si opus sit :q̄ nunc cadusius ierit. Sed siquis iuerit re cum eo cõmunicata.q satis sit ad ferendũ auxiliũ: fieri potest :ut decipiatur:fieri etiam põt,ubi roleret, decipiendo hostes alio uertere ab his :q egressi sunt. Fieri item potest:ut præbẽdo hostibus negotia,amicis securitatem afferat. Et hoc pacto neq; si seorsum sit:aberit: sed uiribus augebitur. Qui autẽ aberit:& nõ cõmunicauerit: ubicunq; sit: is nihilo magis differt :quam si solus militaret. Verum pro hac re ,si deus ,inquit:uoluerit: ultionem de hostibus nõ multo postea capiemus. Sed cũ celeriter pranderitis:eo uos agam :ubi res gesta est. Simulq; interemptos sepeliemus :simulq; hostibus ostẽdemus :ubi uicisse putant:Hic,si deus uoluerit :iis alios ẽẽ supiores:& quo ne ipsum qdẽ locũ libenter aspiciãt:ubi socios nostros occidere. Sin cõtra minus exierint:eo℞ uicos cremabimus:agrumq; uastabimus: ne uidẽtes quæ nobis fecere:afficiatur lætícia: Sed sua ĩtuẽtes:mala tristentur. Alii igitur prãsum ite. Vos autẽ cadusii primũ abite uobis principẽ delecturi pro lege uestra:q cũ deo℞ auxilio ac nostro siqua uobis re opus fuerit: uest℞ sit diligentiã hiturus. Vbi aũt elegeritis:pransiq; fueritis:eũ ad me mittite. Et hi qdẽ hæc egerũt. Cyrus aũt ubi exercitum eduxit : in ordinem eum constituit : quem cadusii legerant. Cui iussit :ut ꝓpe se ordinem ageret: quo inqt:si possimus:uiros audẽtis rursus faciãus. Sic igitur p͏gebant:Cumq; uẽissent in locum: & sepeliebãt cadusios:& agrum uastabãt. Quibus gestis abierũt ĩ regionẽ gadatæ rursus ex hostili agro res necessarias hẽntes Cũ q; cogitasset fore:ut q ad se defecerãt:quoniã essent Babylõi finitimi male afficiatur:nisi ipse adesse sempita & quoscũq; ex hostibus missos faciebat iis iussit asyro dicerent, &

rent ,& ipse caduceatorem ad eum hæc dictu⁊ misit , se paratum esse:q sineret agricolas terram edere nullaq; iniuria afficeret :si etiam ille uelit sinere agrum colere eos cultores: qui ad se defecerant . Atqui tu ,inqt: si etiam potes ꝓhibere : paucos quosdã cohibeas : Parum.n. est agri ho⁊ :qui ad me defecerũt. At ego multam tibi regionem coli permittã. In messem autẽ fructus si quidẽ bellũ fuerit :ille fructũ suscipiet :q superior fuerit. Sin pax erit :perspicuum est te suscepturum . Quod siqui aut ex militibus meis aduersentur tibi:aut ex tuis mihi: de his utriq;:ut possimus:ultionẽ capiemus. Hæc ubi caduceatori iussisset:eũ misit . At asyrii his oĩbus auditis & suadebat regi : ut hæc concederet: præsertim q, minimũ quiddã bello uacuum foret:& asyrius siue ab ĩdigenis ꝑsuasus. Siue quod ipse ita uellet: hæc concessit. At fœdera ꝑcussa sunt:ut agricolis pax esset: Militibus uero bellũ: Hæc igitur cyrus de agricolis ꝑegit. Pasturas uero pecorũ amicis iussit :ut haberẽt: si uellent:ubi ipsi dominabatur. Prædam aũt hostiũ agebãt:unde possẽt:quo expeditio iucũdior ẽẽt sociis: pericula.n. eadẽ erant ẽt , si res necessarias nõ caꝑent. Sed quod alimẽtũ ex hostibus pararetur: iucũdiorẽ præstare militiã uidebatur. At dũ cyrus iã parabatur:ut abiret: affuit gadatas alia dõa multa ac uaria ferens agensq;,ut ex maxia domo. Agebatq; equos ꝑmultos eqtibus suis ablatos: qbus fidẽ non hẽret ꝓpter insidias. Qui ut appropiquauit: huiusmõi uerba fecit. O cyre hæc ego tibi do hoc tempore: quibus ueli utaris : donec tibi alicui sunt usui . Existimato etiam alia mea omnia esse tua : Nec enim est nec erit unquam ullus a me genitus: cui domum meam relicturus sim: Sed necesse fuerit:ut moriẽti mecũ gẽus meũ õe nomẽq; extĩguatur: Et hæc, inqt: cyre testor tibi deos immortalis: q

lis: qui & uident: & audiunt omnia: passus sum: cũ neq; iniusti quicquam, neq; aliquid turpe neq; dixerim neque fecerim. Simulque hæc dicens collachrymatus est fortunam suã: neque potuit ãplius plura dicere. Quibus auditis Cyrus commiseratus eius cladẽ ita locutus est: Sed equos quidem accipio: Tibi enim usui sum futurus: cum eos beniuolentioribus dedero: q̃ qui nunc apud te habeant: ut uidetur. Et ego quod iampridẽ cupio: persicum equitatũ celerius explebo ad eqtes decẽ millia. Sed alias pecũias tecũ abige: seruatoq;: donec uideas me habere: ne te sim cõtra inferior donado. Quod si plures dando abieris, quã a me accipiendo nescio per deos immortales: quomodo possim nõ affici pudore. gadatas ad hæc respondit: Sed hæc ego tibi plane credo: Video. n. ingeniũ tuũ. At uide simne idoneus: qui pecunias seruem: Nã donec amici eramus asyrio: pulcherrima uidebatur esse paterna possessio: Cum. n. maxima urbs Babylon esset in proximo: fruebamur omni utilitate: quæ ab urbe maxia capi põt. Quæcũq; uero huc abeũtes turbare poterãt: ab his lõge aberãus. Nũc uero quõiã sumus ĩimici: nõ ẽ obscurũ: cũ ipse abieris: futurũ: ut & ipsi isidias patiãur & ũiuersa domus. Et ut mihi uideor ĩtelligere: tristẽ uitã agitabimus: cũ ĩimicos oĩo & ĩ pximo hẽamus: & eos uideãus, q̃ nos sumus: potentioris. Ac dicat fortasse qspiã: Et cur igitur non ita cogitabas prius: q̃ defecisses? Quoniã cyre aĩus meus propter illa tam contumeliam mihi atque iram meam non consyderabat: quod foret maxime tutum: Sed hoc semp cõcipiebat: nũ ulciscar unq̃ eũ: q & diis est & hoĩbus inimicus q assidue odit: nõ siqs ĩ eũ iniurius sit: sed siquẽ suspicetur seipso ẽẽ meliorẽ? Itaq; ut mea fert opinio: cũ ipse

sit improbus

improbus: utetur omnibus seipso iprobioribus. Quod siquis eo melior apparuit: confide cyre nihilo opus fore: ut pugnes aduersus bonũ uirum. Sed ille ad hoc satis futurus est: quippe q moliatur: donec perdat seipso meliorẽ. Huius ego gratia moleste hẽo: & cũ improbis facile arbitror eum fore superiorẽ: His cyrus auditis existimauit eũ loq. minime negligenda: aitq; continuo: Cur igitur gadata non muniamus castella tua ista custodibus. quo iis possis secure uti: cũ i tuc ueias: & ipse nobiscũ milites: quo, si dii imortales, quẽadmodũ nũc, nobiscũ sint. hic te potius metuat q̃ tu illũ. Sed quoniã tibi iucundũ est uidere tuos: hos tecum hẽns, aut illum, cuius consuetudine delectaris: in expeditionem proficiscere. Et tu mihi, ut arbitror: eas admodum utilis. Ego aũt tibi quibuscunq; in rebus potuero: enitar esse usui: Quae Gadatas ubi audiuit: & respirauit: & dixit: Num possim haec parare prius q̃ tu egrediaris: Volo. n. etiã mecũ ducere matrẽ meam. Ita mediusfidius iquit parabis: donec dixeris pulchre habere. Quare Gadatas ita abiens custodibus castella muniuit una cũ cyro. Parauit etiam omnia: quibuscunq; domus magna bene habetur. Ducebat praeterea & ex suis fidos: quibus delectabatur: & infidos permultos: coactos, alios quidem uxores ducere, alios uero etiam sorores: quo his ligatos eos detineret. At Cyrus continuo pergebat habens gadatan secum: qui ostenderet & uias & aquas & pabulum & frumentum: quo posset castramoetari in locis abundãtissimis. Et cum pergeret, intutus babyloniorum urbẽ uidere uisus est uiam: qua incedebat: fere iuxta ipsũ murum. Itaque uocatis Gobrya & Gadata percũctabatur: an esset alia uia: quo nõ admodũ ꝓpe murꝫ ageret Ad quẽ respõdit gobryas: Viae qdẽ sũt here et multae

Verum

ue℞ ego existimarem uelle te nunc exercitum agere q̄ proxime urbem:quo regi quoque ipsi ostenderes tibi exercitum iam multum esse & pulchrum :quõiam quo tempore minore habeas: & accessisti ad ipsum murum & ille nos spectabat :qui haud multi essemus .Nũc uero & si paratus est :quemadmodũ ꝓnunciauit se paratũ ire quo tecum pugnaret : non sum nescius:cum uiderit tu as uires ,fore:ut res suæ uidentur maxime ĩparatæ: Ad quæ Cyrus respõdit:Mirari mihi uideris gobrya : quod in quo tempore ueni multo cum minore exercitu:adige bam iuxta ipsum murum : Nunc uero cum maioris hĕo copias:agere nolo sub ipsos muros. Sed ne mirare :Non eĩm est idẽ prope agere & procul .Nã prope agunt oẽs ita instructi:quo sint optimi ad pugnandũ. & ꝓcul agũt uiri prudentes:quacunq; tutissime ,nõ quacunq; celerri me abeant. Transire necesse est extensis curribus & lon ge sine impedimento eorum:qui sarcias ferunt. Hæc au tem omnia tegenda sunt ab armatis militibus: & nusq̄ huiusmodi homines ostendisti sunt hostibus armis nudi Itaque necesse ẽ,dum ita pergunt : constitui , quod bellicosum est : aduersus debilis & imbecillos . Itaque si nolunt ex urbe frequentes aliquo impetum facere : ubi manum conseruerint : multo robustius conserant, quam si propius transeunt:& his q eminus proficiscun tur:longa etiã subsidia sũt. Sed ex urbe exeũtibus breue ẽ ĩ eos ĩpetũ facere:q ꝓpe sunt, rursusq; abire. Quod si transeamus:nos minus distãtes:q̄ quantũ nũc instructi pergimus:multitudo quidem nos uidebit. Ve℞ ex armis corruscãtibus oĩs turba formidabilis uidetur. Quod si nobis ita eũtibus aliquo ĩdubitato exierit:e multo spatio eos ꝓspiciẽtes mũimine ĩparati offendamur. Qui poti us inq̄t o uiri ne aggrediẽtur qdẽ.cũ a muro oporteat ꝓ cul abire :

abire: ni omnio existimarit melioris se ēē uniuersa mul titudine q̄ nos ois: Formidabilis est eni abscessus. Hæc cum dixisset: præsentibus est uisus recte dicere: Duce batq; Gobryas: quēadmodū Cyrus iusserat. Cumq; ag men ciuitati opponeretur: Cyrus abscedebat faciet ua lidius sēp: q reliqretur. Vbi uero ita pgit assiduis diebus ad cōfinia uenit syroꝝ Medoꝝq;: unde soluerat. Qua re cū tria hic essent syroꝝ castella: unū ipse: quod in firmissimū erat: adortus, ui cepit. Alia uero duo tū cyrus terrēs tū Gadatas suadens, ut custodes traderet: psuasit. Quæ ubi gesta sunt cyrus ad cyaxaren mittit: petitq;: ut ueniret i castra: quo & de castellis, quæ ca pta sunt: cōsultarent: quod opus fuerit: exercitūq; in tutus de aliis quoq; una cōsultet: quid uideatur ex hinc esse agendū. Quod si iubeat: dic inquit decreuisse me ad illū ire castramoetaturū: Nucius igitur ibat: ut hæc nunciaret. Interea cyrus iussit: ut tabernaculū, quod medi selegerant Cyaxari: q̄optime pararent, cum alio apparatu, quem habebāt: tū ut mulieres duas agerēt in muliebre cænaculū tabernaculi, unaq; citharistrias: quæ erāt cyaxari electæ. Et hi quidē hæc agebāt. Qui aūt ad cyaxaren missus ē: cū narrauisset: quæ præce pta fuerint: Cyaxares eo audito iudicauit melius esse: ut in confinis maneret exercitus: Et enim perseue rant: quos cyrus accersierat. Erant autē quadraginta millia sagiptarioꝝ scutatoꝝq;. Quare hos quoq; uidēs nocere plurimū regioni medicæ, existimauit iucundi us esse hisce liberari q̄ aliam turbam excipere. Qui ue ro ex perside agebat exercitum: interrogato Cyaxare pro iussu cyri, siqd ei exercitu opus sit: ubi respōdit eius se non indigere: eodē die ubi audiuit præsentem esse cy rū: ad eum perrexit exercitū agens. At cyaxares po stridie

ſtridie eius diei ꝓfectus eſt una cum his Medoꝝ equitibus : qui remiſerāt. Quē cyrus ut accepit aduenientem : acceptis perſaꝝ equitibus, qui iā multi erāt : præſentibusq; Medis & Armeniis & Hyrcaniis & ex aliis sociis itē iis : qui equitatu maxīe præſtarēt : obuius pergit Cyaxari, oſtētans exercitum. At Cyaxares ubi uidit & multos, & pulchros, & bonos una Cyrum ſequi : ſecū uero & paucos & parui faciūdos famulos : exiſtimauit id ſibi ēē dedecoroſum. Quare triſtatus eſt. Vbi uero Cyrus ex equo deſcēdiſſet : adiiſſetq; : ut eū pro more oſcularetur. Cyaxares deſcēdit quidē ab equo. ſed auerſus eſt : nec eū eſt oſculatus : ſed palā lacriātus ē : Itaq; exhinc cyrus iuſſit alios ſurgere atq; quieſcere : Et appræhēsa cyaxaris dextra ubi eū abegit extra uiā ſub quasdā palmas : tū medicū tapeta ei iuſſit ſubſterni : ubi aſſidens ſedēti illi ita locutus eſt : Dic mihi auūcule ꝑ deos immortalis quid mihi iraſceris ? & quid moleſtū ītuitus ita excandeſcis. Hic reſpondit Cyaxares : Quoniā cyre cū uideor ex omni hoīum memoria natis ēē & priſcis maioribus & patre rege, & ipse rex ēē exiſtimatus : meipsū ītueor huīliter adeo & īdigne equitātē, te uero cū famulatu meo alioq; exercitu & magnū adēē & præclaꝝ : quæ ipsa & iā ab hoſtibus pati moleſtū arbitror. Sed multo o iupiter moleſtius eſt ab his hæc pati : a quibus minime decebat. Ego enim exiſtimem iucūdius eſſe decies ī terrā demergi. q̄ humilē adeo me aſpici, meiſq; ītueri me eſſe neglectui ac riſui : Nō enim hoc ignoro : quod nō tu ſolū me maiores : ſed mei etiam ſerui ualentioreſ, q̄ ego sim : mihi obuiam eunt : Itaq; ſunt inſtructi : ut queant magis me male afficere, quam a me affici. Quæ dicens multo etiam magis lacrhymis tenebatur adeo ; ut Cyrum coegerit implere lacrymis oculos :

Qui ubi

Qui ubi se paulo cõpescuit: in hunc modũ locutus ē: Verꝝ hæc tu cyaxares neq; loqueris uera: neque recte sentis: si arbitraris mea præsentia Medos paratos esse: ut satis sint: qui te male afficiant. Quod uero irascari: metuasq;: haud miror. siquidem iure, an iniuria his succenseas: hoc præteribo: Scio. n. grauiter te laturum: si tibi pro his respondero. Verꝝ quod uir princeps oĩbus simul subditis sit infestus: hoc magnũ mihi uidetur erratum: Necesse est enim qui metui multis est: is multos faciã inimicos. Qui uero oĩbus simul ĩfestus est: iis omnibus concordiam inicit: quorꝝ gratia ne te lateat: uolo: me hos sine me dimittere noluisse: quippe qui metuerē neqd accideret ob iracundiã: quod nos oẽs dolore afficeret. Hæc igitur pro deorꝝ ope me præsente tibi secure habent. Quod quidem putes a me iniuriã accipere: Hoc ipse fero admodum grauiter: si dum pro uiribus operam do: ut bonis q̃plurimis amicos afficiam: dein huic rei contraria uideor operari. Enimuero non adeo temere nos ipsos accusemus. Sed si fieri potest: perspicue uideamus: quod est meum in te erratum. & ĩ amicis iustissimam ego causam habeo constituere: Si quod enim malum uidebor in te fecisse: iniuriam fateor: Sin mali nihil fecisse apparuero, nec etiã uoluisse: nõ itē ipse confitebere nullã accepisse a me iniuriã? At necesse, iqt: fuerit: q, si liqdo ostẽdero: bona plurima me fecisse ac facere ꝓ uiribus studuisse: nõne sũ dignus magis: quē laudes: q̃ accuses? Iustũ sane respõdit. Age igitur iqt cyrus: cõsyderēus quæ a me gesta sũt: singillatioĩa: Sic. n. patebit maxīe: & quod eorꝝ bonorꝝ ē. & quod malũ: Incipiamusq; ab hoc initio: si tibi quoque habere uidetur satis: Tu. n. cũ sentires multos hostis cõuenisse: ut aduersus te tuãq; regionē ĩpetũ facerēt: cõtinuo misisti &

5.

sti & ad Persaꝝ rēp. socios postulās, & priuatī ad me ro gās: studerē, ut ego ipse uenirē ductor: siqui persæ ad te iremus. Itaqꝫ ego abs te persuasus ueni: duxiqꝫ ad te ui ros: ut fieri potuit: & plurios & optios? Venisti. n. inqt. Hic igitur mihi primū dicito: ullāne iniuriā aduersus te meā an beneficiū magis nosti? Perspicuū est inqt cya xares me ex his rebus ēē abs te affectū beneficio. Quid. n. iqt dicito? Posteaq̄ uenerūt hostes. Eratqꝫ aduersus eos dimicādū: Animaduertisti me hic usq̄ aut labori cōces sisse, aut periculo cuiq̄ pepercisse? Non inqt mehercule. Quid. n. ubi deoꝝ ope ipsi uicimus: hostesqꝫ ce ssere: rogaui ego te: ut cōmuniter eos inseq̄remur: & cōmuniter ulcisceremur: cōmuniterqꝫ siqd præclaꝝ bo nūqꝫ contigeret: hoc frueremur? His in rebus possisne ullius me auiditatis accusare? Et Cyaxares quidē hac ire silebat. Cyrus aūt rursus ita dicebat. Quod si ad hāc rem libētius taces: q̄ respondes: hoc sane mihi dicito: siqua te in iuria affectū existimasti: quod ubi tibi tutū uisū nō est hostes inseq: te quidē passus nō sū periculi huius participē fieri: Sed ubi mihi ex eqtibus tuis mitte res: te rogaui. Si n. etiā hoc postulās iniustus i te fui: præsertim: cū meipsū præstiteri tibi sociū: Hoc itē ue- li: abs teipso demonstretur. Sed ubi ad hoc quoqꝫ scilicet Cyaxares: Quod si ne ad hoc quidē inqt tibi uolūtas ē respōdere: tu uelim: hinc narres: siquā rursus iniuriā ītuli: Quod cū mihi respōdisses: quoniā ītueris Medos ī læticia: nolle peius læticiæ āotionē eos cogere: ut irēt pi clitatū: Siqd itē uideor fecisse molestū tibi: quod ne- glecta ira post hæc iteꝝ id abs te petii: q; sciebam neqꝫ tibi minus esse: mihi ut dares: neqꝫ facile Medis quicq̄ īperare. Petii. n. a te: mihi ut dares: q seq scilicet uel- lēt. Itaqꝫ hoc a te cōsecutus nihil pfecti: nisi ut hos psu asos redderē. Ego igitur adiēs īdixi: & quos psuasos red

didi:cũ hisce ꝓfectus sum te ipso assentiẽte. Quod si hoc accusatiõe dignũ existias:neq; sine accusatiõe fortas sis e st:a te accepisse:quod cunq; dederis: Ita ergo solui mus. Vbi uero egressi sumus: quid minus est perspi-cuũ :quod gestũ a nobis fuerit? nõ castra hostiũ capta sũt? Nõ multi eoꝵ itercẽpti: q aduersus te ierũt? Atq e uiuis etiã inimicos multis arma ablata sũt:multis eq. Pe cunias uero tuas, quæ ab hostibus prius ferebãtur: & a gebãtur: nũc tuos amicos aspicis & agere & habere. A lias qdẽ tibi, alias uero sibi ipsis qui sub impio tuo sũt. Et q, oĩum maximũ pulcherrimũq; est: regionẽ tuã au ctã uides, hostiũ aũt diminutã, eoꝵq; castella facta ẽẽ tua. Tua uero prius, quæ a Syroꝵ doĩnatu tenebãtur: nũc cõtra adte redisse. Ex his aũt rebus siq̃d mali sit aut siq̃d minus boni: discere quidẽ uolẽs nescio: quo pacto dicã. sed audire nihil ꝓhibet. Veꝵ dicito: de his rebus ut sentis. Et cyrus quidẽ ita locutus finẽ fecit. Atq; cy axares hæc respõdit. Veꝵ o cyre quod hæc, quæ abs te sũt facta: sit mala: nescio: quomodo dicere oportet. Haud sane es nescius hæc bona esse talia:quæ quo plu ra uideãtur: eo mihi sũt grauiora: Ego.n.mallẽ regio-nẽ tuã maiorẽ facere meis uiribus, q̃ meã ĩtueri a te hoc pacto ãplificatã: Nã hæc præclara sũt tibi faciẽti. At mihi minime quodammdo honorifica. Ac pecunias ita iucũdius mihi existĩo tibi dono dare, q̃ ita a te capẽ:ut mi hi nũc abs te dẽtur. his.n. abs te ditatus, magis etiã sẽtio qbus reddor paupior. Ac subditos meos si uideã pua a te affectos ĩiuria:minus nihil dolẽdũ reor, q̃ nũc ĩtuẽs ma gna eos a te bona accepisse. Quod si me existias hæc ĩ humãiter cogitare:nõ ĩ me ista sed ĩ te uertẽs consydera oĩa: qualia uidẽtur tibi: Quid.n.siq̃s canes, quas ipse alis custodiæ gratia & ipsius tui & tuoꝵ: ita tractet: ut eas familiariores reddat sibiipsi q̃ tibi? Nũ tibi hoc cultu

5

is læticiã afferat? Quod ſi hoc tibi uidetur ẽẽ qd parui
illud aĩo uolutato. ſi qs eos q tibi iſeruiũt: quos tu & præ
ſidii & expeditionis gratia adeptus es: ita diſponat: ut il
lius malit q̃ tui ẽẽ. nũ ei gratiam hẽas ꝓ hoc beneficio?
Quid aũt q hoĩes maxĩe & ãplectãtur: & curãt: ut ma
xĩe ꝓpria? Siqs uxori tuæ ita morẽ gereret: ut eã face
ret tibi magis amicã q̃ tibi: nũ te hoc beneficio lætũ red
deret? Lõge ut opinor ſecus ẽẽt: Sed q hoc fecerit: ma
xĩe oĩum iiurius ĩ te foret. Vt aũt dicã: q meo dolori si
millimũ eſt: ſiqs pſis quos tu duxiſti: ita gratificaretur: ut
eũ libẽtius, q̃ te ſeq uellẽt: nũ his tibi aĩcus uideatur? Pu
to eqidẽ minĩe, Sed lõge magis hoſtis: q̃ ſi multos iſto
ꝶ iterficeret. Quid uero ſiqs amicorum tuoꝶ ubi di
ceres tu benigne: ut capiat quæcũq; libuerit: dei ille his
auditis, abeat acceptis oĩbus: quæ potuerit: Atq; is re
bus tuis ditetur: cũ tu ne mediocriter qdẽ uti q̃as. Poſſis
ne ꝓbũ hũc amicũ exiſtimare? Atq nũc ego cyre ſi mi
nus hæc, at his ſimilia pati uideor: Nãq; uera abs te di
cũtur: ais dixiſſe me: ut eos duceres: q id uellẽt: Tu ab
iſti accepto meo oĩ exercitu: me aũt reliqſti ſolũ, Et hoc
tẽpore quæ cepiſti frætus uiribus meis: ea tãdẽ agis ad
me: meãq; regiõem auges meo cũ labore. Ego uero cũ
nulloꝶ bonoꝶ uidear ẽẽ cauſa: meipsũ præbeo q tanq̃
mulier benefaciã tũ aliis hoĩbus tũ ſubditis hiſce meis.
At ipse tu uir uideris, ego uero ne dignus qdẽ imperio.
Hæc ne tibi beneficia ẽẽ uidẽtur cyre? Næc .n. te præ
terit: ſiqua te mei cura tetigiſſet: cauiſſes nulla re ita
me priuare, ut auctoritate honoreq;: Quid enim mihi
plus ẽ: q ãplificetur regio: si ipse reddor ĩhonoratus?
Næc eniĩ idcirco medis impabã: q ipsi oĩbus eſſẽ meli
or: ſed eo potius: q iitidẽ ipſi nos ducerẽt oĩbus in re
bns ſeſe ẽẽ melioris. Et cyrus eo adhuc dicẽte ſubdidit:

Per deos

Per deos imortalis auūcule mi carissie siqd etiā ipse ti bi sū prius gratificatus : tu quoq mihi nūc gratificare: quæ te rogauero . Desine hoc tēpore me accusare. Cū uero de nobis periculū feceris :quomō erga te hēmus : siquidē quæ a me gesta sūt:ea pp utilitatē tuā gesta exi sties:& a me āplectentē cōtra āplectere,& beneficū ar bitrare : Si id cōtra tū meipsū accusa . Verę fortassis inqt cyaxares: ppulchre dicis : & ego ita faciā . Quid igitur inqt cyrus? Nū etiā te osculor? Si tu uis iqt : At ne a me auertere : ut nup . Nō auertar inqt :Ac cyrus eū est osculatus: Quod ut uiderūt & Medi & Persæ & alii oībus .n. erat curæ : qd ex his rebus futurę esset : cōtinuo lætati sūt : & hilaritatē præ se tulerūt : Cyrusq & cyaxares eqs ascēsis pcedebāt . Et cyaxarē quidē Me di sequebantur: Ita .n. Cyrus his inuerat : Cyrę uero Persæ & post hosce alii. Vbi uero uenerūt in castra:sta tuerūtq cyaxaren in apparatū tabernaculū:i qbus fue rat cōstitutū : necessaria cyaxari parabāt . At Medi , qtantū tēporis ante cænā cyaxares otiosus erat : ad eū ibāt,alii ex ultro,plurimi uero a cyro iussi agētes mune ra,alius pulchrū pincernā alius bonū obsonii instructo- rem,alius panis artificē,alius cantorē,ii uero pocula,il li uestem pulcherrimam . Quisq uero ut plurimum aliquid eorum singulare , quæ ceperat : ei donabat : Itaq poenitebat cyaxaren :quod cyrus eos a sese dimisi sset : neq Medi minus qddā sibi attēdissēt q̄ antea. Sed ubi fuit cænādi tēpus:Cyrę uocauit cyaxares:eūq roga bat : ut diu uideret ipsū una cænātē. Ad quē inqt cyrus Noli nūc iubere cyaxares. Nōne uides hosce oīs,q ad- sūt:a nobis elatos adesse? Nullomō pulchre agere: si his neglectis uoluptati meæ putarer obseq. Milites uero dū uidētur hēri neglectui :q boni sūt : lōge minus reddūtur alacres .

5

alacres. At mali multo ad cõtumeliã prõptiores. Verum tu præsertim q lõgũ iter feceris: iã cænato: ac siq te honorãt: eos cõtra amplectere: & cõuiuio excipe: quo etiã fãiliarius te utãtur: At ego abiẽs uertar: ad quae dico: Verum cras mane huc ad ianuas tuas aderũt tempestiui: quo una tecũ oẽs cõsultemus: qd post hac sit faciundũ: et ipse præsẽs hac de re referto: utrum etiã putes operã dandã rei militari: an sit tẽpus soluẽdi iã exercitus. Exhinc Cyaxares cænabat. At cyrus his collectis amicis, q satis & saperẽt: & agerẽt: siqd opus esset: ita locutus est: Viri amici, quæ pria optabãus: adsũt deorum benignitate: Quocũq3.n. pgamus: regionẽ uicimus: hostesq3 uidẽus dimminui, Nos uero & pluris & ualidiores fieri. Quod si hi socii, q additi sũt: uoluerit apud nos manere: multo etiã magis pficere possimus: & siqd ui eapere tempus sit: & siqd psuadere opoteat. Quo igitur manere q̃plurimis sociis una uideatur, hoc moliri nõ meũ est opus magis, q̃ etiã uestrũ. Sed queadmodũ quãdo pugnãdũ sit: q pluria fecerit mãcipia: hũc opinãtur inuictissĩo ẽẽ aio: sic itẽ cũ persuadẽdũ sit: q pluri mos egerit i sententiã nostrã. hic iure: ac merito & eloqntissĩus ẽẽ iudicetur & ad res agẽdas præstãtissimus: Ac nolite qdẽ pinde quasi orationẽ nobis ostẽtaturi, qualẽ ad unũquenque eorum habeatis: hoc meditari. Sed quo etiã psuasi a quolibet manifesti sint: ex his quae gerãt: ita instruite. Ac uos quidem gerite horum curã. Ego uero ut milites habentes res necessarias quantum equidem ipse praestare queam: de expeditione consultent: Huius ego rei enitar diligentiam habere.

Xenophontis

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER

S E X T V S.

h Vnc diem cũ ita agitassent : cænassent que : dederunt se qeti. postridie uero mane uenerũt ad Cyaxatis ianuas socii oẽs : Itaq; donec Cyaxares ornabatur audiẽs turbã multã ẽẽ ad fores : hic ãi ci adducebãt ad Cyrũ alii cadusios : q eũ rogarẽt : ut maneret, alii hyrcaios, Hic aũt Sacas. ille etiam Gobryan. At hystaspas adducebat Gadatan spadonẽ : q Cyrũ, ut maneret : præcabatur. Hic igitur cyrus sentiẽs Gadatan iandiu metu confectũ : ne exercitus solueretur : arridẽs inqt : o Gadata nõ est obscurũ te ab hoc hystaspa persuasũ hæc sentire. quæ dicis. Et Gadatas sublatis ad cælũ manibus iuratus est Sane se minie ab hystaspa psuasũ hæc sentire. Sed nõ sũ inqt nescius, si uos abieritis : fore ut res meæ oĩno pereant. Quã obrem cũ hoc ego differebam : sciretne : quæ tibi mens foret de soluendo exercitu. Ad quem inquit cyrus. Iniuste igitur hunc ego hystaspan accuso. Iniuste medius fidius hystaspas inquit o Cyre. Ego enim huic gadatæ tantum dicebam duntaxat non fieri posse : ut militiæ operam dares : inquiens te a patre accersi. Et Cyrus Quid ais inquit? Et tu es ausus hoc efferre. Siue ego uellem siue non? Ita inquit mehercule : uideo enim te cupere : ut in Persis conspicuus circumeas : patrique ostentes : ut gessisti : quaeque : At quem cyrus inquit. Tu uero non cupis abire domum? Non mehercule inquit hystaspas : neq; abiturus sum quidem Sed manes me ducem gerã : donec hũc ipsũ Gadatan

asirii herũ

asyrii herũ faciam. Et ii quidẽ hæc inuicẽ serio uocabantur. Interĩ cyaxares uenerabili ornatus habitu egressus ĩ solio sedit medico. Vt uero cõuenerũt oẽs: quos oportebat: ac silentiũ factũ est: Cyaxares in hunc modum est locutus: Viri socii quoniã adsũ: ac cyro sũ grandior: par est me dicendi initium facere. Nunc igitur tempus mihi uidetur esse: ut hac primum de re dicatur utrũ adhuc militãdi tẽpus uideatur: an soluẽdi iã exercitus. Dicat igitur aliqs de hac ipsa re sententiã suã. Ex hic primũ dixit hyrcanius. Viri socii, nescio eqdem: si quid dicendũ sit: ubi res ipsæ, q optimũ est demõstrãt: Nouimus enim omnes si una maneamus: futurum: ut malis pluribus hostes afficiamus: quam ipsi afficiamur. Cum uero se parati inuicem fuimus: illi nobis utebantur: ut iis iucundissimum erat, nobis autem molestissimum. Post hunc inqt Cadusius: Nos uero quid dicamus: q si domũ abeãus: siguli separati futuri simus. Vbi ne militãtibus quidẽ cõducit ipsa sepatio. Nos igitur q non multũ tẽporis separati a multitudine nostra rei militari operã indulsimus: pœnam dedimus: ut ipsi nostis At post hunc Artabazus, qui olim dixit se consanguineum esse cyri: ita locutus est. Ego Cyaxares tantum ab his dissentio: qui antea dixerunt. Hi eni aiũt adhuc mãere oportere cũ exercitu. At ego dico: quod domi cũ ẽẽm tum rem militarem exercebam. Et enim ferebam auxilium sæpe cum res nostræ ageremur. & de nostris castellis: ut insidiis circumuẽtis psæpe negotia habebã: cum & metuerem: & præsidium agitarem: & hæc gerebam propriis sumptibus: At nunc illorꝫ habeo castella: & illis metui sũ, dapibus illorꝫ utor, ac bibo hostiũ una. Tãq igitur res dõesticæ sit exercitus, hæ uero festiuitas mihi qdẽ nõ uidetur soluẽdã ẽẽ hãc celebritatẽ. Gobryas

post hũc

post hunc ait:Ego uiri socii huc quidem usq; laudo cyri dexteram : Eorum eim nihil metitur: quæ ꝓmisi : Quod si abibitex regione :asyrius uidelicet requiescet minime earum rerum pœnas lues :quibus & uos est aggressus: & me affecit iniuria.Ego aũt ea in parte iterum dabo poenam:quod in uestram ueneram amiciciam.Post hos autem omnes inquit cyrus o uiri neq; me latet futurum ubi soluamus exercitum :ut res nostræ reddantur imbe cilliores ,hostium uero rursus augeantur . Ii enim oẽs, quibus arma sunt ablata :celeriter alia sunt facturi . Quicunque equis priuati sunt: quamprimum rursus alios comparabũt :& ꝓ interẽptis alii pubescẽt:ac nascẽ tur.Itaq; nihil mirabile fuerit.si celeriter admodũ nobis sint negotia præbituri .Quid igitur iussi ego cyaxari : ut uerbum iniiceret de soluendo exercitu ? Nempe quoniam quod futurũ esse:metuebã: Video.n. aduersa rios aduentare:aduersus quos ,si hic castramœtabimur : pugnare minime poterẽus: Aduẽtat.n.iã hyems. Tecta uero si etiã sũt nobisipsis:at minime sũt medius fidius ne que eq̃s neq; famulis,neq; militũ plebi sine q̃bus nos ha ud possimus militiæ opera dare:necessaria uero quẽ in locũ ipsi uẽimus:a nobis cõsũpta sunt Quo uero nõ ue nius:ea metu nostri ipsoꝝ cõuexerũt i loca mũita.Itaq; illi hẽnt.nos uero hæc cape haud possũus.Quis igitur est adeo fortis, aut q̃s ita ualidus: ut possit aduersus fa mẽ ac frigus militando pugnare? Quare si hoc pacto militiã exercebimus : ego affirmo oportere nos ultro soluere execitum potius : quam inuitos ob difficul tatem expelli . Quod si uolumus ad huc esse in exercitu : hoc ego dico adhuc quamcelerrime esse fa ciundum : ut ipsi q̃primum munitiones q̃plurimas illo rũ capiamus :ac nobis ipsis easdem facimus q̃plurimas

Quæ si

6.

Quæ si fiãt: res necessarias hĩturi sũt: utri pluris queãt capiẽdo cõgerere, obsidebũt etiã hi: utri fuerit superiores. Nunc autem nihilo præstamus in pelago nauigãtibus: Et enim illi cũ semp nauigãt: nihilo magis propriũ reliquũt: quod nauigarũtq̃ q̧ nõdũ nauigarũt. Quod si castella habuerius: hæc hostibus agrꝝ alienabũt: nobis uero pp tranqllitatẽ oĩa magis erũt. Quod si fortassis aliqui uestrꝝ metuerit, ubi opus fuerit ꝓcul a sua regione: præsidium agitare: neque hoc uerebimini: Nos .n. Persæ ubi etiam a domo imus pergere: admittimus tenere præsidiis, quæ castella hostes sunt propiissima. Vos autem asyriæ castella quæ uobis ipsis finitima sũt illa & possidetis: & colitis: Si enim ipsi tenentes præsidiis, quæ illis ꝓpinqua sunt: ea colere possimus: in multa pace uos eritis: q ea, quæ ꝓcul a uobis sũt hẽtis: Non eim poterũt, ut existio: malis iis neglectis, quæ sunt ĩ ꝓximo: uobis, q uos finitimos hẽnt: ĩsidiari. Quæ qdẽ ut dicta sũt: & alii oẽs surgẽtes dixerũt hæc se malle, Et itẽ cyaxares. Gadatas uero & gobryas uterq; dixere castella se mũituros muro, ubi socii assẽtiãtur: ut hæc quoq; ãica sit sociis. cyrus igitur posteaq̃ uidit oẽs ĩpigre acturos quæcũq; dixisset: postrẽo ait. Si ergo ꝑficere uolumus: quæcunq; dicimus ẽẽ faciũda, opus sit, ut q̃primũ machinas hẽmus ad purgãdos hostiũ muros, fabrosq; ad munimẽta nostra turribus cigẽda. Ex hic pollicitus ẽ Cyaxares machinam se præbiturum, & gadatas aliam & aliam Gobryas ac Tigranes item aliam. Ipse autem Cyrus dixit enixurum sese duas facere machinas. Vbi hæc decreta sunt præbuerunt machinarum fabros. Parabitur aũt singuli ad machinas: ut opus erat: uirosq; præfecerũt: qui uidebãtur maxĩe ad hæc ẽẽ idõei. At cyrus posteaq̃ cognouit circa hæc ẽẽ eũctãdum eo ĩ loco est castramœtatus;

castra mœtatus: quē ꝑutauit & saluberrimū ēē ac maxīe accessibilē: ad quæcunq; sūt aduehēda. Et oīa, quæ ad munitionē opus erat: effecta reddidit: quo māerent ī tuto semp. si quando ulterius cū uiribus exercitum ducerent. Ad hæc īterrogati, quos maxime arbitrabatur regiōis hēre noticiā: Vnde ꝗplurimā utilitatem exercitus capet: educebat semp in loca pastiōibus referta: tum ut plurima necessaria exercitus capet: tū ēt quo magis & beneualerēt: & robusti essent itineribus laborātes, tum præterea: quo ī uecturis ordīes admonerēt. cyrus igitur ī his erat. At ex babylone trāsfugæ & captiui hæc dicebāt: quod asyrius uēisset ī lydiā, talenta multa secū agēs auri & argēti, aliasq; diuitias. multiplicēq; ornatum. Itaq; turba militū dicebat illum iam pecunias colligere propter metum. Cyrus uero intelligēs eum uenisse, ut constitueret, siqd posset aduersus sese: cōtra ipse magno cū robore parabatur pinde, atque pugnādū etiā esset. Cūque explesset Persaꝝ equitatum. aliis ex captiuis. aliis q busdā ab amicis quoq; acceptis equis. hæc. n. & admittebat ab oībus: & renuebat nihil: Neq; si arma dedisset qs pulchra, neq; si equū: Parabat etiā currus & ex captiuis curribus & aliūde: undecunq; poterāt. & troiāos currus, quos ātea habuissent: & qua cyrenaica utuntur etiā nunc: currulem agitationem soluit: superiore enim tēpore & medi & Syri & arabes & asiatici omnes. curribus ita utebantur: ut nunc cyrenaici: uisum est ei si qui ex uniuerso exercitu consentanee plurimū ualerēt: uiri optimates in curribus ferrent: eos in illa ēē parte: qua ferētarii pugnāt & ad uictoriā magnū cōferre pōdus nullū possūt. Currus. n. trecēti præbēt pugnātis qdē trecētos, eqs autē hi utūtur mille ac ducētis. Aurigæ uero his sunt, ut uerisimile ē: quibus optimates maxīe fidē

habent

habent. Ii uero sunt alii ad trecentos: qui nihil prorsus hostibus nocēt. Hos igitur sessilis currus sustulit. Pro his uero ad bellādū aptos parauit currus, & ualidis rotis: quo nō facile cōtererentur: & longis axibus: Minus eim resupinētur lata oia. Sellam uero fecit aurigis, sicu ti turrē ex ualidis lignis. Harℨ uero curruliū sellarℨ alti tudo ē ad cubitos iisqꝫ: quo possint eq ab aurigis cuber nari super sellas: At Aurigas loricis totos armauit ex ceptis oculis. Apposuit etiā falces ferras duarℨ uulna rum longitudinem ad axes ex altera atqꝫ altera rotarū parte, Et alias infra subaxem respicientis in terram: tan quā impetū in aduersarios curribus facturi ēēnt, Vt hoc ce Cyrus tum paruit: ita etiam hoc tempore utuntur curribus: qui in regis sunt regiōe. Insuper erant ei ca meli permultæ collectae ab amicis: & quæcunque fue rant captae. Et hæc ita effecta sunt. Cum autem uel let exploratorem mittere in lydiæ regionem, fieriqꝫ cer tior: quid asyrius ageret. uisus araspas ē idōeus: q ad hāc rem mitteretur. is nāq̄ Araspas: qui pulchram illā muli erem custodiebat. Talia enim Araspæ acciderant. ca ptus amore mulieris coactus est ei uerba facere de cō cubitu. hæc autem negauit qdē. Eratque fidelis uiro suo q̄q̄ abséti: Eū.n. amabat uæhemēter. Neqꝫ araspā accusa uit apud cyrℨ, uerita certamē īcere īter uirosí aicos. Sed cum Araspas existimans inseruitum ire, minus quod uolebat: consequeretur: miatus est mulieri sese factu rum, quæ uellet: eā inuita: si ultro ipsa nollet. Ex hic mulier, ut uim meruit: nō amplius rē clā hēt: Sed spa donē suū mittit ad cyrℨ iussū: ut ei narraret oia. Quod audiēs cyrus cū plurimū risisset pp eū: q diceret se amo re esse superiorē: mittit Artabazū una cū spadōe: cui iubet: ei ut dicat: ut uim affere caueret eiusmōi mulieri

Verum si

ue𝝇 si posset psuadere:se illi non ēē impedimēto. Arta bazus uero ad araspan ut uenit:conuicio ī eum est usus cum & depositū nominaret mulierem:& eius impietatē diceret,& iniuriam,& incontinentiam adeo:ut Araspas & præ dolore multum collachrymaret:& ob pudorē confunderetur:ac ueluti ob metū periret:nequid etiam aliud a Cyro pateretur. At cyrus posteaq̄ hæc didicit eo ad se uocato solus cum solo dixit. Video te Araspa & metuere me,& maximo pudore detineri. Quiesce igitur ab his: Ego.n.scio & deos ab amore esse supatos: & homines,q prudentissimi esse uiderentur:qualia ab amore passi sunt. Et ipse meipsum accusaui: quod mi nus tolerare potuerim:ut cū pulchris congressus, eos negligerem. Præterea ego tibi huius rei auctor sum: Nam ego te ad hoc īexpugnabile negotiū coegi. Atq; Araspas subdidit. Et ī his similis es tu cyre queadmodū ī aliis rebus:q & mansuetus sis:& humāus peccatis igno scas, me autem alii etiam homines demergunt sollicitu dine: Vt enī rumor meæ calamitatis apud oīs īcrebruit. mei inimici gratulantur mihi:amici uero adeuntes con sulent:ut me e medio tollam neq̄d etiā abs te patiar:ut q iniustissimus fuerim. Et cyrus ait:Bene igitur noueris Araspa: quod hac opinione potes uæhementer grati ficari mihi, ac sociis prodesse plurimum. Vtinam fiat inq̄t araspas:ut ego tibi opportūe rursus sī usui. Igitur inq̄t cyrus:si simulans a me fugere,uelis ad hostes ire: puto fore:ut fide apud illos īuenias. Ego sāe mediusfidi us inq̄t araspas:q etiā ab amicis creditū iri puto:tanq̄ a te fugiēs rumor sim præbiturus. Vēias igitur iq̄t ad nos cognitis hostiū rebus oībus. puto aūt eos tecū pp fidē cōmūicaturos & uerba & cōsilia. Itaq; eo𝝇 nihil te late bit:quæ uolūus nosse. Pergā igitur nūc nūc iq̄t araspas:

Etenim

6

n. hoc erit unũ fortassis fidei argumentũ: quod uidear effugisse: quoniã essem a te aliquid passurus. Nũ inqt poteris deserere pulchram pantheã? Duos iquit cyre di lucide animos hẽo. Nũc ego philosophatus sũ cũ iniusto sophista amore: Nõ. n. q unus sit. simul & bonus ẽ & malus, neq; simul & honestoꝝ & turpiũ opeꝝ amore capitur: atq; hæc simul uult agere: & nõ uult. Sed pspicuũ ẽ aĩmos esse duos. quãdo bõus dominetur: res agit honestas: quãdo aũt iprobus: res turpis aggreditur. Nũc uero qa te sociũ cepit: bõus aĩus dominatur, & id admodũ qde. Si igitur tibi quoq; eũdũ uidetur: inqt cyrus. sic faciundũ ẽ: quo etiã illis credaris magis. Enũcia eis: quæ a nobis gerũtur: & ita enũcia: ut quæ iis dixeris: ipediãt maxĩe: quæ uolũt agere. Impediãt autẽ: si nos dicas parari: ut illoꝝ agrum adoriamur. Hæc. n. audiẽtes minus cogerentur oĩbus uiribus: Quisq;. n. metuat suis rebus domesticis: Maneq; apud illos plurimũ tẽporis. Quæcũque. n. faciãt: ubi sint maxime, ꝓpe nos: hæc nos scire maxime oportebit. Consule etiã his: ut instruãtur: ubicũque uideatur ẽẽ: Quãdo eĩm tu abieris, arbitratus eoꝝ ordinem nosse: necessariũ fuerit ita eos istructos ẽẽ ordinem enim mutare uerebuntur. Quod sicubi uel aliter ordinem mutabunt: ex recenti ordine turbabũtur. Araspas autem ita egressus cum accepisset fidelissimos famulos: dixissetque ad quosdam, quae negotio existimabat conducere: abiit. At Panthea ut sensit Araspan abisse: misit ad Cyrum dicens: Noli Cyre tristari propter Araspae ad hostes abitionem: Nam si me siueris mittere ad uirum meum: Ego tibi spondeo illum uenturum multo quam Araspan amicũ fideliorem, Scioq; futurum ut adsit tibi cũ quãtis poterit uiribus. Et. n. pater præsẽtis regis eũ amabat. Sed

bat. Sed

bat. Sed qui nunc regnat: aggressus etiam olim est inter me ac uirum diuortium facere. Quare cum existimet eum sibi esse contumeliæ: nõ sum nescia fore: ut libenter sese ad uirum recipiat: qualis tu es. Quibus auditis Cyrus, ut ad uirum mitteret: iubebat. Illa autem misit. At abradatas, ut signa ab uxore cognouit: & alia didicit: ut habebant: libenter pergit ad cyrum equos habens circiter mille. Vt aũt uenit ad persarũ speculatores: ad cyrum mittit, qui foret: enarrans. Cyrus autem iubet eum continuo duci ad uxorem. Vt uero uxor atque abradatas uir inuicem se uidere: sese mutuo sunt cõplexi, ut uerisimile est: ex isperato. Ex hinc narrat Panthea religionem cyri, & temperantiam, & commiserationem ad uersus sese. Quæ audiens abradatas ait: Quid igitur ego panthea sim facturus: quo Cyro, & pro te & pro meipso gratiam referã? Quid aliud inquit Panthea: q̃ ut enitaris similis esse erga illum: qualis est ille erga te? Ex hinc uenit ad cyrum Abradatas: quem ut uidit. dextra appræhensa inquit: Pro quibus nos cyre beneficiis affecisti: non habeo: quod sim maius dicturus: quam quod tibi meipsum amicum do, & famulum, & socium. & quibuscunq; rebus te uideo studere: in his adiutor tibi enitar esse, quantum præstari a me queat: optimus. Ad quem respõdit cyrus: Ego uero te admitto: & nunc te dimitto: una cum uxore ut cænes: rursus item opus erit: ut meo utaris tabernaculo una cũ tuis meisq; amicis. Ex hinc uidens abradatas Cyrum studere circa falcatos currus & circa cataphractos & equos & equites enitebatur ei perficere ad centum currus & equitatu suo illius similes curribus. Et ipse ut eorũ ductor parabatur in curru. coniugauit autem currum suum quattuor temonibus, & equis octo. At panthea eius uxor ex

pecuniis

pecuniis suis fecit ei aureum torachã, & cassidem aure am, ac item brachialia, currus autem equos æreis om nibus tegmentis instruxit. Et Abradatas quidem hæc ge rebat. At cyrus intus eius currum cum quattuor temo nibus, cogitauit fieri posse: ut etiam cum temonibus o cto currus instrueretur: ut cum octo boum paribus age retur inferius domicilium machinarum. Erat autem hic sublatus tris passus maxime a terra una cum rotis. Ta les autem turres una cum ordine sequẽtis arbitrabatur magno auxilio fore phalãgi suæ, magno etiam detrimẽ to hostium ordini. Fecit etiam in eiusmodi domiciliis & ambitus uiarum & pinnas. Imposuitq; in quamlibet tur rim uires uiginti. Vbi uero constituit omnia: quam ad turris pertinebant: cepit agendi experientiam: & multo facilius agebant octo boum paria turrim & uiros: qui erãt in turri: quam pondus impedimentorum singula bo um paria: Nam uasorum pondus erat singulis boum pa ribus circiter quinque & uiginti talenta. Turris uero põ dus erat quemadmodum tragici tabernaculi crassitudi nis lignorum octo ac uirorum uiginti armorumq;. harũ turrium fuit minus quam quinque & decem talenta cui que pari boum conductio. Vt autem nouit facilem esse conductionem: parabatur perinde ac ducturus eas tur ris una cum agmie, existimãs belli aciditatem esse simul & salutem & iusticiam & felicitatem. Per id uero tem poris uenere: qui & abinde pecunias agerent: eiq; nunci arent regem indorum huiusmodi uerba significare: Mi hi cyre uoluptas est: quod ea, quorum indigebas: mihi nunciaueris: uoloq; tibi hostes esse: mittoq; tibi pecuni as: siq; aliis eges: accerse. Iussi: etiam meis: ut quidqd iu beas: faciant. Quæ Cyrus audiens, iubeo igitur uobis: ut alii uestrũ hic mãeatis in tabernaculo ad custodiẽdas

pecunias

pecunias & uiuendũ quamsuauissime. Tres uero me a causa concedatis ad hostes tanqnam ab indo de ineunda societate. Cumq̨ illic didiceris: quidquid & dicant & faciant: quamcelerrime & mihi & indo renunciate. Quibus i rebus si pulchre mihi obsequiũ præstiteritis: etiã magis ob hãc rẽ sũ uobis gratiã habiturus: q̃ quod pecuniã attuleritis. Et enim speculatores seruoꝝ similes aliud nihil, q̄ sciãt: possũt renũciare q̃ quæcũq̨ nouerit oẽs. At uiri quales uos estis: etiã cõsilia sæpe discunt: Quæ indi libenter cum audissent: essentq̨ munerati: tum apud cyꝝ instructi, postridie profecti sunt, pollicẽtes sane cũ didicerit: quæcũq̨ quiuerint plurima & hostibus uẽturos se, q̃ poterũt: celerrime. At cyrus tũ aliis rebus paratis ad bellum magnifice quodammodo, ut erat uir: qui nihil parui gerere cogitaret: tum non solum uisus est sociorum habere curam: sed contentionẽ etiam inter amicos inuicẽ ingessit: ut singillati ipsi apparerẽt & pulcherrime armati, & eqs ornatissimi, & iaculis sagiptisq̨ munitissimi, maximeq̨ industrii. Hæc aũt operatus est ad ianuas educẽs honoransq̨ singillatim uiros fortissimos. Et principes, quos diligentis uideret circa hãc rẽ quo eoꝝ milites optimi forent: hos etiã laudans ac muneribus donãs, qbus poterat incitabat. Quod si quãdo sacꝝ faceret: atq̨ ageret festũ diẽ: etiã i hoc ipso quæcũq̨ hoĩes meditãtur ad bellandũ: hoꝝ oĩum ludos faciebat: præmiaq̨ uincẽtibus munificẽtissĩe dabat eratq̨ i exercitu multa iucũditas. Erãt aũt cyro iam fere effecta oĩa: quæ miliciæ habere uellet: præter machinas: Et enim Persæ equites iam implebant ad decem millia. & currus falcati, quos & ipse pauerat: iplebant iã ad centũ, Quosq̨ Abradatas susius parare aggressus ẽ: similes cyri curribus, & hi absoluti erãt ad alios centũ

& currus

& currus medici, quos cyrus in hūc modū ut mutando formaret: cyaxari psuaserat: ex troica & libyca currū sessiliū forma: implebāt & hi circiter alios cētū. Atq; sup camelos cōstituti erāt uiri bini i unā quanq; sagiptariū. Et q̄ plurima exercitus pars hac erat mēte: tāq̄ oino iā uicisset: essentq; res hostiū nihil. At ubi ita illis affectis uenerūt indi ex hostibus: quos miserat cyrus speculandi gratia: ac dixerūt Crœsum impatorē ducemq; lectū ēē uniuersoꝝ hostiū: quodq; decretū ēēt regibus sociis oibus: ut oēs cum totis uiribus adessent: inferreq; pecunias admodū multas. has aūt perficere, & mercede cōducere: quos possent: & donare: quibus opus ēēt, iamq; mercede cōductos esse permultos ex thracibus quidē gladiis armatos, annauigare praeterea aegyptios: quoꝝ numeꝝ diceret circiter centum uigintimillia una cū scutis usq; ad pedes tēdētibus atq; magnis hastis quas etiā nūc habēt: & cū mucronibus. Insup Cypriorū exercitū annauigare, iamq; adesse omnis cilicas, & utrosq; phrygas, & Lycaonas, & paphlagonas, & cappadocas, & phoenicas, & una cū Babylōis principe assyrios, Ionasq; & æoles atq; oīs fere Græcos asiæ incolas una cū Crœso sequi coactos esse. misisseq; Crœsū etiā ad lacedæmonios de societate: cogi aūt exercitū circa Pactolū flumen, eosq; processuros in Thymbraiā: ubi etiam nunc cōuentus est barbaroꝝ habitātiū iferiorē Syriā: q sūt sub rege: oībusq; iussū ēē hic portare cōmeatū: quasi.n. his similia dicebāt etiā captiui: curabat .n. hoc itē cyrus: ut hi caperētur: ex qbus discere qcq̄ posset. Mittebat etiā speculatores seruis similis tā q̄ transfugas. Vt igitur exercitus Cyri haec audiuit: sollicitus esse cœpit: ut erat cōsētaneum. incedebātq; oēs maiore cū silētio: q̄ cōsueuerāt: neq; uidebantur admo
dum

dũ hilares : sed tristes potius. Erantq; plena oĩa sese in terrogantiũ inuicẽ de oĩbus rebus atq; differentiũ. At cy rus ut sensit metũ p exercitũ discurrẽtẽ:tũ agminũ pri cipes conuocat :tũ etiã oẽs quoruncunq; ubi minus fide rent : detrimentũ aliquod esse uidebatur ac itẽ utilitas: ubi alacri forent animo pronunciauitque ministris si- quis etiam alius ex militibus adesse uellet, quæ loquere tur : auditurus : eũ ne arcerent. Vbi autem conuenis- sẽt : ita est locutus: Viri socii ego uos conuocaui: quo niam uidissem uestrum quosdam :posteaq̃ nuncii ex ho stibus sunt allati : admodũ similis esse hoĩnibus his:q me tuãt. Videtur.n. mihi mirandũ ẽẽ : siqs uestrũ idcirco tiet : quoniã cogũtur hostes. Quod aũt nos multo plu res cõgregati nũc sumus q̃ quo tẽpore illos uicius:multo etiã melior ꝓ diuina benignitate nũc exercitus nobis ẽ, q̃ antea : hæc uidẽtes, nõ audetis o per deos imortalis? Quid aliquãdo faceretis :qui hoc tẽpore formidatis :si qui nũciarent:quæ nũc apud nos sunt: hæc nobis aduer sa aduẽtare ? ac primũ audiretis : quod q prius nos ui cissent : hi ueniũt rursus eam in aĩs habẽtes uictoriam : quã olim ẽẽnt adepti? Dein quod qui tum sagiptarii ia culatoresq; arces excidissent: hi nũc ueniũt ,aliiq; his si miles multo plures. Dein queadmodũ hi armati pediti bus tũ uicere : nunc ita & eoꝶ equites instructi aduer sus eqtes aduẽtant : & arcubus iaculisq; contẽptis, uno ualido quisq; accepto pilo adequitare cogitat : ut cõmi nus præliaturus. Præterea ueniunt currus; q non ita statuẽtur :ut antea, cõuersi tanq̃ in fugã : sed equi quo q; qui sũt ad currus : armãtur loricis & aurigæ in turri bus stant ligneis quibus eminentia oĩa loricis sunt cas siditibusque armata : atque falces ferreæ axibus sunt accõmodatæ : ut hi quoq; impetũ faciãt cõtinuo iaduer

sariorum

sariorum ordines. Præterea cameli sunt inter eos ĩ qui
bus adoriũtur: quarꝝ quanq; ne centeni quidem equi ui
su sustineãt. Insuper turres immittũt: a quibus suis au
xiliũ ferẽt: Nos aũt iaciẽdo ĩpedient aduersus eos pu-
gnare: qui sunt ĩ cãpo. Siquis igitur nunciaret uobis
hæc esse in hostibus: qui nũc metuitis: quid essetis fa-
cturi: quando allatis nunciis, quod Crœsus lectus sit ho
stiũ dux: qui eo est Syris ignauior: quo Syri quidẽ pu
gna uicti fugerũt: at Crœsus cum eos uictos uidisset: ꝓ
ope ferenda sociis, in fugam est uersus. Dein etiã nũci
atur hostes ipsos, quonia non ducãt sese satis esse: qui
nobiscũ pugnẽt: alios mercede conducere, tanq̃ pro se
melius pugnaturos: quam ipsi sint. Hæc quidem cum
sint huiusmodi: uidentur esse formidabilia, nostra autẽ
contemnenda? Hos ego affirmo o uiri mittendos esse
ad aduersarios: longe enĩ magis nobis apud illos si fue
rint: q̃ præsentes sint profuturi. Quæ cyrus ubi dixis
set: Crysantas Perses surrexit: q in hũc modũ locutus
est: Ne te Cyre miratio capiat: siqui nunciis auditis
tristi facie uisi sũt: Non enim quod metuerit: ita sunt
affecti: sed grauiter ferentes: quemadmodum si qui-
busdam nolentibus existimantibusq; iam pransum ire:
opus aliquod enuncietur: quod necesse sit ante prandi
um efficere: Nemo mea setentia hæc audiẽs lætaretur.
Ita etiã nos arbitrantes fore iã: ut ditemur: ubi audiui-
mus ẽẽ rel' quũ tẽpus: q, efficere nos oporteat: facie tur
bati sumus, haud id qdem: quod metuamus: sed quod
iã etiã facere hoc uelimus: Eninuero posteaq̃ nõ de sy
ria solũ certab mus: ubi triticũ ẽ multũ & pecudes pal
mæq; fructiferæ: uerꝝ de lydia quoq;: ubi multũ ẽ uinũ,
multi fici, multũ oleum, mareq; alluit: per quod plu
ra aduehuntur: q̃ quotquot quisquã est bona intutus.
Haec nos

Hæc nos cogitans non amplius grauiter ferimus: sed au demus q̃maxime: quo celerius his quoq; lydiis fruamur bonis. Chrysantas quidem ita locutus est. Socii uero oẽs & eo sermone delectati sũt: eũq; laudarunt. Atq n qt Cyrus mihi uidetur o uiri fortissimi ẽẽ aduersus eos q̃ celerrĩe eũdũ: quo illos eũtes ãteuertãus: si fieri possit: ubi necessaria colligũt. Dein quo celerius iuerimus: eo pauciora adẽẽ illis inueniemus: abẽẽ aũt plura. Eq dẽ ita dico: quod siquis aliter sentit aut tutius ẽẽ aut fa cilius nobis: sane doceat. Sed posteaq̃ multi compro-bauere, q̃primũ pergere oportere aduersus hostes: ne moq; contradiceret: hinc cyrus huiusmodi uerba facere est aggressus: Viri amicissimi animi quidem corporaq; & arma, quibus utendum sit: iamdiu nobis diuina ope parata sunt: Nũc uero necessaria ad iter sunt paranda tum nobisipsis, tũ etiã quibuscũque utimur quadrupe dibus: nec ea minus q̃ dierum uiginti. Ego enim mecũ ipse supputãs, iuenio plurimũ q̃ quindeci dieꝶ iter fo-re: quo q uidẽ iitinere rerum necessariarum inuenturi nihil sumus. Trãslata. n. sunt partim a nobis, partim ab hostibus quæcunq; metuerint: Parãdũ est enim satis cybi: Nam sine cybo, neq; pugnare, nec uiuere possi-mus. Vini autem tãtũ cuiq; est habendũ: quantũ satis futurum sit: consuescamus aquam bibere: Multum enim erit itineris: quod uino caret. Ad quod ipsũ neq; si admodũ uini multũ parauerimus: satis futurum est. Ne igitur, si repẽte uino caruerius: incidamus in mor bos: ita faciundũ est. Interuescẽdum incipiamus conti nuo aquam bibere. hoc eni iã faciẽtes, eõ admodũ mu tabimur: Et enim q farinæ utitur cybo: uescitur sẽp mas sa aquæ mista. Et qui panis utitur cybo: uescitur pane aqua irigato. Et elyxa oia cũ aqua plurima sũt parata

Post cybum

Post cybum aūt si uinū addimus potui: nihilo deterius habēs aius qescet. Dein uero post cybū quoq; oportet uinū diminuere: donec didicerimus fieri aquobibi: Nā mutatio, quæ fit paulati: efficit: ut ois natura mutationes ferat. Docet præterea deus ipse: qui paulati nos deducit ex hyeme ad uæhementis æstus tolerādos, & ex æstu ī hyemē uæhemētem: Quē imitātes ad quod eundū est: assuefacti antea, ire nos debemus. Atq; stratorū pōdus in res necessarias cōsumite: Necessaria enim si sup sint: haud erūt inutilia. Stratorꝝ aūt indigētes ne metuite: quo minus libenter sitis domituri. Sin secus fuerit: me accusate: Vestis.n. cui sit abūdātior: plurio auxilio est & ei: q bene ualet: & ei, qui egrotat. Obsonia uero parare oportet: quæcunq; acuta sunt plurimū & mordacia, & salsa: Hæc.n. & agūt ad cybū: & diutissime sufficiūt. Cū uero excesserimus in loca integra ac salubra: ubi uerisimile sit iā nos frumentum capere: inde pistrinos parate: quibus cybū faciamus: Hoc.n. eorꝝ, qbus fit cybus: leuissimum est instrumentum. Parata etiam una sint ea: quibus ægroti homines egent: Horum.n. tumulus minimus est. Quod si talis fortuna sit: iis maxime opus eat. Habēda etiā sūt cingula ac lora: pluria enim & hoibus & eque hisce pficiuntur: quibus attritis ac fractis necesse est cunctari: nisi quis habeat cingula. Qui uero didicit pilum polire: bonum est: ne dolabri obliuiscatur: bonū etiam ut limam ferat. Acuens enim lanceam, animumquoq; quodāmodo exacuit: Additur enim quidā pudor eū timidū esse: qui lanceā acuit. Habenda sūt præterea ligna quamlpurima, & in curribus & in palustris: Nam ī actionibus multis multa item sint: necesse est: quæ desūt. Habenda sūt præterea instrumenta maxime necessaria ad hæc omnia: Non.n.

ubiq;

ctus turpitudie abiit neq mei metu, sed a meipso potius missus. quo rebus hostiũ liqdo cognitis uera mihi referret: Quæ igitur ego tibi pollicitus sũ araspa: & memini & una cũ hisce oibus referam. Est autem iustum o uiri uos etiam omnis hũc honoribus prosequi ut bonũ uirũ: Ad nostrã.n.utilitatem & periculum subiit: & accusatiõi obnoxius factus ẽ: quæ erat admodũ grauis. Exhinc omnes Araspan amplectabantur: & amice excipiebant. Dicente autem cyro, de his igitur satis. Quæ autem tempus est nobis scire: hæc araspa narrato nihilq de ueritate dimminue: neq hostiũ res extẽua: Melius.n.est si maiora arbitrari, miora uideamus: q̃ miora audiẽtes ualidiora inueniamus. Atqui respondit Araspas, ego feci: ut scirem quamsecurissime: quantus est exercitus: una .n.cum iis interessem aciẽ ordinaui. Tu .n.inqt cyrus nõ solum multitudinẽ nosti, uerum etiã ordinem ipsorum. Equidẽ mediusfidius inquit araspas: & quomõ cogitant pugnã facere. Verũtamẽinqt Cyrus multitudinẽ nobis summatim expone. Illi omnes, respondit: instructi sunt ad trigenos in densitatem & pedites & equites, demptis ægyptiis: qui absũt stadia circiter quadragita: Valde .n. curaui: ut scirem quantũ loci continerent. At ægyptii inquit Cyrus: quo pacto ordiati sunt: quoniã dixisti dempits ægyptiis? Hosce inquit: q decemmillibus præsunt: instruxerunt singulos decem llia in centenos: hãc enim ordinũ legẽ, qua utũtur domi: secũ itulerũt. Et crœsus sane ualde iuitus iis cõcessit ordiari hoc pacto. uolebat.n. excedere plurimũ phalãge aciem tuã. Ad quid, inqt cyrus: cupiebat hãc rẽ croesus? Quo mediusfidius maiore multitudine tuam aciem circundaret. Et Cyrus inquit. At sciret, si circũdãtes cirũdarẽtur. Sed quæ a te tẽpus ẽ discere: audiuius. Cæterũ uos oportet o uiri ita facere

Nunc ubi

Nunc ubi hinc abieritis: conyderate & equorum, & uestrorum pior arma: sæpe enim ob qsuæ rei defectū & uir & cur rus inutilis redditur. Cras aūt mane donec ego sacrum faciā primū qdē prādendū ē & uiris & eqs: ne qdqd agēdi sit tēpus huius rei idigeatis. Dei tu araspa dextrum heto cor nu: quēadmodū etiā hēs. At alii q denis milleis præestis sicuti hētis nunc: hētote: Cū. n. simul certamen ē: nulli cur rui tempestiuum est equos mutando coniugare, iube teq; centurionibus, atque primipilis: ut stent in phalan ge bini hebentes singulos manipulos. Erat autem ma nipulus quisque uiri xxiiii. Et quidam ex cēturionibus ī quit: uidemurne tibi Cyre satis habituri in tot milites in structi, aduersus phalanga adeo densam? Ad quem cy rus respondit. At phalanges densiores, quam ut armis assequi hostis queant: quid tibi uidentur esse, hostibus ne nocere an sociis prodesse? Ego. n. milites singillatim ī centenos diuisos cōtra decēmilia potius uellem istru ctos esse: Ita enim aduersus paucissimos pugnaremus. Ex quot ego militibus Phalanga densabo. Puto totā ad iutricē ac sociā futurā ipsā sibi: iaculatores qdē post tho racibus armatos ordinabo. Post iaculatores aūt sagipta rios, hos enim primos in acie quisnam ordinet: q etiā ipsi fatentur nullam posse pugnam comminus sustiere? Cum uero obiecerit thoracibus armatos: & maebūt: qui iaculātur: & qui sagiptas mittunt: pro anterioribus omnibus lædent hostes. Quocunque quis aduesarios malo afficiat: hoc certe incommodo omni socios leuat. Postremos autem statuam: qui post omnis sūt euocati: Nam quemadmodum ædium neq; sine lapidum munita structura, neque ine facientibus tectum ulla est utilitas ita etiam neque Phalangis nec sine primis nec sine ulti mis, nisi bōi fuerit: ulla utilitas ē. Sed ut uos præcipio ī

struimini

struamini. Atq; uos scutatorum pricipes post hos eodē modo manipulos cōstituite. Et uos sagiptariorum præfecti post scutatos identidem. Tu uero qui in omnes principatum geris: ultimos habens uiros fortis præcipe tuis: ut quiq; suo obseruet: & alios & officio faciētis adhortetur: & aliis nō faciētibus uæhemeter minitetur. Si qs aūt auertatur uolēs ꝑdere: hic plectatur morte: Debēt .n. præfecti audētiam seq̄ntibus inicere & uerbo & re. Atq; uos etiā oportet: qui post omnis ordinati estis: maiore metu ignauos afficere, q̄ qui est ab hostibus. Et uos qde hæc facitote. Tu uero Eufrates q præes machīarū: ita facito: ut iumēta, quæ turres atq; mistros agūt: sequātur q̄proxime phalanga. Tu aūt Dauce, qui ducis impedimentaria plaustra: post turris ac post machinas age omnis huiusmodi copias. Tui autem ministri uæhementer animaduertant in eos: qui ex multitudine ante tempus aut procedūt: aut desunt. Tu uero o chadurca, q carpētis mulieres agētibus præfectus es: ipsa post ipedimenta locato ultima: hæc enim omnia si sequantur: & multitudinis præbent opinionem: & nobis insidiandi dabunt facultatem: maioremque circuitum facere cogent hostis: si temptent circundare: q quo plus loci circūdēt eo ii necassario imbecilliores fiāt. Et tuos quidē ita facitote. Sed tu artaoze & Artagersa millēariū ordinē uterque uestro℞ peditū ūa nobiscū pōt hos hēre. Tuq; pharnuchæ & asiadata millēariū eqtū ordinē cui ue℞ uterque præest nolite constituere in phalanga: Sed post carpenta uos seperatim ipsi instruimini armis. Deinde ad me itote una cum aliis ducibus ita nos parari oportet: ut primos necessario præliaturos: Tu uero qui iis uiris es præfectus: q sūt pōt camelos: pōt carpēta stato, facitoq;: quodcunq; tibi artagersas præcepit. Vos aūt q designati estis currū duces: uester qdē princeps

ante phalanga currus centum constituit. Alii quidē cete
ri ordines curruū alteri ad dexterū latus exercitus ince
dentes, sequantur phalanga ad cornu, alteri uero ad læ
uū. Et cyrus quidam ita instruxit. At Abradatas rex
susorum inquit: Ego tibi Cyre ultro recipio ordinē
habere e regiōe aduersæ phalangis: nisi qd tibi aliud ui
detur. Et Cyrus eo delectatus admiratusque rogauit
Persas: qui erant in aliis curribus: Num etiā uos haec
conceditis? Sed postea quam illi responderūt non esse
honestū: hæc concedere, sortes his dedit: & i abradatan
sors cecidit: queadmodū recepat. Et oppositus ē aduersus
ægyptios. Tu igitur abeūtes & eorū que predixerāt: curā
hentes, cænati sūt: cōstitutisq; custodiis dormire. Poste
ro aūt die cyrus mie sacrū faciebat, alius uero exercitus
cū prādisset: libationeq; fecisset istruebatur multis atq;
pulchris tūichis, thoracibusq; & cassidibus multis itē &
pulchris. Armauerūt et equos frōtalibus pectoralibusq;
& solos qdem equos fēoralibus. Eos uero equos, q erāt
sub curribus lateralibus. Itaq; ūiuersus exercitus ære ful
gurabat: puniceoq; florebat ornatu. Atq; abradatæ cur
rus quattuor temonū & equorū octo pulcherrime erat
ornatus. Cumque induturus esset lineū toracha. q iis pa
triis est: affert ei Panthea auream cassidē & brachialia
& latas armillas circa manuū iūcturas. & tūichā purpu
reā ad pedes usq; tēdentem: cuius inferiores oræ stolæ
hēbat spēm. & conū hyacithini coloris. Hæc aūt clā uiro
fecerat dimēsa illius arma: Quæ ille itutus & admiratus
ē: & Pantheā interrogauit: Tu sane o mulier mundo
tuo conscio arma fecisti mihi? Per Iouē iquit Pāthea
haud quaq̄ illo multi faciundo: Tu. n. mihi, si aliis et ap
pares: qualis mihi uideris ēē: maxius eris mūdus Hæc aūt
dicēs simul eū armis iduebat: latereq; nitebatur. Nam ei
lacrhymæ

lachrymæ fundebantur per genas. Cumq; etiam antea esset spectitu dignissimus Abradatas: ubi his armis instructus est apparuit & pulcherrimus & uenustissimus: qppe, q ii natura etiam talis esset. Acceptis autem habaenis ab auriga parabatur: ut in currũ iam ascensurus. At hic panthea aliis, qui aderant: omnibus iussis secedere dixit: Siqua alia ũquam uxor uirum suũ pluris quã animi suam æstimauit: puto te Abradata cognoscere me etiam harũ esse unã. Quid igitur opus est: ut oia singillatim eloquar: cũ exitimẽ præstitisse me opera uerbis præsentibus probabiliora? Veruntamen cũ sic habeo erga te: ut ipse nosti: testor tibi meã tuãq; amiciciã indubitato malle me publice obrui terra tecũ bono uiro, quã uiuere cũ dedecoroso dedecorosam. Sic ego & te & meipsam rebus honestissimis sum dignata. Cyro aũt magnã nos quandã gratiã debere arbitror: q, me & captiuã, & sibi electã neque ut seruã dignũ existimauit possidere, neque ut liberã cũ famæ ignominia: Sed asseruauit tibi me captã: tãquã fratris uxorem. Præterea quãdo Araspas, qui me custodiebat: ab eo defecit: ego ei pollicita sum, si me sineret ad te mittere: ut uenires: sibi te futurum multo quã Araspan & fideliorẽ & meliorẽ uirũ. Panthea hæc locuta est, At Abradatas eius oratione delectatus mulcensq; eius caput, in cælũ oculos tollẽs ita precatus est. At o iupiter optime maxime, da mihi: ut appareã & uir dignus Panthea & dignus amicus Cyro: qui nos est honoribus prosecutus. Hæc locutus in foribus sellæ currulis, ascendit in currum. Sed posteaq̃ is ascendisset: sellãq; ie auriga clausisset: Panthea non habens, quomodo itẽ aliter eũ amplecteretur: sellam osculata est: Et abradatæ currus iam procedebat. Panthea uero clam eum sequebatur: donec conuersus

Abradatas,

Abradatas, eamq; intutus, iquit: Fide Panthea & gaude atq; iam abito. Ex hinc igitur spadones & ancillæ eam capientes deduxerunt in carpentum, eamque declinantes tabernaculo uelauerunt. Homines uero, quãuis spectaculum pulchrum esset & abradatæ & currus: non eũ tamen prius spectare potuerunt: quam Pãthea abiisset. At Cyrus posteaquam litauit: & eius exercitus: quemadmodum is præceperat: instructus est: habẽs speculatores alios ante alios conuocatis ducibus: huiusmodi oratione ẽ usus. Viri aĩci ac socii sacrificia nobis diis huiusmodi ostendunt: qualia: cum antea dedere uictoriam ego uolo eorum uos repetere memoriã: quæ mihi uidemini meminisse, multo maiore cum fiducia in certamen eundum esse: Nam in rebus uos bellicis multo magis, quam hostes, exercitati estis. Eadem autem in re & educati estis & instituti iam multo plus temporis q̃ hostes: inuicemq; una uicistis. Hostium uero plures cũ iisdem ipsis sunt uicti. Alii uero qui nõ pugnarũt: utrorumque sunt. Atq; hostes qdẽ norunt præsides sibi ꝓditores esse Vos aũt q nobiscũ estis: nõ latet pugnare cũ uolentibus auxiliũ ferre sociis. Cõsentãeũ uero ẽ eos, q sibi iuicẽ credũt cõcorditer mãere ĩ pugna. Qui uero mutuo sibi nõ credũt: necesse ẽ cõsultare: quomõ singuli q̃celerrime e medio se eripiant. Eamus igitur uiri fortissimi aduersus hostis, cũ armatis curribus aduersus iermes hostiũ currus, eũdem modo cum equitibus equisque armatis aduersus inermes: ut comminus pugnemus. Pugnabitis item aduersus pedites: quemadmodum antea aduersus alios: Aegyptii enim eodemmodo armati sunt identidemque instructi: Clipeos enim maiori habent: quã ut aliquid facere uidereque possint. Et ordinati in cẽtenos, uidelicet se inuicem ad pugnandum impedient,

præter

præter admodum paucos. Quod si incumbentes credunt nos urgere: equis hi primum sustinendi sunt ac ferro ab equis firmato. Quod siquis eorum etiam sustinuerit: quomodo simul poterunt & eqtatu pugnare & phalange? Et .n. nostri a turribus nobis opem ferent: qui hostis percutientes facient: ut loco pugnandi quid acturi sint: nesciant. Quod siqua uobis re opus esse arbitramini: mihi dicite. Nam pro diuina benignitate egebimus nihilo. Ac siquidem aliquid dicere uult quisqaum. id dicat. Sin id minus: uenite ad sacrificia, & precati deos, quibus sacra fecimus: ad ordines itote: Et quisque uestrum suos admoneat: quæ a me uos estis admoniti: Et quisq; subditis se demonstret dignũ iperio intrepidum se ostendẽs & habitu & facie & oratione.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER SEPTIMVS.

POstea q̃ ad deos hi orationem habuerunt: ad ordines abiere. Cyro aũt & his, qui cum cyro erant: attulerunt famuli potum ac cybum. At cyrus stans, ut erat: post diuinas primicias cænabat: eiq; dabat semper: qui maxime indigeret, libansq; ac præcatus bibebat. Et alii, q cũ eo erant: ita faciebant. Post hæc uero cũ iplorasset Iouẽ patriũ: ut & dux esset & sociis: in equũ ascendit: idemq; ut sui facerent: iussit. Et erãt hi milites armati oẽs armis iis dẽ: qbus cyrus tunichis puniceis, thoracibus atq; cassidibus æreis, conis albis. gladiis, pilo, casside una quisq; Equi uero frõtalibus pectoralibusq; æreis atq; lateralibus. Eadẽ etiã hæc femoralia erant uiro. Tantũ dũtaxat

7

xat cyri arma præstabāt: quod alia qdē illita erant co
lore aureo. At Cyri arma ut speculū relucebant. Cy-
rus ubi equū ascendit: stetitq; respiciens: qua erat per
recturus: flumen dexteꝝ insonuit. Hic aūt dixit, te se
quemur o Iupiter optie maxie: ac soluit habens ad dex
trā Chrysantan æquitum præfectū eqtesq; ad sinistrā ue
ro Arsaman ac pedites. Præcepitque ut ad signum as-
picerent: & pariter sequerentur. Signum autem ei e
rat aquila aurea extensa in longa hasta. Et hoc etiā tem
pore signum hoc permanet regi persarum. Atque prius
qua uideret hostes: uel ter, quiescere fecit exercitum.
At ubi iamprocessissent stadia circiter uiginti: cœpe
run iam uidere hostiū agmen contra aduētare. Sed po
steaq̄ omnes inuicem fuerunt in aperto: hostesq; eos co
gnouerūt: multo utrinq; iis phalāge superiores, hanc
ubi firmassent: Nec enim est aliter circundare: flexe-
rūt in circuitū ueluti gamma utrinq; ordinem suū faci
entes: quo undiq; simul pugnarent: Quæ Cyrus intu-
ens, nihilo magis destitit: sed eodem modo ducebat.
Verū consyderans ut illi procul undiq; fecerāt flexum
circa quem flectentes, cornua extendebant: Animad
uertis inqt o chrysanta: ubi hostes curuaturā faciūt? Val
de chrysātas iqt: Atq; miror eqdē: Multū.n. uidētur mihi
separare corūa a sua ipsoꝝ phalāge. Ita mediusfidus inqt
cyrus & a nostra quoque. Quare tandem hoc faci-
unt? metuens uidelicet, inquit cyrus: ne si cornua ꝑ
pe nos sint: cum phalanx adhuc procul sit: eos inua-
damus. Dein inquit chrysantas: Quomodo prodesse
poterunt alteri alteris: ubi multum sic inuicem absint?
Sed ꝑspicuū est inqt cyrus: q, ubi cornibus ascēdentes
steterint eregione lateꝝ nostræ aciei: uertātur tanq in
phalanga simul undiq; aduersus nos pugnaturi. Itane in
quit

quit chrysantas uidentur tibi bene consultare. Sane ad ea: quæ uident, inquit Cyrus. Atq; uero non uident: peius etiã: q̃ si per cornu inuaderent. Sed tu, inquit: o Arsama duc peditatũ quiete: quẽadmodũ me uides. Et tu chrysanta una sequere æqualiter cum hoc arsama eqtatũ habẽs. Ego uero illuc abibo: ũde mihi uidetur tẽpus pugnãdi initiũ facere, simulq; præteriens singula cõsyderabo: ut nobis hẽt. Cumq; illuc uenero: ubi iam simul inuicem inuasuri fuerimus: Pæana canere incipiã. Vos autem incubite. Verum dum nos manum cum hostibus conseramus: facite: uobiscum ut sitis: Non enim ut opinor: paruus erit tumultus. Tũ uero adoriemini: cũ ipse Abradatas in aduersarios cũ curribus ĩpetũ faciet: Ita.n. ei dicetur. Vos aũt seq oportet, q̃ maxime fieri potest, ppe currus: Ita.n. maxime in hostes turbatos impetũ faciemus. Adero etiã ipse celerrime quantũ q uero uiros inseqns: si diis libuerit: Hæc locutus ubi tesserã iussit iupiter seruator & dux, pfectus ẽ: Pergẽsq; medius ĩter currus thoracibusq; armatos cũ aliquos eo℞ uidisset: qui ẽẽnt in ordinibus: tum dixisset: o uiri q̃ mihi iucũdũ ẽ spectare facies uestras. tũ itẽ ĩter alios dixisset Certe cogitatis o uiri: nũc ẽẽ certamẽ nõ solũ de hodierna uictoria, ue℞ etiã de illa: quam antea uicistis ac de omni felicitate. Inter alios uero aduenies dixisset: o uiri post hunc diẽ nunq̃ ãplius dii erunt accusandi: Tradiderũt.n. nobis multorum magnorumq; bonorũ possessionem: Verum o uiri simus fores. Inter alios rursus uerbis huiusmodi usus esset: In quẽ unq̃ meliorem fructum atq; lucrum inuicem nosipsos adortemur: quam hoc tempore? Nunc enim licet si fortiter egerimus: res multas ac bonas inuicẽ nobis affere. Inter alios item ita locutus ẽẽt: Non estis nescii uiri, ut arbitror, nũc pro

posita

posita esse præmia uictoribus quidē fugare & interficere, bona habere, laudari, esse liberis imperare, At uictus uidelicet horum contraria. Qui igitur seipsum amat: mecū pugnet: Ego enim nullū neq; malum neq; turpe exēplū ultro præstabo. Cū uero esset inter eo℞ aliquos: q antea una pugnassē: dixisset: ad uos o uiri quid dicere oportet: Scitis.n.& qualē uiri fortes diē agūt i pugnis,& qualē ignaui. Vt eo aūt præteriēs uenit ubi Abradatas erat: abradatas quidē stetit, aurigæ habænis traditis: Cyrūq; adiit. Accurerūt etiā alii: qui ꝑpe erāt cōstituti: & pedites & agentes currus: Inter quos præsentis Cyrus ita dixit: Deus immortalis Abradata, quēadmoeū tu rogabas: & te & tuos dignatus est sociis anteferre. Tu uero hoc memineris: oportere te nunc dimicare: quoniā Persæ & spectabūt uos: & qui uos sequentur: neq; patientur solos uos certare. Ad quē Abradatas respōdit: At res nostræ cyre uidētur mihi pulchre habere: Sed transuersa me sollicitum reddunt: quoniam obliqua hostium cornua uæhementer uideo porrecta & curribus & omnifariam acie. A nobis autem nihil aduersus eos aliud contra est ordinatum, q̄ currus Quare ego nisi sorte cepissē hūc ordinē: puderet me hic ēē: usqueadeo mihi uideor esse in tuto. Ad quē cyrus inqt: Ve℞ si apud te res bene habēt: de illis esto bono aio: Ego eni tibi pro diuina ope hæc hostiū obliqua cornua deserta reddā. Ac tu nō prius impetū feceris aduersus hostes: deos testor: q̄ fugientis aspices hos: quos nūc metuis. huiusmodi sane uerba iactabat. Cyrus: cū pugna futura esset: præsertim cum nō esset admodum iactator: Cū sane uideris, inqt: hosce fugiēs: & me adēē arbitrare: & tu impetū fac in hostes: Et.n.tu & aduersariis tū utaris ignauissimis,& sociis tuis fortissimis.

Sed donec

Sed donec tibi adhuc otiũ ẽ Abradata : õio imittẽs intra currus tuos, hortare tuos ad iuadẽdũ, uultu fiduciã his iniciẽs, & spe metũ leuãs. Quo aũt eorꝝ, q sũt icurribus fortissimi appareatis : cõtẽtionẽ his inicito. Et. n. bene nosti : si hæc benefiãt : oĩs dein dicturos reliquũ nihil ẽẽ uirtute fructuosius. Itaq; Abradatas ascẽso curru imittebat : hæcq; faciebat. Cyrus aũt rursus trãsiens ut uenit ad læuũ cornu : ubi hystaspas habebat Persaꝝ equitũ dimidium : eum noĩe uocans inquit o hystaspa. Nunc opus uides dignum celeri tua actione. Nũc. n. si ãteuertemus hostes interimẽdo : nostrum morietur nemo : Ad quẽ hystaspas arridẽs inqt : Veꝝ de his q nobis obiecti sunt : curæ mihi erit. Sed de his, q sunt ab latere : aliis ĩpera : quo neq; ei sint otiosi. At ego aduersus hosce ipse sum trãsiturus. Tu uero hystaspa hoc memineris, cuicunq; nostrũ uictoriã deus dederit : siquid usquã hostile sit : aduersus pugnãtis semp cõtendamus : Quæ locutus ꝓcedebat. Sed ubi uenit ad latus & ad principẽ turruũ qui hic erãt : ad hunc dixit : Ego quidem uenio uobis auxilium allaturus. Sed quando senseritis nos inuadentis ad summum : tum etiã uos enitemini simul per hostis imittere : Longe. n. tutiore in loco futuri estis : si extra fueritis, q̃ si intus offendamini : Et ubi itẽ transiens uenit retro post carpẽta : Artagersæ Pharnuchoq; iussit : ut habentes millenarium ordinẽ persarum tantundem etiam peditum & tantundem equitum, eo manerẽt in loco. Sed ubi senseritis me inuadere eos, qui sunt ad dexterũ cornu : tũ etiã uos eos inuadite : q uobis aduersi sunt. Pugnabitis autẽ aduersus cornu : quæ acies imbecilior est : Et cum phalãge : ut eatis ualidissimi. Atq; sunt, ut uidetis : hostiũ equites ultimi : omninoq; immittite aduersus eos camelorum ordinem. Neq; uos lateat fore : ut prius

7

ut prius etiam quam pugnetis:ridiculos pectetis hostis esse. Atque Cyrus quidem his actis desxterum cornu trāsiit. At Crœsus iā propitius ēē arbitratus hostiū phalanga. tum aciei, qua cū ipse una pergebat: cornibus ꝓtensis; signum sustulit: ne amplius sursum pergerēt: sed ibi in loco conuerterentur. Vt aūt steterunt e regione respicientes ad Cyri aciem; signum his dedit pergedi aduersus hostes. Et ita appropinquauerūt tres phalanges Cyri exercitui, una ad faciem: duæ uero, altera ad dexterū cornu, altera ad læuum. Quo factum est: ut toti cyri exercitui iniiceretur metus: Quemadmodū.n. paruus laterculus in magno positus, ita etiā Cyri exercitus ūdiq; circūdabatur ab hostibus & eqtibus, & militibus, & scutatis, & sagiptariis, & curribus: præterq̄ a tergo. Verūtamen Cyrus posteaq̄ præcepit; conuersi sūt oēs e cōspectu aduersus hostes. Eratq; undiq; per multū silentiū quoniā de futuro euētu uereretur. Sd posteaq̄ uisum est Cyro tempestium: pæana canere cœpit: constrepuitq; uniuersus exercitus. Post hoc uero & Martē simul lætis uocibus cōclamarūt. & Cyrus surrexit: cōtinuoq; cum equitibus latens transuersos hostis obuiis ipsis factus manum conseruit: quem pedites instructi cōtinuo sūt secuti, atq; hastas hic indeq; cōcuciebāt adeo: ut longe ēēt superior; Cū sua enim phalāge adortus est cornu: quo factū est: ut hostes uæhementer i fugā uerterētur. Vt aūt sensit Artagersas Cyrum ēē in opere; inuadit etiā ipse ad læuū cornu præmissis camelis: ut iusserat cyrus. Equis uero eas camelos ex loco admodū multo non expectauere: Sed alii ob stuporem fugiebant: exiliebant alii: alii uero inuicem concidebant: Talia enim equi a camelis patiuntur. At artagersas suos habens instructos aduersus turbatos īcubuit:

currusq;

currusque immisit i dexterum simul atq; in leuum cornu. Cumq; multi eos fugerent currus: ab his interēpti sunt: qui sequebantur ad cornu. Multi etiam hosce fugientes, capiebantur a curribus. Atq; Abradatas minime amplius tardabat: quin potius clamitans. Viri amici sequimini: Immittebat, equis minime parcens: sed eos stimulo uæhementissime cruentans. simul etiam impetum fecerunt alii curuū ductores. Et currus quidem hostiles eos continuo fugiebant. alii eos capientes: qui gressu essent segniores: alii uero post se relinquentes. At Abradatas ex aduerso p eos in ægyptiorꝝ phalanga īpetū facit: & cū eo una etiā inuasere: q̄ pxime erāt ordinati. Et cū multis aliis in locis patet nō esse phalanga ualidiorē: q̄ cū fuerit congregata ex aicis sociis: tū hoc etiā in loco perspicuū fuit: Nā & eius sodales & cōmensales una fecerunt impetū. At alii aurigæ ut uiderunt ægyptios multo globo sustinentis: declinarunt aduersus fugientis currus: eosq; sequebantur. Milites autem Abradatæ qua immiserant: tanq̄ ægyptii separari nō possent propter illos, a quibus hinc atq; illinc circundabātur: alios rectos temone equorū percutientes conuertebant: alios uero cadentis capiebant & ipsos & arma & equos & rotas. Quē aūt falces corripuissent: oīa ui incidebant & arma & corpora. In hoc autem inenarrabili turbine ex multifariam coaceruatione exiliantibus rotis excidit Abradatas. Atque alii eorum: qui una inuadebant. Et ii quidem cum hic fortis sese uiros præstitissent: trucidati sunt & interempti. Persæ autem concursu facto, qua Abradatas una cum suis adortus fuerat: irruebāt: turbatosq; illos enecabāt. Qua uero Aegyptii nihil mali passi sūt: Erat aūt magna horꝝ multitudō: obuii p̄sis cōcedebāt. Itaq; hic terribilis erat pugna & lāceaꝝ & tragula

7

rum & tragularum & gladiorum. Ac prætualebant, qui dem Aegyptii tum multitudine tum etiam armis: Nã & lanceas ualidas ac longas nunc etiam habent. Et clipei multo magis quam thoraces & crates tum tegũt corpora, tum ad urgendum adiuant cum ad humeros sunt. Clausis igitur clipeis procedebant: urgebantq;. At Persæ eos sustinere non poterant: ut qui in summis ma nibus haberent cratis: sed pedem referebant percuti entes pcussique: quosque sub machinis fuerunt. Huc uero ubi uenissent: percutiebantur rursus a turribus Aegyptii: & inter omnes non sinebant sagiptarios fu gere neq; iaculatores. Sed itensis gladiis cogebã & sagi ptare: & iaculari: multaq; erat uirorum nex p multus armo rũ omnifariamq; missilium fragor, multus etiam clamor aliorum se inuicem reuocantium, aliorum ad hortanti um, aliorum item deos immortalis implorantium. At Cyrus hic insequens hostis proximos aduenit: qui ut p sas uidit e loco motos: & doluit plurimum: & cognosces nullo pacto celerius posse hostis continere: ne ulte rius procederent: quam si post eorum terga immitte ret: iis, quos secum habebat: seq iussis post eorum ter ga imittebat, i eosq; irruẽtes pſæ iopinatos pcutiũt: ınte rimũtq; p multos. Quod ægyptii ut senserũt: & clama bãt hostis ẽẽ post terga: & ĩter uulnera cõuertebãtur. At q; hoc loco mixti præliabãtur & eqtes & pedites. Qui dã uero cũ cecidisset fusus a Cyri equitatu pessũ datus que gladio Cyri equum ferit in uentrẽ. Equus, aũt ob id uulneris intolerabili dolore agitatus, Cyrum excutit. Hic igitur nosse quis possit: quãti sit faciũdũ ut priceps ametur a subditis: Cõtinuo, n. clamorem sustulerũt oẽs. ĩ cũbentesq; pugnabant, urgebant, urgebãtur, pcutiebant

percutiebantur

percutiebantur, desiliensque ex equo: unus ex Cyri ministris tollit eum in equum suum. Vt autem cyrus ascẽdit: despiciebat undique iam ægyptios percuti: Et .n. hystaspas iam aderat una cum persarum equitatu, simulque Chrysantas. Verum hos nondum sinebat irrũpere in Aegyptiorum Phalanga: sed ut extrinsecus sagiptas iaculaque torquerent: iubebat. Vt autem immittẽs uenit inter machinas uisum est ei: ut aliquis in turres ascenderet: specularetur que: sicubi adhuc aliud quicquam hostium maneret: ac pugnaret: qui cum ascẽdisset: campum despexit refertum equis, hominibus, curribus, fugientibusque & uincentibus ac uictis. manens autem quicquam nusquam despicere amplius poterat præter exercitum ægyptiorum. Hi uero quoniam difficulter haberent: undiq; facto circulo ut arma uiderẽtur: sub clipeis sedebãt: faciebãtq; amplius nihil. patiebãtur aũt & multa & grauia. Admiratus aũt eos cyrus cõmiseratusq;, q̄ uiri fortes cũ ẽẽnt: p̄erãt: retraxit eos oĩs q̄ circũ illos præliabãtur. pugnareq; neminem amplius sinebat. mittitq; ad eos caducetorẽ pcunctatum utrũ uelint, omnes ne propter eos perire: a quibus p̄diti fuerint: an qui fortes esse uideantur: seruatum iri. Ad quem responderunt Aegyptii: quonampacto nos seruemur: si uiri fortes uidemur esse?: Cyrus aũt rursus dicebat: Quoniam nos uidemus uos solos: qui maneatis: uelitisque pugnare. Sed deĩceps dixerũt ægyptii: qd honesti facimus: ut seruemur? Et cyrus item ad hoc respondit: Si ita seruemini: ut & sociorum prodatis neminem: & arma nobis tradatis & amici his sitis: q̄ eligũt uos saluos facere: cũ liceat p̄dere. Quæ illi audiẽtes ĩterrogabãt, Quod si ĩ tuã amiciciã ueĩãus: adqd uti nobis dignũ existiabis? adquos cyrus respõdit ad beneficium

neficiũ ultro citroq; cõferendũ, Et rursus cyrꝶ iterrogabãt ægyptii:ad quod beneficiũ? Ad hoc inquit Cyrus stipendii quidem plus uobis dein: quam nunc accipitis, q̃ diu sit bellum, facta autem pace q uestrum mãere apud me uoluerit: huic ego & regionẽ dabo & urbes & uxores & famulos: q bus ægyptii auditis precati sũt, ut sibi negotiũ auferret gerẽdi belli aduersus croesũ Huius.n. solius misereri se dixerũt. Alia uero paciscentes fidẽ dederũt:atq; acceperũt. Hic & ægyptii, q tum restiterũt: hoc ẽt tẽpore fideles erga regẽ pseuerãt. Et cyrus his urbes dedit, alias sursũ: quæ ipsæ hodie quoq; urbes ægyptioꝶ uocãtur larissã, ac cyllenen: quæ tras cymen posita est prope mare: quas quidem urbis hac etiam tempestate hñt eorum posteri. Cyrus his rebus gestis iã p tenebras rediẽs, in thymbraris locauit castra. In hac aũt pugna ægyptii ex hostibus claruerũt. Ex cyri aũt exercitu persaꝶ eqtatus uisus ẽ optius extitisse. Quare nũc quoq; armatura pmanet: q̃ cyrus tũ est eqtibus fabricatus, uæhemẽter ẽt claruerũt currus falcati. Quare hoc genus bellandi hoc etiam tẽpore pmanet. ei semp: q regnat. At cameli solũ eqs metui fuere: Nec.n. eqtes q in his erãt: iterẽpti sunt, nec itẽ ipsẽ ab eqtibus: Nullus .n. equus ꝑpe factus ẽ. Atq; utile ẽẽ uidebatur, Sed.n. neq; alere camelũ uelit uir hõestus & bõus uæhẽdi gratia: neque meditari: ut ab his sit pugnaturus. Ita igitur rursus suo recepto hitu degũt iter ipedimẽtaria iumeta. Atq; cyri milites ubi cænassẽt, custodesq; posuissẽt ut par erat sopno se dederũt. At croesus qdẽ cõtiuo fugit sardis ũa cũ acie. Nationes aũt aliae quõ poterant: q̃ lõgissime nočtu p uiã singuli abscessere: quae domum duceret. Sed ubi dies illuxit: continuo cyrus exercitũ egi ad sardis: q ubi uenit ad muꝶ ipsius urbis: tum machinas erexit: ut

muro

muro appōerēt. Et pbat scalas. Quæ faciens p ea quæ
esse uidebantur ardua ac difficillima: sardinorum muni
menta sequenti nocte chaldæos sursum atq; persas tollit
ductor iis fuit perses: qui seruus fuerat cuiusdam eoꝝ:
qui in arce erant præsidio: quique didicerat & descēsū
in flumen & eundem ascensum. Quod ubi factum est:
arx uidelicet capta est. Quare lydi omnes, quo poterāt
singuli a muris fugiebant. At Cyrus simul cū die in ur
bem est ingressus, præcipiēs moueri neminem ex ordi
ne suo. Croesus uero in regia clausus cyrum clamabat.
Cyrus uero croesi custodes reliquit. Ipse autem abiens
ad captā arcē, ut uidit persas, ut par erat: custodiētis ar
cē, chaldæoꝝ aūt arma sola: decurrerāt.n. ut rapinā ho
noꝝ facerēt ex ædibus: cōtiuo eoꝝ pricipibus conuoca
tis ait: ut q̃primū abirēt ex acie: Nō.n. inqt cōtieri possē
ītuens auiditatem intemperantiū: Scitis.n. uos esse a me
paratos: ut mecū militātis chaldæis oībus laudabiles red
derem: Nunc uero nolite mirari: siquis melior etiam
uobis abeuntibus iis incidat: quibus chaldæi auditis, &
metuerūt: & orauerūt: ut irasci desineret: ēq; raptas res
omnis datum ire dixerunt. Ad quod cyrus respondit iis
sibi nihilo opus esse. Quod si me uultis ab ira desiste
re: reddite res istas omnis, quas accepistis: arcem custo
diētibus: Nā si alii milites senserit eos plus habere: q or
dinē seruarit. oīa mihi bene sunt habitura. Et chaldæi q
dē ita fecerunt: ut iussit cyrus. acceperuntque obœdi
entes & multas omnisque generis pecūias. cyrus aūt ut
suorum castra ibi posuisset, ubi existimauit locum
esse urbis aptissimum ad manendum in armis: præce
pit: ut pranderent. His autem rebus gestis, iussit
Croesum agi ad sese. At Croesus Cyrum ut uidit:
Salue iq̄t here: Hoc.n. fortuna & hēre post hac dat tibi
& mihi

7

& mihi appellare. Et tu qdē croese īqt cyrus salue quoniā uterq; hoīes sumus. Cæterum croese inqt. num mihi uelis consulere. Vellem equidem inquit Cyre boni aliquid tibi inuenire: hoc enim existimarem mihi quoque bonū fore. Audi igitur inquit croese: Ego enim uidēs multum milites laborasse, ac multa pericula subisse, & nūc existimare hēre urbem, quæ post babylōa ditissima sit in asia: dignū puto prodesse militibus: qppe q futuræ norim si minus fructū aliquem laborum ceperint: ne eos possim habere diutius mihi obtēperantis. Et nolo e quidē patiri urbem diripiant. Num & urbs mea sententia periret: & in rapina, qui maxime sunt improbi: ditarentur. Quae Croesus audiens dixit: At sine me dicere ad quoscūq; uelim lydoræ: me abs te īpetrasse: rapina fiat, neque te sinere pueros mulieresq; perdi, quoq; tibi pollicitus sum pro hisce rebus fore a lydis ultro: quidquid & pulchri & boni sit in sardibus: Si enim hæc audiunt: futurum scio. ut afferāt: qdquid hic possidetur pulchrum & uiro mulieri. Ac rursus in sequētē annū urbs ibi referta sit multis pulchrisq; rebus. Quod si eam diripueris: artes quoq; quas bonoræ fontis esse aiunt: corrumpentur. Præterea licebit tibi: si hæc uideas: etiam cum ueneris: de rapina consultare. Primum autem mitte ad thesauros meos: & eos custodes tui a meis custodibus accipiant. Haec igitur Cyrus omnia consensit ita faciunda: ut Croesus dixerat. Hæc autem inquit croese mihi dicito omnino: Quomodo euenerunt, quæ delphicum dixit oraculum? Dicitur. n. Apollo tibi ualde obsecutus: teque gessisse omnia ab illo persuasum. Vellem equidem, inquit Cyre ita habere: Nunc aūt secus oīa cōtinuo agēs ab initio cōsului apollinē. Quomō īquit Cyrus? doce me: Incredibilia. n. admodum narras

Quoniā

Quoniã primũ inqt: iterrogare deũ: negligẽs siqua re egerem: temptaui eum: an posse uera loqui. Hoc autem non deus solum, uerum etiam homines honesti ac boni cum norint fidem sibi minus haberi: non amant incredulos. Vbi igitur nouit me facere admodũ absurda: q lõge abẽẽm a delphis: ita demũ mitto de filiis cõsulens: Ille aũt mihi prius nõ respõdit: Sed ubi ego multis oblationibus aureis missi: multis ẽt argẽteis, permultis item sacrificiis actis placaui eum aliquando: ut mihi uidebatur: Tum tandem mihi respõdet percunctanti: quidnam facere me oporteret: quo mihi essent filii ille dixit fore: ut haberem. Et nati sunt quidem: Neq3.n. hæc mẽtitus ẽ. Hi uero cum mihi nati sunt: nihil profuere. Nam alter mutus esse perseuerauit. Qui autem erat optimus: piit in ætatis flore. Pressus aũt cladibus filiorꝫ, mitto iterꝫ atq3 deum rursus consulo: quidnam essem facturus: quo reliquum tempus uitæ qnamfelicissime degerem. At ipse respondit: Ipsum te noscesces felix croese: futurus. Vbi uero oraculo audito lætatus esse: putabã.n. eũ mihi felicitatem dare, quod facillimũ esset: imperando: Alios enim cognoscere: quosdam fieri qdem posse, quosdam uero nõ posse: Se aũt ipsum, q sit unũquẽq3 existimabam hominem nosse. Ac omne deiceps tẽpus usq3 qetem habui, nihil de ifortũis querẽs post filii mei mortẽ. Sed ubi sum ab Asyrio ꝑsuasus aduersus uos exercitũ ducere: in omne ueni periculũ. Et seruatus sum sane ullo malo accepto. At ne ꝑꝑ hæc qdẽ deũ icuso: cũ eni meipsũ nossem nõ satis ẽẽ: qui aduersus uos pugnarẽ tuto abiui una cum deo & ipse & mei. Nunc rursus & a præsentium diuitiarum delitiis insolentior factus, & ab iis, qui me rogabant: ut bellum gererem: & ab hominibus: quibus me donabãt: & ab hoibus, q mihi assentantes

tantes dicerent: si iperare uellē: futurę: ut omnibus in re
bus mihi parerēt: feramqꝫ hominū maxius. Huiusmōi tā
dē uerbis īflatus, ut oēs undiqꝫ reges belli prafectū me
legerūt: suscepi impiū: tanquā satis essem: q maxius fie
rē, certe meipsum ignorans, quod existimarē me satis ēē
q aduersus te bellū gererē: primū qde, quod ex diis im
moralibus genitus sis: dein quod ex regibus oriūdus: de
mū uero, quod abusqꝫ puero uirtutē exercueris. Maiorꝫ
aūt meorꝫ audio primū, q regnauit & regē simul fuisse
& liberum. Hæc igitur cū ignorarim: iure inqt optimo
poenam do. Verum nunc tandem cyre meipsū cogno
sco. Tu uero etiamne putas uerum dicturum Apollinē
me felicem fore: si meipsum noro? Te autem pro
pter hanc rem interrogo: quoniam mihi optime uideris
hoc ipsum nunc coniectare: potes.n. facere me felicē.
Et Cyrus respondit consiliū mihi da croese hac de re:
Ego.n. cogitās priorem tuam felicitatem, & misereor
tui: & credo tibi uxorem habendam, quam habes & fi
lias: Audio eim esse tibi & amicos, & famulos, & mensā
qua cū una uiuebatis. Pugnas uero tibi bellaqꝫ aufero.
Mediusfidius nihil igitur inqt croesus: Mihi tu adhuc cō
sulato respondere de mea felicitate: Ego enim tibi iam
dico, si hæc mihi feceris: quae dicis: hanc me, quam &
alii felicissimam uitam existimabant: & ego cum his
sentiebam: esse nunc etiam acturum. Et cyrus inquit
quis igitur est: qui habet hanc uitam beatam? Mea
uxor inquit o Cyre: Illa enim & bonarum, & molli
um, & laetarum omnium rerum aeque atque ego,
erat particeps. curarum uero, ut hæc forent: & bel
li & pugnae participes non erāt. Ita igitur tu quoqꝫ
parare me nunc uideris: quemadmodum ego illā q̃ma
xime omnium hominum amabam. Itaque mihi uideor
Apollini

Apollini debere alia munera. Cuius uerba Cyrus cum audisset: admiratus est animi eius tranquillitatem. Itaq; deinceps eum quacunq; ipse pergeret: ducebat: siue quod eum uisu cuiq; sibi esse existimaret: siue quod etiam tutius ita censeret. Et tum quidem ita quieti se dederũt, postridie uero Cyrus uocatis amicis & exercitus ducibus alios eorũ constituit: ut thesauros acciperent: aliis iussit: ut quascunq; pecunias Crœsus traderet: primũ diis immortalibus eligerent: quas magi ĩterpretarẽtur. Deinde alias pecunias, quas acciperent: eas ĩ arcis locatas, ĩplaustris ut portarent: quocunq; ipsi pergerẽt: ut ubi tempus foret: singuli caperent portionem suam. Et ii quidem hæc faciebant. At cyrus uocatis quibusdam ex præsentibus ministris, dicite mihi, inquit: Viditne uirum quisquam Abradatan: miror enim quod cum antea iret ad nos frequenter: nunc nusquam apparet. Ad quem respondit unus ex ministris: quoniam here ille non uiuit: sed mortuus est in pugna: cum in ægyptios currũ immisisset. Alii uero exceptis eius sodalibus ut aiũt: effugerũt: ubi globum uidissent ægyptiorum: Et nũc dicitur eius uxor mortuũ sustulisse, imposuisseq; in carpentũ: in quo ipsa uehebatur: atq; eum portauisse quendã hic in locum ad Pactolum flumen, feruntque eius spadones ac famulos fodere loculum mortuo, quodam in tumulo. Dicunt etiam eius uxorem humi sedere ornatam: quibus uirum ornarat: habere que caput eius ĩ genibus: Quibus cyrus auditis femur sane percussit: continuoque equo ascenso, assumptisq; equitibus mille: immisit ad luctum. Iussit præterea Gadatæ: & Gobryæ: ut quãtũ posset: acceptũ pulcherrimũ ornatum: ad uirum amicum ac bonum, qui diem obisset: transferret. Et q haberet armẽta sequentia & boues

& equos

& quos huic dixit : simulque pecudes multas agere, ubi cunque se esse audiret : quo ea Abradatæ immolarentur. At ubi uidit Abradatae uxorem humi sedere, ac mortuum iacere : & collachrymatus est propter dolorem : & ait, Heu o bona atque fidelis anima abis nunc nobis relictis, simulque eius dextrã capiebat : atq; manus mortui secuta est. Abscisa. n. mucrone fuerat ab ægyptiis : quod cyrus intutus multo etiam mæstior fuit. Et uxor Panthea eiulabatur, exceptaq; tum a cyro, & eã est manum osculata : & loco suo, ut fieri potuit : rursũ coaptauit : dixitq; : Et alia quidem cyre ita habent. Verum quid aspicere oportet. Et hæc inquit : scio illum propter me non minime passum esse, neq; fortasse minus propter teipsum Cyre : Nam & ego stulta multum sum eum hortata : ita faceret : ut tibi amicus appareret dignus memoratu, & idem ipse certo scio : non hoc cogitabat : ut mihi obtemperaret, sed ut aliqd faciẽs gratificaretur tibi : Et. n. ipse qdẽ, pbe diẽ obiuit : ego uero, quæ eum hortata sum : uiua assideo. Atque cyrus aliquantum temporis tacens collachrymauit. Dein ita est locutus : Verum hic o mulier pulcherrimũ finem habet : Nam diem obiit uictor. Tu uero hisce a me acceptis eum adornato. Aderant autem Gobryas Gadatasq; multum ferentes pulchrumque ornatum. Dein inquit scito, ne aliis quidem in rebus istum inhonoratum fore : sed etiam monumentum multi nostrũ pro dignitate in tumulum erigent : eique immolabantur quæcunq; par est uiro fortissimo. Neque tu etiam eris orbata : Nã ego te & pudiciciæ & omnis uirtutis gratia cum aliis in rebus honorabo : tum constituam : q te portet : quocunq; ipsa uolueris. Tu solum mihi declarato : ad quem uelis portari. Et Panthea inquit, uerum bono

animo

animo esto cyre , nequaquã tibi occultabo : ad quẽ ire uolo . Et cyrus hæc locutus , abiit, cõmiseratus & muli erẽ: q, tali uiro orbata esset :& uiꝝ: quod talẽ uxorẽ cũ reliqsset : nõ ãplius eã esset uisurus. At Panthea spado nibus quidẽ iussit : secederẽt: donec:inquit , hunc ego ꝓ uoluntate eiuler . Nutrici autem dixit:ut expectaret:ei que iussit : ut cum mortua esset : & sese & uirũ in uno uelaret uestimento . At nutrix cum multũ eam supplex precata esset : ne hoc faceret : posteaq̃ nihil perficeret uideretq; eam grauiter ferre & permoleste :flæns sedit: At Panthea acinace , quem gladium diu parauerat : seipsam iugulauit . Et imposito suo capite super uiri pectora mortua est . At nutrix & uociferabatur : & ue lauit ãbos : quẽadmodũ Panthea iusserat . At cyrus ut sensit mulieris opus: exterritus ad eã it :siqd auxilii pos set afferre . Sed spadones : quod factũ erat :intuiti,tres ut erãt : ipsi quoq; districtis acinacibus ibi se iugularũt stantes : ubi eos iusserat . Et hac tempestate hucusque monumentum spadonũ tumulatũ dicitur. Et in superio re columna uiri uxorisq; nomina inscripta ẽẽ dicũt syris litteris . Deorsum tris ẽẽ dicũt columnas : easq; sceptri ferorũ inscriptionem habere . At cyrus ut ad eam cla dem appropinquauit :& admiratus mulierẽ, & questus abiit . Et hoꝝ quidem pro dignitate diligentiam habu- it : ut consequerentur honesta omnia:& monumentum magnum surrexit in tumulum : ut perhibent . Exhinc cum seditiones inter caras ortæ essent: & hi inuicem bel lum facerent:ut qui habitarent in munitissimis castellis, utriq; Cyrum implorarũt . At Cyrus Sardibus ipse ma neus machinas fecit ; & arietes : ut eorum muros solo æquaret : qui parere nollent . Cadusium uirum persen & aliis in rebus neque insipientem neque in bellum ,

præterea

præterea admodum gratiosum : dato ei exercitu mittit in cariam : quo cum & cilices & cypri admodum impigre in expeditionem profecti sunt. Quapropter haud misit unquam persen satrapen , neque cilicum, neque cypriorum . Sed satis erant ei semper indigenæ reges. Tributum quidem capiebat: & expeditiones , cum opus esset : his iubebat. Cadusius autem acto agmine uenit in cariam: & ab utrisque caribus ad eum affuere : qui dicerēt se paratos esse: q eũ admitterent in oppida in detrimentum contrariæ factionis. At cadusius ad utrosque hæc faciebat , iustioraque aiebat hos dicere , cum utris cunque loqueretur : dicebatq; oportere aduersarios latere : quod ipsi sui amici essent : Ita enim fore , ut magis imparatos adoriretur aduersarios: rogabatque: ut fidem darent . Et cares quidem iurati sunt et sine dolo , se eos recipere in castella & ad cyri Persarumque utilitatem . Ipse quoq; iuratus est sine dolo in castella ire . & ob suscipientium bonũ . Hæc cum ambobus fecisset : clam utrisque eadem nocte pepigit : & hac ipsa nocte in castella insiliit : & amborum munimenta cepit. simulque facto die sedens in mediũ cũ exercitu uocauit utrorunque tempestiuos : ii uero intuti sese inuicem grauiter rem tulerunt , existimantes utrique se deceptos. Et cadusius quidem in hunc modum locutus est . Ego uobis o cares iuratus sum sine dolo ingredi in castella & propter bonum suscipientium . Siquidem igitur perdidero uestrum alterutros: puto ob carum ipsorum malum ingressus esse . Sin pacem uobis fecero ac securitatē: ut utriq; agrũ colatis : arbitror me uobis adēē pp uestrã utilitatem . Nunc decet ab hoc die & aice iuicē uos misceri , & sine ullo metu colere agrũ uestrũ , dareq; & accipere mutuo liberos. Quod si præter hæc qsq̃ uestrum

ſtrũ ĩiuriã tẽptet : hiſce & cyrus & nos hoſtes erimus. Exhinc portæ caſtelloꝝ apertæ ſunt : & uiæ plene ꝓfici ſcẽtiũ inuicẽ, refecti etiã campi cultoribus, feſtos dies publice agebant pacis ac læticiæ omnia erant plena. Per id temporis uenerunt a cyro nuncii rogantes ſiquid aut exercitus indigeret aut machinamentorum, Caduſius uero reſpondit præſenti etiam exercitu alio uti licere. ſimulque hæc dicens abduxit exercitum, praesidiis relictis in arcibus. At cares præcabantur eũ: ut maneret : qui ubi noluit : miserũt ad cyꝝ rogãtes : ut cadusiũ mitteret ſibi satrapẽ. Hoc tẽpore cyrus hyſtaspan misit cũ exercitu aduersus phrygiã : quæ adiacet helleſponto : Vbi uero cadusius uenit : ei iuſſit : exercitũ traduceret : qua hyſtaspas ꝓceſſerat : quo magis pareret hyſtaspæ : ſi audiſſent alium exercitũ aduẽtare. Igitur græci q ad mare incolũt : multis muneribus datis cõuenerũt intra caſtella barbaros non excipere, ſed tributũ ſoluere, & in expeditionem ire : quo cyrus iuberet. At phrygũ rex parabatur : ut multa caſtella cõtineret : minimeq; pararet. Atq; iuſſit ita. Sed ubi ab eo ductores defecerũt : ac ſolus relictus eſt : tandem in manus uenit hyſtaſpæ a cyro iudicãdus. Et hyſtaſpas relictis ualidis Perſaꝝ præſidiis in arcibus, abiit ſuos milites ſecũ ducens. ac phrygũ multos eqtes ſcutatos. At cyrus iuſſit caduſio : qui coiunctus hyſtaſpæ fuerat : ut hos phrygas, qui res suas legiſſent : armatos ageret : qui uero belligerare cupiſſent : his iuberet : ut ablatis equis & armis, oẽs se ſuditores ſequerentur. Et hi quidem hæc faciebãt. At Cyrus mouebat ex Sardibus ibi relicto magno peditum præſidio. habebatq; ſecum croeſũ : & multa agebat plauſtra multaꝝ & omnis generis pecuniaꝝ. Veniebat etiã crœſus ſcriptas habens pecunias :

nias : quæcunq; erant insingulis plaustris : scriptisque Cyro datis , hæc , inqt : habens Cyre noris : & qui tibi recte pecunias reddiderit : quas agit : & qui id minus : Ad quē cyrus respōdit : Ver tu quidē Croese pulchre facis : qui puideas . Mihi sane pecunias sūt acturi : qui etiā eas habere digni sūt . Quare si uel furati quid fue rit : sua furabūtur . Quæ simul dicens dedit ea scripta aicis ac pricipibus : quo scirent : tutores siue saluas eis redderēt pecunias : siue nō . Cyrus etiā lydos : quos intueretur ornatos & armis & equis & curribus: qque eni terētur facere oia : quæ putaret ipsi gratificari : hos du cebat armatos : quos uero ītuebatur nō libēter sequi : eo equos illis tradidit Persis: q primū una militarant. Arma uero cōcremauit , & hos quoq; coegit fundas ha bere , ac seq ,atq; inermes ois, q serui fuerāt :fundam coegit meditari . putās hoc genus armo ēē maxie ser uile : Nā una cū aliis uiribus fūditores si adsunt : ualde quādoq; psunt : ipsi uero soli ne oēs qdē fūditores ex pectēt paucos admodū obuios factos cū armis: qbus cō minus pugnatur . Cyrus aūt cū uia pcederet : qua itur babylona : subiugauit & phrygas : qui in magna sunt phrygia : subiugauit etiam cappadocas : & fecit Arabas mācipia: quo oium armis persa armauit eqtes nō pa ucioris quadragitamillibus. Multos itē equos captiuo oibus quoq; sociis tribuit . Venitq; ad babylona multos eqtes duces , p multosq; sagiptarios , iaculatoresq; , ac funditores innumeros . Cūq; ēēt ppe babylōa Cyrus : locauit circū urbē aciē uniuersam . Dein ipse equitauit circū urbē una cū amicis atq; tēpestiuis socio. Sed ubi muros intutus est :parabat ab urbe exercitū abducere cum trāsfuga quis egressus ait futu : ut hostes eū adorirentur : cum exercitum abduceret : Iis enim a muro

dipicientibus

despicientibus phalanx , inquit : uisa est imbecilla . Et
minime mirꝝ erat ita hēre: Nā cū circūdarēt murū: qui
multus ēēt: necesse erat phalāga nō admodū ēē cōfertā .
Hæc cyrus ubi audiuit : stās in mediū sui exercitus una
cū iis, quos circū se hēret: iussit militibus grauis armatu
ræ: ut ab utraq; sūmitate duplicātes phalāga abirēt præ-
ter stantem aciem : quousq; summitas utrinq; ad se ꝑ
ueniret & ad mediū ipsum . Sic igitur his facientibus , &
hi, q manebāt : cōtinuo redditi sunt audētiores : cū du-
plicati essent densitate aciei : & q abibāt : itidem magis
audebāt : Cōtinuo .n. q ex his manerēt : fuerunt aduer
sus hostes . cū uero ꝓficiscētes utrinq; summitates con
iunxerunt : constitere , ualidiores effecti, & qui abierāt
propter anteriores , & anteriores propter eos : qui po
steriores iam ēēnt . Duplicata aūt hoc pacto phalange
necesse est & primos & ultimos esse fortissimos , in me
dio uero ignauissimos esse positos . Ordoq; habens hoc
pacto & ad pugnādū uidebatur bene paratus ēē & ad mi
nime fugiendū . Equites uero ac uelites a cornibus fie
bāt propius principē semper : quāto phalāx duplicata
confertior fieret . Vbi uero ita callide dispositi sunt: abi
re pedē referētes: donec extra missila facti sunt : quæ a
muro torquebantur . Dein conuersi sunt , ac primum
paucis gressibus factis mutabatur ad clipeū : ac stabant
ad murꝝ respicientes. Et quo longius distarent : tāto ra
rius mutabātur . Sed ubi tuto ēē in loco uisi sunt : freq̄n
tes abibāt : donec ad tabernacula peruenerūt. At ubi ca
stramoetati sunt : Cyrus cōuocatis tēpestiuius ita locutus
est: Viri socii cucurrimus circū urbē. equidē quomō ca
pere qs possit: murōs adeo firmos altosq; pugnādo: mihi
uidere nō uideor . Sed quo plures hoies in urbe sūt : po
steaq̄ pugnatū nō exeūt : eo celerius posse famæ cape

illos puto

illos puto. Nisi igitur aliū quenq̄ modū hētis: quē dicatis: ita uiros obsidēdos ēē dico. Ad quē chrysantas respondit: At hoc flumen nonne per mediam urbē fluit. cuius latitudo est plusq̄ ad duo stadia? Ita mediusfidius inquit Gobryas, & ꝓfunditas tāta: ut ne duo qdē uiri alter super alteꝛ stātes, supra aquā emineāt. Itaq; urbs ualidior est flumine, quam muris. Et cyrus hæc, inqt: Chrysanta missa faciamus: quæcunq; uiribus nostris præstant. Dimetiri autem nos q̄ plurimū oportet partē cuiusq; nostrū atq; fossam fodere q̄ latissimam ꝓfundissimamq;: quo nobis paucissimis custodibus opus sit. Sic igitur dimēsus circum murum distans a flumine, quantum magnis propugnaculis in altum sublatis satis est: fodit hinc atq; inde a muro fossam peringentem: terramque aduersus seipsos iecit. Ac primum quidem turris ædificauit in flumine palmis fundatas longis non minus q̄ plettrum. Sūt. n. maiores natura q̄ tantæ lōgitudinis. Et. n. palmæ pressæ honore sursum curantur, quē admodum curui asini. Has igitur supposuit huius rei gratia: ut maxime uidetur paratus ad obsidendum: quo etiā si effugeret flumē in fossam: turris ipsas non tolleret. Erexit etiā asias turris super terram coniectam: quo essent q̄plurimæ custodiæ. & ii q̄ hæc faciebant. Qui uero hostes erāt in muro: deridebant obsidionē ut q res necessarias hērent plus q̄ uiginti annoꝛ. Hæc cyrus cū audisset: exercitū distribuit in partes duodeci: quo singulæ partes essēt custoditurae singulos anni menses. Rursusq; babylonii his auditis, multo etiā magis hæc deridebant, animo uolutantes: si phryges & lycii & Arabes, & cappadoces se custodierint. quos omnis existimabāt mitiore esse in se animo q̄ in persas. Ac iam fossæ effectæ erant. At cyrus quoniam audisset

eiusmodi

eiusmodi festum esse babylone : in quo babylonii omẽs uniuersam noctẽ bibunt : & lasciuis carminibus saltatio nibusq; idulgẽt : cũ primũ hac nocte tenebræ factæ sũt acceptis multis hõibus aperuit fossas : quæ tendebãt ad flumen : quod ubi factum est : aqua in fossas nocte cõ cessit. Alueus autem fluminis, qui tendebat per urbẽ : redditus est hominibus permeabilis. Vt aũt quod ad flumen attinet : ita paratum est. Iussit cyrus persis militũ tribunis, & peditum & equitum : ut ad se adessẽt agentes ordinem millenarium binis : utq; alii socii ad ho rum caudam sequerentur, quemadmodũ ãtea instru cti. Quare hi aderant. At cyrus cum imposuisset in flu minis aridum ministros & pedites & equites : iussit : ex plorarent : an solũ fluminis incessũ pateretur. Quod ubi pati posse nunciarũt : hic peditũ equitumq; duci bus conuocatis talia uerba facit : Viri amicissimi poste aq̃ flumen nobis in urbem uiã cõcedit : iã intro audẽter ingrediãur, nihil prorsus metuẽtes, animo sane repeten tes aduersus quos nunc pergimus : illos esse : quos ipsi cum & socios auxilio haberent : & uigilantis omnis & so brios & armatos instructosq; uicimus : Nunc autem ea mus aduersus eos : quo tempore multi horum dormiunt, multi ebrii sunt : omnes etiam imparati. Cum uero etiã senserit nos intus esse : multo quoque magis quam nunc futuri sunt inutiles : quoniam erunt exanimati. Quod siquis hoc cogitat, quod iã dicitur : formidabile ẽẽ in ur bem intrantis ne ĩ tecta illi ascẽdẽtes hic indeq; feriant : hoc maxime audete : Siqui eni ascẽderint super ædes : sociũ habemus deũ uulcanũ. Eorũ autem uestibula sunt crematu facillima : Valuæ enim ex palma fabricatæ sunt bitumi neq; tinctæ subadusto. Nos aũt rursus fa cem habemus : Quæ celeriter admodũ ignem pariet :

multum

multum etiam picis ac stuppæ: quæ multam flamam in uitant. Itaque necesse fuerit: ut aut quãprimum fugi ant ab ædibus: aut quãprimum comburantur. Sed agi te arma capite. Et uobis una cum diis immortalibus sũ dux futurus. Vos autem Gadata Gobryaque uias ostẽ dite: nostis enim. Cum uero intus fuerimus: quãcelerri me ducite ad ædis regias. Atqui dixerunt: q̃ erant cũ Gobrya: nihil mirandum fuerit: Nam ipsius regiæ por tæ ne clausæ quidem sunt, ut in ebrietatis intemperan tiæque festo: ita enim uniuersa uidetur urbs esse hac nocte. Incidemus autem in uigiles ante fores: Sunt.n. semper constituti. Nõ negligẽdũ eni ẽ inquit cyrus, sed eundũ: quo imparatos quãmaxime eos uiros offen damus. Vbi haec dicta sunt: pergebant. Occurrentes ue ro alii percussi interibant: alii rursus intro fugiebant: alii clamabant. Qui uero erant cum Gobrya: una cũ his clamabant: tanquã etiam ipsi ebrii essent & incon tinentes, euntesque q̃ poterãt: celerrime, uenerũt ad re gias ædis. Et qui erãt cum Gobrya Gadataque constitu ti: regiae portas clausas iueniunt. Qui uero aduersus ui giles fuerant constituti: in eos irruunt bibentis ad mul tam lucem: eisque continuo hostiliter usi sunt. Vbi autem clamor & strepitus factus est: & qui intus e rant: tumultum sensissent: rege iubente, ut quid res ea esset: specularentur: excurrunt quidam: portasque aperiunt. Qui uero erant cum Cadata: ut uiderunt portas patefactas: in eas irruũt: illosque seq̃ntes ac pcu tientes, qui refugiebant intro: ad regem ueniunt: quẽ iam stantem districto acinace, quem habebat: inueni unt. Et hunc sane milites multi, qui essent cũ Gadata & gobrya e medio sustulerunt. His etiã ĩterfectis: qui cum eo erãt: cum alius aliquid obiiceret: alius fugeret: alius

repugnaret

repugnaret: cui posset. At cyrus dimisit equitum ordines per uias: iussitque: quos offenderent extra: eos interimerent. Qui autem syrice loqui scirent: ut intus domi manerent: omnibus proclamarent: Quod siquis extra caperetur: plecteretur morte. Et hi quidem hæc faciebant. At Gadatas ac Gobryas uenerunt: deosq; primum adorarunt: quod de rege nefario cepissent ultionem: dein Cyri manus ac pedes exosculabantur, multum simul præ gaudio lachrymantes atq; gestientes. Vbi aũt dies factus e: & hi, q arces hẽbant: senserunt & urbẽ captam esse & regem mortuum: arcis etiam tradiderũt At cyrus arcis quidem continuo accipiebat: in easque & præsidii præfectos & præsidium iterũ mittebat. Mortuos autem sepelire necessariis permisit: iussitq; præcõibus: ꝓclamaret: ut babylõii oẽs arma deferrent. Vbi uero in ædibus arma offenderentur: iussit ut omnes intus interimerentur. Illi igitur ea detulerunt. Quæ Cyrus in arcis deposuit: quo parata essent: siquid unquam illis utendum esset: Quæ ubi gesta sunt: primum magos uocauit ac iussit: ut ex urbe bello capta spolioꝶ primitias diis immortalibus: & delubra eligerent. Exhic & ædes distribuebat: & principia his: quo existiabat participes esse rerum gestaꝶ. Et ita distribuebat: ut optime ab optimatibus est decretum. Quod siquis uissus esset minus habere: iubebat: is ad se iret: ac doceret. Babyloniis autem pronunciauit: ut terram colerẽt: tributaq; deferrent: atq; his obsequerentur: quibus singuli ipsorum dati essent: quibus etiam iussit: ut persas, & eos quibus cum res communis esset, & socios, quicunque. apud se manere decreuissent: ut heros, qbus obtigissẽt: alloqrẽtur: atq; salutarẽt. Exhic cupiẽs cyrus iam pari etiã ipse, ut regem decere existimabat: ratus ẽ hoc

facere

facere oportere una cum amicorum sententia: quo mi nima cũ iuidia & rarus appareret & uenerabilis. Quã quidem rem ita molitus est. Vt primum dies illuxit: quo in loco putaret esse aptissimum: admittebat: qui loqui aliquid uellet: quem dato responso dimittebat. Quod homines ut nouerunt: uenere multitudine in finita. Vrgentiumque adire & conatus multus erat & pugna, ministri autẽ q̃ poterant habito discrimine eis aditum permittebant. cumque aliquis ex amicis ui deretur turbam urgere: Cyrus protensa manu eos accersebat: ac dicebat ita: Viri amici expectate: do nec uulgus extrudamus: dein per quietem congredie mur. Et amici quidem expectabant: at uulgus magis magisque affluebat: donec prius uespera anteuertit: q̃ ipse cum amicis posset per otium congredi. Igitur cyrus sic ait: Nunc uiri sane tempus est soluendi. cras autem itote mane: Etenim quiddam uolo uobiscum differere: quæ amici audientes, libenter abierunt & cursim: cũ dedissent poenam a rebus omnibus necessariis. Et um quidem ita sopno se dedere. Postridie uero cyrus af fuit in eundem locum: quem multo maior hominum multitudo circunstetit, eum adire uolentium. multo que ii prius quam amici affuere. Cyrus uero cum ma gnum constituisset circulum spiculatorum persarum: iussit: nemo alius præteriret, q̃ & amici & principes tũ persarum tum sociorum: qui ut cõuenerũt: i hunc modum ad eos locutus est. Viri amici ac socii deos quidem immortalis incusare minime possimus: quod minus in hanc diem egerimus omnia pro nostris optatis. Quod si huiusmodi erit res magnas gerere: quo fieri nõ possit: ut neq; solus q̃s uacet: neq; lætatur cũ amicis: ego

ego sāe hanc felicitatē ualere iubeo. Cogitarē.n.& heri udelicet cum mane coepissemus adeuntis audire: nō de siuimus ante uesperam:& nūc uidete hosce & alios plu ris, q̄ heri: q adsunt nobis negotia præbituri. Siquis igi tur sese hisce subiiciet: consydero futurum: ut minimā mei partem uobis faciam, & minimam quoque mihi uestrum. Ipsius autum mei certo scio: ut nulla oīo pars sit futura. Præterea aliam etiam rem ridiculam uideo: Ego enim certe affectus sum uobis: uti par est. Horū uero circunstantium aut ullum, aut neminem noui. Et ii tamen omnes parati sunt: ut si urgendo uos uincant: prius quam uos a me, quæ uolunt: consequantur. Ego autem dignos rear hos uiros talis: siqua ī re mei qs īdige at ut uos colāt amicos meos, uosq; ut se adducatis. roget Fortasse qs dicat: Quomō igitur nō ita initio me paui Sed præstabam potius me in mediū? Quoniam intelli gebā res bellicas esse eiusmodi quod non deceat, princi pē esse inferiorem, neque intelligēdo, quæ oportet: ne que gerendo, quæ tempus sit gerere: Nam si imperato res uideant raros homines: existimabam multa eos præ terire: quæ gerenda sunt. Nunc uero posteaquam la boriosissimmum bellum cessauit: uidetur mihi dignū ēē ut animus meus quietem aliquam consequatur. Quare perinde quasi ambigente me, quid sim facturus: quo & nostrae & alioꝝ res, q nobis debent curæ esse: pulchre habeant: consulat: quod quisque uidet maxime con ducibile. Cyro ita locuto, surrexit post cum Artabazus is: q oli se dixerat cōsanguieū: ac dixit: pfecto ppulchre fecisti cyre hūc sermonē aggressus: Ego.n. cū iuuenis ad modū ad huc ēēs: ītio cupiebā tibi amicus fieri. Te aūt uidēs minie īdigere mei, te adire sū ueritus. Cū aūt olim etiā me rogasses: ut alacriter ad medos, quæ cyaxares dixerat

dixerat nunciarem:cōsyderabā,si iis tibi in rebus alacri
ter essem adiutor:fore:ut & familiaris tibi essem:& dis
serere tecum possem: quantum uellem temporis. At
que illa quidem ita a me acta sunt: ut abs te laudarer.
Post hoc hyrcanii quidem primi nobis amici facti sunt:
quod admodum sociorum indigeremus. Itaque solum
propter nostram in te dilectionem non inte atcellas eos
circūferebamus. Postea uero ubi castra hostiū capta sūt
non tibi licebat:ut arbitror:erga me otiū hēre. Et ego ti
bi ignoscebam. Deī gobryas factus est nobis amicus,id
quod ego gaudebā:& item gadatas. Itaq; labor erat:ut
tui particeps fierem. posteaquam sacæ & cadusii i soci
etatem recepti sunt:his erat obsequendum. Et eīm hi tibi
obsequebantur. Vbi autem eo reuertimus. unde mo
ueramus: intuens te habere circum & equos & Cur
rus & machinas. Putabam eum ab hac re tibi otium da
retur: tum etiam erga me otiosum te futurum. Atq
ut formidabilis nuncius est allatus de omnium hominū
aduersus nos conspiratione:intelligebam hæc esse maxi
ma; quæ si feliciter haberent: iam bene uidebar nosse
multam tibi futurā copiam mei tuiq; congressus. Atque
nunc tandē tum uicimus magnam pugnam: tum Sardis
Croesumque famulum habemus: & babylona cepimus
omniaque subiugauimus. Et solē testor: ego heri nisi mul
tos pugnis cecidissē:te adire nō poterā. Et ubi quidem
dextra me apprændisti:& apud te manere iussisti: nā cō
spicuus eram:quod tecū sine cybo & sine potu diē egi.
Nūc igitur sicubi erit: ut digniores pluirmā tui hēant:
ptē bene ē. Sin mius,rursus ego nūciabo uerbis tuis: ut
oēs abs te abeāt exceptis nobis:q ab iitio usq; āici sumus.
Ad idq;& cyrus q risit.& alii multi. At chryisātas qdem
psas surgēs ita locutus ē: Verū ātea cyre ut decebat i me
dium

esse cōtentos maxie apud se uitam agere. Acepit aūt ex his speculatores decemmillia: qui noctu diesq; circū regiam custodirent: cum intus otium ageret: Cum uero exiret: hinc indeque istructi pergerent. Ratus præterea sufficientis custodes totius babylonis esse oportere, siue ipse i urbe eēt: siue pegre pficisceretur: cōstituit ēt baby lone præsidiariorum satis: quibus iussit mercedem da ri a babylonis: qppe quos uellet maxime imbelles red dere: quo & humillimi essēt, & maxime subiecti. Hæc igitur custodia & circa ipsū & babylone p id tēpus con stituta, nunc etiā eodē modo perdurat. Cōsyderās rur sus quo pacto & omne coutineretur iperiū: & aliud itē adderetur: existimauit hosce stipendarios non tanto ēē subditis melioris quanto paucioris. bonos autem ui ros cognoscebat continēdos esse: qui una cū diis imorta libus uictoriam præstitissent: & curandū esse: ut perfice rent exercitationem uirtutis: qbus ne iubere uideretur sed cognoscētes ipsi hæc ēē optia, ita & pseuerarēt: & cu rarēt uirtutis opus: collegit homotimos, & ois, quotquot erant: tempestiuos: quique utilissimi ei uisi sunt parti cipes esse & laborum & bonorum. Hi ubi conuene rant in hunc modum est locutus: Viri amici atque so cii diis quidē immortalibus magna ē gratia q, dederit no bis ea cōseq: qbus putauimus ēē nos dignos: Nūc &.n. habemus & solū multum & bonum: Et qui hoc colētes nos alent. Habemus etiam ædis, & in his apparatus ne que uestrum quisq̄ hæc habens existimet aliena se habe re: Lex est enim inter ois hoines perpetua: quādo bel ligerātium urbis capta fuerit: causa eorꝝ ēē, qui cepe rint: & corpora eorꝝ, qui in urbe sunt: & pecunias. nullo modo iniuste possidebitis: quodcunq; possideatis, Sed pro humanitate non abstuleritis: siquid habere eos

sinitis:

finitis : Equidē hoc ego exhinc ita sentio. Quod si uer temur ad pigriciam improborūq; hominū uoluntatem : qui arbitrātur laborare ēē ærumnosissimū, & uitā sine labore agitare uoluptatē existere : ego nos affirmo celeriter nobisipsis minimi ēē faciūdos : ac fore : ut cito priuemur bonis oībus : Nihil enī ad pfectionē sufficit fieri bonos uiros : nisi quis usq; ad finē curet in bonitate perseuerare. Sed queadmodū aliæ artes ubi neglectæ sunt : minoris precii fiūt : & corpora ipsa bene habentia cū quis ea remittit ad inertiā : male rursus hēant : ita & tēperātia, & cōtinētia, & robur, cū quis eo℞ exercitatiōem relaxarit : hinc malignitatem iterum uertitur. Nullomodo igitur negligēdū ē, neq; pcedendū uobis ad subitā uoluptatē. Magnū. n. opus ēē existimo uel pricipiū agere, multo etiā maius q̄ icœperit : id tueri. Nā incipere sæpe illius fuit : q̄ præstiterit audaciā solū. Sed cōtinere : quod cœperit : nō etiā hoc sine temperantia, nō sine cōtinētia non sine multa diligētia fit. Quæ nūc cognoscētibus nobis longe magis uirtus est exercenda, q̄ prius i his bonis adipiscēdis : cū nō simus nescii, quando plura qs habeat : tū plurimos & inuidere illi & insidiari, & hostis fieri : maxīe si ab inuitis & possessiones & seruos habeat : ut nos hēmus. Atq; deos quidē putandū est nobiscū fore : Nō. n. īsidiis usi hæc iiustē possidemus Sed in sidiis appetiti ultiōem cepimus. Quod aūt optimū sit nobisipsis posthac : parandū ē. Hoc aūt ē : ut q̄ meliores sunt : eos dignos existimēus : q̄ subditis imperent. Aestus igitur, ac frigoris, & cybo℞, & potuū, & laboris, & sopni necesse ē seruis etiā patrē facere. Sed quo℞ eos participes facimus : in his enitēdum est : ut præcipue meliores, q̄ ipsi ēē apareamus. Scietiæ uero militaris meditationisq; hi oīno participes faciundi non sunt :

ſunt : quos & oparios noſtros & tributarios uolumus poſſidere. Sed eos debemus hiſce exercitatioibus præſtare ,nõ ignari deos hoinibus demõſtraſſe hæc libertatis felicitatiſq; iſtrumẽta. Et quẽadmodũ illis arma abſtulimus : ita nosipſos oportet ſine armis nunq̃ ẽẽ: cũ bene nouerimus ,qbus arma ſunt sẽper ,pxime : hiſce familiariſſima etiã ẽẽ :quæcunq; uelit .Quod ſi quiſq̃ talia cogitat :qd igitur nobis ,pdeſt peregiſſe: quæ cupiebamus ſi etiã opus fuerit tolerare & fameſcendo ,& ſitiẽdo , & curãdo , & faciendo : illud ſane ſciendũ ẽ eo bona maiorẽ afferre lætitiã : quo magis q̃s labore ãtecedẽte ad ea pueniat. Labores .n. obſoniũ ſunt bonis uiris : Nam ſiquis nulla re egeat: nihil a deo paretur sũtptuoſe: ut ſuaue ſit. Quod ſi hæc nobis parauit numẽ :quæ homines cupiũt maxime : & aliq̃s, quo ſuauiora uideantur : hæc parabit ſibi , uir huiuſmodi tanto plus habiturus earum rerum , quibus uita eget :ut in fame ſuauiſſimos ſit cybos conſecuturus : & in ſiti ſuauiſſimis potibus perfructurus , & cum eſt opus quiete : ſuauiſſime quieturus Quapp dico nunc nos decere intẽdere ad probitatẽm: quo tũ bonis q̃ optie & q̃ſuauiſſime perfructuri ſimus : tũ eius ſimus impiti : quod eſt oium moleſtiſſimũ : Nõ enim ita moleſtũ eſt bona non habuiſſe , q̃ hũc q bona habuerit : iis priuari permoleſtũ . Cogitate etiã illud : qua poſſimus iduci cauſa : ut ſimus peiores : q̃ ãtea fuerimus . Vtrũ quoniam iperamus ? At nequaq̃ certe conuenit eſſe principem q̃ ſubditos improbiorem . an quõniã nũc uidemur feliciores eſſe ,q̃ prius ? Paſtea dicet aliquis uitiũ felicitatis tutelã gerere . Nũ quoniam ſeruos adepti ſumus: i hos animaduertemus.ſi improbi fuerit? At qd cõuenit : ut q im,pbus ſit. ,ppter iprobitatẽ aut ignauiã alios puniat ? Vobiſcũ præterea hoc aio

uolũtate parasse nos multos alere. & nostrarum domorũ & corporum custodes. Sed qui turpius non sit: si putabimus spiculatorẽ cõsequi ad salutẽ nostrã: ipsi aũt nobis ipsis spiculatores nõ erimus? Atq bene oportet nosse nõ esse aliã custodiã talẽ: qualis si ipse quisq̃ honestus bonusq; sit. hoc .n. cõsequatur: oportet. Ei uero q uirtute caret: neq; aliud quicq̃ decet pulchre ẽẽ. Quid igitur censeo ẽẽ faciũdum, & ubi uirtutẽ exercendam, & ubi meditandũ? Nihil noui dicam o uiri amicissimi. Sed quẽadmodũ inter persas homotimi in principiis degunt: ita affirmo uos oportere, cũ hic estis: homotimos oĩs exercere: quæ illic etiã exercebatis: & cũ me uidetis consyderate parentes: si degero eorũ diligentiã habens: quæ oportet. Ego uos quoq; consyderans intuebor. & quoscũq; uideã honestis rebus bonisq; studere: hos equidẽ honoribus prosequar. At filios quoq; q cunq; nobis nascũtur: hic istituamus: Ita .n. & ipsi meliores futuri simus: si uelimus præbere nosmetipsos liberis nostris q̃optima exempla: & liberi ipsi nec etiã, si uelint: facile fiant improbi: quippe qui nihil turpe neq; uideant: neq; audiant. & in studiis honestatis bonitatisque uersentur.

XENOPHONTIS DE CYRI PAEDIA LIBER

O C T A V V S.

c Yrus quidem ita locutus est. Chrysantas uero post eũ surgens in hũcmodũ orõem habuit: Verũ ego uiri sæpenumero etiã alias cogitaui bonum principẽ nihilo differre a bono patre: Nã & parentes filiis

prouident

prouident: ut bona his nunquam sint defutura. Et Cyrus uidetur mihi nunc ea nobis consulere a quibus maxime in felicitate possimus ad ultimum usq; finem perseuerare. Quod autem mihi uidetur minus, q̃ oportu erat: ostendisse: hoc ego iis enitar ostẽdere: q ignorãt: Cogitate.n. & quæ urbs hostilis capta sit ab obedire nolentibus: & quæ amica ab iis q parere nolit: seruata sit: quæ etiã obediẽtiã nõ præstãtiũ sit acies uictoriã consecuta: Quo aũt pacto magis homines uincantur in pugna: q̃ ubi ceperint priuatim quisq; de sua salute cõsultare: Quod etiã aliud bonũ præstetur ab iis: q melioribus non parent: Quæ urbes legitie habitẽtur: uel quæ domus seruentur: quo pacto naues, quo opus sit: perueniant: Nos uero quæ hoc tẽpore habemus: bona ob quam rẽ aliã magis adepti sumus, q̃ ob præstitam obedientiam principi: Propter hoc.n. & noctu & die tum quamprimũ uenimus: quo oportuit: tum frequentes principem sequentẽs nullo utebamur otio: queq; iussa erant: eorum nihil semiperfectum linquebamus. Si igitur principi obedire maximum apparet esse bonum ad bona adipiscenda: ita uobis exploratum esse debet: quod etiam idem hoc ad seruandum quæ oportet: maximum est bonum. Et antea quidem multi nobis imperabant, at imperabamus nemini. Nunc uero ita parati estis: quod imperatis, alii quidem pluribus, alii uero pauciotibus. Queãdmodũ igitur ipsi dignũ ẽẽ existimatis uestris subditis impare: ita etiã nos iis pareamus: quibus decet. Tantum aũt inter nos decet seruosq; interesse: quantum serui ipsi inuiti heris ministrant. Nobis aũt q dignũ putamus libertate uti: ultro faciundũ est: quod plurimi uidetur æstimandũ. Inuenietis quoque, ubi sine unius principatus urbs habitatur: quæ maxĩe

uult parerere

uult parere principibus : hāc minime ab hostibus ad o
bœdiēdū cogi. Adsimus igitur : ut cyrus iubet : ad hoc
principiū. & ea exerceamus : per quæ maxie cōtinere
poterimus : quæ oportet. atq; præstemus nos ipsos : ut
Cyrus utatur : ad quodcūq; opus sit : Et eni ñe hoc qdē
latere nos debet, nullo modo Cyrum inuenire posse :
quod propter suum bonum nobis usurus sit, non autem
propter uestrū : quoniam eadem nobis conducunt : &
iidem nobis sunt hostes, Posteaq̄ chrysantas hæc locu-
tus est : ita etiam alii multi surrexerunt & persæ & socii
eadē cōsentientes, Decretūq; ē : ut uiri optimates sēper
adēēnt ad ianuas : seq; utēdos præberēt : ad qdquid cyrus
uellet donec eos dimitteret. Et quēadmodū tū ē decretū
ita hoc etiā : tempore ii faciunt : qui in asia sub regibus
sunt constituti. celebrant principium ianuas. Sicuti
uero demōstratum est in oratione cyrum cōstituisse ad
custodiendū principatū sibi & persis : hæc item reges,
qui post illū secuti sunt : legitima hac quoq; tempestate
obseruant. Et haec quoq; ita habent : quemadmodum
item alia : quando princeps melior sit : puriora iura cō
stituit : quando uero deterior : nequiora. Ibant igitur
ad Cyri ianuas uiri optimates cum equis & lanceis pro
communi consensu optimorū uirorum omnium : qui im
perium subiugarant. Cyrus uero ad alia quidem consti
tuit alios : qui diligntiam haberent, Erātque ei & cen
suum suspectores. & datores sumptuum. & operam
præfecti. & custodes possessionum. & rerum necessa
riaꝝ ad uictum qui curam gererent. Atque equorum
item. & canum illos constituit diligentiam habere : quos
existimabat reddituros hæc pecora ad usum suum quā-
optima. Quos uero putabat ad suæ felicitatis custodiā
habendos : ut hi q̄ optimi forent : minime rei huius dili-
gentiam

gentiam aliis imperauit. Sed hoc suum esse putabat officium: sciebat enim si quando pugnandũ eẽt: ex his ẽẽ sibi legendos: & q interessent: & q præessent: quibus cum maxima sunt pericula. Et centuriones quoque peditumque & equitum norat ex his esse constituendos. Quod sicubi sine sese ducibus opus esset: sciebat illos ex hisce mittendos esse. Sciebat etiam quibusdam horũ utendũ ẽẽ custodibus ac satrapis & urbiũ & omniũ gentium: Ac itẽ oratores quosdã ex his mitti oportere id quod ducebat in maximis ẽẽ rebus ad ea sic bello consequenda: qbus egerẽt. Quare ubi nõ essẽt hi qualis oportet: ex quibus maxie ac plurimæ res forent gerendæ: futurum censebat: ut res suæ male haberent. Sin hi essent: qualis oporteret: putabat omnia pulchra fore. Itaq; ita sentiens in hanc diligentiam accingebatur. Arbitrabatur præterea eadem uirtutis exercitationem sibi quoque esse debere: Non enim existimabat fieri posse, ubi ipse minus foret: qualem deceret: ut alios incitaret ad illustris bonasque actiones: Hæc ubi cogitauisset: putauit primum otio opus esse: si uellet diligẽtiam habere rerum optimarum: Itaque ut census negligeret: putabat haudquaquã fieri posse: quippe qui prouideret multã necessario faciundã ẽẽ impensam in magnũ imperiũ, præterea cũ multæ essent possessiones: si uellet ipse circa hasce uersari semper: sciebat multam sibi futuram occupationem ĩ adhibenda diligentia circa omnium salutem. Itaq; sic consyderans quo & res familiares recte haberẽt: & ipse foret otiosus: excogitauit quodãmodo ordinẽ rei militaris. Nã ut frequẽtius decuriones decuriarum curam habent. & manipulorũ ductores decurionũ, & millenarii manipularium ductorum, & qui decem millibns praesunt: millenariorum:

rum :Et hoc pacto nemo negligitur:ne si admodum multa quidem sint dena hominum millia :Cumque dux uelit uti ad aliquid agendum exercitu : satis est : si iis præcipiat : qui singulis denis millibus sunt præfecti. Vt igitur hæc habēt hoc pacto.sic etiam cyrus summatim complexus est domesticas actiōes: Itaque ei cū paucis loqui opus erat : quo neque res domesticas neglectui habere Et ex hinc maius ei otium erat quam alii : qui unam domum , & unam curaret nauim . Quare cum ita cyrus res suas domesticas constituisset : docuit etiam suos milites : ut hoc ipsi ordine uterentur . Sic igitur otium & sibi parauit & militibus suis : Cœpit enim instruere : cuiusmodi familiaris suos esse oportet . Primum quot quot satis ali possent: aliis agriculturæ studebimus : hos ce , nisi adessent ad ianuas : requirebat , ratus fore : ut qui adessent : ii nollēt neq; malū , neq; turpe aliquid agere : tū quoniā essent apud principem : tum quia nosset a uiris præstantissimis uideri : quid agerent : Qui autē non adessent : hos arbitrabatur uel ob incōtinētiam ab esse , uel ob iniusticiam , uel ob negligētiam . Quare hoc ratus cogebat huiusmodi uiros adesse:quoniā iuberet : qui apud se esset maxime amicus: huic liceret eius bona recipere : qui non adesset : ac dicere sua capere. Cū igitur hoc fieret : ueniebat continuo ii , quibus bona ablata eēnt : tanq̄ affecti iniuria . At cyrus quidē diu huiusmodi uiris audiēdis non attēdebat :quos ubi audisset, disceptationē diiudicare in multum tēporis differebat, quæ faciens arbitrabatur eos assuefacere ad praestādū obsequm , minusq; sibi fore inimicos: q̄ si ipse cœgisset per animaduersionē adeē . Vt igitur adessēt : unns ei hic erat docendi modus . alius uero : quo præsentibus imperabat : & quæ facillima essent : & quæ maxime fru-ctuosa

ctuosa. Alius aũt: quo nihil unq̃ absentibus tribuebat, sed maximus necessitatis his erat modus: si horũ nemi nem exaudiret: cuius bona, quæ abstulerat: alii dedis set: quẽ putaret sibi tempestiue adẽẽ posse. Et ita utilis ei amicus pro inutili reddebatur. Requirit etiam qui nunc rex est: siquis eorũ absit: quos adesse conuenit. Qui ergo minus adessent: ita iis cyrus aduersabatur. Qui uero seipsos præberent: eos putauit maxime ad res præclaras & bonas posse incitari: Quoniam exi-stimabat ita iure in illos imperium gerere si operã da ret: ut subditis declararet se omnium esse uirtute or-natissimum: sentire enim uidebatur etiam propter scri ptas leges homines fieri melioris. At hominum princi pem ratus est uidentem legẽ ẽẽ hoĩbus: quõiã satis est: q & moderetur: & uideat: puniatque delinquentem. Ita igitur sentiens, primum quidem seipsum hoc tempore ostendebat studere magis diuinis rebus: quoniam esset felicior. Et tum primum magi cõstituti sunt. & laudes semper, simul ac dies illucesceret: cãebat ad deos: & sin gulis diebus iis diis sacra faciebat: quibus magi dicerẽt. Sic igitur quæ tum constituta sunt: hac etiam tempesta te perdurãt apud eũ semper: q rex est. Itaque his in re bus primum imitabantur eum alii itẽ persæ, rati se quo que felicioris fore: si deos colerent: quẽadmodũ is: q & felicissimus esset & principes: Quae facientes exi stimabant se cyro rẽ gratissimã facere. At ille suorum pietatem sibi etiam conducere arbitrabatur: quippe qui putaret quemadmodum qui nauigationem eligunt cum piis potius eligere solere, quam cum iis homi nibus: qui impie aliquid uideantur ꝑpetrasse. Ad hæc se cum animo reputabat, si omnes sui familiares pii essent

in deum

8

in deum: minus eos uelle & inuicem & aduersus seipsũ nefarri quicquam facere, ratus se beneficum esse erga familiaris: Liquidum praeterea hoc faciens se plurimi ducere: quod neminem neque amicum neque socium afficeret iniuria, sed ius ipsum uæhementer intuens, magis etiam alios a turpi quæstu abstinere arbitrabatur: per iusticiam uero locupletari uelle. Atque pudore existimabat magis omnes affici: si ipse ostenderet ita sibi omnis pudori esse: neque dicere neque facere turpe aliquid auderet. Hoc autem ex hac re ita fore cogitabat: quod non principem solum uerum etiam eos, quos minime timent magis pudentis, quam impudentis homines uerentur. Et mulieres item quascunque pudentis senserint: magis etiam qui eas uidẽt pudori habere uolunt. Et obœdire quoque ita rebatur maxime permanere in suis posse: si manifesto magis eos honoraret: qui sine excusatione obœdirent: quam qui maximas etiam laboriosissimasque uirtutes præstare uideretur. Hoc autem & sentire ita & facere perseuerabat. Cumque suiipsius temperantiam ostenderet: faciebat: ut eam magis omnes exercerent: Cum enim uideant homines, cui maxime licet uti contumelia: hunc uiuere temperanter: ita magis imbecilliores ipsi nulla uti contumelia uideri uolunt. At pudorem & tẽperantiam hac ratione diuidebat: quod pudentes quae turpia sunt: in propatulo fugerent: temperantes uero ac pudici etiã in obscuro. Et continẽtiã hoc pacto maxĩe arbitrabatur exercendam: si sese ipse ostẽderet minime p subitas uoluptates abstrahi a bonis actionibus, sed potius laborẽ suscipe primũ una cũ honestate uelle sese q̃ uoluptates. Ergo Cyrus cum talis ẽẽt: facit: ut in foribus multa ẽẽt deterioꝝ modestia cedentinm melioribus

multus

Temperantia C[illegible]

D[illegible]ria inter pudorẽ et temperãtiam

multus etiam pudor atque decorum, inuicem. Insuper etiam cognosceres illic neminem neque irasci clamore, neque gaudere risu per contumeliam. Sed si eos uideres: uero existimares uiuere decore. Res igitur huiusmodi facientesque uidentesque degebant in foribus. Praeterea bellicae exercitatiōis gratia eos ad uenationē educebat: qbus hæc exercēda existiabat. Hāc exercitationē rer̨ bellicar̨ ēē oio ratus optimā eqstris aūt uerissimā. Hæc.n. in omnifariā locis equitātes maxie ostēdit: quoniam insequi oporteat feras fugientis. & hæc item reddit ab equis maxime agi is ad obœdiēdum opus: quōiam capiantur & cupiditate & honoris studio, & hic et maxime familiaris assuefaciebat ad ferendam & continentiam, & labores, & frigora, & calores, & famē, ac siti. Atq; hoc etiam tēpore rex ac regis familiares hæc assidue faciunt. Quod igitur existiaret nemīnē iperare decere: qui melior subditis non esset: & ex antedictis omnibus patet: & quoniam ita suos exercens, multo etiam magis ipse exercebat & continentiam & bellicas artis meditationesque: Et enim ad uenationem alios educebat: quando aliqua manendi necessitas non esset. At ipse in necessitate quoque domi uenabatur eas feras: quae in hortis alebantur. Atque ipse nunquam ante q̄ sudasset: cænam capiebat: nec eqs priusq̄ essent exercitati: pabulum iniiciebat: Quin etiā ad hāc uenationem inuitabat sceptriferos suos. Itaque longe ipse ī omnibus honestis operibus excellebat: longe etiam sui præstabat ob exercitationem assiduam. Et de se quidem tale praebebat exemplum. Praeterea alios quoque & muneribus & magistratibus, & cōsessibus & omnibus donabat honoribus: quos maxime intueretur, quae honesta sunt: sequi. Itaque multam omnibus iniiciebat

8

ciebat ambitionem : quo quisque Cyro optimus uidere tur. insuper de cyro uidemur didicisse: quod non hac re solum decere existimabat princeps subditis præsta re : quod iis forent meliores : Sed etiam existimabat opus esse : ut ornatu corporis eos allicerent. Itaq; eligit stolam medicam & ipse ferre: & ut familiares ea indue rentur: persuasit. Hæc enim uisa est ei occultare : siquis defectum aliquem haberet in corpore : Præterea ea in dutos & pulcherrimos & maximos ostendere : Et enim calceos talis habent : in quibus, qui eos ferunt: clam ali quid subiiciant : quo maiores esse uideantur : quam sunt. Sinebatque : ut oculos suppingerent coloribus : quo pulchrioribus, quam sunt : oculis esse uiderentur: & fricarentur : ut melius uiderentur colorati : quam natura essent. Exercuit eos insuper : ut neque spuere neque mucum emittere apparerent. Præterea ne ad quenquam spectandum conuerterentur: perinde quasi mirarentur nihil. Oia uero hæc existimabat aliqd affer re quo minus forent subditis cōtēptui. Quos igitur cē sebat dignos: qui aliis præessent : ex seipso ita composu it : ut & meditarentur : & uenerabiliter iis præessent. Quos item constituit ad seruiendum: horum nemiem incitabat ad meditandos ingenuos labores : neque assen tiebatur : ut hērent arma. Ver℞ curabat : ut neq; sine cy bo unquam essent, neq; sine potu ingenuar℞ meditatio nū gratia : Et eni quando immitterent: ut agerent feras ī campos equitibus : cybum in uenationem his ferre per mittebat : librorum autem nemini. Et quando inter fa ciūdum ēēt: agebat eos ad aquas, ut iumeta, Cūq; ēēt prā dēdi tempus: eos expectabat: dōec al͛qd ēēnt: ne esurirēt Itaque hi quoque eum, ut uiri optiates, patrē uocabāt :

quod sui

quod suiipsorum haberet curam : quo indubitato sem per mancipia forent. Atque uniuerso quidem Persarum imperio hoc pacto parait securitatem. Sibi uero ne a subiugatis periculi quicquam esset ad nocendum : ualde audebat: Et eim existimabat eos esse molis: quos etiam intemperãtis intueretur. Præterea neque horum quicquam ei appropinquauit, neque noctu neque interdiu. Quos autem & optimos putabat : armatosq; ac frequentis intuebatur :aliosque eorum equitum esse duces, alios peditum :multos etiam eorum animis elatis esse sentiebat :ut qui satis essent ad imperandum : ii & eius custodibus maxime erant proximi : & Cyro ipsi horum multi sæpe commiscebantur: Necessario enim iis erat usurus. Per hos igitur quoque periculum erat maxime, ne quit pateretur : multis modis. Quare consyderans, quo etiam ab iis tutus esset: nam his auferre arma, atque eos imbellis reddere reprobauit: & iniustum id ducens & imperii solutionem hoc arbitratus, quod rursus eos non admitteret : seq ie ostenderet : fidem his non habere, arbitrabatur principiũ esse belli. Vnum autem quiddam horum omnium nouit & optimum esse ad securitatem sui & pulcherrimum :si facere posset eorum præstantissimos sibi amicioris : quã ipsi inter se forẽt. Quomodo igitur uidetur nobis adeptus ille eorum amorem hoc enitemur ostendere : Primo enim assidue semper humanitatem animi maxime quoad poterat: declarabat, existimans quemadmodum nõ facile est illos amare : quibus se odio esse putant neque beniuolos esse maliuolis: ita etiam: q̃ cogniti fuerint amare & bẽiuoli esse: haud quaquam fieri posse: ut his odio sint: q amari sese arbitrantur. Donec igitur pecuniis imbecillior fuit ad beneficiũ

conferendũ

conferendum :tum prouidendo sociis ac familiaribus?, tum anticipando labores, tum quod perspicuum face ret se lætari eorum bonis malisque tristari : hisce rebus studebat amiciciã uenari, Vbi autem factum est: ut ipse posset pecuniis esse benefitiis : uidemur sane cognosce re nullum esse beneficium hominibus erga homines gratius, quam quæ ab eodem fit uictitandi sumptu cybo rũ potuumq; collatio, Hoc aũt cyrus ita ratus, primum constituit ad mensam suam: ut quibus ipse conuiuium faceret :his similia semper esculẽta ac sibi appõeretur: quã satis esset p multis hoibus. Quæcũq; aũt apposita eẽnt: hæc oia, præterea: qbus ipse cõuiuæq; uterentur: di stribuebat, quibus uellet amicorum memoriam ostende re uel benignitatem. Mittebat etiã singillatim adhos qui bus delectaretur aut in custodiis, aut in famulatibus, aut in quibuscunque actionibus, hoc sane significans q, se nõ lateret ea ẽẽ illos uolũtate, ut sibi gratificarẽtur honorbat etiam seruos a mẽsa: cũ aliquẽ laudaret & uni uersum seruorum cybum in sua mensa ponebat, ratus etiã hac re inducere in eos quandam beniuolentiã : quẽ admodum in canes, Quod siquem ex amicis uellet a multis coli : ad hos quoque mittebat a mensa: Et.n.nũc item quibus uideant aliquid mitti a mensa regis : hos omnes magis colunt, rati eos esse honorificos: & q satis sint ad trãsigendum :siqua re egeant. Præterea non so lum horum quæ diximus : gratia delectant ea : quae mittuntur a rege, uerum etiam quia uoluptate certo plurimum præstant : quae a regis mensa mittuntur. Quam rem ita habere non est mirandum : Nam quẽ admodũ aliæ artes in magnis urbibus excellentius labo rantur: eodemodo regis esculẽta sũt lõge præstantius la borata: In puis .n. urbibus iidem faciunt lectum, ualuas

aratrum,

aratrum , mensam . Persæpe etiam hic idem & ædificat & contentus est : si accipiat hoc pacto : a quibus per datas operas ipse sat ali queat. Non ergo fieri põt : ut qui multis utitur artibus:is homo omnia pulchre faciat. At in magnis urbibus quia multi singulis egent : satis est una etiam cuique ars ad alendum ,ac sæpe:ne tota quidem una , sed calceos facit hic uirorum , ille mulierum . Est etiam ubi altr qui calceos facit:eos neruo solum consuens sibi uictum parat ,alter aũt scidens . hic tunichas duntaxat incidens , ille uero faciens horum nihil ,Sed incisa componens.Necesserio igitur qui in breuissimo uersatur opere:hic uel optie cogitur hoc facere Idem etiam hoc patiuntur : quæ pertinent ad uictum : cui enim idem lectum sternit : mensam ornat massam & obsonia alias alia atque alia facit:necesse est hunc ita in iis habere ut singillatim accidit. Vbi uero satis est operis uni unum ,carnes elyxare , alii assare , alii item piscem elyxum facere ,alii assatum :alii uero facere panes ,& ne hos quidem multiplices :sed satis est : si praebeat speciem unam pulchre:necesse sit,ut arbitror:haec quæ ita fiunt: longe excellenter facta esse. Qui igitur res faceret:huiusmodi esculentorum cultu longe omnes excellebat. Vt uero aliis item rebus obsequens cyrus lõge præstabat:hoc eq̃dẽ nũc enarrabo: Nã cum multo ceteris hoibus supior ẽẽt ĩ plurimis cẽsibus capiũdis:multo ẽt magis eos supabat in donãdi magnitudie . Cyrus igitur hoc incoepit : quod hac quoque tempestate in regibus perseuerant in magnis muneribus faciundis: Cui enim ditiores amici õstendũtur quam persarum regi? Quis ẽt pulchrioribus uidetur stolis suos ornare , q̃ rex? cuius dona cognoscuntur , ut regio quædam harmillæ, torques , equi frænis insignes aureis ? Non .n. licet illic

cet illic cuiquam hæc habere: cui rex nõ dederit. Quis item alius dicitur donorum magnitudine efficere: ut rex anteponatur fratribus, parentibus filiis? Quis alius quoque potuerit inimicos distantis multorum dierum iter punire ut rerum pesarum? Quis præterea alius qui subiugasset imperium: est a subditis uocatus pater, cum diem obiit: quam Cyrus? Hoc autem nomen benefici uidelicet magis est, q̃ eius: qui auferat. Didicimus præterea Cyrum, & regis oculos, qui uocãtur: & regis auris non aliter adeptum esse, quam munerando honorãndoque: cum illos enim magnis afficeret beneficiis: qui nunciassent: quæcunque sibi pro tẽpore ẽẽnt audienda: fecit: ut homines multi & auribus audirent: & oculis uiderent: quam nuncii suis utilitatem regi essent allaturi. Hinc igitur existimati etiam sunt multi esse oculi regis & multæ aures. Quod si qs putat unũ expetẽdũ oculũ regi ẽẽ. nõ recte putat: Vnus enim pauca & uideat: & audiat: essetque alius quasi negligentia quædã indicta: si hoc uni foret imperatum. Praeterea, quem cognoscerent esse oculum: hunc scirent cauendũ ẽẽ, sed nõ ita hẽt. At res oẽs audit: q dicũt se aliqd audisse aut uidisse dignũ diligentia. Sic igitur multæ existimãtur esse regis aures & multi oculi: metuũtq; ubiq; ea dicere: quæ minus regi conducant, tanquam eo uidẽte: & ea facere: quæ non prosint: quasi eo præsente. Non modo nemo ausus esset memorare mali quicquam de Cyro cum aliquo: Sed ita quisque ei erat affectus: tanquam essent in omnibus oculis atque auribus regis præsentibus semper. Quod autem ita hoĩes erga eum essent affecti: eqdẽ nescio: quã aliqs causã potiorem afferat: q̃ q, pro paruis magna beneficia referret. Et quod magnitudine numerum excelleret:

non est

Cyrus vocatus Pater

non est mirandum: quoniam esset ditissimus: Sed quod cultu ac diligētia. qui rex esset: amicos antecelleret. hoc sane admirabilius. Ille igitur narratur nulla re, ubi superaretur: ita manifesto pudore affici consuesse, ut amicorum cultu: Et eius oratio memoriæ prodita est: cum diceret similia esse opera boni pastoris & boni regis: Nam & pastorem decere id præstare: ut pecora habeant feliciter, & iis uti: si tandem pecudum est felicitas: & regem identidem decet urbes atque homies felicis facere, & iis uti. Nihil igitur mirabile, si hac esset sentētia: ut pertinaciter uellet omnis homies obsequio præstare. pulchrum etiam documentum Cyrus dicitur Croeso demonstraste: quando ab eo admonebatur fore: ut in multa largitione pauper fieret: cum liceret ei uni uiro quamplurimos auri thesauros domi reponere: & cyrum dicitur percūctatum: & quot iam mihi pecunias futuras fuisse arbitraris: si aurum collegissem: ut ipse iubes: ex quo tempore sum in imperio? Croesumq; respōdisse magnum quendam numerum: atque Cyrum ad hæc dixisse: Age igitur Croese mitte uirū una cū hoc hystaspa: cui tu maxie credis. Tu uero hystaspa circū amicos āicos dic eis me auro egere ad opus quoddā. Et. n. uero egeo: eisque iube: mihi præbeant pecunias: quascūque singuli queant. scriptā autē obsignatāque epistolā dent ferendā Croesi famulo. Haec autē, quæcunque dixerat: cū scripsisset: obsignassetq; litteras: eas hystaspæ ad amicos dedit: scripsitque ad omnes: ut hystaspan exciperent, ut amicū suū. Cū igitur amicos circuisset: hystaspas: & Croesi famulus epistolas tulisset: ait hystaspas o rex cyre etiam me iam ut diuite decet uti: Adsum enim multis donatus mūeribus ob litteras tuas: Et cyrus ait unus igitur iā etiā hic nobis croese thesaurus ē, alios uero

ipse in

Croesus
Cirus

thesaurus in amicis

8

ipse intuere: & supputã: quot pecuniæ sunt paratæ: si quid mihi utẽdũ sit. Supputatis igitur Crœsus pecuniis multo plures inuenit: q̃ Cyro dixerat futuras fuisse iã in thesauris: si eas collegisset. Quod ubi patuit: Cyrus dixisse traditur: Videsne croese mihi quoq; esse thesauros? At ipse mihi iubes: ut eos collectos apud me habeam: ut propter eos & inuidiæ sim & odio: ac fidem habeam mercẽnariis custodibus: quos iis præfecerim. At ego dum amicos diuites reddo: hos mihi thesauros esse puto: & custodes simul tum meiipsius, tum meorum bonorũ lõge fideliores: q̃ si præsidiarios stipẽdiarios præfecissem. Atque aliud item dicam tibi: Ego enim croese quod dii dederunt animis hominum: qui omnes identidem pauperes fecerunt: hoc ne ipse quidem possum esse superior. Sed insatiabilis sum pecuniarum quemadmodum alii. Verum ego hoc mihi uideor multitudini præstare: quod hi posteaquam plus, quam satis est adepti fuerint: alias suas pecunias defodientes, alias marcescere facientes, alias numerantes, metientes, expẽdentes, uentilantes, custodientesq; turbationes habẽt Et ipsas tamen cum intra ædes tot habeant: neque comedũt plus: q̃ ferre possunt: frangerentur enim: neq; induuntur plus: quam ferre etiã queũt: Suffocarentur enim. Sed pecuniæ superuacaneæ negotia afferunt. Verum ego ministerium præsto diis immortalibus: ac pluris pecunias semper desydero: quas cum adeptus fuero eas: quas mihi uideo superesse: his indigentias amicorũ leuo & diuitiis homines & beneficiis prosequens, Ex iis beniuolentiam & amiciciam mihi comparo. Ex iis uero hominibus fructus mihi fit, securitas, & bona nominis fama: quæ neque marcescunt: neque quo plura sunt: corrumpuntur. Sed gloriæ quo plus est: eo & maius

& melius,

& melius, & ad ferendum fit leuius. Sæpe etiam magis eos leuat: a quibus fertur. Vt autem hoc etiam scias Croese: ego non eos felicissimos duco: qui pecunias plurimas habeant: & possideant: hoc enim pacto qui muros custodiunt: essent felicissimi: quippe qui omnia, quæ sunt in urbibus: custodiunt. Verum qui & comparare plurimas pecunias iuste possit: & iis uti honeste plurimis: hunc ego felicissimum esse puto eiusque pecunias. Atque hæc Cyrus dilucide faciebat: quemadmodum etiam dicebat. Ad hæc cum Cyrus cogitasset permultos homines, si quidem bona ualitudine utantur: parari: ut sint necessaria habituri ea que reponere: quæ usui sunt ad uictum beneualentium Vt autem si ægrotarint: afforent utilia: huius rei nõ admodum eos habere diligentiam. uidebat. Itaque existimauit circa hæc quoque sibi elaborandum: medicosque optimos ad sese accersiuit: ut cum his loqueretur: & quæcunque uel instrumenta utilia esse dixisset aliquis eorum uel uenena uel esculenta uel potulenta: hæc omnia parata seruabat apud sese. Consyderabat etiam: quando quis eorum ægrotaret: quid esset curandi tempus: præbebatque omnia: quibus opus esset. Habebat etiam medicis gratiam: cum quis sanasset quenquam eorum: quos ab illis sanandos accepisset. Hæc igitur huiusmodi quam permulta moliebatur: ut apud eos excelleret: a quibus amari uellet. Quarum autem rerum & certamen pronunciabat: ac præmia proponebat: uolens iniicere contentionem de pulchris bonisque operibus: hæc Cyro laudem afferebant: quod curaret: ut uirtus exerceretur. Et optimatibus quidem hæc certamina inuicẽ iniiciebant & litis & pucacias. Insuper ut legem cyrus cõstituit: quæcunque

diiudicãda

diiudicanda essent siue ciuili causa siue concertatione: ut ii, quibus diiudicatione opus esset: refugium haberet ad iudices. Perspicuum igitur erat: coniectare solitos ipsos aduersarios optimorum amicissimorumque iudicũ ambos aliquid. Victus autem his, qui uicerant: inuidebat: & qui non pro se sententiam tulissent: eos oderat. Qui item uicerat: simulabat iure uincere. Itaque existimabat gratiam debere nemini. Et qui amicicia primi apud cyrum esse uellent: quemadmodum in urbibus alii, ita etiam hi inuide inuicem habebant. Itaque plures malebant alter alterum e medio tolli, quam una agere inuicem boni quicquam. Et hæc declarant Cyrum moliri solitum: ut ii, qui potentissimi essent magis eum amarent: quam seipsos inuicem. Nunc autẽ iam enarrabimus: quo pacto primum Cyrus emisit e regia: etenim emissionis uenerabilitas uidetur nobis ars una ex his: quæ moliuntur: ne ĩperium sit contemptui. Itaque primum ante quam egrederetur: uocatis ad sese & persis & aliis, qui præerant: magistratibus, distribuit inter eos stolas medicas. Et tum primum per sæ medicam: stolam induti sunt: & cum eas distribueret simul haec uerba ad eos loquebatur se emittere uelle ad delubra diis immortalibus constituta, ac simul cum illis sacra facere. Adeste igitur, inquit: ad fores stolis hisce ornati ante solis ortum: constituiminique: quemadmodum uobis uerbis meis nunciarit pheraulas Perses. Cumque ipse ducam: eritis in ea, quæ uobis dicta fuerit: regione. Quod si uestrum alicui aliter uidetur melius: quam ut nunc immittamus: cum reuerterius is me doceat: Vt. n. pulcherrimum atque optimum esse uobis uideatur: ita singula constituenda sunt. Vbi autem primariis distribuit stolas pulcehrrimas: extulit alias quo

que

que stolas medicas : Permultas enim parauerat, nihilo parcens neq; purpureis, neq; ferrugineis, neq; puniceis neq; carycinis uestibus. Cunq; horũ amictuum partem singillatim distribuisset inter duces : his iussit : ut amicos suos hisce uestibus ornarent : quẽadmodum, inqt : uos estis a me ornati. Et quidam ex præsentibus eũ interrogauit, Tu inquiens o Cyre quando ornabere? Respondit autem Cyrus, Non enim uideor nunc uobis ipse ornari : dum uos orno? Ergo siqueam in uos amicos esse beneficus : apparebo etiam in stola, quam habeo : pulcherrimus. Sic igitur illi abeuntes accersitos amicos stolis ornabant. At Cyrus arbitratus Pheraulan, qui erat ex ordine plæbeio : & callidum esse, & elegantem, & modestum, & sibi gratificandi studiosum : qui olim de singulis pro dignitate honorandis internuncius fuit : hunc igitur ubi uocasset : consuluit : quo pacto esset facturus : ut emissio beniuolis uisu pulcherrima foret, inimicis autem maxime formidabilis? Vbi uero ipsis consyderantibus eadem ambobus sunt uisa : cyrus pheraulæ iussit curandum : ut cras ita fieret emissio : ut uisa est pulchre habere : Ego enim dixi : ut tibi de emissionis ordine parerent omnes. Verũ quo libentius te præcipientem audiant : fer tecum hasce tunichas ad spiculatorũ duces. Equitibusq; uocatis, dato has etiam equitum ducibus. Et curruum ductoribus hasce alias tunichas. Pheraulas igitur ferebat tunichas acceptas. Quem duces ut uiderunt : dicebant : magnus iam sane tu es pheraula : quando quidem iussurus es nobis faciunda. Nõ equidẽ respondit pheraulas. Non solũ enĩ nõ uidebo : ut uidetur : sed ferã etiã sarcias. Itaq; nũc fero hos duos amicis alterum alteri. Et tu quidẽ horum cape : utrũ ipse uis. Exhinc igitur ille accepto amictu inuidentiæ est

oblitus ;

oblitus : continuoq; eum consulebat : utrum cāperet. At pheraulas ubi cōsuluisset : uter ēēt melior : dixissetq; si me accusaueris : quod tibi optionem dederim : rursus cum ministrauero : me utere altero ministro. Pheraulas cum ita ut iussus fuerat : tunichas distribuisset : continuo ea curabat : quæ ad egressionē regiam pertinebāt quo singula habitura ēēnt q̄pulcherime. Cum uero dies posterus factus esset : oīa ante lucē erant pura atq; expedita : ordines steterāt & ab hac & ab altera parte uiæ : quemadmodum hoc etiā tēpore stant : qua rex est immissurus : intra quos nemo ingredi potest : qui minus sit ex honroatis. Flagriferi etiam steterant : qui uerberarē : siqs turbaret. Steterāt præterea primū spiculatores circiter quattuormillia ad quaternos āte portas. Duomillia uero ex utroq; portaꝝ latere : aderātq; oēs eq tes : q ex equo descēderāt sublatis maibus p cādyas uestis, Et nūc etiā eas tollūt : quādo uidētur a rege. Et Persæ quidem stabāt ad dexteram. Sed alii socii ad leuam uiæ partem. Et curruū eodem modo utrinq; dimidiū. Sed ubi patefactæ sunt portæ ipsius regiæ : primū agebātur tauri ioui optimo maximo perpulchri quaterni : & iis diis aliis : quos magi sūt interpretati : Putant enim persæ multo magis artificibus ēē utēdum erga deos immortalis, q̄ circa res alias. Post boues autē agebantur eq ad solis sacrificiū. Post hos aūt educebatur currus albus coronatus, iugo aureo : q ēēt iouis sacꝝ. Post hūc agebatur ēt solis currus cādidus, & is coronatus, ut āterior. Post hūc etiā alius tertius currus educebatur : cuius eq strati erāt puniceis aictibus, Et post eū uiri seq̄bātur : q ignē portarēt in magno quodā foco. Post hæc uero iā ipse cyrus apparebat prior ex portis super currū rectā thiarā habēs tunichāq; purpureā eandēq; pari albo

albo distinctam. Alii uero semialbam habere nõ licet: & circa crura periscelidas edereo colore infectas, & cã dyn purpureũ totũ. Habebat etiam diadema circũ thi aram, atq; eius cognati idem hoc habebant signũ. Et hoc etiam tẽpore hoc idẽ habẽt. Manus uero habebat extra tyridas Comitabatur aũt eum auriga magnus qui dẽ, sed minor sane q̃ ille, siue re ipsa minor, siue quomo docũq;. Verꝝ cyrus lõge maior uidebatur: quẽ omnes intuentes adorauere: siue quod alii iussi essent incipere: siue: quod etiã stupefacti ob apparatũ: & quod cyrus & magnus uideretur & pulcher. Antea uero persaꝝ ne mo adorabat cyꝝ. Sed cũ procederet cyri currus: ꝓ cedebant ii spiculatores quattuormillia. Iuxta autem sequebantur ex utraq; currus parte illi duomillia. Sequebantur insuper: qui eum circundabant sceptriferi in equis ornati una cum pilis circiter trecenti. Abduce bantur præterea equi a cyro nutriti: qui haberent fræ na aurea, amictibusq; uirgatis strati essent: circiter du centos. Et post hos hastiliferi duomillia. Dein uero eq tes q primi facti sunt decẽmillia, instructi undiq; in cen tenos: quibus chrysantas præerat. Post quos sequeban tur Persarum equites alii decẽmillia eodẽ instructi mo do: quibus hystaspas præerat. Et post hos alii decem millia itentidem: quibus præfectus erat dutamas. Et item post hos alii: quorum dux erat Gadatas. Post hos uero sequebantur medi equites. dein armenii. Post ar menios hyrcanii, post hyrcanios uero cadusii sequebã tur Post eqtes aũt seq̃bãtur currus quaterni ĩstructi: qui bus præfectus erat Artabates perses. Sed cum cyrus iter faceret permulti hoĩes sequebantur extra signa alius rem aliam rogantes. Quare cyrus cum ad eos misisset

quordam

quosdam ex sceptriferis: qui eum terni sequebantur iu xta ex utraq; parte currus rei huiusce causa: ut nuncia rent: iussit ut iis dicerent: siquis aliquid ab eo uellet: id doceret aliquem ex præbitoribus: Quoniam illos diceret rem sibi dicturos. Quare illi abeuntes conti nuo inter equites pergebant consultantes: quem quisq; adiret. At cyrus quos maxime ex amicis uellet ab ho minibus coli: hos misso aliquo, singilatim ad se uoca bat: Et his ita dicebat: si quis horum, qui me iuxta se quuntur: uos aliquid doceat: qui uobis uisus fuerit ni hil dicere: nolite ei attendere: Qui uero iustis rebus egere uideantur: mihi nunciate: quo per publicam con sultatioem eos expediamus. Alii igitur, cum uocaret uæhementer immittentes oboediebant imperium cyro aucturi, ostendentesq; uæhementer se parere. Erat Daiphrnes quidem incultis moribus: qui putabat, si minus celeriter oboediret: liberiorem se uisum iri. Quod cyrus cum didicisset: priusq̃ se is adiret secũq; dissereret: clam misso quodã ex sceptriferis: iussit ei diceret: quod nihilo amplius eo sibi opus ẽẽt: ac cæterꝝ uocabat. Vt aũt qui post eũ uocatus ẽẽt: priusq̃ ipse, oboediuit: immisi cyrus. eiq; equum dedit ex iis: qui iuxta sequebãtur. iussitq; sceptrifero cuidã: illũ: ut ei ageret: quo ipse iussisset. quod qdẽ uidentibus uisum est honorificum quiddam esset ex hinc multo plures ho mines eũ colebãt. Sed ubi uenerũt ad delubra: sacrum fecere ioui optimo maxĩo. totosq; tauros cremauerũt. Dein soli totos equos cremauere, postea telluri immo lauerũt: ut magi interpretati sũt. Dein heroibus Syri am habitantibus. Post hæc uero quoniam locus pul cher ẽẽt: calcẽ demõstrauit: ut ab quidecim stadia eius loci: & dixit ut p tribus totis uiribus hic equos dimitterẽt

Vna

Vna igitur cũ Persis ipse immisit ;ac uicit : Nam maiorẽ in modum cyro equestris curæ fuerat . Emedis uero Artabates uicit : nã equũ ei dederat cyrus. E syris uero oĩbus Gadatas . At ex armeniis Tigranes . Ex hyrcanus aũt præfecti filius . At ex sacis priuatus uir quidam equo suo alios reliquit equos : cũ esset prope dimidiũ curriculi. Hic igitur dicitur cyrus ĩterrogasse adolescẽtẽ:si regnũ admitteret pro illo equo: illumq; repondisse regnum equidem minime admitterem . Verum locare gratiam apud uirum bonum admissurus essem. Ad quẽ inquit cyrus : Adqui ostendere tibi uolo hic etiam , si clausis oculis iacias:fore: ut non aberres a uiro bono . Omnino igitur inquit Saca sublata manu ostende mihi: ut hac sublata gleba illũ feriã . Ac cyrus demõstrat ei : ubi suorũ amicorum erant plurimi . Hic uero clausis oculis immisit glebam : & equo transcurrentem pheraulan assequitur : Nam casu pheraulas quiddam præcipiebat : quod cyrus iusserat : qui percussus , ne cõuersus est quidem . Sed pergebat id acturus : cuius gratia iussus fuerat : Saca uero respiciens interrogat:quem esset assecutus : Non per iouẽ inqt quenq̃ e ex præsẽtibus assecutus , Sed minime quidẽ inquit adolescẽs ex absentibus quenq̃ . Ita mediusfidius inquit cyrus. Tu quidem illum percussisti : qui equum celeriter inter currus immittit . Et quomõ inquit non conuertitur ? Ad quem inquit cyrus : Insanus qdẽ est : ut uidetur: quod audiens adolescens ibat : quinam esset consyderaturus : inuenitque pheraulan : cuius barba & terra refecta erat & sanguine : qui percusso ei fluebat ex nare . Sed ubi pheraulan adisset : interrogauit : si percussus esset cui ile respondit : ut uides . Do igitur tibi hunc equum : dixit adolescens. At Pheraulas interrogauit : cuius rei gratia ?

gratia? Ex hinc Saca rem ei narrabat: dixitq; postremo. & equidē puto non aberrasse a uiro, bono. Ad quem respondit pheraulas: At ditiori quam mihi si saperes: eū dedisses. Nunc uero ego quoq; equū admittam. Oro aūt deos: qui fecerunt: ut abs te percuteret: mihi dent: ut faciam: ne te pœniteat huius munerationibus erga me. Atque nunc tu, inquit: abequita in meum equum: ascendens rursus ego ad te ibo, ita quidem ii inuicem a se discesserunt. Ex cadusiis uero uicit Rhadines. Dimisit autem currus singillatim Cyrus: & qui uicissent: dedit omnibus tum boues: quo ubi sacrificassent: uescerentur: tum etiam pocula. Itaque bouem accepit ipse uictoriæ præmium. Sed ex poculis partem suam Pheraulae dedit: quoniā uisus esset eius immissionē e regia pulchre instruisse. Itaq; ut tum cyrus constituerat ita etiam hoc tempore perseuerat regis immissio: nisi quod hostiæ desunt: quando nō sacrificet. Sed posteaq̄ hæc finē habuerūt: in urbē redeūt: & distribuunt ii quidē qbus ædes datæ fuerāt: in ædibus. Quibus aūt nō datæ fuerāt: in ordine distribuerunt. At Pheraulas inuitato Saca, a quo equum acceperat: & munera ei dedit: & alia præbuit affatim. Cumque cænati essent: impletis poculis, quæ acceperat a cyro: & propinauit: & ea largitus est sacæ. Ac saca uidens multum quidem ac pulchrum stratum multum etiam pulchrumque apparatum, ac famulos item multos: dic, inquit: mihi Pheraula: num ēt domi es ex diuitū ordine? Ad quem Pheraulas respondit quorum diuitum? Ex illorum sane sum ordine: qui sibi manibus uictum parant: Nam me pater īstituit puerorꝫ disciplina: cū ipse parce oparetur: alterq; Sed ubi ī adolescētiā excessi: cū me neqret otiosū aleret ī agrꝫ deduxit: iussitq; ut opā facerē. Hic igitur ego illū

alui

alui contra:donec uixit: ipse terrã uertens ac serens ;& agellum sane admodũ paruum,ne malũ quidẽ,sed omnium iustissimum:Quodcunq; cepisset :sæmen pulchre iusteque reddebat & ipsum & fructum haud sane multum, quandoque tamen ob generositatem duplo iis plura reddidit: quæ acceperat. Domi igitur ego uiuebam ita. Nunc uero hæc omnia,quæ uides:Cyrus mihi dedit Et Saca inquit o beate quidem tu cum ab alia ,tum propter hoc ipsũ:quod ex paupe. diues es factus:Multo.n. te arbitror ob hanc etiam rem suauius ditari: quod cum pecuniarum fame tenereris : factus es diues. Ad quem Pheraulas respondit :Num enim ita Saca existimas me nunc eo uiuere iucũdius:quo plura possideo? An ignoras me & cõedere,& bibere, & dormire nullomodo mihi iucundius , quam tũc: cum eram pauper?Quod autem hæc sunt mihi permulta : tantum mihi est lucri: quod plura me oportet custodire ,plura aliis tribuere. Et quo plura curo: eo mihi plura esse negotia:Nũc.n. famuli multi cybum a me petunt, multi potum , multi amictus. alii egent medicis. Venit & aliquis. qui ferat pecudes a lupis absumptas,aut boues præcipitum passos: aut morbum pecora dicens inuasisse. Itaq; mihi uideor magis tristari:quod nunc plura possideam ,quã antea:quod pauca haberem. Verum inquit Saca cum salua certo esse multa itueris:multo magis lætaris, quã ego Ad quẽ respõdit pheraulas:Nequaq̃ Saca ita iucũdum est habere pecunias,ut molestum eas amittere.Noueris aũt me uera dicere nemo.n.diues cogitur uigilare pp uoluptatem:Sed neminem eorum uides : qui aliquid amiserint:præ dolore posse dormire.Mediusfidius inqt Saca neq; illorum quenq̃,q aliquid acceprit sopnolẽtũ uideas præ uoluptate. Vera inquit narras:Si.n. aliquid habere

habere ita suaue eēt ut accipere: diuites multo felicitate præstarēt pauperibus: Sed necesse est ēt saca, q multa possidet, eum facere multū etia sumptū: & erga deos & erga amicos, & erga hospites. Qui igitur ualde pecūiis delectatur: certo scito hunc etiam ualde tristari: si sumptum faciat. Per Iouem inquit saca ego non sum ex horum numero. Sed hanc rem felicitati dandā puto eū facere multum sumptū: q multa possideat. Quid igitur p deos imortalis, inquit Pheraulas: non ipse q primu fias admodū felix: & meipsū felicē facias? Acipe. n. hæc oia: ac posside: iisq; utere p uolūtate tua: meq; aliud nihil. q ut hospitē ale: & tēuius quoq;, q hospitē. Satis. n. mihi futurū est: quodcunq; ēt ipse habeas: quod hoꝝ sim pticeps iocaris inqt saca. & pheraulas iureiurādo affirmauit serio loqui se & alia quidē tibi saca imperabo, inqt: a cyro ut neq; eius fores te curare oporteat, neq; i expeditionē ire, Sed tu diuitiis abūdās domi mane. Ego hæc faciā & pro te & pro meipso. Et siquid boni peæterea accepo ob cyri cultum aut etiā ab aliqua re militari: id ad te teram: quo item pluribus domineris. solum me soluito hac cura: Nam si mihi ab his otiū sit: futurum puto: ut & mihi & cyro magno usui sis. Quibus ita dictis hæc inuicem cumposuere: faciebantque. Et Saca quidem se ducebat felicem factum: quammultis pecūiis dominaretur pheraulas itē arbitrabatur se beatissimū ēē q, tutorē ēēt habiturus: quā sibi otiū præberet ad agēdū quodcunq; ei iucūdū foret. Erat aūt pheraulas natura amicoꝝ studiosus & colere nihil ei iucūdum ita esse uidebatur neq; utile, ut hoies: Et. n. arbitrabatur hominem aimalium omniū esse optimum & gratissimum: quod uideret & eos, q ab aliquo laudarētur: cōtra ēt hosce alacriter laudare enitiq; ut cōtra rē gratā his facerēt: q sibi gratificarētur:

& quos

& quos cognosceret beniuole hēre: i illos nos cōtra ēē beni
uolos: & quos uideret amare eos: hos odio hēre nō posse
parētesq; magis, q̄ oīa animalia, cōtra item uelle colere
& uiuos & mortuos. Cognoscebat aūt alias: quasq; aīman
tis & magis igratas ēē, minusq; beneficii mēores, q̄ hoīes:
Sic igitur & pheraulas afficiebatur maxima uoluptate:
quod sibi licitum foret: ut liberatus cura aliarum posses
sionum, apud alios amicos uersari posset: & saca pluri
mum lætabatur: quod quia haberet multa: multosq; u
surus esset. Amabat autem & saca pheraulan: quod sem
per afferret aliquid: & sacan phearulas: quod accipere
uellet omnia: sempq; plura curās nihil magis ei præberet
occupationem. Et hi qdem ita degebāt. At Cyrus cum
sacrificasset uictoriæ præmia epulatus, uocauit ex ami
cis: qui perspicue uiderentur ipsum uelle & amplifica
tum rē maxime, & honorare beniuolentissime. Inuita
uit etiā una cū his & Artabazum medum & Tygranen
armenium & Hyrcaniū præfectū & gobryan. gadatas
uero sceptriferis eius præerat. Et ubi ille parauisset: ibi
omnem intus uictum constituit. Cumque aliqui una cæ
narēt: Gadatas ne sedebat qdem: sed curam habebat.
Dum uero ipsi abessent: cænabat ipse quoq; una cum
cyro: delectabatur. n. una cū eo ēē. Pro his aūt rebus mul
tis magnisq; beneficiis honorabatur a cyro: & pp cyrum
apud alios quoque erat in honore. Sed ut uenerunt inui
tati ad cænam: non temere & inconsulto singulos loca
bat ad mēsā. Sed quē maxime honoraret: ad sinistram se
dere iubebat māum: quod hæc īsidiis magis subiecta sit, q̄
dextra: secundum uero ad dextram. Tertium rursus
ad sinistram: & quartum ad dextram. Quod si plures
essent eodem mō: declarare. n. quōpacto singulos hono
raret: hoc ei bonū ēē uidebatur. Quod ubi adhuc hoīes
putant eū, q melior sit. neq; ꝓclamandū neque præmia

acceptuꝝ liq̃do patet eos hic minĩe ĩuicẽ haebere perti naciter ,sed ubi q optimus sit lõge præfertur:hic maxĩa cũ alacritate non obscure omnes certant:Atque cyrus ita declarabat eos , qui apud se erant. Ptimi:continuo in cipiens a consensu & assistentia. haud sane ĩmortalem quẽ cõsessũ iusserat:cõstituit:sed lege cauit:ut bõis opi bus ad honoratissimum consessum ascenderetur . Ac ii quis uoraciter ĩmundeq; uesceretur:ut iis secederet ad sedem minus honorificã .Qui autem excelleret in con sessu:cyrum pudebat:quod minus iis uideretur bõis plu rimis abse affici ,Atq; hæc,quæ sub cyro fuerũt:ita etiã hoc tempore sentimus permanere . Cum uero cænaret: uisum est Gobryæ,quod singula permulta forent: mini me esse mirandum apud uirum multis imperitantẽ,Sed quod cyrus,qui res adeo magnas gereret: siquid iucun dum cepisse uideretur: nihil consumeret solus: sed id honoris haberet:ut qui aderãt oẽs rei sibi datæ p̃ticipes faceret:hoc sane mirabatur.Persæpe quoq; cũ uidebat gobryas hæc absẽtibus q̃busdã amicis mittere:q̃bus ipse delectaretur .Quare posteaq̃ cænauisset:& oĩa cyrus, quæ permulta erant:misisset a mensa:dixit gobryas: At ego cyre hac te re plurimũ cæteris præstare hoĩbus du cebam :quod esses rei militaris scientissimus . Nunc aũt deos testor :certo mihi uideri te magis humanitate præ stare quã re militari.Per Iouẽ inq̃t cyrus :multo profe cto mihi iucundius est humanitatis opera demonstrare, quam rei militaris.Qui tãdẽ inq̃t Gobryas?Quoniam inq̃t demostrãda sunt & ea:quæ hoĩes malefaciũt: & ea, quæ bene : Hinc igitur ubi modice bibissent :interro gauit hystaspas Cyrum , num inquiens Cyre succẽ surus mihi sis :si te ĩterrogauero:q, audire ex te uolo ? Sed ita p̃ deos iq̃t contra,tibi succenserẽ :si sẽtirẽ tacere

te:quæ

te : quæ tibi interrōgare uoluntas ēēt. Dic igitur, inqt:
mihi: Nū ullo unq̄ tēpore, cū uocatus abs te sum: non
ueni? Dii meliora inquit Cyrus. Sed dū obœdio: num
otiose obœdio? Ne hoc qdem. Siquid etiam iā mihi ius
sisti tu: non id egi. haud te inquit accuso. Quod aūt
agerē: unq̄ deprǣhēdisti me non alacriter aut iucunde
minus id ame agi? hoc omnium minime inquit cyrus.
Quare tamen, inquit: p deos īmortalis cyre Chrysā
ta scripsisti: ut honoratiore ī loco, q̄ ego, poneretur?
Dico sane q, ī re ē: inqt cyrus? Oino iqt hystaspas. Et
tu rursus nō mihi succesebis: si uera audias? Quin uolup
tate inqt afficiar: si didicero me nō pati iniuriā. Chry-
santas igitur, inqt: hicci primum quidem nō expecta-
bat uocari se: Sed prius q̄ uocaretur: aderat reꝝ mea
rū gratia. Deinde non id solū quod iuberetur: sed etiā
quod ipse cognosceret ēē mihi facto melius: hoc agebat.
Cūq; aliqd dicēdū ēēt ad socios: quæ dicere me puderet:
cōsulebat mihi: & quæ sentiret me: uelle a sociis cogno
sci: meq; aīmaduerteret pudere de meipso loq: hæc ipse
dicēs tanq̄ suā esse sententiā ostēdebat. Itaq; his ī rebus
qd ꝓhibet ipsū mihi esse meipso etiā meliorē? Ac sibi
qdem sēper ait præsētia oia satis esse, mihi uero perspi
cuū ē eū usq; cōsyderare: quid rursus utilitatis sit allatu
rus: multoq; magis exultat: ac lætetur meis bonis, q̄ ip-
se ego. Adquæ ipsa respōdit hystaspas. Per iunonē cyre
lætor hæc me pcunctatū. Cur maxīe inqt cyrus? Quo
niā ego ēt hoc enitar facere: Sed unū solū ignoro: quo
niā modo sī ostēsurus gauderē me bonis tuis? Vtrꝫ ma
nuū cōcussione utēdū ē, an ridēdū, an aliud faciundū?
Et Artabazus inqt: saltandū ē persice. Quibus ī uerbis
risus factus ē. Procedēte aūt symposio cyrus Gobryan
īterrogauit: Dic mihi o Gobrya hoc ne tēpore libētius
putas

putas horũ alicui filiã tuam dare uxorem? An cum pri
mum nobiscũ congressus es? Nũ etiã ego inqt Gobryas
uera loquor? Ita mehercule inquit cyrus: ut pote q
nulli interrogationi mẽdacio opus est. Certo igitur inqt
scito me nunc multo libentius putare. An etiã hẽas inqt
cyrus: dicere q̃obrem? Habeo equidem. Dic igitur.
Quoniã tum equidẽ aspiciebã ipsos æquo aĩo tolerare
labores ac pericula. Nunc uero eosdẽ uideo res secũdas
tẽperanter ferre. Videturq; mihi cyre ẽẽ difficilius iue-
nire uiꝝ: q bona pulchre ferat, q̃ q mala. Altera. n.
in cõtumelia multos, altera oẽs in tẽperantiã agũt. Et cy
rus inqt: audistine hystaspa uerbũ Gobryæ? ita inqt me
hercule. Quod si multa loquatur huiusmodi multo ma
gis me capiet filiæ suæ procũ: q̃ si multa mihi pocula
ostẽdet. Profecto inqt Gobryas multa mihi sũt litteris
mãdata huiusmodi: quæ tibi nõ inuidebo: si filiã meã ce-
peris uxorem, pocula uero quoniam mihi non uideris
admittere: nescio an chrysantæ huic das: quoniam & ip
se tuam sellam subripuit. Atqui inquit cyrus o hystaspa
& uos alii, qui adestis: si mihi dixeritis: cũ quis uestꝝ
nubere temtpauerit: cognoscetis: qualis etiam ego adiu
tor uobis futurus sim. Ad quem Gobryas respondit:
Sed siqs tradere uult filiã: cui dicere oportet? Mihi inqt
cyrus etiã hoc: hanc. n. artẽ egregie calleo. Quã inqt
Chrysantas? cognoscere scilicet: quod matrimoniũ cuiq;
cõueniat. Et chrysantas respõdit: Dic igitur p deos, q̃
mihi uxorẽ putas pulcherrime conuenire? Primum in
quit cyrus, paruã: paruus. n. es etiã ipse: Nã si magnã
ducas uxorẽ: ubi quandoq; uelis eã rectã osculari: ꝓsi
lire te oportebit quẽadmodũ ãserulos. Hæc iqt Chrysã
tas recte prouides: Et. n. nullo modo prorsus ad saltum
sum aptus. Deinde inquit sima tibi uxor conductura sit
uæhementer

uæhementer. Ad quid item hoc? quoniam inquit tu es adūco naso ad simitatem uero nasi succuruitas, ut nō te lateat: optime accommodatur. Dicis tu, inquit: ut cū bene cænato, quēadmodū nunc mecū, q cænatus nō sit: cōueniat? Ita mediusfidius inqt cyrus: Nā plenorꝝ uēter fit curuus, incænatorū aūt simus. Adquē respondit chrysantas: frigido autē regi possisne dicere per deos: cuiusmodi uxor cōductura sit? Et hic qdem tū Cyrus uæhemēter risit, tum identidē alii. Quibus simul ridentibus, inquit Hystaspas: Multo equidem maxie ob hāc rem tibi inuideo in impio. Ob quā inqt Cyrus? Quod potes etiā frigidus risū præbere. Et cyrus iqt postea nolis emere plurimi: ut abs te hæc dicta ēēnt, & ei nūciata: apud quā uis ī precio haberi te ēē urbanū. Et his cauillis ita utebātur. Postea uero Tigrani extulit mūdū muliebrem: quem, iussit: uxori ut daret: quoniam fortiter in re militari se gesserit cū uiro. Artabazo uero aureū poculum: Hyrcanio aūt equū aliaqꝫ permulta ac pulchra largitus est. Tibi aūt inquit: o Gobrya uirum filiæ tuæ dabo. Ergo inquit hystaspas me dabis: quo historias quoqꝫ accipiam. Num inquit Cyrus tibi substantia est digna rebus puellæ? ita inqt per Iouem multo pluribus pecuniis. Et ubi est inquit Cyrus hæc tibi substantia? Hic respondit hystaspas, ubi etiā ipse sedes q mihi aicus est. Sufficit mihi inquit Gobryas. Et continuo dextram cum extendisset: da inquit Cyre: Admitto enim. Et Cyrus hystaspæ dextram capiens dedit Gobryæ. Ille autem excepit. Exhinc multa atque pulchra dona dedit hystaspæ: quo ea puellæ mitteret. Chrysātan uero adse tractū osculatus ē. Atqꝫ Artabazus inqt: Per deū cyre nō similis auri & mihi poculū dedisti & chrysātæ dono. Verū tibi etiā inqt dabo. Quæsiuit ille, quādo? Ad

Systaspas

8

do? Ad trigesimum inquit annũ. Itaq; sic te parato ut expectaturum & non ut moriturũ. Et tum quidem conuiuium hoc pacto desiit. Ii uero cum surrexissent: surrexit itẽ Cyrus, & eos deduxit ad fores usq;. Postridie uero eius diei dimisit socios quosq; domum pro uoluntate sua, his exceptis: quicunq; habitare apud se uellent: Quibus & agrum dedit & ædis, quam omnia hac etiã tempestate posteri eorum, qui remansere: possident. Hi autem sunt maiore ex parte medi & hycanii. Eos uero, qui abirent: cum plurimis muneribus donauisset: fecissetque: nequid expostularent: & principes & milites dimisit. Ex hinc distribuit iter milites suos pecunias, quascũq; ex ordinibus ceperat. Atq; iis q denis millibus præessent: eorũq; ministris electas pecunias dedit pro dignitate cuiusq;. Alias uero distribuit. Et pecuniarũ parte data præfecto cuiq; denorũ milliũ, his pmisit earũ tributionem: quemadmodum ipse illis tribuerat. Dederunt autem alias pecunias singuli principes singulos eos diiudicãtes magistratus: quibus ipsi præessent. ultimas autẽ pecunias hi, qui senis præerant: pro iudicio suo cuique priuato dedere pro dignitate. Et ita oẽs iustã portione acceperũt. Vbi uero pecunias accepissent: quæ tũ datæ sũt: quidã huiusmodi uerba de cyro loquebantur: Certe multas ipse pecunias habet: q singillati nobis tot dedit. Aliq aũt dicebant, quas multas pecunias hẽt, ingeniũ cyri nõ tale est: ut ditari oĩno uelit: sed dando magis lætatur, q̃ possidendo: quæ uerba cũ accepisset, & eas de se opiniões: collegit & amicos & tẽpestiuos oĩs atq; in hunc modum locutus est: Viri amici uidi equidẽ iam homies: qui uideri uolunt plura possidere: q̃ habeant, rati ii quidẽ liberaliores ita apparere. At hi uidentur mihi secus trahi: q̃ uolũt: Nam cũ is, qui uidetur

habere

habere multas pecunias: minus pro dignitate substan-
tiæ amicis prodest; auariciæ nomen subit mea quidem
sententia. Sunt etiam: qui latere alios uolunt: quascũ
que ipsi habeant. Improbi igitur etiã hi uidẽtur mihi ẽẽ
in amicos: Nã quoniã quas ipsi pecunias habeãt: igno
ratur, sæpe indigentes amici sodalibus minus nunciant;
Sed decipiuntur. Siplicis aũt apertissimiq; uiri mihi ui-
detur esse: q manifestata substantia, ex hac exercetur
circa æquũ bonũ. Ego igitur ostẽdere uobis uolo: quæ
mihi sunt oĩa: quæcũq; possunt uideri. Quæcunq; aũt
uideri nõ possũt: ea enarrabo. Quæ locutus, alia qdẽ
bõa ostẽdebat: quæ multa pulchraq; possidebat. Quæ
aũt reposita erãt: ut quæ uideri facile nõ possent: ea
enarrabat. Postremo ita dixit: hæc o uiri aicissimi om
nia oportet uos arbitrari nõ magis mea ẽẽ, q̃ etiã uestra:
Ego. n. hæc cõgero: neq; ut ipse ipẽdã: neq; ut ipse cõsu
mam: Nec. n. possim id facere; Sed quo habeã: qd si ei
daturus: q e uobis pulchri aliqd fecerit: & quo siqs ue
strũ existimauerit rei alicuius indigere; si ad me ueniat:
accipiatq; q ei sit opus. Et hæc sane dicta sunt ita Sed
ubi iã ei uissum est res babylone pulchre habere: ita ut
etiã abire posset; parauit reditũ in Persas: eũq; aliis
præcepit. Vbi uero putauit satis ea habere: quibus ut
egeret: futurã arbitrabatur: sic tandẽ soluit. Exponemus
præterea hæc ut multus exercitus cũ ẽẽt puchro ordi-
ne parabatur: ac rursus itineri accingebatur: atq; cele
riter ponebatur: quo ĩ loco oporteret: Vbicũq; enim
castramœtetur: rex ibi uniuersus regis exercitus sese cũ
taberuaculis locat & æstate & hyeme. Cyrus aũt conti
nuo hoc legitimũ fecit: ut tabernaculũ poneretur ex o
riẽtis regione. Deinde constituit primum quidem: quan
tũ abẽẽ cũ tabernaculis oporteret spiculatores a regio
tabernaculo

8

tabernaculo. Dein dexterꝝ locũ ostendit iis: qui cybũ facerẽt: sinistrũ aũt obsoniorũ artificibus. Equis quoq; dexterꝝ locũ, iumẽtis uero aliis sinistrꝝ. Et reliqua cõstituta sunt ita: ut qsq; sciret sedẽ suã & dimensione & loco Cũ uero iter rursus ẽ faciundũ: cõponit qsq; ea uasa: qbus ꝓ constitutione est utendũ. Alii itẽ ea ponunt in iumentis. Itaq; ueniunt simul oẽs: q agunt ĩpedimẽta ad agendũ cõstituta. simul etiã oẽs reponũt, qsq; super sua iumẽta. Sic igitur idẽ tẽpus satis est: ut & unũ tabernaculũ & oĩa tollatur. Identidẽ sic hẽt etiã de apparatu. Et de faciũdis necessariis oĩbus tẽpestiue eodẽ modo singulis cõstitutũ est: quæ facere oporteat. Ob q̃ quidem rẽ idẽ tẽpus sufficit & uni parti & oĩbus ad faciundum. Queadmodũ uero famuli, q erãt ad res necessasias cõstituti: locũ hẽbant cõuenientẽ singuli: Ita ẽt armigeri eius ĩ expeditione & habebant locũ armaturæ accomõdatũ: & sciebant: qs hic ẽẽt: & indubitato oẽs se locabãt. Perpulchrũ sane arbitrabatur cyrus in ædibus quoq; ẽẽ aptæ locationis studiũ. Cũ .n. cuiq̃ re ulla est opus liquidũ est: quo sit iturus ad eã accipiendã. Multo præterea pulchrius existimauit: si bene posite ẽẽnt tribus militares Quo. n. auctiora sunt tẽpora earꝝ rerꝝ: qbus utendũ ẽ ad res bellicas: maiora ẽt errata fiũt ꝑ eos: q in his cunctãtur. Ab illis uero, qui tempestiue adsunt: uidebat utilitates fieri plurimi æstimandas in rebus bellicis. Itaq; curam habebat huius ordinis maxime. Atq; ipse cyrus primũ se in medio castroꝝ collocabat: ut pote quod hic locus munitissimus foret. Dein uiros maxime fidos, quẽadmodum semper consueuit: circum se habebat. Hi uero cum circulariter starent: & equites habebat, & curruum ductores. Et enim his putabat opus esse loco munitissimo: quoniam quibuscum armis præliantur:

nihil

nihil horum paratum expeditumq; habentes castramœ tantur. Quum multo his tempore opus est ad se armãdos: si utiliter sint educturi. In dextera autem ac sinistra & suiipsius & equitum parte locus erat scutatis constitutus. Sagiptariorum item locus, & ante erat & post tũ ipsum tum etiam equites. Milites uero grauis armaturæ, & qui magnas haberent cratis: circum eos omnis habebat ueluti murum: quo siquid oporteret parari milites: hi constantissime aggressi, præberent iis ad armãdum securitatem. Ac cubabat autem ei in ordine quemadmodum milites grauis armaturæ: quo etiam noctu si quid ei opus esset: sicut & milites ipsi parati sunt ad feriendũ cõminus iuadentẽ: ita & sagiptarii & iaculatores siq adoriẽtur: præsto iacula sagiptasq; torqrẽt ꝓ his militibus. Habebãt præterea signa oẽs pricipibus in tabernaculis. Sed ministri queadmodũ etiã in urbibus q tẽperãtes prudentesq; sunt: plurimorum quoque sciebant habitationes præsertim tempestiuorum. Eodem quoque modo Cyri ministri & sciebant in castris ducum loca: & signa cognoscebant: quae sigulis essent. Quare si quo illorum cyro opus esset: eum non quaerebant: sed quambreuissima currebant ad singulos. Et quoniam nationes singulæ meræ essent: multo etiam magis erant manifestæ: & cum quis bene iussa seruaret: & siquis minus ageret: quod iussum esset. Igitur cum ita illi haberent: censebat cyrus, siquis etiã inuaderet noctu aut die: inuadẽtis hostes tanq̃ in insidias, in castra incidere. Atq; disciplinæ militaris non hoc solum esse ducebat: si quis extendere phalangas facile possit: aut restringere aut ex cornu in phalanga redigere, aut ex dextera uel sinistra, aut a tergo appãrentibus hostibus recte expꝉicare: sed etiã distrahere, cũ opus sit: ordinariũ præceptum

8

ptum existimabat: & quo pacto ponenda esset quæli-
bet pars: quo maxime esset utilis: & quomodo accele
randum: ubi assequi oporteat: hæc omnia ac similia pi
ti strenuiq; uiri esse arbitrabatur. Atq; hæc omia æq; e
curabat. præterea in itineribus ad id, quod accideret:
semp exercitu disposito pergebat. In castramœtatione
uero frequenter queadmodũ dictũ est: exercitũ loca-
bat. At ubi uenerũt in mediæ regionẽ: diuertit cyrus ad
cyaxarẽ: q ubi se inuicẽ sunt cõplexi: cyrus primũ inqt
cyaxari ei & ædes babylone electas esse et prĩcipia quo
haberet ẽt, cũ illuciret: diuersoriũ, tanq̃ i domũ. Dein
quoq; alia ei dona dedit & plurima & pulcherrima.
At Cyaxares his qdẽ acceptis ad eũ filiã misit: quæ fer
ret & coronam auream, & harmillas, & torquem, &
stolam medicam, quam fieri potuit pulcherrimam. Et
puella quidem cyrum coronabat. Cyaxares uero dixit:
do etiam tibi cyre hanc ipsam uxorem: quæ mea est
filia. Tuus autem pater uxorem cepit filiã patris mei:
ex qua ipse natus es. Hæc aũt ea est: quã tu sæpe, cũ
puer apud nos ẽes: cantiunculis demulcebas. cũq; ali-
quis eã interrogaret: cui nuberet: dicebat se cyro nu
bere: Præterea do ẽt ipsi dotem uniuersam Mediam:
Nec enim mas filius mihi legitimus est. Cyaxares ita
est locutus: ad quẽ cyrus respondit: Ve℞ cyaxares &
genus laudo, & puellã, & dona. Sed hæc tibi uolo cõsen
tire una cũ patris mei matrisq; sententia. Quæ quidẽ
cyrus in hũc modũ locutus est. Sed puellæ tamẽ hæc oĩa
dono dedit quæcunq; arbitrabatur, cyaxariquoq; grata
fore. Et hæc cũ fecisset: ꝑficiscebatur in Persas. Sed ubi
peruenit Persarum fines: relicto alio agmine, ipse una
cum amicis ad urbem pergebat, uictimas secum agens:
quae oĩbus persis satis ẽent & ad sacrificandũ & ad epu
landũ. Agebat etiã dona: quae decerẽt & patrẽ, & ma

trē ,& aicos alios: qualia itē forent p magistratuū & se nioꝝ homotimorumq; dignitate. Dabat præterea Persis oibus dona & maribus & fœmineiis: quæcūq; ēt hac tē pestate dātur a rege quādocūq; i persas ierit. Exhic col legit cābyses persaꝝ seniores atq; magistratus:q reꝝ ma ximaꝝ ius habent. Inuitauit ēt cyꝝ: ac tali ē usus ora- tione: Viri persæ & tu cyre fili ego utrisq; uobis,ut de cet: sū beniuolus: Nā uobis Persæ rex sū: Tu aūt cy- re meus es filius. Itaq; meae ē iusticiæ,quæcūq; uideor mihi nosse utrisq; uobis cōducere: haec ut inmediū refe rā. Supioribus enim tēporibus uos cyrū amplificastis: qppe cui et exercitū dederitis: et exercitus principem cōstitueritis. Huius aūt dux cyrus p deoꝝ benigitate i clytos uos o Persae iter ois hoies reddidit, & in uniuer sa asia honorificos. Eoꝝ uero,qui una cum ipso militiā obiere: uiros optimatis etiā locupletauit. Multitudini ue ro stipendiū uictūq; parauit, constitutoq; persaꝝ eqta tu reddidit psas agroꝝ item participes. Si qdē i posteꝝ ita senseritis: eritis iuicē uobis auctores multaꝝ bonaꝝ q; reꝝ. Sin aūt tu cyre elatus secundis rebus præsenti- bus aggrediaris in persas quoq; pro auiditate imperiū gerere, quēadmodū i alios: aut uos ciues huius potētiae inuidia tēptabitis soluere huius iperiū debetis nō ēē ne- scii uos iuicē uobis fore ipedimēto: quo minus reꝝ plu rimarum bono perfruamini. Quae qdem mala ne fi ant,sed bona potius: mihi uidetur: ut per publicū sacri ficiū, perq; deoꝝ attestationē in hæc pacta cōueniatis. Te quidem o cyre, siquis aut regionem Persida bel- lo appetierit: aut persarum leges rescindere tēptaue- rit: auxilium patriae laturꝝ omnibus uiribus. Vos aūt o Persæ, siquis aut imperio Cyꝝ priuare aggrediatur: aut si subditoꝝ mācipioꝝ qsq̄ defecerit: futuros auxilio & uobisipsis, & cyro: ad qdqd hic præcipiat. Atq; do

8

nec ego i uiuis sum:meũ sit in persis iperiũ. Sed ubi ipse diem obiero : regnum scilicet erit Cyri. si uixerit. Cumq; hic in persas uenerit:si religiose uobiscum se gesserit :ut hic sacra pro uobis faciat: quæ nunc ipse sacrifico. Sed ubi hic naturæ concesserit: recte uobis cosultum erit mea sententia : si genere qui uobis futurus optimus uideatur : hic legitima diis immortalibus persoluãt : Quæ cambyses cum dixisset : probata sunt & cyro & magistratibus persarum . Atq; hæc ut tum pepigerũt atque deos attestati sunt : ita etiam hac tempestate fa cere inuicem & persæ & rex perseuerant . His au tem gestis abiit cyrus: qui ubi uenit in medos: ex patris matrisque sententia uxorem capit Cyaxaris filiam: quæ fertur hoc etiam tẽpore fuisse pulcherrima: Etsi histo rici quidã tradunt Cyrum matris sororẽ duxisse uxorẽ . Sed ea ẽt anus fuisset omnino . Continuo autem ubi ce pit uxorem : eam secum habens soluit ex media : qui ubi fuisset babylone : uisum est ei satrapas iã esse mittẽ dos in gentis subiugatas . Atque eos quidem, q i arcibus præsidiis præerãt: atq; millenarios, quos praefererẽt cu stodiae regiõis: noluit alii parere, q̃ sibi . haec ꝓspiciebat quoniã cogitaret: ut siquis satraparum prae diuitiis atq; atq; hominũ multitudine contumelia se esset affecturus tẽptaturusq; mius pere: cõtiuo i regiõe hẽret: q aduersa rentur , hæc igitur uolẽs agere: decreuit conuocare, pri mum tẽpestiuos: eisque praedicere: ut scirent : euntes . quam irent futuri . Existimabat enim ita facile eos esse laturos. Vbi autem aliqs esset cõstitutus priceps talisq; accẽpit: putabat cyrus: haec illos laturos moleste: qppe q arbitrarẽtur hæc facta ẽẽ pp ipsoꝝ i fidelitatẽ. Sic igi tur uocatis illis in cõcionẽ huiusmõi uerba locutus ẽ: Vi ri ãici sũt nobis i urbibus subiugatis præsidia præsidio ꝝq; præfecti: quos tum reliqmus. Et his ego abiens iussi

ut aliā ad rē nullā ēēnt curiosi q̄ ad seruandas urbis . hos igitur a magistratu nolo amouere: quoniā bene iperata seruauere. Sed alii satrapæ uidetur mihi mittēdi: q iperēt hitātibus: qq; accepto tributo, & præsidiariis militibus dent stipēdiū: & aliud , quodcūq; opus ē: soluāt. Videtur ēt mihi e uobis hic agētibus, quibuscūq; negotia præbeo cū ullos mitto acturos aliqd ī has gētes: & agros tribuendos illic ēē & ædis quo & tributū huc ad uos detur: & cū illuc eāt: ī ꝓpria heānt diuersoriū: Hæc locutus ē deditq; amicoꝝ multis in omnibus subiugatis urbibus & aedis & subditos . & nunc etiam sunt illorum posteris, q haec tum acceperunt, agri permanentes alii in alio solo. Ipsi aūt hitāt apud regē. Oportet aūt inqt: ut satrapas euntis in has regiōes talis ipsi cōsyderemus: q meminerint huc etiā mittere: qdquid aut pulchri aut boni in quolibet solo sit: quo nos quoq;, q hic sumus: participes simus bonorum oīum: q̄ ubiq; sunt: Et. n. si quid alicubi graue fiat: nobis erit ulciscēdū. Hæc locutus cyrus tū qd dicēdi finē fecit, Dei uero quos & amicis cognouit cupidos eūdi ī dicta loca: electis ex his, q aptissimi esse uidebantur. eos misit satrapas. In Arabiam qdē Megabyzum. ī cappadociā artabatan . in Phrygiam magnam Artacaman. In lydiā uero & ioniam Chrysantan , in Cariam cadusium ut cares ēt petierunt ī phrygiā uero, q̄ adiacet hellespōto & æolidi: pharnuchū. ciliciæ aūt cypri & paphlagonū non misit persas satrapas: quoniam ultro uisi sunt una secum bellum gessisse aduersus babylona . Atque tributa quidem ut hi quoq; deferrent: ordinauit . Vt autem tū cyrus constituit. Sic item hoc tēpore & sūt regis arciū custodiæ: & millēarii, q custodibus præsūt: a rege cōstituti sūt descriptiq; apud regē iussit prætera satrapis oībus, quos mittebat: ut ꝓ uiribus ea oīa imitarētur: quæ ipsū facere uiderēt. Et primū qdē: ut eqtes cōstituerent

8

aurigasq; ex his persis & sociis: q̄ una secuti sūt: & q̄cun que agrorum principiaq; cepissent: hos cogeret: ut ad fores i rent. tēperātiaeq; studeret: & sese utēdū satrapae praeberēt siqua re opus eēt: atq; ut filios, q̄ nascerentur: īstituerent ire ad fores, quēadmodū apud ipsum. Insuper ut satra pes educeret ad uēationē eos: q̄ sunt ad fores: & ut satra pes ipse, & q̄ una cū eo sunt: res bellicas exerceret. Qui cūq; aūt dixit: mihi reddiderit p̄ ratiōe potētiae pluriōs currus pluriosq; & optiōs eq̄tes: hūc ego ut bonū sociū bonumq; cōcustodem imperii & persarum & mei: ho noribus prosequar. Ad haec praeferātur apud uos quoq; quēadmodū apud me. uiri optimates caeteris ī cōsensu. Et mēsa ēt sit, sicuti mea: quae alat primum famulos. dei satis sit ornata ad imperandum etiam amicis: & ut eum, qui pulchri aliquid fecerit: quottidie rursus mu neret: insuper hortos comparate, atque nutrite feras & neque ipsi unquam sine labore cybum apponite: ne que eq̄s sine exercitatiōe pabulū inicite: haud. n. possim ipse, q̄ ūus sū: hūana uirtute bōa oium uestrorum seruare sē per. Sed oportet me, q̄ bonus sim: auxilio esse uobis una cum his bonis: quae a me sunt. Identidem quoque uos qui ipsi boni sitis: cum his bonis, quae uobiscum sunt: mihi esse socios. Vellem praeterea: uos hoc etiam animo uobiscum uoluntaretis me nihil horum, ad quae nunc uos hortor: seruis īperare: sed quae uobis faciūda dico, haec ī tē ipse oīa enitor agere. Et quēadmodū ego uobis iubeo ut me imitemini: sic itē uos, q̄ a uobis magistratus hēnt: ut uos imitētur: eos docetote. Atque haec ut tum Cyrus constituit: etiā hoc tempore eodē mō oēs, quae sub rege sūt custodiae similiter asseruātur. Oēs aūt pricipū ianuae identidem celebrantur. aedes oēs & magnae & puae simili ratiōe hītantur. Atq; omnibus uiri optiātes praeferūt in

cōsessu

consessu præsentium, omniaque itiera eodem modo cō stituta: sunt: & omnibus summatim compræhēdūtur mul tæ actiones, cum pauci sint præfecti. Hæc locutus Cy rus, ut singulis essent agenda: datisque cuique uiribus, eos emisit. Pronunciauitq; omnibus: ut se pararent: ut pote quod in proximum annum in expeditionem eundū foret: faciundusq; census & uirorum, & armorum, & equo rum, & curruum. Cōsyderauimus hoc præterea: quod cyro auctore, ut aiunt: hac quoque tempestate pdurat: Soluit enim uir annuatim semper exercitum secum ha bens: quo sicui satraparum auxilio opus sit: auxilium ei afferat. Sin aliquis contumelia uacatur: ut eum ad suaui tatem redigat. Quod siquis negligat aut solutionem tributorum, aut inhabitantium custodiam, aut ut ager colatur: aut aliud qcq̄ eorum, quæ sint cōstituta: reliqrit ut haec omnia disponat: modereturq;. Sin id minus que at: regi ut nunciet. Quod rex audiens consultat de eo qui in ordinate quid egerit: & qui sæpe dicuntur, regis fi lius descendere, regis frater, regis oculus: & quandoq; minime apparent: hi sunt regii quæsitores. Amouetur enim eorum quisq; undecunque rex iusserit. Insup didici mus aliud Cyrum excogitasse ad imperii magnitudinē: ex quo celeriter sentiebat: quomodo ea haberent: quæ permultum etiam distarent: Cum. n. cōsyderasset: q̄tum itineris equus faceret die, equitans: quātū sat ēēt: fecit e quorum stabula tantundē distātia: inqbus equos cōstitu it: & qui equorum diligentiam haberet, uirumq; quoli bet in loco ordinauit: qui aptus esset ad accipiendas lit teras, quæ ferebantur: easq; tradendas: quiq; recipet e quos defatigatos atq; hoīes: recētisq; alios mitteret. Inter dū ēt ferunt ne noctes qdē sufficere huic itieri. Sed diur no nūcio nocturnū succedere. Quibus rebus ita gestis aiunt

aiunt quidam hoc itineris uelocius perfici : quam gruũ uolatum. Quod si hoc mentiũtur: illud certe manifestũ ẽ. hãc pedestrẽ profectionẽ uelocissimã esse humanorum pedestriũ itinerum, Et quodque bonum ubi sit q̃ celerrime intellectũ: q̃ celerrime ẽt curari. Sed ubi annus præteriit: coegit cyrus exerctiũ suũ ad babylona: cui fuisse fertur equites ad centum uigitimillia, currus falcatos ad duo millia, pedites uero ad qngẽta uigitimillia. Vbi uero hæc parasset cyrus: mouit hunc exercitum : quo fertur sub iugasse gentes eas omnis: quæ ab ineunte syria habitant usque ad mare rubrum . Postea uero expeditio facta dicitur in aegyptum , subiugasseque Aegyptum , Ex hinc imperium terminauit cyro ad orientem rubrum mare, ad septentriones pontus euxinus: ad occidentem cyprus & ægyptus : ad meridiem æthiopia. Horum autem moetae aliæ propter calorem , aliæ propter frigus , aliæ propter aquam , aliæ uero propter ariditatem sunt cultu difficiles . At Cyrus in harum medio uitam agens , tempore hyemali degebat babylone septem menses : hæc enim regio clæmens est . Per ueris autem tempus tris menses degebat susis. in æstatis autem uæhementia mensis duos agebat Ecbatanis . Sic autem Cyrus dũ faceret : ferunt eum & calores & frigora degere semper solitum in uerno tempore . Et usque adeo homines erant in eum affecti : ut omnis gens deterius hebere uideretur : nisi ad cyrum misisset : quod pulchrum eis in regione uel orietur : uel nutriretur : uel arte excogitaretur . Omnis ẽt urbs identidem , omnisque uir priuatus fieri sane diues uidebatur : si quid Cyro largiretur. Et. n. Cyrus a singulis ea accipiens, quibus dãtes abundabãt: ea retribuebat: quorum eos ẽẽ iopes sẽtiret. Verum cũ ita æuũ pcessisset: Cyrus iã admodũ senex uẽit i psas ãno septio

sui

sui imperii :cuius pater materque iandiu, ut par erat: di em obierant. Atq; cyrus sacrificauit uictimas legitimas: dixitq; chorum persis more patrio. & omnibus tribuit dona : ut consueuerat: Cumque dormiret in regia: uisus est ei aduenisse melior quidam, quam natura humana, eiq; dixisse :parare o cyre: iam enim abis ad eos. Quod sopnum intutus, excitatus est : propeque intelligere ē uisus uitæ exitum adesse. Itaque hostus continuo captis eas sacrificabat & Ioui patrio, & soli, & aliis diis in cacuminibus: ut Persæ sacrificant, ita orans: Iupiter patriæ, ac sol diiq; omnes hæc accipite & ultima sacrificia multarum pulchrarumque rerum gestaꝝ & gratiarū dona : quod significastis mihi & in sacris, & in signis cælestibus, & in auguriis, & in rumoribus: & quæ ageda erāt: & quæ nō agēda. Multa autē uobis gratia: quod & ipse norā diligentiā uestrā: & nūquā ī rebus secūdis sup hominē sum elatus. Peto autē a uobis: ut detis etiā nunc filiis quidem meis, & uxori, & amicis, & patriæ felicitatem. Mihi autē quale dedistis æuum :talē detis etiā uitæ exitū. Quæ Cyrus cū fecisset: domūque reuertisset : uisus est sua uiter quiescere : cubuitq;. Sed ubi hora iam erat, eum adeuntes. qui constituti fuerant : iubebant : ut lauaretur :ad quos respondit libenter se quiescere. Rursus hi constituti, cum tempus esset: cænam appossuerunt. At Cyrus animo cybum quidem non appebat. sed uisus est sitire : bibitq;. & suauiterquidem. Sed ut postridie eius diei ac die item tertio hæc item ei accidissent: filios uocauit: ii enim secuti eum fuerant : & erant in persis. Vocauit præterea amicos magistratusq; persarum : quibus omnibus præsentibus, loqui cœpit in hunc modum Filii mei carissimi & uos amici omnes, qui hic adestis : uitæ finē adēē iā mihi ex multis eqdē rebus pspicue cognosco

Vos aūt

Vos aũt decet, cum obiero: omnia & dicere & facere: perinde atq; felictatẽ adeptus sim: Ego enim & cũ puer essẽ: quæ in puericia honesta existimãtur: eorũ mihi ui deor fructũ cõsecutus: & ubi excessi i ephebos adolescẽtiæ hõestate: & pfectus uir factus, quæ in uiris honesta sunt: his sum perfructus. Et cum una cum ætate procederẽ: mihi auctas cognoscere uisus sum uires meas, Itaq; senectutẽ meã nunq̃ sensi esse meã factã iuuẽta imbecilliorẽ: Neq; aliqd aut cupisse aut aggressũ me noui quod mius mihi cõtigerit, uidiq; aĩcos meos p me factos esse felicis, hostes uero a me actos i seruitutẽ. Atq; me am patriã, quæ etea i asia nullũ hẽbat imperiũ: nunc præ cæteris relinquo honoratam. Quæq; adeptus sum: eorum nihil noui minus mihi seruari. Et superius quidem tempus ita gessi: ut optaui. Cum metus autem me co- mitaretur: nequid in futurum uel uiderem: uel audi- rem: uel paterre molestum: is me non sinebat prorsus esse magno elatoq; animo, neq; lætari absolute. Nũc uero si moriar: relinquo uos filii uiuos: quos dii immorta- les dederunt mihi. Relinquo etiam patriam & amicos feliciter agentis. Quare qui ego minus iure memoriam beatitudinis in omnem aetatem consequar? Est autem a me declarandum: cui regnum sim relicturus: ne id si ambiguum sit: negotia uobis praebeat. Equidem uos o fili ambos aeque amo. Verum & consilio proui- dere & ducere ad quidquid tempus uidetur esse: hoc ei impero: qui & prior est natus, & rerum plurium consentanee peritus. Institutus autem est etiam ita ipse & a mea & a uestra patria senioribus non solum fratri- bus, uerum etiam ciuibus & incedendo, & sedendo, & dicendo cedere. Atq; uos ego filii ita initio institui: ut & seniores honoraretis: & honoraremini a iunioribus.

Quare

Quare ita admittite: quæ a me dicũtur, ut & uetera, & usitata, & legitima. Ac tu quidem o cambyses regnum habe & diis dantibus & meipso: quantum in me est. Tibi uero o Tanaozares Satrapae esse do & Medorũ & Armeniorum, & tertium Cadusiorum. Hæc uero dans tibi existimo imperium quidem maius atq; regni nomen seniori filio reliquisse: At felicitatem tibi cum minore molestia: Qua enim humana læticia cariturus sis: haud equidem uideo. Quin omnia tibi sunt affutura. quæ uidentur afficere homines uoluptate. Sed cupere, res factu difficilioris, ac multum esse sollicitum neque posse quietem habere: qui stimuletur aemulatione rerum a me gestarum: & insidias tẽdere obiiciq; insidiis, hæc necessario magis illum, qui regem gerit: quam te cõsequuntur: quæ qdem ipsa ut pspicue nosti multas ei, q lætari uelit: præbent occupationes. Quare hoc etiã te cãbyses minie latet: nõ est aureũ hoc sceptrũ quod regnũ seruet: sed amici multi sceptrũ sunt regibus uerissimum maximeque securum. Verum ne putes homines nasci natura fidos, omnibus enim iidem fidi apparerent: quemadmodum etiam alia, quæ natura gignuntur: omnibus apparent eadem: Sed filios, oportet: sibi unusquisque faciat: Quorum comparatio nullomõ fit ui, sed beneficentia potius. Itaque si alios quosdam temptabis regni cõcustodes efficere: nusq̃ aliunde prius incipe, q̃ ab eo: qui ex eodẽ loco natus est. Quare & homines ciues alienigeĩs præferendi sunt. Et qui una sunt alti: iis qui contubernales nõn sunt. Qui autem ex eodẽ saemine sunt orti, & alti ab eadẽ matre, & ĩ iisdẽ moenibus adoleuerunt: & ab iisdẽ sũt dilecti parẽtibus: & eandem matrem eũdemque patrem appellãt: quomodo hi minus sunt omnibus propiquitate praeferẽdi? Nolite

igitur

A mici sunt regibus sceptrũ verissimum maximeq; securum

igitur quæ dii immortales bona admonent ad familiari
tatē fratribus : inania unquam facere , sed ad hæc conti
nuo parate alia amiciciæ opera , & ita semp insuper bi
lis uobis inuicem futura est caritas . Qui fratri proui
dent : seipsum curat : Cui enim alii , qui frater est ma
gnus adeo bonum sit , ut fratri ? Quis alius honorabit ui
rum : qui magnis sit uiribus ita : ut frater ? Quemnā
timebit quisquam iniuria afficere : si frater sit magnus :
ut fratrē : Nemo igitur te celerius huic audiat : neq3 ala-
crius adsit : Nemini . n . magis propria sunt huius neq3 bo
na neq3 mala , q̄ tibi . Cogita hæc præterea cui gratifice
ris : unde maiora consequi speres : q̄ huic ? Cui et si auxi
lium feras : ualentiorem socium belli recipias ? Quem
præterea turpius est nō amare q̄ fratrē ? quē oium pul-
chrius est anteponere , q̄ fratrē : Solus qdē o cābyses fra
ter est : qui si prioris habet partes apud fratrem neq3 iui
dia uenit ab aliis . Quin per deos patrios filii mihi ca-
rissimi honorate uos inuicem , siquid etiam tunc mihi gra
tum facere cura est uobis : Non enim sane hoc uidemi
ni nosse dilucide : Me nihil āplius esse : cū ab humana
uita decessero : Nam ne nūc quidē animū meū uideba
tis uer℞ ex his , quæ ageret : eū esse cernebatis . Animi
uero eo℞ , qui iniuriam passi sunt : nondum didicistis :
quos metus sceleratis parricidis iniiciunt : quas ultricis
afflictiones in nefarrio immittunt . Vita aūt functis pute
tis ne honores fuisse adhuc duraturos : si eo℞ animi nul
lius rei ius hērent ? Nullomodo ego filii , ne hoc qdē mi
hi unq̄ persuasi : ut aius uiuat : donec fuerit i corpore
mortali . Cū uero ab hoc solutus fuerit , moriātur ? Vide
o . n . eū , corpora mortalia , quantū tēporis in his sit : uiua
præstare . Neq3 sane aius mea sentētia stupidus est atq3 i
sipiēs : cū separetur a studio isicipiētiq3 corpore . Sed cū
mens

Nil morti somno similius.

mens mera ac pura ab eo diserta fuerit: tũ etiã cõsenta neũ ẽ ipsã maxie & uigere & sape. Cũ uero homo dissoluitur: minime est obscurꝝ abire singula ad cognatam speciem ac suã animo tamẽ, excepto qui solus neq; dum adest: neq; dum abest: uidetur cogitare. præterea, nihil esse morti sopno similius. At hominis animus tum scilicet maxime diuinus perspicitur, & tum futurorꝝ aliqd prospicit: In somno enim ut uidetur: maxime liber redditur. Quare si hæc ita habent: tu ipse mihi persuadeo: & animus reliquit corpus: uos o fili uerentes animum meum, facite: quæ uos rogo. Quod si ita non habent: sed manẽs animus in corpore una cum corpore interit: deos saltem qui semper sunt: et omnia uident: et õmnia possunt: quiq; hunc rerum omniũ ordinem cõtinent certũ, & immortalẽ & sine errore: qq; præ pulcritudine at q; magnitdine enarrari nõ potest: hosce uos metuentes nihil usquam impium, nihil nefarriũ neq; feceritis: neq; consultaueritis. Et post deos qdem hominum ẽt genus oẽ, quod semp propagatur uobis uerẽdũ est: Non enim uos dii ĩ tenebris operiũt, sed opa uestra necesse est semper in propatulo uiuere apud omnes: q̃ si pura & sine iniuria appareant: reddẽt uos inter omis homines potentissimos. Quod siqd iniusti inter uos inuicem cogitabatis: fidei dignitatẽ apud oĩs hoĩnes amittetis: Nemo enim amplius credere uobis possit: ne si uos admodum eam præstare uelitis, intutus ille quidẽ eũ a uobis iniuria affici: qui necessitudine sit cõiunctissimus. Si igitur ego uos satis doceo: quales inuicẽ ẽẽ debeatis bene est; Si id minus, saltẽ ab illis discite: q ãte nos fuerũt: hæc .n. optima ẽ doctrina: Multi .n. pseuerarunt in amicicia, parentes quidem cum filiis, & fratres cum fratribus. Et horꝝ iã aliqui contraria inuicem gesserunt

ferunt. Quibus igitur alterutris quæ gessere couduxiſ ſe senſeritis: hæc ſi eligatis: recte conſultetis. Et de his quidem iam ſatis fortaſſe. Meũ uero corpus o mihi cariſſimi filii cũ moriar: neq; in auro condite, neq; in argẽto, neq; in alia re prorſus ulla. Sed illud terræ reddite q̃primũ: Quid. n. hac re beatius q̃ terræ miſceri: quæ pulchra oĩa, bona omnia & gignit: & nutrit? Ego uero & alias me humanũ præſtiti: & nũc iucunde mihi uideor eius rei pŕceps fieri: quæ benefica eſt in homines: Enimuero iam inqt animus mihi uidetur deficere. Vnde ut uidetur: incipit omni ex parte me relinquere. Quare ſiquis ueſtrũ aut dextrã meam tangere: aut oculũ meũ, dum adhuc uiuo: intueri uelit: me adeat ꝓpius. Verꝫ ubi ego oculos clauſero: peto a uobis filii: nemo amplius corpus meum intueatur, neque uos etiam ipſi. Atque Perſas quidem omnis ac ſocios inuitate ad monumentum meum: qui una mecum lætentur: quod iam ſecuro in loco futurus ſum: ut pote qui nihil amplius mali patiar: neq; ſi cum diis fuero: neq; ſi nihil amplius ſim futurus. Quicunq; autem uenerint: hos his beneficiis affectos, quæcunq; exiſtimatis in homine eſſe felici: dimittite. Et hoc ad poſtremum de me memineritis: ſi in amicos benefici fueritis: poteritis etiam plectere inimicos. Ac ualete filii cariſſimi: matriq; hæc nunciate uerbis meis. Et q hic adeſtis: & q abeſtis amici ualete oẽs. Hæc locutus cũ dediſſet oĩbus dextram: oculos clauſit: & ita diẽ obiit. Quod pulcherrimum qdem ac maximũ regnoꝝ omniũ Aſyæ cyri fuerit regnũ: ipſũ de ſe teſtimoniũ præbet: Terminõs. n. habuit ad orientem mare rubrum, ad ſeptetriones pontum euxinum, ad occidentem cyprum & ægyptum, ad meridiem æthiopiam. Id autem imperium cũ tanta eſſet

ta esset magnitudine : una Cyri sententia gubernabatur : qui etiam ipse subditos suos æque ac filios & honorabat & colebat : & cyrum subditi perinde quasi patrē uenerabantur. Vbi cyrus excessit e uiuis : continuo ipsi filii inter se dissidere : continuoq; urbes ac gentes defecere. Sicque in deterius oia uersa sunt. Quod autem uera a me narrantur : incipiam a rebus diuinis : hæc docere : Noui enim & regem prius, & qui sub rege essent : etiam his, qui ultima scelera perpetrassent : siue iusiurandum iurati essent : inuiolatum præstare : siue dextras dedissent : cōstantissime obseruare solitos. Quod si minus tales fuissēt : & huiusmodi de se opinionē nō præbuissēt ne unus quidē credidisset eis : quēadmodū nūc nemo amplius credit : posteaq̃ cognita est eo℞ ipietas. Sic utinam neq; tunc illi credidissent : qui duces una cum cyro ascenderunt. At hoc tempore, qui priori de iis opinione adhibita fide, ubi credidissent sese : ad regem acti, obtruncati sunt. Multi etiam eorum barbarorū, qui una militarunt : alii aliis decepti suasionibus periere. Multo præterea etiam iis in rebus nunc sunt deteriores : Antea enim siquis aut periculum subiisset pro rege : aut urbem gentemue in seruitutem egisset : aut aliud quicquam pulchri boniue ei peregisset : hi erant : qui in honore habebantur. At nunc etiam siquis quemadmodum leomithres uxorem ac liberos amicorumque filios obsides apud ægyptium liquisset : isq; maximum iusiurandum iuratus foret : essetq; id transgressus : quo uideretur aliquid emolumenti fecisse regi : hi sunt, qui maximos honores præmii loco habēt. Hæc igitur uidētes Asiatici omnes ad impietatem & iniusticiam uersi sunt : Quales .n. fuerint præfecti : tales ēt, q sub ipsis sūt : frequentius fiūt. ob eāq; rē maiore utuntur licentia nunc q̃ antea

Platonis etiā sententia est ut testatur marcus cic. epi. nona. Quales in re pub. principes essent tales soler esse Cives

q̃ antea præsertim circa pecunias : ut ũt iniustiores : Nõ eni eos solũ qui magnis se delictis fecerũt obnoxios : sed iam hos item, qui nihil fecerũt iniuste : cõpræhensos cogunt nullo iure pecũias soluere : Quo fit : ut nihilo illi minus, qui uidentur ẽẽ ditissimi, q̃ qui : multa p̃ iniusticiã deliquerũt : in metu sit, adeo : ut neque in manus ii ire uelint potentiorum : neque audeãt conuenire cum exercitu regio. Igitur quicunq; bellum cum iis gerat : omnibus licet in regione ipsorum sine pugna uertari : utrũque uelint propter illorũ tum impietatem erga deos, tũ iniusticiam erga homines. Mentes igitur eorum ita sũt omnino nunc deteriores q̃ antiquitus. Quod autem ne corpora quidem exercent : ut antea consuerunt : nunc item hoc exponam. Lex erat apud eos neq; spuere, neque mucum facere. Est autem manifestũ hæc eos lege sanxisse : non quia parcerent corporis humori, sed quoniam uellent per labores ac sudorem reddere corpora solidiora. Hoc uero tempore non spuere quidem neque emungi ad huc perdurat : Sed labori nusquam studetur. At qui antea erat persis legitimum comedere semel : quo toto die uterentur & circa res gerendas & circa labores. Hac uero tempestate, semel cybum capere ad huc permanet : sed uesci incipientes quemadmodũ qui summo mane prandent : ad illorũ usq; tẽpus comedentes potantesque degunt : qui extremo uesperi cubant. Erat autem his legitimum : ne urcei importarentur in symposia : quippe qui putabant, si minus nimis potarent : minus corporibus ac mẽtibus prosternerẽtur Hac uero tẽpestate q͂ urcei nõ iportẽtur adhuc p̃maet. Tãtũ aũt bibũt : ut p̃ importãdis urceis ipsi exportẽtur : quõiã neq̃ant ãplius erecti egredi. Atq; ille quoq; mos

patrius iis

iis erat : ut dum iter facerēt : neq; comederent : neq; biberēt : neq; ho℞ gratia quicquam re℞ necessariarū facerēt : quod pateret : Nunc aūt ab iis abstinere ad huc perdurat. Sed itinera faciunt adeo breuia : ut minime sit mirandū : quod a rebus necessariis abstineant. Atq; ad uenationem quoq; totiens antea exibant : ut pro exercitatone uenatones satis essent & ipsis & equis. Sed ubi Artaxerxes rex, & qui ei erant familiares : redditi sunt uino inferiores : non amplius eodem modo neq; ipsi egrediebatur : neq; alios ducebant ad uenationes. Quin potius si qui laboris studiosi atq; industrii una cū suis equitibus simul uenarentur : liquido iis inuidebant : & ut seipsis melioris oderant. Præterea puerorum institutio ad uenandum adhuc perdurat. Sed disciplina & meditatio equitandi extincta est : quoniam eo non eūt : ubi antecellere uideantur : Et quoniam pueri cum illic antea litis audirent proiure iudicari : uidebantur discere iusticiam. Et hoc omnino conuersum est : quoniā certo uident eos uictores : utri plus dederint. Sed eorum uim, quæ e terra oriuntur : pueri antea discebant quo utilibus uterentur : & a perniciosis abstinerēt. Nūc uero uidentur hæc discere : quo mala q̄plurima perpetrent : Nusquam igitur plures, quam illic, neque moriuntur : neque corrumpuntur ex uenenis. Quin etiam multo nunc delicatiores sunt, q̄ Cyri temporibus : Tum enim adhuc disciplina persica & continentia utebātur. Medorū uero stola atq; lauticia. Sed hoc tempore persica cōstantiam æquo anio uident extigui, at medorum molliciam diligenter seruant. Declarare autem uolo eorum quoque delicias, illis enim primum cubilia nō modo satis est substernere moiliter : ue℞ etiā lecto℞ pedes intapetibus locāt ; ne paumētū reniatur

Sed ut

8

Sed ut tapetes cedant : Insuper quae ludo iacebantur ad mensam & quæcunq; reperta sunt antea : eorum ni hil ablatum est . Sed & noua semper excogitantur , & obsonia identidem , & enim utrarumque harum rerum noui artifices comparantur. Insuper hyeme non solum his satis est caput & corpus atque pedes tegere sed ex tremis manibus chirothecas crassas habent & gradioris a nulos. Ac æstate quidem non his satis sunt neq; arboꝝ neque saxorum umoræ sed in his umbras alias homines molientes eis astant , Vtque pocula quam plurima ha beant : Hac re gloriantur : quæ si iniuste comparata sint : id nulli sibi dedecori ducunt. In illis enim & iniusticia lucrique turpitudo longe est aucta. Atque antea patri us eis mos erat : ne uideretur tum proficisci pedites alius cuiusquam rei gratia : quam ut equites optimi fierent . Nũc autem plura in equis strata habent , quam in cu bilibus : Non enim ita equitandi curam habent , ut mol liter sedendi. Quæ uero ad bellũ ptinẽt : quo pacto ĩ his non sunt conuenienter omnino deteriores , quam antea quibus supiore tẽpore patrium existebãt : tũ eos q ter ram collerẽt : ab hac ipsa eqtatores reddi : q ẽt ĩ expeditio nem ibãt : tum præsidiarios , si militandum esset : pro re gione stipendarios esse. Nũc uero qui ostiarius sunt , & cyboꝝ obsonioꝝũq; artifices , & picernæ & balneatores & qui ad mensam apponunt : & qui e mensa tollunt : & qui dormitum agunt : & qui a sopno excitant : & or natores , qui & coloribus eos liniunt : infricantque : alia que decenter aptant : hosce omnis , qui potestatẽ hñt : eqtes faciũt : quo sibi stipendium ferãt. Multitudo igitur ex his quoq; appet , & nulla eoꝝ ad bellũ utilitas. hoc ẽt res declarant ipsæ : nã per eorum regiões hostes facilius uersantur , q̃ amici : Cyrus . n . cum iactum ferentariorum

amouisset

amouisset, thoracibus aũt & eos & equos armasset: & pilum unum cuiq; dedisset in manum: comminus pugnã faciebat. Sed hoc tempore neque iactu utuntur amplius; neque congredientes comminus præliantur. Atque pedites habent quidem ipsi cratis & mucrones, & securis: quemadmodum Cyri temporibus pugnaturi. Sed comminus congredi neque hi uolunt: nec item falcatis curribus ad id utuntur amplius: ad quod eos Cyrus est fabricatus: Cyrus enim cum aurigas amplifi casset honoribus: bonosque reddidisset: habebat: qui in arma impetũ facerent. Persæ aũt huius temporis cũ ne norit qde eos: q sũt in curribus cẽlent similis sibi q exercitatiõe carent: eos fore: qui exercitati sũt. Et qdem adoriuntur: Sed prius quam fuerint inter hostes: alii e curribus ultro excidũt: alii exiliũt. Quo fit: ut iugales aurigas carentes pluribus sæpe malis amicos q̃ hostes afficiãt. Quoniã nimirũ ipsi quoq; cognoscũt: qualia sibi ꝑposita sũt belli præmia remittũtur, nemoq; ãplius sine græcis ad bellũ cõstituitur: neq; cũ iuicẽ belli gerãt: neq; cũ græci agũt cõtra eos exercitũ. Sed ẽt aduersus hosce didicere cũ græcis bellũ gerere. Et ego qdẽ arbitror, quæ pollicitus sũ: ea mihi aliquãdo absoluta ẽẽ: Exist̃io .n. psas atq; persarũ socios & magis ĩpios ẽẽ aduersus deos & magis nefarrios in necessarios, & iiustiores erga alios & ignauiores ad bellum hoc tempore: q̃ antea fuerit demõstratũ. Quod siqs secus atq; ego sẽtiat: si eorũ is opa cõsyderet: ea ĩueiet: testĩonio suo uerba mea cõfirmare.

Huic aũt Cyri Pædiæ Idem Franciscus Philelfus eques auratus Laureatusq; poeta extremũ imposuit manum Mediolani ad. xi. Kal. octobres, anno a natali christiano Millesimo quadringentesimo Sexagesimoseptimo.

